

*K*OLEDAR

2
0
0
3

Page 1 of 1

1. Name of the company

2. Address of the company

3. Date of the contract

4. Description of the contract

5. Amount of the contract

6. Conditions of the contract

7. Signature of the company

8. Stamp of the company

GORIŠKA
MOHORJEVA
DRUŽBA

Koledar uredil

dr. Jože Markuža

Za koledar odgovarja

Marko Tavčar

*Platnice in koledarski
del oblikoval*

Matej Susič

Izdala

Goriška Mohorjeva družba

Založila

Zadruga Goriška Mohorjeva

Natisnila

Tiskarna Budin v Gorici, 2002

Kratice za Koledar

GO N 7 25.405 / 2002,

ap apostol; *cs* cesar (ica); *c. uč* cerkveni učitelj;
ev evangelist; *dh* duhovnik; *dk* diakon; *dv* devica;
kn knez; *kg* kneginja; *km* kmet; *kr* kralj (ica); *oč* očak;
pr prerok; *op* opat (inja); *mč* mučen (ec) ka; *mh* menih;
pp papež; *pr* prerok; *rd* redovni (k) ica; *sv* svetopisemski
(mož, žena); *sp* spokorni (k) ica; *šk* škof;
pšč puščavni (k) ca; *us* ustanovitelj (ica); *vd* vdova;
ž žena

ISSN 1124-6561

Registrirano na sodišču v Gorici dne 26. avgusta 1968 – št. 69

SKOLENDAR

ZA LETO

2003

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

GORICA 2002

- 1 S NOVO LETO; Marija, sv. Božja Mati**
Našli so Marijo, Jožefa in Dete in mu dali ime Jezus (Lk 2, 16-21)
- 2 Č Bazilij Veliki in Gregor Nacijanski, šk c. uč**
- 3 P Ime Jezusovo; Genovefa Pariška, dv**
- 4 S Angela Fol., rd; Benedikta, mč**
- 5 N 2. nedelja po Božiču; Emilijana (Milena), dv; Simeon Stolpnik, pšč**
Beseda se je učlovečila in se naselila med nami (Jn 1, 1-18)
- 6 P GOSPODOVO RAZGLAŠENJE - Sv. Trije kralji**
Z Vzhoda smo se prišli poklonit Kralju (Mt 2, 1-12)
- 7 T Rajmund Penjaf., dh; Lucijan Antiohijski, mč**
- 8 S Severin Noriški, op; Erhard, šk**
- 9 Č Julijan in Bazilisa, mč; Hadrijan, op**
- 10 P Vilijem, šk; Aldo, pšč**
- 11 S Pavlin Oglejski, šk; Teodozij, op**
- 12 N NEDELJA JEZUSOVEGA KRSTA; Tatjana (Tanja), mč; Ernest, šk**
Nebeški Oče razodene, da je Jezus njegov Sin (Mr 1, 7-11)
- 13 P Hilarij (Radovan), šk c. uč; Veronika, dv**
- 14 T Feliks (Srečko) Nolanski, dh**
- 15 S Pavel, pšč; Maver, op**
- 16 Č Marcel, pp; Berard, Oton in Peter, mč**
- 17 P Anton Veliki (Zvonko), op; Marijan, dk mč**
- 18 S Marjeta Ogrska, rd; začetek molitvene osmine**
- 19 N 2. nav. ned.; Knut, kr; Marij in drugi mč**
Prva dva učenca govorita z Jezusom (Jn 1, 35-42)
- 20 P Fabijan, pp, in Sebastijan (Boštjan), mč**
- 21 T Neža (Agnes, Janja), dv mč; Epifanij, šk**
- 22 S Vincenc (Vinko), dk mč; Anastazij, mč**
- 23 Č Emerencijana, mč; Ildefonz (Ilde), šk**
- 24 P Francišek Saleški, šk c. uč; Ksenija, mč**
- 25 S Spreobrnitev ap. Pavla; Ananija, mč**
- 26 N 3. nav. ned.; Timotej in Tit, šk; Pavla, sp**
Spokorimo se in verujmo evangeliju (Mr 1, 14-20)
- 27 P Angela Merici, dv; Julijan, mč**
- 28 T Tomaž Akvinski, rd c. uč; Peter Nolasco, rd**
- 29 S Valerij, šk; Julijan Ubogi, sp**
- 30 Č Martina, dv mč; Hijacinta, rd**
- 31 P Janez Bosco, rd us; Marcela, vd**

Lune

mlaj - nova luna: 2. ob 21.23

ščip - polna luna: 18. ob 11.48

prvi krajec: 10. ob 14.15

zadnji krajec: 25. ob 09.33

Blagor ubogim v duhu,
zakaj njih
je nebeško kraljestvo
(Mt 5, 3)

SVEČAN

FEBRUAR

- 1 S Brigita Irska, dv; Pionij, mč
- 2 N 4. nav. ned.; **SVEČNICA – GOSPODOVO DAROVANJE**
Moje oči so videle tvoje zveličanje (Lk 2, 22-40)
- 3 P Blaž, šk mč; Oskar (Ansgar), šk
- 4 T Andrej Corsini, šk; Jožef Leoniški, dh
- 5 S Agata, dv mč; Ingenuin in Albuin, šk
- 6 Č Pavel Miki in tov. jap. mč; Amand, šk
- 7 P Rihard, kr; Adavkt in frigijski mč
- 8 S Hieronim Emiliani, rd; Jožica Bakhita, dv
- 9 N 5. nav. ned.; **Apolonija, dv mč; Nikefor, mč**
Ozdravil je raznovrstne bolezni (Mr 1, 29-39)
- 10 P Sholastika, dv; bl. Alojzij Stepinac, šk
- 11 T Lurska Mati Božja; Saturnin, mč
- 12 S Evlalija, mč; Benedikt A., op
- 13 Č Katarina de Ricci, rd; Ermelinda, rd
- 14 P Ciril in Metod, slov. ap.; Valentin (Zdravko), mč
- 15 S Jordan Saski, rd; Sigefrid (Žibert), šk
- 16 N 6. nav. ned.; **Julijana, mč; Onezim, šk**
Jezus ozdravi gobavca (Mr 1, 40-45)
- 17 P Aleš in tov. us. servitov; Silvin, šk
- 18 T Simeon Jeruz., šk mč; Flavij, šk
- 19 S Konrad, sp; Barbat, šk
- 20 Č Sadot in tov. perzijski mč; Leon Sicilski, šk
- 21 P Peter Damiani, šk c. uč; Irena, dv
- 22 S Sedež ap. Petra; Marjeta Kortonska, sp
- 23 N 7. nav. ned.; **Polikarp, šk mč; Dositej, mh**
Sin človekov z oblastjo odpušča grehe (Mr 2, 1-12)
- 24 P Lucij, mč; Sergij, mč (v Sloveniji: Matija, ap)
- 25 T Valburga, dv; Tarazij (Taras), šk
- 26 S Aleksander, šk; Matilda, dv
- 27 Č Gabrijel Žal. Matere Božje, rd; Baldomir, pp
- 28 P Roman, op; Hilarij, pp

Lune

mlaj: 1. ob 11.48

ščip: 17. ob 00.51

prvi krajec: 9. ob 12.11

zadnji krajec: 23. ob 17.46

*Ljubezen
je prijateljstvo človeka
z Bogom.*

(sv. Tomaž Akvinski)

- 1 S Albin, šk; Antonina, mč
- 2 N 8. nav. ned.; Neža Praška, dv; Henrik, rd
Nebeški Oče snubi svoje ljudstvo po Sinu (Mr 2, 18-22)
- 3 P Kunigunda, cs; Marin, mč
- 4 T Kazimir, poljski kraljevič
- 5 S Pepelnica; Janez Jožef od Kriza, rd; Hadrijan, mč
- 6 Č Fridolin (Miroslav), op; Koleta (Nika), rd
- 7 P Perpetua in Felicita, mč; Gavdioz (Veselko), šk
- 8 S Janez od Boga, rd us; Beata, mč
- 9 N 1. postna ned.; Franciška Rimska, vd; Gregor iz Nise, šk c.uč
Jezusa satan skuša in angeli mu strežejo (Mr 1, 12-15)
- 10 P 40 mučencev iz Sebaste; Makarij, mč
- 11 T Sofronij, šk; Konstantin, sp
- 12 S Doroteja (Dora), mč; bl. Luigi Orione, rd
- 13 Č Teodora (Božidara), mč; Nikefor, šk
- 14 P Matilda, kr; Florentina, op
- 15 S Klemen (Milko) Dvoržak, rd
- 16 N 2. postna ned.; Hilarij, šk mč, in Tacijan, dk mč; Herbert, šk
Nebeški Oče razodene, da je Jezus njegov Sin (Mr 9, 2-10)
- 17 P Patrik (Patricij), irski šk; Jedert (Jerica), dv
- 18 T Ciril Jeruzalemski, šk c. uč; Edvard, mč
- 19 S Jožef, mož Device Marije in Jezusov rednik
- 20 Č Klavdija in tov. mč; Kutbert, šk; Martin iz Brage, šk
- 21 P Nikolaj iz Flüe, pšč; Filemon, mč
- 22 S Lea, sp; Zaharija, pp
- 23 N 3. postna ned.; Turibij, šk; Frumencij (Žitko), mč
Poderite ta tempelj in v treh dneh ga bom postavil (Jn 2, 13-25)
- 24 P Dionizij Palestinski, mč; Katarina Švedska, rd
- 25 T Gospodovo oznanjenje Mariji; Dizma, desni razbojnik
- 26 S Ludgar, šk; Lara Krimska, mč
- 27 Č Lidija, mč; Rupert Solnograški, šk
- 28 P Bojan, kn mč; Sikst III., pp
- 29 S Bertold, rd; Ciril, dk
- 30 N 4. postna ned.; Amadej Savojski, kn; Janez Klimak, op
Bog je poslal svojega Sina, da bi svet odrešil (Jn 3, 14-21)
- 31 P Modest Gosposvetski, šk; Gvido, op

Lune

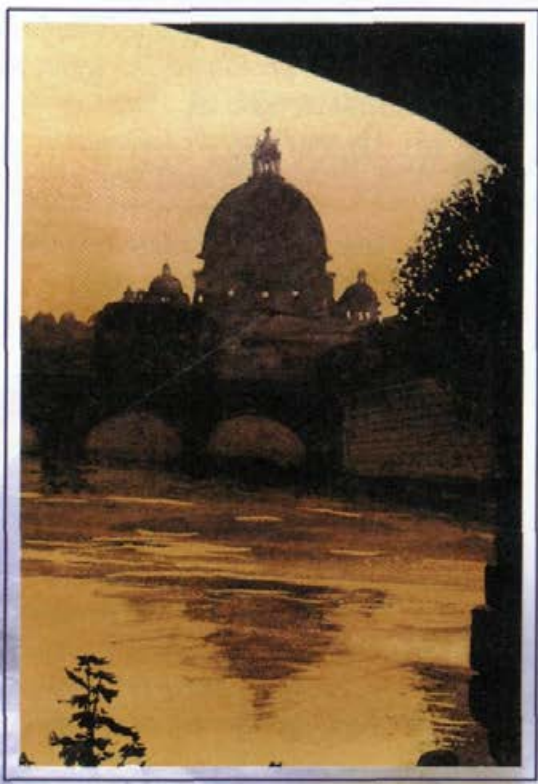
mlaj: 3. ob 03.35

ščip: 18. ob 11.35

prvi krajec: 11. ob 08.15

zadnji krajec: 25. ob 02.51

Prijaznost
je jezik,
ki ga lahko
slišijo gluhi
in berejo slepi
(Mark Twain)

MALI TRAVEN

APRIL

- 1 T Hugo, šk; Venancij, šk mč
- 2 S Frančšek Paolski, rd us; Marija Egiptovska, sp
- 3 Č Sikst I., pp; Rihard, šk; Agapa, mč
- 4 P Izidor Seviljski, šk; Platon, op
- 5 S Vincenc Ferrer, dh; Julijana, rd
- 6 N 5. postna ned.; Irenej Sirmijski, šk; Marcelin, mč
Če seme umre, obrodí obilen sad (Jn 12, 20-33)
- 7 P Janez de la Salle, rd us; Herman Jožef, rd
- 8 T Albert, šk c.uč; Valter, op
- 9 S Marija Klopajeva, sv. ž; Tomaž Tolent., mč
- 10 Č Ezekijel, pr; Mihael Svetniški, rd
- 11 P Stanislav, šk mč; Gemma (Biserka) Galgani, rd
- 12 S Zeno, šk; Julij, pp
- 13 N 6. postna ned. – cvetna; Martin I., pp; Hermenegild, mč; Ida, sp
Trpljenje našega Gospoda Jezusa Kristusa (Mr 14, 1 – 15,47)
- 14 P Valerijan in tov. mč; Lidvina, dv
- 15 T Milena, kg; Peter Gonzales, rd
- 16 S Bernardka Lurska, dv; Benedikt Labre, sp
- 17 Č Veliki četrtek; Rudolf, mč; Fortunat, mč; Kateri Tekakwitha, dv
- 18 P Veliki petek; Eleverij Ilirski, mč; Apolonij, mč
- 19 S Velika sobota; Leon IX., pp; Ema, rd
- 20 N **VELIKA NOČ – GOSPODOVO VSTAJENJE**
Potrebno je bilo, da je Kristus vstal od mrtvih (Jn 20, 1-9)
- 21 P Velikonočni ponedeljek; Anzelm, šk c. uč; Konrad iz Parzh., rd
- 22 T Leonid, mč; Aleksander (Saša), mč
- 23 S Jurij, mč; Adalbert (Vojteh), šk mč
- 24 Č Fidelis (Zvesti) Sigmarinški, dh mč; Honorij, šk
- 25 P Marko, ev; Ermin, šk mč; državni praznik
- 26 S Mati dobrega sveta; Pashazij, op
- 27 N 2. velikonočna ned.; nedelja Božjega Usmiljenja; Hozana K., dv
Čez osem dni je prišel Jezus (Jn 20, 19-31)
- 28 P Peter Chanel, dh mč; Ludvik M. Grignon de M., dh
- 29 T Katarina Sienska, dv c. uč; Peter Veronski, mč
- 30 S Pij V., pp; Jožef Cottolengo, rd us

Lune

milaj: 1. ob 20.19

ščip: 16. ob 20.36

prvi krajec: 10. ob 00.40

zadnji krajec: 23. ob 13.18

*Pridite k meni vsi,
ki ste utrujeni in obteženi,
in jaz vam bom dal počitek.*

(Mt 11, 28)

VELIKI TRAVEN

M A J

- 1 Č Jožef Delavec; Mednarodni praznik dela
- 2 P Atanazij, šk c. uč; Boris, kn
- 3 S Filip (Zdenko) in Jakob ml., ap
- 4 N 3. velikonočna ned.; Florijan (Cvetko), mč; Lazar Tržaški, mč
Kristus je moral trpeti in vstati od mrtvih (Lk 24, 35-48)
- 5 P Gotard, šk; Angel, mč
- 6 T Dominik Savio, dijak; Evodij, šk
- 7 S Gizela, op; Flavij, mč
- 8 Č Viktor Milanski, mč; Dezider (Željko), šk
- 9 P Herma, učenec ap Pavla; Pahomij, op
- 10 S Antonin, šk; Trsatska Mati Božja
- 11 N 4. velikonočna ned.; Mamert, šk; Sigismund (Žiga), kr
Dobri pastir da življenje za svoje ovce (Jn 10, 11-18)
- 12 P Leopold Bogdan Mandić, rd; Pankracij, mč
- 13 T Fatimska Mati Božja; Marija Mazzarello, rd; Servacij, šk
- 14 S Matija, ap; Bonifacij, mč; Justina, mč
- 15 Č Zofija (Sonja), mč; Izidor, kn
- 16 P Janez Nepomuk, dh mč; Ubald, šk
- 17 S Pashal Baylon, rd; Jošt, op
- 18 N 5. velikonočna ned.; Janez I., pp mč; Erik, kr
Kdor ostane v meni in jaz v njem, ta rodi obilo sadu (Jn 15, 1-8)
- 19 P Peter Celestin, rd; Ivo, dh
- 20 T Bernardin Sienski, rd; Plavtila, op
- 21 S Krispin, rd; Evtihij, mč; Kristof Magallanes, dh in drugi mč
- 22 Č Rita (Rijeta) Kasijska, rd; Renata, sp
- 23 P Leon Rostovski, šk; Ivana Antida, rd
- 24 S Marija Pomočnica kristjanov; Socerb Tržaški, mč
- 25 N 6. velikonočna ned.; Beda Častitljivi, dh c. uč; Gregor VII., pp
Kdor zares ljubi, da življenje za svoje brate (Jn 15, 9-17)
- 26 P Filip Neri, dh; Lambert de Vence, šk
- 27 T Avguštin Canterburyški, šk; Julij, mč
- 28 S German Pariški, šk; Bernard Menth., dh
- 29 Č Teodozija, dv; Maksim Emonski, šk
- 30 P Kancij in tov., oglejski mč
- 31 S Marijino obiskanje; Petronila, dv

Lune

mlaj: 1. ob 13.15; 31. ob 05.20

ščip: 16. ob 04.36

prvi krajec: 9. ob 12.53

zadnji krajec: 23. ob 01.31

*Drobna dejanja, ki jih naredimo,
so boljša kot velika, ki jih načrtujemo.*

(George Marshall)

- 1 **N** **GOSPODOV VNEBOHOD**; Justin, mč; Klavdij, op
Bil je vzet v nebo in je sedel na Božjo desnico (Mr 16, 15-20)
- 2 **P** Marcellin in Peter, mč; Erazem, šk mč
- 3 **T** Karel Lwanga in ugandski mč, Klotilda, kr
- 4 **S** Francišek Carracciolo, rd us; Kvirin, šk mč
- 5 **Č** Bonifacij, šk mč; Svetko, mč; Igor, kn
- 6 **P** Bertrand Oglejski, šk; Norbert, šk
- 7 **S** Prvi mučenci tržaške Cerkve; Robert, op
- 8 **N** **BINKOŠTI – PRIHOD SV. DUHA**; Medard, šk; Vilijem, šk
Duh resnice vas bo vodil v vso resnico (Jn 15, 26-27; 16, 12-15)
- 9 **P** Marija, Mati Cerkve; Efreem Sirski, dk c. uč
- 10 **T** Bogumil, šk; Janez Dominici, šk
- 11 **S** Barnaba, ap; Feliks in Fortunat, mč
- 12 **Č** Janez Fak., rd; Adela, dv
- 13 **P** Anton Padovanski, rd c. uč; Trifil, šk
- 14 **S** Elizej, pr; Valerij, mč
- 15 **N** **SVETA TROJICA**; Vid (Vitomir), mč; Prot, oglej. mč
Jezus naroči krščevati (Mt 28, 16-20)
- 16 **P** Gvido Kortonski, rd; Beno, šk
- 17 **T** Gregor Barbarigo, šk; Adolf, šk
- 18 **S** Marcelijan in Marko, mč; Marina, dv
- 19 **Č** Romuald, op; Nazarij, šk
- 20 **P** Silverij I., pp mč; Mihelina, sp
- 21 **S** Alojzij (Vekoslav) Gonzaga, rd
- 22 **N** **SV. REŠNJE TELO IN KRI GOSPODOVA**; Niceta, oglej. šk
To je moje Telo, to je moja Kri (Mr 14, 12-16. 22-26)
- 23 **P** Agripina, dv mč; Jožef Cafasso, dh
- 24 **T** Rojstvo Janeza Krstnika; Favst, mč
- 25 **S** Eleonora, kr; Doroteja, dv
- 26 **Č** Vigilij (Stojan), šk; Janez in Pavel, mč
- 27 **P** Jezusovo Srce; Ema Krška, kg; Ladislav, kr
- 28 **S** Brezmadežno Marijino Srce; Irenej (Hotimir), šk mč
- 29 **N** **SV. PETER IN PAVEL**, prvaka apostolov
Jezus izroči Petru skrb za svoje ovce (Jn 21, 15-19)
- 30 **P** Prvi mučenci rimske Cerkve; Emilijana, mč

Lune

prvi krajec: 7. ob 21.28

zadnji krajec: 21. ob 15.45

ščip: 14. ob 12.16

mlaj: 29. ob 19.39

*Na dan,
ko ne boste več
goreli iz ljubezni,
bodo mnogi
od mraza umrli
(François Mauriac)*

MALI SRPAN

- 1 T Teobald (Bogoslav), pšč; Estera, sv ž
2 S Oton Bamberški, šk; Vital (Živko), mč
3 Č Tomaž, ap; Heliodor, šk
4 P Urh, šk; Elizabeta Portugalska, kr
5 S Ciril in Metod, ap (v slov. škofijah.); Anton M., dh
6 N 14. nav. ned.; Marija Goretti, dv mč; Bogomila, sp
Kristusa rojaki niso sprejeli (Mr 6, 1-6)
7 P Izaija, pr; Vilibald, šk
8 T Kilijan, šk mč; Prokop, mč
9 S Veronika Giuliani, op; Avgustin Zhao Rong, dh in tov. mč
10 Č Amalija (Ljuba), rd; Pij I., pp mč
11 P Benedikt, op; Olga Kijevska, kg
12 S Mohor, šk, in Fortunat, dk, mučenca
13 N 15. nav. ned.; Henrik II. (Hinko), kr; Evgen, šk
Jezus pošilja apostole (Mr 6, 7-13)
14 P Kamil de Lellis, dh; Francišek Solan, rd
15 T Bonaventura, šk, c. uč; Vladimir Kijeviski, kn
16 S Karmelska Mati Božja; Elvira, op
17 Č Aleš (Aleksij), sp; Marcelina, dv
18 P Friderik (Miroslav), šk mč; Arnold, šk
19 S Avrea (Zlatka), dv; Arsen, dk pšč
20 N 16. nav. ned.; Marjeta Antiohijska, dv mč; Elija, pr
Jezus skrbi za svoje ovce (Mr 6, 30-34)
21 P Lovrenc iz Brindisija, dh c. uč; Danijel, pr
22 T Marija Magdalena (Magda, Majda), sp
23 S Brigita Švedska, rd; Apolinarij, šk mč
24 Č Kristof, mč; Kristina, mč; Sarbel Makluf, dh
25 P Jakob st., ap; Olimpija, vd
26 S Joahim in Ana, starša Device Marije
27 N 17. nav. ned.; Kliment Ohridski, Gorazd, Sava, Naum, Angelar, šk in op
Kristus daje za vse kruha v obilju (Jn 6, 1-15)
28 P Viktor (Zmago) I., pp; Samson (Samo), šk
29 T Marta iz Betanije, sv ž; Olaf, kr
30 S Peter Krizolog, šk c. uč; Abdon in Senen, mč
31 Č Ignacij (Igo) Lojolski, rd us; Helena Švedska, mč

Lune

prvi krajec: 7. ob 03.32

zadnji krajec: 21. ob 08.01

ščip: 13. ob 20.21

mlaj: 29. ob 07.53

*Nisi me ustvaril brez določenega namena,
ampak zato, da delam dobro.*

Izvršiti moram delo, ki si mi ga zaupal.

(John Henry Newman)

VELIKI SRPAN

AVGUST

- 1 P Alfonz de Liguori, šk c. uč; Makabejski bratje, mč
- 2 S Evzebij iz Vercellija, šk; Štefan I., pp
- 3 N 18. nav. ned.; Lidija, sv ž; Avgustin Kazotič, šk
Jezus hrani našo vero (Jn 6, 24-35)
- 4 P Janez M. Vianney, dh
- 5 T Marija Snežna (Nives); Ožbalt, kr
- 6 S Jezusova spreminitev na gori (Mr 9, 3-10)
- 7 Č Sikst II., pp in tov. mč; Kajetan, dh
- 8 P Dominik (Nedeljko), rd us; Cirijak, mč
- 9 S Peter Faber, rd; Edith Stein, rd mč; Roman, mč
- 10 N 19. nav. ned.; Lovrenc, dk mč; Asterija (Zvezdana), mč
Ziveti moremo le v moči Jezusovega kruha (Jn 6, 41-51)
- 11 P Klara (Jasna), dv; Tiburcij in Suzana, mč
- 12 T Hilarija, mč; Inocenc XI., pp; Ivana Frančiška de Chantal, rd
- 13 S Poncijan, pp mč in Hipolit, dh mč
- 14 Č Maksimilijan Kolbe, rd mč; Evzebij, dh
- 15 P **MARIJINO VNEBOVZETJE**; Tarcizij, mč
Bog povišuje nizke (Lk 1, 39-56)
- 16 S Rok, sp; Štefan Ogrski, kr
- 17 N 20. nav. ned.; Hijacint Poljski, rd; Liberat (Svobodan), op mč
Jezus nam daje sam sebe v hrano (Jn 6, 51-58)
- 18 P Helena (Jelka, Alenka), cs; Agapit, mč
- 19 T Janez Eudes, rd us; Boleslav, mč
- 20 S Bernard, op c. uč; Samuel, pr
- 21 Č Pij X., pp; Sidonij (Zdenko), šk
- 22 P Devica Marija Kraljica; Sigfrid (Zmago), op
- 23 S Roza iz Lime, dv; Filip Benizzi, dh
- 24 N 21. nav. ned.; Jernej (Bartolomej), ap; Emilija de Vialar, rd
Kristus ima besede večnega življenja (Jn 6, 60-69)
- 25 P Ludvik IX., kr; Jožef Kalasanc, rd
- 26 T Rufin, šk; Ivana E. Bichier, rd us
- 27 S Monika, mati sv. Avgušтина; Cezarij, šk
- 28 Č Avgustin, šk c. uč; Pelagij, mč
- 29 P Mučeništvo Janeza Krstnika; Sabina, mč
- 30 S Feliks (Srečko), mč; Gaudencija, mč
- 31 N 22. nav. ned.; Rajmund (Rajko) Nonat, rd; Pavlin, šk
Ne nadomeščajmo Božjih zapovedi s človeškimi določili (Mr 1-23)

Lune

prvi krajec: 5. ob 08.28

zadnji krajec: 20. ob 01.48

ščip: 12. ob 05.48

mlaj: 27. ob 18.26

*Jaz sem luč sveta.
Kdor hodi za menoj,
ne bo hodil v temi,
marveč bo imel luč življenja.*
(Jan 8,12)

KIMAVEC

SEPTEMBER

- 1 P Egidij (Tilen), op; Verena, dv
- 2 T Maksima, mč; Emerik, kr
- 3 S Gregor Veliki, pp c. uč; Mansvet, šk
- 4 Č Rozalija (Zalka), dv; Ida, sp
- 5 P Lovrenc Giustiniani, šk; Viktorin, šk mč
- 6 S Petronij, šk; Evelina, mč
- 7 N 23. nav. ned.; Regina, dv mč; Bronislava, rd
 Jezus pomača bolnikom (Mr 7, 31-37)
- 8 P Rojstvo Device Marije; Hadrijan, mč
- 9 T Peter Klaver, rd; Dorotej in Gorgonij, mč
- 10 S Nikolaj Tolentinski, sp; Pulherija, cs
- 11 Č Emilijan (Milko, Milan), šk; Nada, sp
- 12 P Marijino ime; Gvido, sp; Tacijan (Tihomil), mč
- 13 S Janez Krizostom (Zlatousti), šk c. uč
- 14 N Nedelja Povišanja sv. Križa; Notburga, dv
 Sin clovekov mora biti povzdignjen (Jn 3, 13-17)
- 15 P Žalostna Mati Božja (Dolores); Melita, mč
- 16 T Kornelij, pp mč, in Ciprijan, šk mč; Ljudmila, kg
- 17 S Roberto Bellarmino, šk c. uč; Lambert, šk mč
- 18 Č Jožef Kupertinski, dh; Irena, mč
- 19 P Januarij, šk mč; Teodor (Božidar, Darko), šk
- 20 S Andrej Kim, dh in korejski mučenci
- 21 N 25. nav. ned.; Matej (Matevž), ap ev; Jona, pr
 Jezusov učenec je drugim služabnik (Mr 9, 30-37)
- 22 P Tomaž Villanovski, šk; Mavricij in tov. mč
- 23 T Lin, pp; Pij iz Pietrelcine, rd
- 24 S Marija Devica, rešiteljica jetnikov; bl. Anton M. Slomšek, šk
- 25 Č Avrelija (Zlata), dv; Sergij Radoneški, op
- 26 P Kozma in Damijan, mč; Nil, op
- 27 S Vincencij Pavelski, rd us; Hiltruda, dv
- 28 N 26. nav. ned.; Venceslav (Vaclav), kn mč; Lavrencij Ruiz in jap. mč
 Sprejemajmo vse, ki niso proti nam (Mr 9, 38-43-45-47-48)
- 29 P Mihael, Gabrijel, Rafael, nadangeli
- 30 T Hieronim, dh c. uč; Zofija, sp

Lune

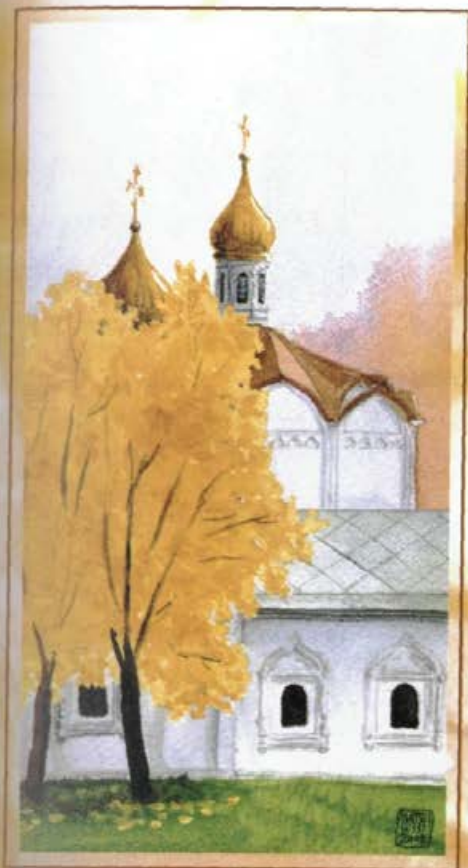
prvi krajec: 3. ob 13.34

zadnji krajec: 18. ob 20.08

ščip: 10. ob 17.36

mlaj: 26. ob 04.09

MOŠTAN

*Najgloblje so tihe,
molčeče duše.
(Ksaver Meško)*

VINOTOK

OKTOBER

- 1 S Terezija Deteta Jezusa, dv c. uč
- 2 Č Angeli varuhi; Teofil (Bogoljub), sp
- 3 P Kandid (Žarko), mč; Evald, mč
- 4 S Francišek Asiški, rd us
- 5 N 27. nav. ned.; Faustyna Kowalska, rd; Luigi Scrosoppi, dh; Marcellin, šk
Kar je Bog združil, naj človek ne loči (Mr 10, 2-16)
- 6 P Bruno, rd us; Renato, šk
- 7 T Rožnovenska Mati Božja; Marko I., pp
- 8 S Sergij Tržaški, mč; Demetrij (Mitja) Solunski, mč
- 9 Č Dioniz (Denis), šk in tov. mč; Janez Leonardi, dh
- 10 P Francišek Borgia, rd; Hugolin, mč
- 11 S German, šk; Aleksander Sauli, šk
- 12 N 28. nav. ned.; Maksimilijan Celski, šk; Serafin, rd
Ce Jezus kliče, se moramo vsemu odreči (Mr 10, 17-30)
- 13 P Edvard, kr; Koloman, mč
- 14 T Kalist I., pp mč; Gaudencij (Veselko), šk
- 15 S Terezija Velika Avilska, rd c. uč
- 16 Č Hedvika, rd; Marjeta M. Alakok, dv
- 17 P Ignacij Antiohijski, šk mč; Viktor, šk
- 18 S Luka, ev; Julijan, pšč
- 19 N 29. nav. ned.; Izak Joques in kanadski mč; Pavel od Kríža, dh
Božji Sin je postal človek, da bi dal svoje življenje za nas (Mr 10, 35-45)
- 20 P Vendelin, op; Irena (Miroslava, Mira), mč
- 21 T Uršula, dv mč; Celina, sp
- 22 S Marija Saloma, sv ž; Bertilda, rd
- 23 Č Janez Kapistran, rd; Severin, mč
- 24 P Anton M. Claret, šk rd us; Martin, op
- 25 S Krizant in Darija, mč; Krišpin, šk mč
- 26 N 30. nav. ned.; Lucijan, mč; Florij, mč
Slepi prosí Jezusa, da bi spregledal (Mr 10, 46-52)
- 27 P Sabina Avilska, mč; Vincenc, mč
- 28 T Simon in Juda Tadej, ap; Cirila, dv mč
- 29 S Mihael Rua, rd; Narcis, šk
- 30 Č Marcel, mč; Alfonz Rodriguez, rd
- 31 P Volbenek, šk; Kvintin, mč

Lune

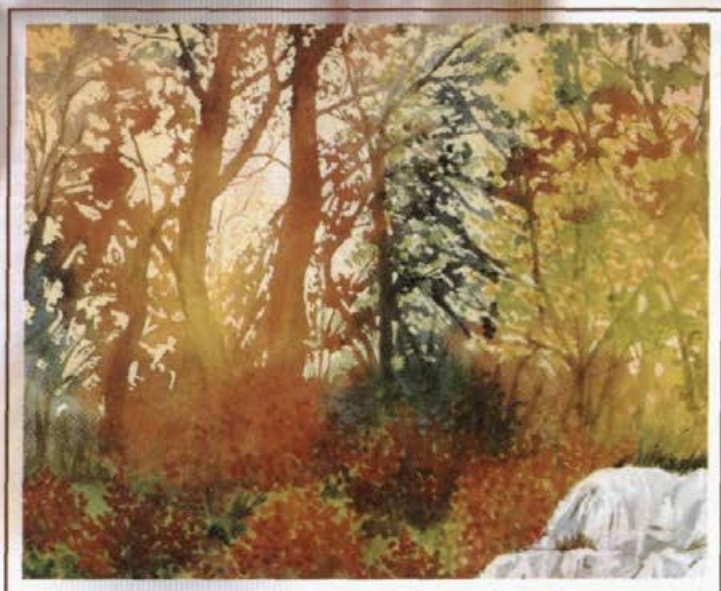
prvi krajec: 2. ob 20.09

zadnji krajec: 18. ob 13.31

ščip: 10. ob 08.27

mlaj: 25. ob 13.50

*Na poti svojega življenja
si prizadevajte,
da ne boste drugemu jemali sreče.
(pregovor Sioux)*

- 1 **S VSI SVETI**
Veliko je plačilo v nebesih (Mt 5, 1-12a)
- 2 **N 31. nav. ned.; Spomin vseh vernih rajnih**
Zapoved ljubezni do bližnjega je enaka ljubezni do Boga (Mr 12, 28 b-34)
- 3 **P Just Tržaški, mč; Viktorin Ptuj., šk mč**
- 4 **T Karel (Drago) Boromejski, šk**
- 5 **S Zaharija in Elizabeta, starša J. Krstnika; Oglejski mč**
- 6 **Č Lenart (Narte), op; Sever, šk**
- 7 **P Engelbert, šk; Ernest, mč**
- 8 **S Deodat (Bogdan), pp; Bogomir (Mirko), šk**
- 9 **N 32. nav. ned.; Posvetitev lateranske bazilike v Rimu**
Uboga vdova je dala več ko vsi (Mr 12, 38-44)
- 10 **P Leon Veliki, pp c. uč; Andrej Avelinski, dh**
- 11 **T Martin (Davorin), šk; Menas, pšč**
- 12 **S Jozafat Kunčević, šk mč; Kunibert, šk**
- 13 **Č Stanislav Kostka, rd; Bric, šk**
- 14 **P Nikolaj Tavelić, mč; Didak (Diego), rd**
- 15 **S Albert Veliki, šk c. uč; Leopold, kn**
- 16 **N 33. nav. ned.; Marjeta Škotska, kr; Gertruda (Jedert, Jerica), rd**
Ob sodbi bo Kristus zbral vse svoje zveste (Mr 13, 24-32)
- 17 **P Evfemija in Tekla, mč; Elizabeta Ogr., rd**
- 18 **T Posv. rim. bazilik Petra in Pavla; Abdija, pr**
- 19 **S Neža Asiška, dv; Barlam, mč**
- 20 **Č Edmund, kr mč; Feliks Valois, rd**
- 21 **P Marijino darovanje (Marija od zdravja); Gelazij I., pp**
- 22 **S Cecilija, mč; Maver, šk mč**
- 23 **N PRAZNIK JEZUSA KRISTUSA - KRALJA VESOLJSTVA**
Kristus spričuje, da je res Kralj (Jn 18, 33b-37)
- 24 **P Andrej Dung-Lac in tov. vietnam. mč; Krizogon, mč**
- 25 **T Katarina Aleks., dv mč; Erazem, mč**
- 26 **S Leonard Portomavriški, rd; Silvo, op**
- 27 **Č Valerijan Oglejski, šk; Virgil, šk**
- 28 **P Katarina Labourè, dv; Jakob Makijski, rd**
- 29 **S Saturmin, mč; Radogost, šk**
- 30 **N 1. adventna nedelja; Andrej, ap; Justina, dv mč**
Naše odrešenje je blizu (Lk 21, 25-36)

Lune

prvi krajec: 1. ob 05.25; 30. ob 18.16 ščip: 9. ob 02.13
zadnji krajec: 17. ob 05.15 mlaj: 23. ob 23.50

*Slavim te, Oče, Gospod neba in zemlje,
ker si to prikril modrim in razumnim
in razodel malim.*

(Lk 10, 21)

- 1 P Eligij, šk; Natalija (Božena), sp
 2 T Kromacij, šk; Bibijana (Vivijana, Živka), dv mč
 3 S Francišek Ksaver, rd; Kasijan, mč
 4 Č Barbara, dv mč; Janez Damaščan, dh c. uč
 5 P Saba (Sava), op; Krispina, mč
 6 S Nikolaj (Miklavž), šk; Apolinarij, mč
 7 N 2. adventna ned.; Ambrož, šk c. uč; Agaton, pp
Vsi bomo deležni zveličanja (Lk 3, 1-6)
 8 P **BREZMADEŽNO SPOČETJE DEVICE MARIJE**
Zdrava, milosti polna, Gospod je s teboj (Lk 1, 26-38)
 9 T Valerija, mč; Peter Fourier, rd
 10 S Loretska Mati Božja; Melkijad, pp
 11 Č Damaz I., pp; Danijel Stilit (Stolpnik), pšč
 12 P Edburga, rd ; Simon Hoa, mč
 13 S Lucija, dv mč; Otilija, op
 14 N 3. adventna ned.; Janez od Križa, dh c. uč; Dušan, šk
Pripravimo se na odrešenje (Lk 3, 10-18)
 15 P Kristina, dv; Marija K. di Rosa, rd us
 16 T Albina, dv mč; Adelhajde (Adela), cs
 17 S Lazar iz Betanije; Vivina, dv
 18 Č Teotim in Bazilijan, mč; Gracijan, šk
 19 P Urban V., pp; Favsta, sp
 20 S Evgen in Makarij, mč; Dominik Siloški, op
 21 N 4. adventna ned.; Peter Kanizij, dh c. uč; Severin, šk
Odrešenik pride k nam (Lk 1, 30-45)
 22 P Demetrij (Mitja) Afriški, mč; Francesca Cabr., rd
 23 T Janez Kancij, dh; Viktorija (Zmaga), mč
 24 S **BOŽIČNA VIGILIJA - SVETI VEČER; prastarša Adam in Eva**
 25 Č **BOŽIČ - GOSPODOVO ROJSTVO; Anastazija, mč**
Beseda se je učlovečila in se naselila med nami (Jn, 1, 1-18)
 26 P Štefan, dk prvi mučenec
 27 S Janez, ap ev; Fabiola, sp
 28 N **SVETA DRUŽINA; Nedolžni otroci, mučenci**
Dvanajstletni Jezus med učitelji (Lk 2, 41-52)
 29 P Tomaž Becket, šk mč; David, kr
 30 T Evgen, šk; Liberij, šk
 31 S Silvester, pp; Melanija, op

Luce

ščip: 8. ob 21.37
mlaj: 23. ob 10.43zadnji krajec: 16. ob 18.42
prvi krajec: 30. ob 11.03

*Kapljica pristne ljubezni
je plemenitejša
od morja znanosti.
(sv. Francišek Asiški)*

ASTRONOMSKI PODATKI ZA LETO 2003

1. januar leta 2003 našega (gregorijanskega) koledarja je
19. december 2002 po julijanskem koledarju
23. keihak 1719 po koptskem koledarju
27. tēbeth 5763 po judovskem koledarju
27. chaououal 1423 po muslimanskem koledarju

Začetek letnih časov

pomlad 21. marca	ob 02.00
poletje 21. junija	ob 20.11
jesen 23. septembra	ob 11.47
zima 22. decembra	ob 08.04

Sončeva mrka

31. maja bo mrk obročast; kot tak bo viden na Islandiji in delu Grenlandije. Kot delen bo viden na Aljaski in delu Azije; pri nas ga bomo videli le za kratko dobo ob sončnem vzhodu. Začetek ob 02.46, maksimum ob 05.08 in konec ob 07.30.

23. in 24. novembra bo mrk popoln. Viden bo v delu Antarktike. Kot delen pa še v Avstraliji, Novi Zelandiji in na skrajnem južnem delu Južne Amerike. Začetek ob 21.46, maksimum ob 23.49 in konec naslednjega dne ob 01.52.

Važno obvestilo: za opazovanje Sonca je nujno potrebno temno steklo, ki ga uporabljajo varilci ali posebni filtri, s katerimi gledamo mrkel

Lunina mrka

Oba bosta popolna.

16. maja bo viden, vsaj deloma, v Evropi, Afriki in Amerikah; pri nas bo viden od začetka pa do maksimuma. Začetek ob 02.07, maksimum ob 04.40 in konec ob 07.13.
8. in 9. novembra bo viden v Evropi in Afriki ter vzhodnem delu Severne in Južne Amerike; deloma pa v Aziji in zahodnem delu obeh Amerik. Začetek ob 23.17, maksimum naslednjega dne ob 02.19 in konec ob 05.20.

Merkur viden na Sončevi fotosferi

7. maja bodo Zemlja, Merkur in Sonce ležali na isti premici; pravimo, da bo Merkur v spodnji konjunkciji. Viden bo kot črna okrogla pega, ki bo prešla Sončevo fotosfero. Ker bo premer Merkurja 12" in sonca 31'2", bo torej razmerje med obema premeroma približno 160. Pojav bo viden v Evropi, Aziji, Afriki in Avstraliji, deloma tudi na Aljaski ter vzhodnem delu obeh Amerik.

NB. Vsi podatki so po srednjeevropskem času. Ko je v veljavi poletni (legalni) čas, je treba prišteti eno uro.

Astronomske podatke zbral: dr. Pavel Zlobec

EVANGELIJ V SVETU, KI SE SPREMINJA

Rafko Valenčič

Napovedovalci prihodnosti so imeli ob vstopu v novo tisočletje veliko dela. Tudi danes jim mnogi radi prislushejo, da bi slišali, kaj se bo s človeštvom dogajalo. Večinoma napovedujejo dogajanja, pri katerih je kaj malo pomembno, kaj bo storil človek kot razumno, svobodno in odgovorno bitje. Prihodnost naj bi bila že določena; zapisana je v astroloških znamenjih, človek pa je le igrača v naravo in zgodovino zapisanih zakonitosti.

Sv. oče Janez Pavel II.

Resnični misleci se niso dali zbegati. Zavedajo se, da je človek osnovni subjekt in oblikovalec tako osebne kot svetovne zgodovine. Tudi septembrski napad na newyorška nebotičnika jih ni zmedel. Bil je le potrditev, česa je zmožna človeška hudobija in zaslepljenost. Vzrokov za to in podobna dejanja ne gre iskati samo na strani napadalcev, namreč v nasprotjih, ki jih rojeva sodobna družba: družba blaginje in revščine, razvitosti in nerazvitosti, navidezne svobode in nove sužnosti, kulture in nasprotij kulture ipd. Našteta nasprotja se bodo še povečevala, binomi pa se lahko nadaljujejo v neskončnost.

1. CERKEV NA SLOVENSKEM KOT DEL GLOBALNE DRUŽBE

Ali je sploh potrebno to dokazovati in o tem razmišljati? Da! Če se resno zamislimo najprej nad razmerami v slovenski družbi, bomo v njej našli sledi razvitega severa in revnega juga, porabništvo zahodne in revščino vzhodne družbe, prizadevanja za svobodo in posledice petdesetletne ideološke indoktrinacije, doseženo politično samostojnost in negotovost glede prihodnosti zaradi družbenih in demografskih trendov, prvine pristno slovenskega občutja sveta ali identitete in odtujenega svetovljanstva.

Nič drugače se ne dogaja na verskem področju. Srečujemo se z izrazi pristne religioznosti, ki se kaže ob nedeljskih in prazničnih mašah, na srečanjih in romanjih, v družinah in verskih občestvih, v verskem prepričanju mnogih kristjanov, mladih in starih, hkrati pa s skrbjo ugotavljamo nezadržno upadanje verskega življenja, zlasti kar zadeva zakramentalno življenje (število krstov, porok), versko nevednost in moralni relativizem, ki še kako ogrožata narodovo telo, nezrelost in odmaknjenost verujočih glede družbene in politične odgovornosti.

V teh dogajanjih bi lahko videli celo pozitivni vidik, prisoten tudi v koncilskem dokumentu, ki pravi: "Veselje in upanje, žalost in zaskrbljenost današnjih ljudi, posebno ubogih in kakor koli trpečih – to je hkrati tudi veselje in upanje, žalost in zaskrbljenost Kristusovih učencev" (Cerkev v sedanjem svetu, 1). Če torej Cerkev vse to doživlja tudi na lastnem telesu, je to znamenje, da živi v svetu in sredi sveta ter z njim čuti, da ji ni nič tuje, kar se dogaja s svetom, da more šele ob zaznavanju vprašanj današnjega sveta dati svoj prispevek k odrešenju sveta in človeka. Kako blagodejne in odrešujoče so Kristusove besede, da je namreč "Bog svet tako ljubil, da je dal svojega edinorojenega Sina, da bi se nihče, kdor veruje vanj, ne pogubil, ampak bi imel večno življenje" (Jn 3, 16). Če Cerkev vsega tega ne bi čutila in zaznavala, bi bilo to znamenje, da živi človeku in svetu odtujeno življenje, da ji ni mar, kaj se z njima dogaja. Vemo, da današnjemu človeku primanjkuje vere, da ga Bog resnično ljubi. Še bolj je njegova vera na preizkušnji tedaj, ko je treba verjeti in živeti iz prepričanja, da Bog ljubi ta svet, kakršen je. Bog ljubi svet, katerega je ustvaril in ga ohranja v bivanju, ljubi človeka, ki je njegova podoba in je poklican v občestvo z njim.

Navedene teološke misli niso opravičilo, da ne bi s skrbjo in odgovornostjo razmišljali o prihodnosti sveta in človeštva, naroda in posameznika. Ali gre pri tem za posebnost slovenske družbe in verujočih? Najbrž ne. Podobno se dogaja še marsikateremu drugemu narodu. Noben narod nima zagotovila, da bo vera kot milost v njem vedno živa, da bo ostal zvest življenjskim vrednotam, da bo obstajal do dovršitve sveta. Primerov iz zgodovine je dovolj. Prihodnost je odvisna od moralnih vrednot, ki dajejo upanje. Bolj kot prihodnost bi nas moralo skrbeti, kako ohraniti in živeti vrednote, ki to prihodnost, zemeljsko in presežno, biološko in duhovno, zagotavljajo. V tem smo veliki in mali narodi pred istim izzivom. Toda pri malem narodu je tako imenovana kritična točka biološkega in duhovnega preživetja bolj občutljiva kot pri velikem. Ravnoesje se prej poruši in pot navzdol je težko zadržati. Tega dejstva kot Slovenci in kristjani ne bi smeli kakor koli zanemarjati.

2. ŽIVETI IZ PRETEKLOSTI DANES IN ZA PRIHODNOST

Ko premišljujemo o slovenskem kristjanu na začetku tretjega tisočletja, se moramo zazreti v daljno in bližnjo preteklost. Tarnamo, da na družbenem in verskem področju zanemarjamo preteklost, da jo premalo poznamo, zato je tudi ne znamo prav vrednotiti. Sklicujemo se na to, da nas je prejšnji družbeni režim oropal naše preteklosti, ko je gradil na mitu osvoboditve, ko je mnoga dejstva iz kulturne, duhovne in religiozne preteklosti naroda zamolčal ali popačil. Ta dejstva našo odgovornost še povečujejo. Vprašanje je, ali znamo verujoči izpolniti praznino, ki je zijala v družbi zaradi odsotnosti duhovnega elementa, ali smo izrabili vse možnosti, ki smo jih (kljub vsemu) imeli, ali smemo za naš čas reči, da je izpolnil svojo zgodovinsko nalogo?

Najprej nekaj dejstev s pozitivnim predznakom. Tudi v slovenski zgodovini se je, podobno kot v zgodovini drugih narodov, uresničevala zakonitost, da sta vera in kultura tesno povezani, da druga drugo oplajata in spodbujata. Arhitektura, upodablajoča, besedna in glasbena umetnost so (bile) stalne spremljevalke religioznega življenja. Vse to je nenadomestljivega pomena ne samo za versko zgodovino

Dr. Anton Stres in dr. Ivan Štuhec,
voditelja slovenske sinode

in religiozno izkustvo, marveč tudi za zgodovino naroda in njegovo identiteto. Če bi na to pozabili, bi bili obubožani ter neprepoznavni sami sebi in drugim. Teh dejstev ne bi smeli imeti zgolj za apologetični dokaz pred nasprotniki slovenske krščanske tradicije, marveč za spodbudo za ohranjanje sprejete dediščine, zlasti pa za bolj zavzeto ustvarjanje novih kulturnih stvaritev, tudi na verskem področju, s katerim bomo izražali svoja izkustva svetega, lepega in dobrega, stvaritev, ki bodo izražale naš čas sedaj in v prihodnje. Saj se vendar umetnostna intuicija in stvaritve niso končale s še tako bogato ustvarjalnostjo v preteklosti! Z izrazom kultura ne mislimo samo na umetniške stvaritve, marveč na celotno kulturo bivanja in odnosov.

Ob napredujoči globalizaciji sveta je toliko bolj pomembno, da vsak narod ohrani svojo identiteto in bogastvo, med katero prištevamo tudi stvaritve, ki jih je rodila religiozna misel nekega naroda. Cerkev na Slovenskem je bila v preteklih stoletjih odločujoč dejavnik v oblikovanju slovenske kulture in identitete. Čeprav to ni njena prvenstvena naloga in se bodo v prihodnje razmere še bolj spremenile v prid svetnih ustanov (države, družbenih ustanov), bo njena naloga prebujati in ohranjati tiste vrednote, ki imajo človeški in religiozni pomen. To so: človekovo dostojanstvo, celostni razvoj, solidarnost, dialog med ljudmi, narodi in kulturami, skrb za humano ekologijo ipd. Ne smemo pozabiti, da gre za vrednote, ki so pomembne tako za predevangelizacijo kot za samo evangelizacijo.

Druga dejstva pa imajo negativni predznak. Cerkev, tudi Cerkev na Slovenskem, je v preteklosti zdaj bolj zdaj manj uspešno odgovarjala na znamenja časa. Njeni odgovori niso bili vedno ustrezni, tudi ne pravočasni. Grešili bi, če ne bi priznavali napak, dejanj in opustitev, ki so bile storjene. Jubilejno leto 2000 je bilo priložnost, ko je takšno priznanje izrazila vesoljna Cerkev, krajevne Cerkve pa so bile povabljene, naj po vzoru vesoljne ter glede na zgodovinske in krajevne razmere izrazijo priznanje svojih napak. In česa se je morala kesati Cerkev na Slovenskem? Čeprav je namen tega prispevka predvsem zreti v prihodnost, se za trenutek pomudimo v preteklosti in naši sedanjosti. Cerkev je že pred časom priznala, da naše religiozne predstave (vzgoja, pobožnosti) niso bile vedno zdrave in prepričljive, da sta se tako protestantizem kot janzenizem rodila iz nasprotovanja površnim ali napačnim oblikam vernosti, da je bila cerkvena oblast včasih preveč povezana s svetno v škodo ljudstva, da se ni znala v pravem trenutku umakniti iz političnih bojev, zato je morala v novejšem času iti skozi vrsto preizkušenj. Storjenih napak ni mogoče zbrisati, z njimi se moramo naučiti živeti in se iz njih učiti.

V novejšem času se bolj kot v preteklosti uveljavljajo tako imenovane grešne strukture ali strukturalni greh. Zaradi medsebojne povezanosti in odvisnosti, predvsem pa neodgovornosti posameznikov in skupin, se širijo socialne krivice, korupcija in nepoštenost, vrednote pa nimajo v javnosti svoje domovinske pravice. Ker je odgovornost vedno osebna, mora najprej posameznik premisliti, kaj je njegov dolg pred drugimi, narodom in zgodovino, pred lastno vestjo in pred Bogom. Zgrešeno bi bilo, če bi v sebi prebujali nedoločen kompleks krivde ali manjvrednosti, ne bi pa predvsem videli božjih del, ki jih je Bog uresničeval v nas in po nas v krščanskih občestvih in narodu; če ne bi prepoznavali možnosti, ki jih Bog daje vsakemu človeku in vsakemu času. Reči smemo, da je

potrebno najprej videti in prepoznavati dobro, da bi ob tem videli tudi svoje opustitve. Dobro je vrhovno merilo, tudi merilo za prepoznavanje in zavračanje zla.

3. NOVE NALOGE IN ODGOVORNOSTI

Ob vstopu v tretje tisočletje moramo premisliti, katere naloge nalagata čas in razmere. Naloge, o katerih govorimo, je potrebno premisliti in uresničevati tako na osebni kot občestveni ravni, na ravni vseh cerkvenih ustanov.

a) Cerkev na Slovenskem je bila doslej močno povezana s svojim narodom in je bistveno oblikovala njegovo zgodovino in identiteto. Izraz te zgodovine je podoba slovenske vasi, v kateri vlada zvonik s cerkvijo, župniščem in vaškim trgom. Podoba se je spremenila. V prihodnje bo morala Cerkev svojo navzočnost uveljavljati na drug način. Njena naloga je služiti vsem ljudem, njeno odrešilno poslanstvo objema vse ljudi. Njena podoba ni prepričljiva, če se ukvarja samo z verujočimi ali celo samo s tistimi, ki so ji glede na versko prakso blizu. Manj se bo smela vrteti okrog lastnih vprašanj (pravic, ugodnosti, preteklih zaslug), bolj pa se bo morala zanimati za človeka na splošno in svet okrog sebe. Biti v službi človeka pomeni biti v službi malih in revnih, zatiranih in obrobni, ki jih rojeva današnja družba.

b) V zadnjih stoletjih je država prevzela številna področja, kot so izobraževalno in vzgojno, znanstveno in umetniško, družbeno, zdravstveno in socialno delo, ki jih je do tedaj opravljala Cerkev. V času, ko država prepušča ta področja raznim združenjem, individualnim in skupnim pobudam ali dopušča alternativne rešitve, bi kdo morebiti pričakoval, da bo Cerkev zopet prevzela te dejavnosti. Čeprav so pričakovanja in rešitve različne, Cerkev predvsem spodbuja tako vernike kot drugače misleče, naj se zavzemajo za človeka, sama pa želi ohraniti predvsem duhovno in odrešenjsko področje, ki ji je zaupano. Kolikor ostajajo vprašanja pogosto nerešena, ne okleva tudi sama prek združenj in dejavnosti verujočih dajati človeku potrebno pomoč. Zaveda se, da je z gmotno revščino povezana tudi duhovna revščina, da so telesne in duševne bolezni pogosto znamenje moralne ogroženosti človeka, da gre vzgojno in izobraževalno delo v korak z religiozno vzgojo in življenjskimi vrednotami. Vzgojno in svetovalno, socialno in karitativno delo so tista področja, kjer so potrebe današnjega človeka največje. Ob vsem tem delu pa mora imeti vedno pred očmi prvenstvene naloge – oznanjati veselo novico in posvečevati človeka.

c) Družbeni in idejni procesi današnjega časa človeka v marsičem ogrožajo, čeprav si navidez prizadevajo za njegovo promocijo. Premalo

namreč upoštevajo, da je človek individuum, ter se ukvarjajo predvsem ali izključno z globalnimi vpašanji in sistemi. Globalizacija ne premišljuje o posamezniku, tudi pluralizem se kaj prida ne ozira na njegovo enkratnost. Medtem narašča nevarnost manipulacije na raznih področjih, kot so politično, idejno, medijsko in tudi versko. Slednje zlasti v novodobnih gibanjih, ki med drugim odsevajo lakoto in žejo po duhovnem. Zato je skrb za človeka, ki je subjekt vseh dejavnosti, za njegovo duhovno rast in osebno prepričanje, ena izmed primarnih nalog sodobne družbe, Cerkev še posebej. Poleg osebnega prepričanja je občestvo tisti prostor, ki lahko človeku daje trdnost in varnost. Kdor ne bo skrbel za povezanost z drugimi, bo postal brezdomec sredi velikega in brezosebnega sveta. To nalaga občestvu posebne naloge, kajti moralo si bo še bolj prizadevati za življenjsko povezavo svojih članov, če bo želelo obstati in biti kot tako prepoznavno. Na obeh področjih, to je osebne in občestvene vzgoje, ima Cerkev menadomestljivo vlogo.

č) Globalizacija je velik izziv za današnjega človeka, za verujoče še posebej. Srečevanje narodov, kultur in vrednostnih sistemov, tudi verskega, daje možnost medsebojnega bogatenja, hkrati pa se povečuje nevarnost za izgubo lastne identitete. Potrebna je osebna gotovost (prepričanje), da človek na tržišču vsakovrstnih ponudb ostane zvest sebi, hkrati pa ohrani spoštljiv odnos do drugega. Globalizacija, kakor se danes že uveljavlja, ima pred očmi zlasti gospodarski, družbeni in politični vidik, manj pa je v njej obsežna kulturna in humanistična vizija človeka in družbe. Pri dopolnjevanju manjkajočega bodo morali dati svoj delež tudi kristjani. Ob srečevanju različnih verskih izročil, zapisanih v zgodovino narodov in celin, bo potrebna večja trdnost glede lastnega verskega prepričanja, sicer se bo nevarnost sinkretizma in subjektivizma ter izbirnega krščanstva še povečala.

d) Cerkev nima pomislekov glede globalizacije kot duhovnega procesa, ki usmerja človeštvo k povezanosti in edinosti, vesoljnemu bratstvu in solidarnosti. Če je kateri ustanovi globalizacija blizu, je katoliški, to je vesoljni Cerkvi. Gotovo bo s svojimi pozitivnimi izkušnjami lahko prispevala k pravilni usmeritvi tega pojava.

PROSLAVE OB VISOKEM JUBILEJU GORIŠKE NADŠKOFIJE 250 LET ŽIVLJENJA GORIŠKE CERKVE

Danijel Devetak

"Goriška nadškofija je stara 250 let, in vendar jih toliko ne kaže." S to na prvi pogled duhovito trditvijo je goriški nadškof msgr. Dino De Antoni sklenil v četrtek, 18. aprila 2002, dan, posvečen častljivemu jubileju. Nadpastir je namreč trdno prepričan o tem, da je goriška Cerkev živa skupnost, ki stoji pred številnimi izzivi in jih skuša reševati v zvesto-

bi Kristusu, vedno znova začenja svojo pot, "tako mora biti, saj je njeno poslanstvo prav to, da vsakomur omogoči srečanje s Kristusom".

Dihati skupno s časi, ki se spreminjajo, spominjati se svojih korenin in nadaljevati svojo pot. Goriška Cerkev je doživela sredi aprila lep praznik, ki so ga s svojo prisotnostjo obeležili ne le visoki cerkveni dostojanstveniki iz Furlanije-Juljske krajine, Koroške, Slovenije in Hrvaške, ampak tudi še kar številni verniki; ti so se udeležili treh pomembnejših trenutkov, ki bodo ostali zapisani z zlatimi črkami v analih krajevne Cerkve.

PREDAVANJE

V jutranjih urah 18. aprila se je slavlje začelo v dvorani palače Attems. Kraj ni bil izbran slučajno; prireditelji so se namreč hoteli spomniti na prvega goriškega nadškofa K.M. Attemsa, ki je še danes pravi simbol t.i. goriškega oz. oglejskega duha. V prostorih prestižne stavbe je msgr. De Antoni pozdravil kardinala Marca Ceja, prisotne nadškofe in škofe iz dežel, ki so bile v preteklosti povezane z goriško nadškofijo, v furlanščini,

Foto: Bumbaca

Škofje s kardinalom Cejem zbrani v palači Attems.

slovenščini, nemščini, hrvaščini in italijanščini ter že s tem prikazal srž praznovanja in njegovega vedno aktualnega sporočila, ki ga je potrebno danes bolj kot kdajkoli z močjo poudarjati. Proslavljanje četrtnine tisočletja, je povedal, ima svoj pomen, "ker smo prepričani, da ima zvestoba koreninam več opravka s prihodnostjo kot s preteklostjo... želimo, da bi nas ta jubilej spodbudil k sprejemanju izzivov našega časa." Med temi je omenil skorajšnji vstop Slovenije v Evropsko zvezo, odprtost do revnejših dežel, vzgojo in misijonsko delo. Predsednik goriške pokrajinske uprave Giorgio Brandolin je kot predstavnik civilne oblasti poudaril vlogo goriške Cerkve v povezovanju različnih narodov, jezikov in kultur ter željo teh ljudstev po miru, slogi in bratstvu.

Sledili sta dve izčrpnii zgodovinski predavanji. Najprej je prof. Vittorio Peri iz Vatikanske apostolske knjižnice govoril o evropski razsežnosti goriške Cerkve, ki je bila od vsega začetka večnarodnostna. Bila je občutljiva za sožitje in spravo, Cerkev, ki je zgodaj začela uvajati določila Drugega vatikanskega koncila, Cerkev dialoga z Vzhodom in Zahodom, Cerkev različnih ljudstev, ki še danes skupno romajo s svojimi pastirji na romarske poti ob meji.

Prof. Sergio Tavano pa je govoril o prehodu od Ogleja do Gorice. Papež Benedikt XIV. je namreč leta 1751 ukinil slavni oglejski patriarhat in leto kasneje ustanovil dve škofiji (goriško in videmsko), ker sta bili s pastoralnega vidika nekako zanemarjeni. Že prvi goriški nadškof K.M. Attems je pokazal veliko družbeno in kulturno vitalnost in skrb do svojih vernikov; na pastoralnih vizitacijah je vedno govoril v njihovem jeziku. Goriška Cerkev v srcu Evrope je zaradi številnih prisotnih jezikov lahko pravi vzor za vso celino, je še povedal Tavano. Lepo bi bilo, ko bi v Gorici drug v drugem videl del samega sebe, saj je vse Goričane oblikovala ista kultura in ista Cerkev.

ZAHVALNA MAŠA V STOLNI CERKVI

Ugledni gostje iz srednjeevropskih Cerkev so si po uradnem delu praznovanja ogledali cerkev Sv. Duha na Goriškem gradu, zgodaj popoldne pa so pod vodstvom prof. Giuseppeja Bergaminija obiskali še razstavo škofijskih zakladov v prostorih škofijskega ordinariata. Osrednji trenutek slavja je gotovo bil svečana zahvalna maša ob 18. uri v mestni stolnici. Somaševanje, ki se ga je udeležilo več kot dvajset nadškofov in škofov (Slovenijo sta zastopala koprski škof Metod Pirih in pomožni škof Jurij Bizjak) in nad sto duhovnikov, je vodil kard. Marco Ce'. Na koru je mogočno petje zbora S. Ignazio vodil g. Stanko Jericijo, igral je simfonični orkester iz Beljaka. Nekdanji beneški patriarh Ce' je v homiliji spregovoril o zgodovini odrešenja in evangelizaciji. Cerkev je klicana

k soočanju s sedanjim trenutkom, je rekel; verniki kot "otroci Velike noči" naj z evangelijsko drznostjo prinašajo sadove miru in ljubezni, srečujejo naj se med sabo, z različnimi ljudstvi in kulturami.

KONCERT V AVDITORIJU

Praznični dan se je končal s koncertom ob 21. uri v avditoriju. V prvih vrstah so med drugimi sedeli - poleg nadškofa De Antonija in upokojenega nadškofa msgr. Bommarca - evropski poslanec Demetrio Volčič, predsednik deželnega sveta Antonio Martini, odbornik Ettore Romoli, predsednik pokrajinske uprave Giorgio Brandolin. Prisotne je najprej pozdravil goriški župan Gaetano Valenti. Nadškof je nato podelil predstavnikom dežele, pokrajine, občine in sklada Goriške hranilnice priložnostne medalje v zahvalo za sodelovanje pri uresničitvi jubilejnega slavlja. V imenu vseh se je msgr. De Antoniju zahvalil Martini. Konec praznovanja je bil nato zaupan glasbi. Zbor Vox Julia (vodi Denise Marcuzzi), Coro Polifonico iz Rude (Elisa Ulian) in orkester Opera giocosa del Friuli-Venezia Giulia (dirigent Severino Zannerini) so z izbranimi skladbami od oglejske in bizantinske liturgične glasbe prek renesanse in baroka do nemškega romanticizma z razkošno zvočnostjo kronali veliki dan "stare" goriške Cerkve, ki pa svojih 250 let dobro nosi.

SREČANJE S TORONTSKIM KARDINALOM AMBROŽIČEM SVETOVNI DAN MLADIH V TORONTU

Mirko Pelicon, Mateja Černic, Jan Grudina

Srečanje mladih s sv. očetom. Kard. Ambrožič levo ob papežu.

Letošnje potovanje v Kanado na svetovni dan mladih v Toronto od 22. do 28. julija je pomenilo za vse mlade iz goriške nadškofije izkušnjo mednarodnosti in veselja v duhu srečanja z Petrovim naslednikom.

Še zadnji pozdrav na ronškem letališču in že smo bili na letalu, navdušeni nad enkratno izkušnjo, ki nas je čaka-

la. 53 mladih Slovencev, Furlanov in Italijanov smo se podali na dolgo pot, ki nas je po 12 urah letenja pripeljala v ZDA, od koder smo nadaljevali pot z avtobusi najprej do Montrela, kjer smo ostali teden dni, nato pa še do Toronta, kjer se je zvrstilo srce celotnega dogajanja svetovnega dneva mladih. Goriški Slovenci smo se srečali v slovenski župniji Marija Pomagaj na Manning ave s kardinalom Ambrožičem v četrtek, 14. julija. Kardinal je srečal mlade iz Slovenije in zamejstva ter zanje imel dobri dve uri kateheze ter evharistijo. Po maši smo se mladi iz Gorice slikali z njim. Jan Grudina iz Ločnika pri Gorici pripoveduje takole: "V Torontu smo imeli zelo lepo srečanje pred glavnimi dnevi Svetovnega dneva mladih, ko smo se srečali z mladimi 'sonarodnjaki' in s torontskim škofom, kardinalom Ambrožičem. Bil je zelo lep trenutek, ker smo se čutili zelo dobro sprejete od kardinala. Zdelo se je, da je kardinal Ambrožič eden izmed nas, poln veselja in mladostniškega duha. Po katehezi smo se tudi osebno srečali z njim in mu darovali v spomin to, kar sta sovodenjski in doberdobski župana darovala zanj.

Med mašo je kardinal povedal, da se velike in močne osebnosti nikoli ne bojijo nesoglasja. Če hočeš nekaj storiti za skupnost, moraš imeti

pogum, da to, kar misliš narediti, tudi izvedeš. Ne zaradi svoje slave, ampak za dobro ljudi, ki potrebujejo idej in osebnih pričevanj".

Kanada se nas je dotaknila globoko, predvsem zaradi multikulturalnosti, zaradi kozmopolitskega vzdušja, ki je bilo mogoče vdihavati v treh tednih našega potovanja. Kardinal Ambrožič je prav to poudaril, kako vsi ljudje, ne glede na narodnost, so v Torontu doma, in kako lahko vsak v svojem jeziku moli skupnega Boga. Ni lahko biti torontski nadškof, saj je odgovornost velika, pa še posebej v dokaj sekularizirani družbi, kot je severnoameriška, vendar z Božjo pomočjo...

Mateja Černic iz Doberdoba opisuje svoje spomine kot veliko preseñčenje, saj ni vedela, kaj jo dejansko čaka v teh treh tednih romanja: "Čeprav v resnici sama nisem vedela, kaj naj si pričakujem od teh treh tednov. Amerika, velika maša mladih ljudi, papež: odločila sem se, da bom odpotovala z odprtim srcem, da bom uživala vsak trenutek, ki mi bo dan, in sprejemala čimveč izkušenj, ki mi jih bo potovanje ponudilo.

Montreal: komaj smo zjutraj stopili iz avtobusa, so nas ljudje iz gostujočega župnišča (nasledniki italijanskih priseljencev) sprejeli, kot se mi ni zgodilo še nikoli. Poskrbeli so, da bi se mi počutili čimbolje, kot doma; poleg balončkov, zastav in napisov, ki so nosili barve italijanske zastave (skupaj s prvo goriško, s tržaško in s pordenonsko skupino smo bili del italijanske romarske skupine), je v spremljavi italijanskih melodij polnilo zrak posebno vzdušje: vzdušje ljudi, ki so bili neučakani, da bi ti lahko čimbolje postregli, vzdušje starejših, ki so nas pozdravljali, kot bi bili njihovi otroci, ker smo jim prinašali pozdrave iz dežele, ki so jo nekoč zapustili. Toplina montrealških ljudi se je še bolj pokazala, ko smo gostovali pri družinah. Kako so se malemu Štefanu blestele oči, ko so nas sprejeli v hišo! Darovali so nam dosti več kot samo hrano in prenočišče. V vsakem njihovem pogledu sem čutila bližino in srčno vabilo, da se odzovem njihovi želji po darovanju. Vzdušje, ki se je ustvarilo med nami, ko smo zvečer skupaj srebali kavo, ob enostavnih in včasih (zaradi jezika) smešnih klepetih med vožnjo v avtomobilu, ko smo skupaj zrl v zvezdnato nebo, na katerem so ognjemeti risali nenavadno velike in čudovite figure ... tako vzdušje nas je povežalo, da smo postali kot prava družina - pravzaprav, v prvem tednu so bili oni naša "adoptive family". V Montrealu je višek zaznamovala nedeljska maša. V molitvi in branju božje besede so se prepletali trije jeziki: angleščina, francoščina in italijanščina; v pesmih in pozdravih je našla svoje mesto tudi slovenščina. Občuteno darovanje maše se je dotaknilo srca vseh prisotnih. Še enkrat me je presenetila enostavnost. V njej je bilo čutiti ljubezen, pristno in brezpogoj-

no ljubezen, ki je v tistem tednu spletla med nami posebne vezi: ko smo si zaželeli mir, smo se ob rokovanju tudi objeli, med očenašem smo se prijeli za roko in ustvarili verigo, ki se je vila od oltarja do konca cerkve. Če ne bi tega sama poskusila, ne bi verjela, kako lahko ljudi v molitvi približa enostaven fizični dotik, ki spremeni molitev v skupno prošnjo in ki izraža ljubezen do bližnjega, na kateri sloni vera sama.

Na Exhibition place v Torontu je vsak dan mrgolelo na stotine mladih. Prihod papeža je pustil v meni najgloblje občutke. Mladi so silili k odru ali proti zagrajeni stezi in že se je oglasila melodija letošnjega svetovnega dneva mladih. "Lumiere du Monde, Sal de la Terre...": sv. oče s svojim preprostim znakom križa deli blagoslov med ganjene mlade. Vsak trenutek polnijo močna čustva: neverjetno, kako se more trpeči, a vendar ponosni in zadovoljni papežev obraz dotakniti duš 800.000 mladih! Sreča in nepričakovana toplina pustijo na marsikaterem obrazu svoje znamenje v solzi, ki se spušča po mladem, od sonca zagorelem licu.

Petje himne je bil zame zelo važen trenutek. Glasba je še bolj neposredna od besed, glasba se dotakne tvoje duše in te spremlja v globlje in intimnejše doživetje. Tudi sobotno bdenje in nedeljska maša v Down's view sta v meni pustila take občutke. V soboto zvečer so se po papeževi molitvi začele zbirati skupine mladih, ki so uprizarjali svoje tipične plesse ali peli narodne pesmi. Največje pozornosti so bili deležni Afričani s svojimi ritmiziranimi plesi in Poljaki s svojim živim petjem. Še enkrat je glasba pod svojimi krili združila ljudi, ki se med sabo niso niti poznali in so si brez velikih besed segli v roke s ponižno željo po bližini.

Kljub dežju je naslednjega dne večina romarjev prisostvovala maši, ki jo je daroval papež. Ustvarili smo si zasilna zavetišča, ki so nas varovala pred dežjem in vetrom. "John Paul II, we love you!" se je ob koncu maše razlegalo po Down's view-ju, potem ko je sonce že skoraj posušilo pokrivala in pelerine mladih romarjev, ki so z zadovoljstvom in s tihim ponosom pozdravljali papeža. Niti dež ni mogel ugasniti luči sveta ali stopiti soli zemlje; mladi so v nedeljo pričali o vztrajnosti in moči v svoje prepričanje".

Kanada je bila navrženo seme na poti našega doraščanja v zrele kristjane. Ni odgovorila na vse dvome in na mnoga odprta vprašanja, ampak je gotovo utrdila upanje in hrepenenje po prijateljstvu, v katerem se razodeva Kristus, Sol zemlje in Luč sveta. Na nas je, da odkrijemo Kristusa v naših srcih, saj v njih je že vklesano božje življenje. In Bog je potrpežljiv, ne mudi se mu. Blagoslovljena bodi Kanada!

BOŽJI SLUŽABNIK JAKOB UKMAR

D.J. - J.M.

Med tradicionalno mašo na hvaležnico za slovenske vernike v stolnici sv. Justa v Trstu v nedeljo, 11. novembra 2001, je tržaški škof msgr. Evgen Ravignani javno naznanil veselo sporočilo, da je Sveti sedež dal svoj "nihil obstat" oz. privoljenje, da se začne škofijski postopek, ki naj bi privedel do beatifikacije božjega služabnika msgr. Jakoba Ukmarja. Predlog za beatifikacijo msgr. Ukmarja so slovenski duhovniki v Trstu izročili januarja 2001 tržaškemu škofu. Za postulatorja je bil imenovan škedenjski kaplan g. Dušan Jakomin, ki je 17 let preživel skupaj z Ukmarjem in bil tudi njegov osebni tajnik. Dne 5. febr. 2002 je škof msgr. Egen Ravignani na škofiji umestil cerkveno sodišče, ki naj vodi škofijski del postopka za razglasitev blaženosti. Predsednik je po svojem pravu škof, ki je za vodjo škofijskega postopka imenoval msgr. Libera Pelaschiarja, za cerkvenega pravdnika msgr. Marija Gerdola, za notarja katinarskega župnika Antona Žužka. Sodišče bo začelo z zbiranjem dokumentov in pričevanj o msgr. Ukmarju in vse gradivo predložilo rimski kongregaciji za beatifikacijo. Tržaški škof Ravignani je v svojem nagovoru ob umestitveni seji zgoščeno podal lik msgr. Ukmarja, ki je vedno ostal zvest Bogu, Cerkvi in svojemu ljudstvu.

Msgr. Jakob Ukmar

Msgr. Jakob Ukmar je umrl v starosti 93 let dne 2. nov. 1971 v Škedenju. Bil je mož molitve, zbranosti, ponižnosti, sledil je evangelijskim nasvetom, vsestrankso izobražen kot teolog in svetopisemski izvedenec ter prijazen in odprt do vsakega človeka. Msgr. Jakob Ukmar je prvi primorski kandidat za blaženega. O njem je prof. Tomaž Simčič zapisal v svoji knjigi o msgr. Ukmarju (GMD 1978), da spada med največje slovenske osebnosti 20. stoletja v širšem, vseslovenskem okviru.

Molitev za beatifikacijo msgr. Jakoba Ukmarja se glasi: "O Bog, v svojem služabniku Jakobu Ukmarju si dal svojemu ljudstvu zvestega pastirja in pogumnega pričevalca za vero v času prizkušnje. Prosimo te, proslavi ga pred vesoljno Cerkvijo, da bo pred nami še močnejše zablestel njegov zgled in bosta ob njem rastla naša vera v tvojo očetovsko previdnost in zaupanje v Marijino varstvo. Po Kristusu, našem Gospodu. Amen"

CVETANA PRIOL - DAROVANA

Adolf Mežan

Cvetana Priol

Slovenka Cvetana Priol (1922-1973) je bila izredna osebnost. Šele zdaj, skoraj trideset let po njeni smrti, polagoma odkrivamo njeno veličino, njene junaške kreposti, globino njene-duhovnega življenja. Bog ji je bil vse. Iz vere v neskončno svetega, neskončno dobrega, vsemogočnega Boga je živela, iz te vere je črpala moči za dolgotrajno trpljenje, za hude preizkušnje, ki jih je morala prestajati.

Iz sebe je izklesala svetel krščanski lik, ki je velik vzor nam vsem. Za naš narod pa ima Cvetana še poseben pomen zaradi tega, ker je Bogu ponudila svoje življenje, da bi Bog Slovincem ohranil vero in Cerkev. Dosegla je tako visoko stopnjo popolnosti, da se bo zdaj pričel zanjo postopek za proglastitev za blaženo.

Cvetana Priol se je rodila 19. februarja 1922 v ugledni Priolovi družini v Mariboru kot prva od treh hčera. Oče je bil pred drugo svetovno vojno ravnatelj Sadjarske šole v Mariboru, leta 1946 pa je postal direktor Inštituta za sadjarstvo v Mariboru. Mati (po rodu iz Istre) je do poroke (1921) službovala kot uradnica, po poroki pa je ostala doma in se vsa posvetila družini. Oba sta lepo vzgajala svoje otroke.

Kako so starši Cvetani dali to ime, nam sama pove v svojem dnevniku: "Čitali so povest iz časov starih Slovanov *Darovana*. V njej se hči poganskega čarovnika Duba pokristjani in se odpove svetu, da bo služila Bogu. Imenovala se je Cvetana." V tej okoliščini vidi Cvetana znak svojega popolnega darovanja Bogu.

Širši javnosti Cvetana Priol ni poznana. Živela je precej skrito, ker je bila veliko bolna in je dosti časa preživela po bolnišnicah in v zdraviliščih. Pa tudi sicer je bila osebno zelo skromna, se ni razkazovala in ni iskala svoje časti.

Osnovno šolo je obiskovala pri šolskih sestrah v Mariboru, srednjo pa na klasični gimnaziji v Ljubljani; le gimnazijsko maturo je zaradi vojne naredila leta 1941 na klasični gimnaziji v Ljubljani.

Bila je zelo nadarjena za glasbo, zato se je vsa gimnazijska leta učila igranja na klavir. S študijem glasbe je kasneje nadaljevala še na srednji glasbeni šoli v Gradcu in na akademiji za glasbo v Ljubljani. Glasba je postala njen poklic.

Med drugo svetovno vojno je živela v Gradcu v Avstriji, kamor so Nemci preselili vso Priolovo družino. Jeseni 1944 je morala z vsemi drugimi študentkami na prisilno delo v tovarno tankov v Kapfenberg pri Gradcu. Zaradi težkih razmer je Cvetana hudo zbolela; dobila je težko angino. Poskrbeli so zanjo, kolikor so mogli. A vse življenje je nosila sledove te bolezni. Po vojni so se vsi Priolovi iz Gradca vrnili v Maribor.

Leta 1947 se je pričel križev pot njenega življenja, ki je trajal vse do smrti leta 1973 (26 let). Bolehala je za najrazličnejšimi boleznimi, ki so se vrstile ena za drugo: jetični proces na pljučih, kostna jetika, vnetje rebrne mreže, jetika na maternici, trebušna gripa, izrastki na dvanajsterniku, ki so prebili steno dvanajsternika, zaradi česar je tudi umrla. Imela je pa še razne druge bolezni. Večkrat in za dalj časa je morala biti v raznih bolnišnicah in zdraviliščih. Bila je štiri leta popolnoma negibna. Brez bergel ali vsaj brez ene bergele pa tudi sicer ni mogla hoditi.

Ko je bila kolikor toliko pri moči, je doma poučevala glasbo otroke.

Kmalu po drugi svetovni vojni je začela zbirati okrog sebe dekleta, ki so se hotele posvetiti delu na župnijah. To so bile predhodnice današnjih katehistinj. Cvetana sama zaradi bolezni pri tem delu ni mogla aktivno delovati, je pa ta dekleta spodbujala, jih učila igranja na harmonij, zanje je pisala in uglasbila razne priložnostne pesmi.

Leta 1956 je bila nastavljena na Državno glasbeno šolo v Mariboru, kjer je poučevala glasbo do svoje upokojitve leta 1969.

Umrla je v sluhu svetosti, lepo spravljena z Bogom, 11. avg. 1973.

Cvetana je bila po naravi zelo živahna, energična, močna osebnost, zelo naravna, neposredna, zgodaj dozorela. Svoje življenje, predvsem pa svoja razmišljanja, je Cvetana popisala v svojem duhovnem dnevniku. Tega je okrog leta 1970 hotel izdati v knjigi Cvetanin duhovni voditelj, zdaj že pokojni pater Jakob Laura, jezuit. Toda zaradi takratnih političnih razmer knjiga tedaj ni mogla iziti. Izšla pa je leta 1997 pri Slomškovi založbi v Mariboru z naslovom Darovana. Zdaj se pripravlja razširjena in z raznimi dodatnimi prispevki in slikami obogatena druga izdaja.

V otroški dobi in v zgodnji mladosti se Cvetana ni razlikovala od svojih vrstnic. Tudi v verskem oziru ni izstopala.

Prelomnico v njenem življenju je predstavljal dogodek, ko se je sedemnajstletna spomladi leta 1939 v mariborski stolnici popolnoma darovala Bogu kot žrtev ljubezni. Svoje življenje je Bogu darovala za Cerkev, za duhovnike, za misijone, za rešitev duš.

Ta posvetitev je Cvetano močno spremenila. Prej je bila povprečen kristjan, po posvetitvi pa vsa predana in poglobljena v Boga. Prej neubogljiva je postala zelo ubogljiva. Prej častihlepna, potem skromna, nezahtevna. Prej pravi divjak, potem izredno krotka in potrpežljiva.

Kasneje je svoje življenje darovala Bogu še posebej za preganjano Cerkev v Sloveniji in za njene duhovnike, pa da bi Bog ohranil Slovenecem vero in Cerkev; darovala ga je tudi za mariborskega škofa dr. Maksimilijana Držičnika, ko je ta preživel težke preizkušnje.

Bog je njeno daritev sprejel in jo vzel zares. Dopustil ji je veliko trpljenja, telesnega in duševnega. To trpljenje jo je prečistilo, utrdilo in oplemenitilo. Bog ji je postal vse, vsa njena moč, vse njeno srčno hrepenenje. Svoje življenje je popolnoma usmerila vanj. Nobena posvetna stvar je ni več vezala. Gledala je le na to, kako bi čim več storila v Božjo slavo in v blagor ljudi. Tudi njeni pogovori so bili v glavnem o duhovnih stvareh. Vera ji je pomenila vse: življenje, smisel, sreča. Njena osrednja misel in naloga je bila: biti dekla Gospodova, samo služiti vsem in vsakomur. Vero je pogumno in vsepovsod branila, tudi za ceno največjih žrtev. Ob vsem tem so jo spoštovali celo drugače misleči. V abnormalnem okolju, kjer je bilo veliko strahu, je ostala normalen, pogumen človek, odločen kristjan. V Boga je trdno upala in mu neomajno zaupala. Zato mu je tudi izročila in posvetila vse svoje življenje.

V ognju ljubezni do Boga in do bližnjega je použila samo sebe.

Bila je vsa evharistično usmerjena. Evharistija ji je pomenila srčiko njenega življenja. Sveto mašo je doživljala tako močno z vsem svojim bitjem, da se je to odražalo tudi na njenem obličju, posebno pa v življenju. Čutila je, da more daritev svete maše prenoviti svet. Brez obhajila enostavno ni mogla živeti. Priborila si ga je tudi v najtežjih okoliščinah. Po prejemu obhajila je bila vsa zamaknjena, vsa iz sebe, z neizmerno srečo v duši. Zelo rada se je zadrževala v cerkvi, kjer je bila vsa potopljena v evharističnega Jezusa. Zelo je častila Marijo in ji je hotela biti kar najbolj podobna. Želela je oblikovati Marijo v sebi in živeti iz njenega življenja. Izbrala jo je za kraljico in vodnico svoji duši.

Po boleznih, ki so se pričele 1947. leta, se je dokončno odpovedala nadaljnjemu glasbenemu študiju in se še bolj odločila za apostolat.

Hotela je oditi v misijone, posebno v Rusijo bi šla rada, pa ji to ni bilo mogoče. Zato je postala misijonarka doma. Kjerkoli je bila, povsod

je hotela delovati za širjenje evangelija. Bila je polna ognja, gorečnosti, želje, da bi delala za Božje kraljestvo, zanj živela in trpela. Ta ogenj je vnel vse, ki so jo поблиže poznali.

V tej apostolski gorečnosti je začela zbirati okrog sebe dekleta, da bi se posvetila delu na župnijah. Duhovno jih je oblikovala in spodbujala, izobraževala jih je glasbeno, tako da so mnoge izmed njih postale organizatorke v raznih župnijah. Posebno veliko je Cvetana naredila kot misijonarka v trpljenju, ki ga je potrpežljivo, svetniško vdano prenašala in darovala v razne plemenite namene. Čeprav je bila sama vsa izčrpana, je druge duhovno dvigala; in ti niti slutili niso, koliko sama trpi.

Veliko je Cvetana storila za bolnike. V bolnišnicah jih je duhovno oblikovala, jih spreobračala, pripravljala na prejem zakramentov. Bodrila jih je v trpljenju in jim odkrivala pravi smisel življenja in trpljenja. Mnogim bolnikom je pisala in jim dajala poguma. Sodelovala je tudi pri oddajah vatikanskega radia za bolnike.

V bolnišnicah je zbirala tako imenovane "duše cvetove", ki bi se Bogu darovale za plemenite namene, v prvi vrsti za svetost duhovnikov in za bodočnost svetnih inštitutov.

Živo se je zanimala za vse sodobno dogajanje v Cerkvi, posebno še za drugi vatikanski koncil, ki ga je podpirala s svojo molitvijo in svojim neprestanim darovanjem življenja. Zelo je ljubila Cerkev in je bila pripravljena umreti iz ljubezni do nje.

Obljubila je svojo pomoč iz nebes. Kot sama pravi, se bo šele tam pričelo njeno pravo poslanstvo in od tam bo spremljala korake vseh tistih, ki se trudijo za božje kraljestvo na zemlji. česar ni mogla delati na zemlji, ker je imela zvezane roke, vse to bo v neizmerno večji meri dosegla v nebesih.

Obljubila je Bogu vedno čistost. Čutila je, da je njena posebna naloga, da mora v sebi do popolnosti razviti čistost.

Bila je zelo skromna v vsem: v vedenju, v obleki, v hrani.

Bila je iskreno ponižna. Hotela je biti majhna, preprosta, pozabljena in skrito živeti le v Božjo čast. V vsaki stvari je znala najti pravo mero. V ničemer ni pretiravala. V njenem življenju se je vse odvijalo po določenem redu: zdaj to, zdaj drugo, zdaj tretje.

Sama sebe je znala popolnoma obvladati. Bila je nepopustljiva do sebe in se v težavah ni pritoževala. Znala je povezovati v eno različno misleče ljudi, tako da so postali ob njej vsi enega duha in enega srca.

Pri pogovoru se je vživela v drugega človeka in je upoštevala njegovo mišljenje. Vsa se je zavzela za človeka, ki ji je kaj pripovedoval, ji kaj potožil, jo kaj prosil, in je zastavila vse svoje moči, da je ljudem pomagala.

V vsakem človeku, tudi v grešniku in drugovercu, je gledala Kristusa in ga ljubila. Nikogar ni obsojala, vedno je vse opravičevala. Odpuščala je vsem, ki so jo napadali, in je zanje molila. Pogovori z njo so bili vedno bogati. Njena ljubezen do Cerkve, do vsega, kar imamo v sveti maši, v duhovništvu, je bila silno nalezljiva za druge. Svojega prepričanja ni nikjer skrivala, ni pa bila z njim tusi nikoli vsiljiva.

Čutila je, da je bila njena navzočnost v bolnišnici zaradi bolnic, ki so bile tedaj na zdravljenju, potrebna. Marsikateri bolnici je pomagala do spreobrnjenja in spoznanja Božje ljubezni.

S seboj je nosila optimizem, sonce in veselje, ki ga je razdajala drugim, kamorkoli je prišla. Čeprav je bila sama zelo izčrpana, nemočna, je dvigala druge, jim vlivala pogum in življenjski zagon.

Mirno, vdana v Božjo voljo, je sprejemala svoje neozdravljive bolezni. Njeno telo je bilo sicer priklenjeno na posteljo, njen duh v svojem hrepenenju po Bogu pa ni imel meja.

Ljudje so od nje odhajali potolaženi, polni upanja in veselja.

Preveval jo je vzvišeni cilj: delati, žrtvovati se za duše, za Cerkev, za edinost v njej, za duhovnike. V ta namen je bila pripravljena vse žrtvovati. Hotela je biti Kristusova priča, apostol Kristusove ljubezni do ljudi. Hotela je prinašati Jezusa, njegovo radost med ljudi.

Cvetanini sodobniki so čutili, da je Cvetana vsa Božja, vsa združena z Bogom. Čutili so, da iz nje kar žari. To pa je bil žar svetosti. Zato so bili mnogi prepričani, da je Cvetana svetniška duša. In tega prepričanja so tudi še danes.

NEKAJ PRIČEVANJ SODOBNIC CVETANE PRIOL O NJENEM LIKU

Nevenka Priol, še živeča Cvetanina sestra: "Bili smo srečni, da je živela Cvetana v naši sredi, s svetlimi ideali v duši. Ohranila je veder pogled na življenje in imela je posluš za težave drugih, čeprav je sama veliko trpela zaradi bolezni, tako v telesnem kot duševnem oziru. Ko je Cvetana prerano umrla, nas je v žalosti tolažilo samo upanje, da se je njena plemenita duša preselila v nebeško veselje."

Druge Cvetanine sodobnice: "Bogu se velikokrat zahvaljujem, da sem jo poznala. Pri pogovoru (tudi pri pouku) je iz nje žarelo. Takrat sem se spraševala – kaj je to? Nekoliko pozneje sem nekako zaslutila. Ta duša je vsa Božja. Vedno misli na Boga, vedno ga moli. Pozdravlja ga v vsaki duši. To je res pravi kristjan. Vem, da za mnoge prosi, kliče Božje usmiljenje, Božje odpuščanje in Božjo ljubezen. Zato hvala Bogu za Cvetano!"

"Cvetane se spominjam kot vedre in prijazne prijateljice. V pogovoru z njo sem čutila, kako je bila združena z Bogom. Pripravljena je bila

drugim pomagati. Vdano in potrpežljivo je prenašala vse težave, ki jih tudi zaradi njene bolezni ni bilo malo."

"Cvetana je bila zelo skromna. Nikdar ni o sebi in o svoji bolezni dosti govorila. Bolezni je pogumno prenašala. Medtem ko je sama zelo trpela, je razveseljevala druge."

"Velikokrat sem že tedaj v pogovoru z njo imela občutek, da govorim s svetim človekom. Moje prepričanje je, da je Cvetana prav gotovo v Božjem naročju, da se greje ob Srcu Jezusovem, za katerega je sama gorela in druge zanj vnemala."

"Ob Cvetani sem se vedno počutila kot ob svetniški osebi in mislim, da bi bilo zelo prav, da bi jo uvrstili na seznam svetniških kandidatov v Sloveniji."

"Spoznala sem jo na srečanjih Marijine kongregacije in Katoliške akcije v času študija na klasični gimnaziji. Tedaj se mi še sanjalo ni, kako svetniška oseba je to. Moč za svoje težko življenje je črpala iz vsakodnevnega prejemanja obhajila. Pri vseh najinih srečanjih mi je bila nedosegljiv vzor, še bolj pa po smrti, ko sem iz njenega dnevnika odkrila bogastvo njene duše."

"Gotovo je bila (Cvetana) močna osebnost, z notranjim mirom in trdno vero v Boga."

"Bila je polna nekega ognja – gorečnosti, želje, delati za Božje kraljestvo, zanj živeti in trpeti. Razumljivo, da je ta ogenj vnemal, kar se je dalo vžgati tudi v meni in v vseh, ki smo jo поблиže poznale."

"V pogovoru z njo sem čutila, kako je bila združena z Bogom. Po njeni smrti mi je p. Laura rekel, da čuti Cvetano včasih čisto blizu."

"Primerjala bi jo Mali Cvetki Tereziji, ki je vse življenje darovala Jezusu po Mariji. Hvala, Cvetana! Rada priporočam Cvetani našo mladino. Cvetana! Bodi nam priprošnjica pri Bogu."

"Vedno se je bila pripravljena odpovedati vsemu v korist svojemu bližnjemu. Zanj bi se tudi kakorkoli žrtvovala, če bi bilo potrebno. S seboj je nosila nek večni nasmeh. O nikomer in o nobeni reči nisem nikoli slišala iz njenih ust kake pritožbe."

ODLOMKI IZ CVETANINEGA DUHOVNEGA DNEVNIKA

Bilo je lepo pomladansko jutro, ko sem se pri darovanju v stolnici darovala tebi kot žrtev ljubezni. Ne morem pozabiti sreče onih dni, ko sem bila bolj v nebesih kot na zemlji. Šestošolka sem bila takrat in neizmerno je bilo veselje dveh src, ki sta se našli za vedno: Jezusovo in njegov mali otrok.

Ali je sploh možna še kaka večja sreča, kot je sedaj moja? Ko čutiš, da si popolnoma eno z Božjo voljo...

Poznam in jasno vidim svojo življenjsko pot. Eno celo življenje bo premalo za naloge, ki me čakajo...

O moj Bog...! Daj mi spoznanja, da bom vedela, da si ti sam moje plačilo, ker tistim, ki vse zapustijo in hodijo za teboj, si ti vse. Moj Bog, bodi še meni vse: mir in sreča in ljubezen.

Odrekam se vsem zunanjim uspehom, sprejeti hočem zadovoljno vsa ponižanja.

Že zdaj vidim, da je Bog milostno sprejel dar mojega življenja, in mirna in vedra hočem ostati v Njem.

Takrat (ob bolniškem maziljenju) sem do konca razumela, kaka tolažba je biti katoličan, biti član Cerkve. Hočem se žrtvovati za Cerkev.

Oh, kako si želim že delati za duše! Hočem vse žrtvovati v ta namen.

Nimam priložnosti delovati, ko mi srce razjeda in polni le eno hrepenenje: delati, žrtvovati se. Pa žrtvujem svoje delo, študij in težave za to, da drugi lahko delajo.

Sedaj tudi vem, zakaj mi je Bog v svoji dobroti poslal bolezen. Rusija...

Hočem živeti za Boga, za njegovo čast in ne za svojo tolažbo. Hočem ostati v temi, hočem trpeti samoto in zapuščenost... Hočem ljubiti Boga pod križem.

Gradimo nov svet. Svet ljubezni, miru in dobrote. Gradimo ga s trpljenjem. Gradimo ga najprej v lastnih dušah. Potem bo vstal tudi v drugih. Nov svet sreče.

Če bi morala trpeti tisoč let, bi jih z veseljem pretrpela, ker te neizmerno ljubim in ker vsak trenutek tvoje ljubezni osreči bolj, kot bi mogla bol, vse trpljenje sveta, vsa njegova sreča. Vse naše duše potopiš v neizmerno svojo ljubezen, tisoče duš učiš otroštva in ljubezni – ti, Ljubezen! Ljubim te do utrujenosti, Gospod, in se ti zahvaljujem za vse, kar si dal ubogemu otroku, svoji stvari – ti, čudovita Ljubezen.

O Bog, še bi našla celo vrsto izrazov zate. Toda kateri bi bil najbolj resničen? Ti si smrt in življenje, Vse, Večni, Ljubezen? Moj Bog, ali je to potrebno sploh razmišljati? Kadar si z vso svojo Božjo močjo pri meni, takrat vem edino to, da si neskončna, neskončna Sladkost in Ljubezen, in takrat moram samo utihniti pred Teboj, saj naša omejena govorica nima več mesta tam in tedaj, ko se Neskončnost dotakne naše omejenosti in Polnost naše praznote...

Čakam do onega blaženega trenutka, ko boš obrisal vse solze iz naših oči, trenutka, ko bom v tebi in s teboj delala za duše in začela svoj veliki apostolat v nebesih. Oj, kako velika, neskončna sreča bo to! Ko bo spolnjeno število duš, ki jih moram rešiti s svojim zemskim življenjem, bom nadaljevala delo pri tebi.

GORIŠKI MISIJONARJI V PRETEKLOSTI

Franc Kralj

UVOD

Pomembnost neke dežele se ne meri po velikosti njenega ozemlja, niti po številu njenega prebivalstva, ampak po deležu, ki ga je prispevala v zakladnico kulturnih vrednot. Goriška je razmeroma majhna zgodovinska dežela, a je, kar zadeva misijonsko dejavnost, nad vse častno zastopana.

Misijonska zavest temelji na izročilu vesoljne Cerkve, ki jemlje zelo resno Kristusovo naročilo o evangelizaciji ljudstev in narodov (Mr 16,15-20).

Pričujoči prispevek ima za cilj, kolikor se da strnjeno podati misijonsko dejavnost na Goriškem do konca prve svetovne vojne, ko je na tem prostoru prišlo do pomembnih premikov, oziroma do sredine 20. stoletja.

Znano je, da so duhovni poklici in še posebej misijonski poklici odraz živosti določene krajevne Cerkve. Ni dvoma, da so imele verska občestva in župnije na Goriškem v preteklosti dovolj življenjske moči za junaško pričevanje vere. Prav misijonski poklici so zgovorno znamenje pristnosti krščanskega izročila v naši deželi. Ne kaže pozabiti, da je bilo to območje dolga stoletja del habsburške države in tako vključeno v avstrijsko cerkveno dogajanje. Zato je razumljivo, da je se je dejavnost goriških misijonarjev odvijala v okviru vseavstrijske misijonske aktivnosti, ki pa je bila vendarle obarvana z večjim ali manjšim deležem goriških posebnosti.

Taka značilna posebnost je večnarodnostni značaj naših krajev. Prav zato je zlasti za najstarejše obdobje težko določiti narodnostno pripadnost posameznih misijonarjev. Običajno so jih imeli kar za Avstrijce ali pa so jih obravnavali po deželni pripadnosti, to je kot Goričane. Pri presoji se v tem pogledu kaže ozirati na današnji etnični prostor, če je to seveda mogoče; v oporo utegnejo biti tudi morebitni misijonarjevi stiki z izvornim domačim okoljem, sicer pa velja, ozirati se na doslej že ustaljeno oziroma sprejeto presajo.

V novejšem času je izšlo, vsaj kar zadeva slovenski narodnostni prostor, nekaj koristnih del, ki obravnavajo misijonsko zgodovino Slovencev. Posebej je vredna pozornosti knjiga Bogdana Kolarja *Na misijonskih brazdah Cerkve iz leta 1998*.¹

Kar zadeva furlansko oziroma italijansko stvarnost v polpretekli dobi je poučna knjižica, ki jo je spisal mons. Giovanni Kren: *Missionari nostri. Cenni biografici illustrati*.²

Jasno je, da bodo potrebne še nadaljnje raziskave. V prikazu so navedena doslej poznana imena misijonarjev v pričakovanju novih odkritij in dopolnitev.

GORIŠKI MISIJONARJI PRED USTANOVITVIJO GORIŠKE NADŠKOFIJE

Med najstarejše misijonarje z našega območja neredki uvrščajo frančiškana **Odorika Mattiuzzi-Mattiussija** (Matijevec) iz Pordenona (**fra Odorico da Pordenone**) (1274?-1331). S štirinajstimi leti je vstopil

v frančiškanski red v Vidmu in je že leta 1314 prosil predstojnike, da ga pošljejo v azijske misijone. Križarske vojne in z njimi povezano odpiranje azijskega prostora so pobudile živahno misijonsko delo, v katerem so izstopali frančiškani in dominikanci. Leta 1318 se je goreči redovnik podal preko Turčije, Armenije, Iraka in Perzije v Indijo. Od tam je našel pot v prostrano Kitajsko, kjer je v Pekingu naletel na krščanske misijonarje. Podatek, da je v misijonih krstil nad 20.000 katehumenov, se zdi skoraj neverjeten, je pa pokazatelj njegove gorečnosti. Po vrnitvi v domovino je na pobudo svojega redovnega predstojnika narekoval dragoceno geografsko delo *Mirabilia mundi* in se tako uvrstil med tri najvidnejše srednjeveške geografe (Arabec Batoutah-Ibn Batutah in Benečan Marco Polo).³

Odorik Mattiuzzi

V 16. stoletju se omenja **Antonio Elio**, po rodu iz Kopra, ki je bil leta 1558 določen za patriarha v Jeruzalemu, je pa leta 1572 postal koprski škof in vnet nosilec katoliške obnove oziroma protireformacije.⁴

Sledeče stoletno misijonsko zatišje gre, mimo drugih dejavnikov, pripisati verskim združbam v dobi reformacije in protireformacije. Šele tridentinski cerkveni zbor in nove redovne skupnosti so dali Cerkvi potreben misijonski zagon. Ne kaže prezreti, da so ta čas tudi papeži budno spremljali misijonsko delo. Tako je papež Gregor XV. leta 1622 ustanovil v Rimu posebno kongregacijo za širjenje vere (*De propaganda fide*), ki je usmerjala celotno misijonsko aktivnost. Oživljena katoliška zavest v cerkvenih skupnostih je nedvomno botrovala številnim misijonskim poklicem.

Na Goriškem so ta čas odigrali odločilno vlogo redovniki, zlasti jezuiti in predstavniki reda sv. Frančiška Asiškega. Prvi so izstopali po svoji temeljiti izobraženosti, organizacijski in znanstveni pripravljenosti ter sposobnosti, vključiti se v misijonske načrte; drugi so privlačili s svojo preprostostjo in toplino nastopa. Ni zgolj slučaj, da je največ poklicev prav iz teh dveh priljubljenih redov.

Jezuiti so v Gorici nastopili leta 1615. Ustanovili so lasten kolegij, werdenberško semenišče in na Travniku pozidali najlepšo goriško baročno cerkev sv. Ignacija. S svojo mnogostransko navzočnostjo in dejavnostjo so v določenem pogledu prekvasil vse družbeno in kulturno življenje.

Močan pospešek misijonskim dejavnostim na Goriškem je dala od jezuitov naravnana pobožnost do velikega misijonarja sv. Frančiška Ksaverja. Ob Ignaciju Loyolskem je Ksaver osrednja osebnost jezuitske duhovnosti in njihovega verskega delovanja. Kot zavetnik misijonskega dela je nedvomno eden najbolj priljubljenih svetnikov potridentske dobe in iskan vzornik pri vzgoji mladine. Nič čudnega, če je tudi v Gorici po zaslugi jezuitov njegovo češčenje postalo tako živo, da je bil izbran za drugega zavetnika mesta. Odtod tudi porast misijonskih poklicev pri nas.

Ko so od srede 17. stoletja jezuiti nemške in avstrijske province začeli načrtno odhajati v misijone, srečamo med njimi tudi goriške jezuitske misijonarje. Področja njihovega delovanja so v Aziji in v Latinski Ameriki.

V monsunki Aziji (Kitajska, Indokina, Indija, Indonezija) je njihovo širjenje krščanstva v znamenju prilagajanja okolju. Med prvimi velja omeniti p. **Bernarda Diestla (1623-1660)**, ki je bil rojen 13. julija 1623 v Vipavi. Po šolanju na Dunaju, Leobnu, Gradcu in Zagrebu je julija 1654 odpotoval najprej v misijon v Isfahan (Iran), nato leta 1656 v Peking, kjer je deloval v astronomskem observatoriju, ki ga je vodil znani Adam Schall. Zaradi slabega zdravja se je umaknil v pokrajino Šantung, kjer je 13. septembra 1660 umrl v kraju Tsinanfu.⁵

Na prehodu v 18. stoletje sta na Daljnem Vzhodu delovala rodna brata, oba jezuitska misijonarja iz goriške meščanske družine, dasi je očetov rod izviral iz Rihemberka-Branika na Vipavskem.

Bolj znan je mlajši **Ivan Krstnik Messarr (Mesar) (1673-1723)**, ki je bil rojen 12. avgusta 1673 v Gorici. Šolanje je pričel v Gorici, nadaljeval pa v Gradcu, kjer je postal duhovnik, nato je vstopil v jezuitski red z željo, da bi odšel v misijone. Po noviciatu na Dunaju je deloval kot vzgojitelj v Gorici in na Reki. Leta 1706 je odpotoval na Kitajsko in nekaj let deloval v provinci Makao in Kanton ter se skušal prebiti v Kočinčino, a brez uspeha. Uspešneje je nato misijonaril v Tonkingu, dokler ni izbruhnili silovito preganjanje kristjanov, katerega žrtev je postal tudi sam. Umrl je mučeniške smrti 15. junija 1723 v Tonkingu in

Ivan Krstnik Messarr

bil pokopan v kraju Kena. Goriški jezuitski kolegij ga prišteva med svoje častne člane. Sicer pa velja za jezuitskega mučenca v času, ko so evropski misijonarji po rimskih navodilih opuščali do kitajske kulture in družbe bolj odprte in naklonjene drže p. Mateja Riccija.⁶ Tudi starejši brat **Ivan Pavel Messarr (Mesar) (1661- ?)**, ki se je rodil v Gorici 18. julija 1661, je po izročilu deloval kot jezuit v vzhodni Indiji in tam umrl nasilne smrti.⁷ Iz tega obdobja ne kaže prezreti jezuita p. **Baltazarja Müllerja (1682-1741)**, ki je bil rojen 26. julija 1682 na Furlanskem ali v Gorici (Goritiensis). Leta 1717 je odpotoval na Kitajsko v Makao, deloval pa v Kantonu in Sancianu. Ohranjen je njegov rokopis o Kitajski. Po desetih letih se je 1727 vrnil v Evropo in deloval na Dunaju, v Beogradu ter umrl v Požegi 1. avgusta 1741.⁸

Na Filipinskih otokih je deloval tržaški jezuit p. **Jožef Zanzini (Sancin) (1616-1692)**, rojen v Trstu 6. marca 1616. Leta 1640 je odpotoval na Filipine, bil provincial v Manili, rektor v Dapitanu in na otoku Boholo, nadel si je špansko ime Sanchez, se ukvarjal z jezikom domačinov. Umrl je v Manili 9. avgusta 1692.⁹ Goričan p. **Danijel Boschetto (1663-1706)** je postal jezuit leta 1681. Svoje misijonsko poslanstvo je vršil v kraju Madura na Malabarskem v Indiji in nato v Meliapuru. Umrl je pri 43-ih letih 1. junija 1706 v kraju Pondichery.¹⁰

V Južni Ameriki je jezuitsko misijonarstvo temeljilo na gospodarsko močnih in v upravnem pogledu samostojnih misijonskih naselbinah, imenovanih redukcije. Med južnoameriške misijonarje spada jezuit p. **Pavel Moroni (Maroni) (1697-1768?)**, ki je bil rojen v Gorici 30. junija 1697 ali 1. novembra 1695. Šolanje je pričel v Gorici, ga nadaljeval in dokončal na Dunaju. Leta 1724 se je podal v Peru (Quito), kjer je misijonaril do leta 1768, ko je bil skupaj z drugimi misijonarji izgnan. Zatekel se je v Montevideo, kjer pa se je za njim izgubila vsaka sled. Iz evropskega obdobja je pomembno njegovo zgodovinsko delo *Topographia magni regni Hungariae*, ki zadeva tudi Jugoslovane. Izredno dragocene pa so njegove geografske karte iz misijonskega področja Maranon, ki so bile objavljene v španskem jeziku.¹¹ Med goriške misijonarje v Južni Ameriki prištevajo nekateri jezuita p. **Nikolaja Susiča (1716-1770)**, ki naj bi bil rojen v Furlaniji. Po vsej priliki pa je bil Istran, morda z Reke, in je kot misijonar deloval v redukciji Magdalena v sedanji Boliviji med plemeni Maxos, kjer je umrl leta 1770.¹²

Goriške jezuite srečamo v 17. stoletju tudi na ozemlju turškega cesarstva, kjer se omenjajo trije Solkanci: p. **Andrej Čeferin (1634-1668)**, ki je bil rojen v Solkanu 24. julija 1634, vstopil k jezuitom 1651 na Dunaju, študiral v Gradcu ter odšel v vzhodne misijone. Umrl je 22. oktobra

1668 v Beogradu. Tudi štiri leta starejši **Filip Čeferin (1630-1666)** se je rodil v Solkanu 30. aprila 1630, jezuitske zaobljube je opravil leta 1665 na Reki in postal misijonar v Carigradu, kjer je umrl 2. maja 1666. Manj jasna je vloga tretjega jezuita p. **Andreja Batiča (1636-1702)**, ki se je rodil v Solkanu 16. oktobra 1636, vstopil med jezuite na Dunaju leta 1660 in bil v letih 1671-1683 posrednik v Carigradu. Umrl je 17. februarja 1702 v Trstu.¹³

Zvesti svoji redovniški praksi so se jezuiti v misijonih ukvarjali tudi z znanstvenim delom. Iz doslej povedanega je razvidno, da je bil Vipavec Bernard Diestel ne le astronom v Pekingju, ampak da je epohalnega pomena njegovo odkritje kopenske poti s Kitajske prek Srednje Azije v Evropo.¹⁴ Tržačan Jožef Zanzini se je na Filipinih ubadal z jezikoslovjem, Goričan Baltazar Müller z geografijo in zgodovino Kitajske, Pavel Moroni s kartografijo Južne Amerike. Z znanstvenim delom si niso le utirali poti v misijonske dežele, ampak so tudi posredovali dragocene podatke zahodnemu znanstvenemu svetu.

Frančiškovi red je bil v Gorici navzoč že od 13. stoletja (minoriti). Njegova navzočnost se je okrepila s prihodom frančiškanov na Sveto goro kot varuhov romarskega svetišča. Previdnostnega značaja pa je bil nastop kapucinov, ki so na prehodu iz 16. v 17. stoletje osnovali na Goriškem vrsto samostanov. V Gorici se pojavijo leta 1591, v Krminu 1615 (1624), v vipavskem Svetem Križu 1634 (1637), v Gradiški leta 1643 (1650), v Trstu 1615 (1623).¹⁵

Med kapucinskimi misijonarji 17. in 18. stoletja z Goriškega izstopa baron **Nikolaj Zucchelli - p. Anton iz Gradiške (1663-1716)**, rojen v plemiški družini v Gradiški 18.3.1663. Kot šestnajstletnik je vstopil v kapucinski samostan in postal redovnik. Leta 1697 je odpotoval v afriške misijone in sicer v Kongo, kjer so imeli kapucini misijonsko središče. V strašnih podnebnih razmerah - Kongo je veljal za grobnico misijonarjev - je tu deloval od leta 1698 do leta 1703. Izčrpan od bolezni se je leta 1704 vrnil v domovino in umrl kot gvardijan goriškega samostana 13. julija 1716. Izkazal se je kot odločen nasprotnik trgovine s sužnji. Zaslovel je s popisom misijonskih potovanj *Relazione del viaggio e missione del Congo nell'Etiozia occidentale*, ki je izšel leta 1712.¹⁶

Svojevrstna je bila vloga misijonarjev - v našem primeru Frančiškovih redovnikov - v deželah turškega imperija, kjer je šlo predvsem za oskrbovanje krščanskih skupnosti v muslimanskem okolju, manj pa za širjenje vere in spreobračanje domačinov.

Med kristjani Kavkaza deluje **Simon Jakob Zanutig - p. Avrelj iz Gorice (1749-1832)**, ki je bil rojen v Gorici 16. julija 1749 in postal

kapucin leta 1768. Leta 1784 je kot apostolski misijonar odpotoval v Georgijo (Gruzinijo) in deloval kakih 20 let v Tbilisiju (Tiflis). Domov se je vrnil leta 1804 ter umrl 25. avgusta 1832 v Gorici.¹⁷ Najbolj znan gruzinski misijonar je p. **Dominik iz Trsta (?-1781)**, ki je postal kapucin leta 1739. Nekaj časa je deloval tudi v Gorici in v Gradiški, nato je odšel v Gruzijo, kjer je bil deset let (1771-1781) apostolski prefekt ter umrl v Carigradu 3. julija 1781.¹⁸

Drugi kapucini so delovali na ozemlju, ki je bilo pod portugalsko oblastjo. Tako sta dva Gradišana, p. **Marcel iz Gradiške (1746-?)**, rojen 20. januarja 1746 in kapucin od leta 1765 ter p. **Frančišek Marija iz Gradiške (1746-?)**, rojen 21. oktobra 1746, hkrati odpotovala v Brazilijo leta 1780 in se odlikovala kot pridigarja. Za p. Marcela Gradiškega vemo, da je bil v Braziliji do leta 1780 do 1788, nato se je s francoskimi misijonarji podal na Vzhod. V prvih letih (1782-1794) je bil prefekt province Pernanbuco. Leta 1811 je postal viceprefekt province Rio in kasneje, leta 1812, se je vrnil v Lizbono.¹⁹

V Braziliji se je mudil tudi p. **Kamil Goriški (1749-?)**, ki je bil rojen 1. novembra 1749) in je bil kapucin od leta 1767. V Brazilijo je prišel leta 1782 in ga je deset let kasneje, 1792, najti v Lizboni. V seznamu redovnikov štajerske province se zadnjič omenja leta 1784.²⁰

H kapucinskim misijonarjem 18. stoletja se prišteva še **Valentin Marija Janez Nepomuk Albert Alojzij Radeskini, p. Ambrozij iz Ajdovščine (1746-1810)**, ki je bil rojen 2. julija 1746 v Ajdovščini in je postal kapucin 1765. V letih 1790-1804 je deloval kot apostolski misijonar v Neapeljskem kraljestvu, kjer so mu zaradi modrosti in učenosti ponudili škofovsko službo, a jo je odklonil. Po povratku v domovino je bil lektor v vipavskem Svetem Križu (1808), nato dve leti v goriškem samostanu, kjer je tudi umrl 4. februarja 1810. V rokopisu je zapustil spis *Istitutiones universae philosophiae recentioris, usibus discipulorum accommodatae*.²¹

Vzporedno s kapucini so bili na misijonskem polju v 18. stoletju zelo dejavni člani sorodne veje, t.j. frančiškani-observanti. Odhajali so v različne dežele sveta. Eni med kristjane na ozemlju turškega cesarstva v Malo Azijo in na bližnji Vzhod, drugi v Afriko. Med prvimi goriškimi frančiškani je bil p. **Benvenut Brajnik (1695-1768)**, ki je misijonaril neznano kje, umrl pa je 20. maja 1768 na Sveti Gori, star 73 let in redovnik 57 let.²² Na turških tleh je misijonaril p. **Hilarij Martinelli (1722-1768)**, prav tako rojen Goričan, ki je prebil 24 let v Carigradu, kjer je umrl 10. julija 1768, v starosti 46 let. **Anton Mlakar - p. Epimah (1724-1785)**, ki je bil rojen 18. septembra 1724 v Gorici, je preživel 31 let v Carigradu, kjer je umrl 23. februarja 1785, star 61 let.²³ Vipavec **Mihael Lozej - p. Vili-**

bald (1736-1772) je bil rojen na Gočah 12. avgusta 1736. Deloval je v Albaniji, kjer je bil misijonski viceprefekt. Umrl je 29. septembra 1772, star 36 let.²⁴ V Albaniji mu je sledil Goričan **p. Atanazij Radievčič (Radišič) (1744-1787)**, ki se je rodil 20. aprila 1744, frančiškan je postal leta 1761. Po misijonu v Albaniji se je vrnil v domovino, kjer je leta 1787 umrl v Brežicah.²⁵ Naštetim se pridružuje še **p. Tiburcij Paganetto (1728-1784)**, ki je bil rojen na Reki 14. avgusta 1718, frančiškan pa od leta 1747. Bil je apostolski misijonar in prefekt v Makedoniji, kjer je v kraju Padma umrl 19. aprila 1784.²⁶

Frančiškansko misijonsko področje v Zgornjem Egiptu, samo po sebi zelo težavno, je v 18. stoletju gostilo tri Goričane. Po starostnem redu je bil prvi **Janez Krstnik Starec (Starič-Staric) - p. Bartolomej (Jernej) (1715-1790)**, ki je bil rojen 24. novembra 1715 v Gorici, redovnik je postal leta 1736. Nad dvajset let je misijonaril v Gornjem Egiptu in slovel po svoji pobožnosti. Umrl je 5. januarja 1790 v Gorici, star 75 let, redovnik 53 let.²⁷ Sledil mu je sredi 18. stoletja **p. Severin Spruk (?-1769)**, rojen na Goriškem, ki je v Egiptu umrl 19. maja 1769.²⁸ Daleč

najbolj razgibano pa je bilo delovanje **p. Krištofa Černeta (Zherne, 1746- 1793)**, ki je bil rojen morda kot Jakob Černe 24. julija 1746 v Solkanu, k frančiškanom je vstopil leta 1766. Leta 1779 je odpotoval v Aleksandrijo egiptovsko in se odtod podal v glavno mesto tedanjega Gornjega Egipta Girge ob Nilu, kjer so frančiškani vzdrževali dom za bolnike in popotnike. Po nekaj letih se je znašel v Etiopiji, kjer je postal žrtev preganjanja, bil je mučen in je komaj ušel smrti. Zavetje je našel v mestu Moka v Jemenu. Tam se je poglobil v študij zdravilstva in je tudi zdravil. V pričakovanju skorajšnje vrnitve v domovino je zbolel ter 4. oktobra 1793 umrl v Sani (Etiopija). Dragoceno je njegovo pismo (23.11.1779) o razmerah v gornjeegiptovskem misijonu.²⁹

Pismo Krištofa Černeta bratu

MISIJONSKA ZAVEST OB USTANOVITVI GORIŠKE NADŠKOFIJE

Ustanovitev goriške nadškofije in nastop prvega goriškega nadškofa K.M. Attemsa ne predstavljata bistvenega premika v misijonskih dejavnostih na Goriškem. Attemsovi stiki z jezuitskim redom so bili vselej živi in prisrčni. Nadškof je zelo cenil njihovo delovanje pri vzgoji mladine, pri katehezi, v pridiganju in vodenju ljudskih misijonov. Ni pa z

njimi načeljal vprašanja zunanjih misijonov. V njegovem vizitacijskem vprašalniku (Quaesita) ni med 24 vprašanji zaslediti vprašanje, ki bi zadevalo misijone po svetu.

Sicer pa je bila tedaj Evropa in tudi naš prostor pod udarom novih tokov, ki misijonstvu niso bili naklonjeni. Kritika evropske kolonialne politike v Srednji in Južni Ameriki s strani jezuitov, razsvetljenstvo, ki redovništva na splošno ni sprejemalo, negotovost zaradi francoske revolucije in Napoleonovih vojn so za nekaj časa zavrli misijonsko navdušenje. Nadškof Attems je sicer v najtežjih trenutkih branil jezuite, vendar ni mogel preprečiti ukinitve reda 1773. Jožefinske cerkvene reforme najprej z ukinitvijo in nato s ponovno vzpostavitvijo goriške nadškofije so v znamenju negotovosti in iskanja novih misijonskih možnosti. Državni posegi v cerkveno ureditev so sicer okrepili vlogo škofijske duhovščine nasproti redovnikom, veljavo so pridobile župnije kot pastoralna jedra, a vloga Cerkve se je glavnem omejila na prostor znotraj državnih meja na škodo katoliško-univerzalne zavesti, kar misijonstvu nedvomno ni bilo v prid. Dejansko je šele z ureditvijo cerkvenih razmer na Goriškem prišlo do določenih pobud.

Razredčene redovniške vrste in padeč poklicev na prehodu iz 18. v 19. stoletje so botrovali začasni odsotnosti redovnikov na misijonskem polju. V takih razmerah je misijonska pobuda prešla v roke nekaterih škofov in škofijske duhovščine. Glede škofijskih duhovnikov-misijonarjev pa velja pojasniti, da so tedaj imeli za misijonarje ne samo tiste, ki so delovali v nekatoliških deželah, ampak tudi tiste, ki so delovali in oskrbovali cerkvene skupnosti v deželah diaspore, kjer so bili katoličani v manjšini.

Na Slovenskem so v 19. stoletju dali velik zagon misijonstvu zlasti Friderik Irenej Baraga, blaženi Anton Martin Slomšek ter Ignacij Koblehar. Na italijanskem nebu je tedaj zablestel Daniele Comboni. S svojimi spisi in pričevanjem so sprožili veliko zanimanje in navdušenje za tovrstno delo. Pomembno spodbudno vlogo so odigrale razne misijonske družbe in ustanove. Njihov namen je bila molitev, zbiranje sredstev za misijone, podpiranje posameznih misijonarjev. - V našem slučaju so vredne omembe: *Leopoldinina ustanova* za podpiranje misijonov v Severni Ameriki, ustanovljena na Dunaju leta 1829, *Marijina družba za podporo srednjeafriških misijonov* in *Družba sv. Petra Klave-rja*, ki je zbirala sredstva za odkup afriških sužnjev. Na Goriškem te družbe niso ostale brez odmeva. Tako je npr. kurat na Libušnjem pri Kobaridu Janez Evangelist Červ leta 1852 ustanovil odsek "Marijine družbe" v podporo srednjeafriških misijonov, ki je v začetku štela 70 članov, kasneje pa 120.³⁰ Časopis *Zgodnja Danica* je leta 1854 objavil

novico, da je neimenovani dobrotnik iz Vipavske doline daroval 50 goldinarjev za odkup zamorčka v Afriki, kateremu naj se da ime Frančišek Ksaver Ipavski.³¹

Prvi med goriškimi škofijskimi duhovniki, ki so sredi 19. stoletja odšli v Severno Ameriko, je bil **Janez Evangelist Mozetič (1797-1863)**. Rojen je bil 13. novembra 1797 v Biljah pri Gorici, duhovnik je postal leta 1823, se študijsko izpopolnil v Avguštineju na Dunaju in nato poučeval v centralnem semenišču v Gorici.

Avgusta 1846 je kot misijonar Leopoldinine ustanove odpotoval v Severno Ameriko in je bil prvi primorski duhovnik v ZDA. Prevezel je službo generalnega vikarja v škofiji Pittsburgh ter vodil misijonsko središče v kraju Erve in v okolici. Leta 1849 se je vrnil v domovino, da bi pridobil duhovnike za delo v Ameriki. Pridružila se mu je peterica. Močno načeto zdravje ga je prisililo, da se je leta 1851 dokončno vrnil domov ter prepustil mesto sorojaku Janezu Stibieli. Umrl je v Gorici 7. septembra 1863 kot dekan goriškega stolnega kapitlja.³²

Njegov naslednik v Ameriki **Janez (John) Stibiel (1821-1869)** se je rodil 31. oktobra 1821 v Vrtovinu pri Kamnjah na Vipavskem. V duhovnika je bil posvečen leta 1845. Za severnoameriški misijon ga je navdušil njegov nekdanji svetopisemski profesor J.E. Mozetič in ga leta 1850 pospremil v Ameriko. Deloval je v kraju Allegheny ter se posvetil priseljencem. Postal je generalni vikar v Pittsburghu in je umrl 31. januarja 1869.³³

Najožji Baragov sodelavec, znani severnoameriški misijonar Franc Pirc, je leta 1864 na potovanju po Evropi pridobil tudi nekatere goriške bogoslovce, da so mu sledili na novo celino. V tej skupini so bili naslednji goriški bogoslovci: **Janez Velikonja, Ivan Tomažević, Filip Jakob Erlah in Alojzij Plut**. V Ameriki so bili sprejeti odprtih rok, saj je tamkajšnjim škofom še vedno primanjkovalo duhovnikov, zlasti za misijonske postaje med Indijanci. Bogoslovne študije so dokončali v Ameriki. Filip Jakob Erlah in Ivan Tomažević sta na začetku za krajši čas delovala med nekristjani, večji del svojega pastirovanja pa sta posvetila evropskim priseljencem. Najbolj uspešen je bil Alojzij Plut, rojen sicer leta 1841 v Semiču v Beli Krajini, vendar goriški bogoslovec. Po prihodu v Ameriko in po dokončanju bogoslovja je bil leta 1865 posvečen v duhovnika. Najprej mu je bila zaupana skrb za misijonske postaje v škofiji St. Paul v Minnesoti, vendar je kmalu prevzel oskrbo katoliških priseljenecv po širni Minnesoti. Ustanavljal je župnije, gradil cerkve in postavljaval temelje socialnim in verskim skupnostim. S svojo mnogostransko dejavnostjo si je prislužil naslov "pionir Minnesote".³⁴

Poglavje zase predstavlja sudanski misijon Ignacija Knobleharja. Pomanjkanje novih duhovnikov je gorečega apostola Gornjega Nila prisililo, da se je podal iskat sodelavce v Evropo. Med mnogimi se mu je leta 1851 pridružil **Matej Milharčič (1812-1853)**, rojen 20. septembra 1812 v župniji Slavina na Pivki. Po duhovniškem posvečenju leta 1838 je bil štiri leta kaplan v Vipavi, nato na Dobrovi pri Ljubljani, kjer si je močno prizadeval za protialkoholno gibanje. Odtod je odšel leta 1851 s Knobleharjem za misijonarja v Sudan, kjer je prevzel skrb za misijonsko šolo v Kartumu. Težke klimatske, higienske in zdravstvene razmere so kmalu zlomile njegove fizične moči. Umrli je 8. oktobra 1853 v Berberu v Sudanu.³⁵

V jugovzhodno Azijo je odšel misijonarit Furlan **Giovanni Palla (1836-?)**, ki se je rodil 29. novembra 1836 v Krminu (Cormons), v duhovnika pa je bil posvečen leta 1859. Najprej je bil kaplan v kraju Scodovacca, v Krminu in Gradežu, nato se je leta 1867 podal na otok Ceylon (Šri Lanka), kjer je bil v kraju Mutvall pri mestu Colombo zelo aktiven zlasti na šolskem področju. Umrli je 7. aprila 1886 v Poreču.³⁶

MISIJONSKO DELO NA PREHODU IZ 19. V 20. STOLETJE

Paberkovanje po uradnem škofijskem listu FPAG oziroma FEAG³⁷ in po pastirskih pismih tedanjih škofov ne nudi omembe vrednih podatkov glede misijonov. Bolj izjema kot pravilo velja obvestilo, ki ga daje preko uradnega cerkvenega lista Avstrijska paroplovna družba Lloyd v letu 1888. V njem sporoča, da imajo v misijone namenjeni redovniki in redovnice prosto vozovnico ali pa po zelo znižani ceni, ako potujejo z Lloydovimi prevoznimi sredstvi.³⁸ Izjemen značaj ima tudi priporočilo nadškofa Zorna iz leta 1890, s katerim spodbuja duhovnike, naj se naročijo na dunajsko misijonsko revijo *Echo aus Afrika*.³⁹

Ne glede na pomanjkanje misijonskih poklicev, odsotnost misijonskih zavodov in podobnih ustanov je vendarle zaznati določeno živahnost v vrstah redovnikov, ki so na prehodu v 20. stol. ponovno prevzeli v svoje roke misijonsko delo. Od starejših redov so bili bolj dejavni frančiškani in kapucini, od novejših salezijanci in lazaristi ter nekatere ženske kongregacije.

Okrepil se je tudi delež jezuitov, ki so se leta 1866 vrnili v Gorico in dvajset let kasneje, 1886, odprli nov sedež v ulici Nizza z imenom *Semenišče za misijone Srca Jezusovega*. Odprtje zavoda je povezano z ustanovitvijo jezuitskega misijona v kraju Mangalore v Indiji leta 1878.⁴⁰

Na Balkanu in na Bližnjem Vzhodu so Frančiškovi sinovi že imeli določeno tradicijo. Ponovno jim postaja zanimiva Afrika, zlasti Egipt in dežele ob Nilu proti osrednji Afriki. Prebudi se tudi zanimanje za Latinsko Ameriko, posebej za Brazilijo.

Na bolgarskih in turških tleh delujeta dva kapucina, doma iz Slavine pri Postojni. Prvi je **Luka Abram - p. Leon (1863-1931)**, ki se je rodil v župniji Slavina 28. avgusta 1863 in je vstopil h kapucinom leta 1884, se je najprej podal v Plovdiv v Bolgariji. Odtod se je preselil v turški Izmir, živel je tudi v kraju Budria, na otoku Syra in nato v predmestju Carigrada Santo Stefano, kjer je umrl 7. aprila 1931.⁴¹ Njegov rojak **Janez Zorman - p. Leopold (1885-1938)** je bil prav tako rojen v župniji Slavina 31. avgusta 1885, kapucin pa je postal leta 1903. Poslan je bil v Izmir in na egejske otoke. Končno se je preselil v Sofijo v Bolgariji, kjer je bil samostanski predstojnik in spovednik Ivane Savojske, bolgarske kraljice. Umrl je 16. decembra 1938 in bil pokopan v Plovdivu.⁴²

Od frančiškanov je omembe vreden brat **Angel-Jožef Pavšič (1869-?)**, rojen 1. marca 1869 v naselju Zamedveje pri Plavah v Soški dolini. Med frančiškane je vstopil leta 1903 in kot misijonski brat-laik deloval na otoku Rodosu.⁴³

V Palestino je ob koncu 19. stoletja dospel salezijanec **Marijan Rosin (1875-1938)**, rojen v Trstu 8. novembra 1875, salezijanec od leta 1890. Že kot klerik je leta 1892 odpotoval s skupino mladih salezijancev v Sveto deželo, bil posvečen v duhovnika v Jeruzalemu 1898 in nato vodil razne salezijanske zavode (Cremisan, Nazaret, Betlehem, Beitgemal) ter bil tudi svetnik patriarha Barnassina. Umrl je nasilne smrti (kamenjan!) 23. junija 1938. Pokopan je v Beitgemalu.⁴⁴

Knobleharjevo težavno dediščino v Sudanu so po njegovem odhodu najprej prevzeli frančiškani. V 35 članski odpravi (duhovniki, bratje - laiki, terciari in navadni laiki), ki se je preko Trsta odpravila v Egipt leta 1861, so našli mesto tudi trije goriški rojaki. Iz Kaira so nadaljevali pot po Nilu do Assuana. Odtod so deloma po puščavi, deloma po reki prispeli v Kartum. V Kartumu so se razdelili in odpluli po Nilu navzgor, eni v Angvei (Sveti Križ), drugi v Dingolo. Tvegana sudanska odprava se je za frančiškane klavrno zaključila s številnimi žrtvami, predvsem zaradi neznosnih klimatskih in zdravstvenih razmer. Dogajanje je podrobno opisano v razpravi: *Esperienze e testimonianze goriziane nella missione dell'alto Nilo* na a podlagi treh ohranjenih pisem naših rojakov.⁴⁵

Med tremi Goričani je najstarejši **Pietro Paolo Pelizon-fra Guido (1819-1862)**, ki je bil rojen 6. septembra 1819 v Gorici. Izučil se je za krojača ter leta 1837 vstopil med frančiškane in postal terciar. Leta 1861 se je priključil misijonski odpravi v Sudan in kmalu, leta 1862, zaradi izčrpanosti umrl v kraju Mauchmether na sudanskih tleh. Zapuстил nam je svoje pričevanje v pismu.⁴⁶ Drugi je **Janez Nepomuk - brat Aleksij Vuga (1836-1890?)**, ki je bil rojen 13. maja 1836 v Solkanu.

Med frančiškane je vstopil 1856 in leta 1859 postal brat-laik. Bil je med srečneži, ki so se leta 1863 vrnili domov po neuspeli odpravi v sudanski misijon. Preostanek življenja je preživel v raznih frančiškanskih samostanih (Novo mesto, Nazarje, Klanjec, Brežice, Karlovac). Zadnjič se omenja leta 1890 v Brežicah. Ohranjeni sta dve njegovi pismi pričevanja.⁴⁷ Najmlajši goriški udeleženec odprave je **Francesco - fra Giuseppe Vidoz (1842-?)**, ki je bil rojen 5. februarja 1842 v naselju Podbrida pri Ločniku (Lucinico). Leta 1861 je postal frančiškanski brat-laik na Koštanjevi. Tudi on se je srečno vrnil v domovino let 1863 in je bil nastavljen za kuharja v frančiškanski samostan v Pazinu. Tu se je za njim izgubila vsaka sled.⁴⁸

Za frančiškani so se v Sudan podali člani misijonske Kongregacije sinov Presvetega Srca (*Congregazione dei figli del Sacro Cuore*), ki jo je ustanovil v Veroni znani italijanski afriški misijonar Daniele Comboni.⁴⁹ Prek Južne Tirolske (Brixen) je ta misijonska družba našla pot v Slovenijo, kjer je bil leta 1937 ustanovljen Knobleharjev zavod v Dravljah.⁵⁰ Med goriškimi kombonijanci se omenja **Ernesto Feresin (1877-1955)**, ki se je rodil v Gorici 11. januarja 1877. Z 18 leti je vstopil v Družbo sinov Presvetega Srca in postal leta 1903 duhovnik. Še istega leta je odpotoval v Kartum. Nato je uspešno misijonaril v krajih Wan, Mbili, Mupoi v zelo težkih razmerah. V jezik domačinov Niam-Niam je iz italijanščine prevedel Sveto pismo, katekizem in druge nabožne knjige.⁵¹ Umrli je v Gorici leta 1955.

Goriškim dekletom in ženam, ki so si na prehodu v 20. stoletje služile grenak kruh v Egiptu v podporo domačim družinam⁵², so se posvečali frančiškani in posebej redovnice-šolske sestre, med katerimi so bile številne Primorke.⁵³

Srečen splet okoliščin je v Brazilijo popeljal kapucina **Janeza Madona - očeta Serafina Goriškega (1829-1918)**, ki je daleč najpomembnejši goriški misijonar na prehodu v 20. stoletje. Zanimivo je, da je bilo o očetu Serafinu do nedavnega več napisano v Braziliji in drugod, kakor v domovini. Rojen je bil 29. maja 1829 v zaselku Spodnji Madoni-Podlaka v župniji Bate na Banjski planoti. Leta 1858 je vstopil v kapucinski red v Milanu in postal *oče Serafin Marija Goriški*. Po zaključku bogoslovja je bil leta 1861 posvečen v duhovnika. Nekaj let je deloval v Lombardiji in na Goriškem, končno je leta 1872 prejel v Rimu naslov apostolskega misijonarja in bil poslan v Brazilijo, kjer je ostal 46 let. Najdlje je misijonaril med Indijanci Batokudi v porečju Mucuri (Minas Gerais). Na bregovih reke Itambacury je zgradil misijonsko središče Nossa Senhora dos Anjos de Itambarury, ki je kmalu postalo pomembno krajevno središče.

Goreč apostol je 45 let oznanjal evangelij Indijancem in jim je bil pravi svetilnik vere, obenem se je zelo prizadeval za njihov gospodarski in kulturni napredek. Umrli je 3. decembra 1918, star blizu 90 let. Velezaslužnemu možu za Brazilijo so domačini posvetili ulice in trge ter po njem imenovali kraj Frei Serafino.⁵⁴

Sočasno se je v Braziliji mudil tudi primorski kapucin **Bernardo Robba - fra Serafino da Muggia** (oziroma fra Serafino da Trieste), ki je vstopil v kapucinski noviciat leta 1868. Iz Montevidea, kamor je prišel leta 1873, je po dveh letih, 1875, prevzel misijon Poaia ob Sladki reki v Braziliji. Leta 1882 je bil na brazilškem severu v indijanskem naselju, vendar je ta misijon leta 1883 propadel.⁵⁵

V Braziliji se je končno znašel misijonar kongregacije "Verbum Dei" **Ciril Metod Seiger - schmied (1877-1918)**, ki se je rodil v Idriji 9. maja 1877 in je bil mlajši brat duhovnika in nabožnega pisca Jožefa Marija Seigerschmieda.⁵⁶ V letih 1903 do 1911 je deloval med Indijanci v brazilski škofiji Curitiba. Iz Brazilije se je preselil v Mozambik in je med prvo svetovno vojno na portugalski pritisk moral zapustiti Afriko. Umrli je v Madridu 5. decembra 1918.⁵⁷

Janez Madon

MISIJONSKA DEJAVNOST V PRVI POLOVICI 20. STOLETJA

Grmenje topov prve svetovne vojne je začasno utišal "klic daljnih svetov". Po končani vojni se je slovenski narod znašel v nič kaj zavidljivem položaju. Pariška mirovna konferenca je slovenski prostor razdelila med štiri države. Osrednji del Slovenije je pripadel Jugoslaviji, Primorska Italiji, slovenska Koroška Avstriji, Porabje Madžarski. Misijonska dejavnost je bila izpostavljena težki preizkušnji, ki jo je pa k sreči dobro prestala. Misijonski poklici niso izostali, nasprotno, zlasti v osrednji Sloveniji so se močno okrepili. Ne glede na ločenost od večinskega matičnega ozemlja, se je tudi Cerkev na Primorskem trudila, da bi sledila dogajanju v vesoljni Cerkvi.

Misijonsko prizadevanje je razvidno iz številnih člankov, pozivov, spodbud, ipd. tako v goriškem (*Folium periodicum* oz. *ecclesiasticum* archidieocesis goritiensis, kasneje *Bollettino dell'arcidieocesi di Gorizia*), kakor v tržaško-koprskem škofijskem listu (*Folium dioecesis tergestino-justinopolitanae*, kasneje *Bollettino delle diocesi unite di Trieste e Capodistria*). Za slovenski prostor so posebej dragoceni prispevki v glasilu Zbora

svečnikov sv. Pavla *Zbornik*.⁵⁸ Posamezne članke z misijonsko vsebino je zaslediti tudi v koledarjih GMD. Koristno gradivo bi se bržkone našlo tudi v škofijskih in župnijskih arhivih. Sicer pa velja, da je v tedanjih slovenstvu nenaklonjenih razmerah v Italiji našega tiska bolj malo.

Goriški nadškof F.B. Sedej si je po navodilih Benedikta XV.⁵⁹ zastavil nalogo, ponesti veselo vest odrešenja iz ozkih škofijskih meja v širni svet. S tem je pobudil misijonsko pomlad. Duhovnike je pridobil za Duhovniško misijonsko zvezo (DMZ), ki je bila na Goriškem ustanovljena 24.3.1921. Slovenski odsek DMZ so po vrsti vodili Ignacij Leban, Ignacij Valentinčič, Mirko Brumat in Ivan Reščič.⁶⁰ Prvi kongres DMZ leta 1922 je pokazal, da je velika večina slovenskih duhovnikov na Goriškem - kar 155 njih - vstopila v misijonsko gibanje.⁶¹ Na misijonskem dnevu leta 1923 je misijonska zavest bila samo potrjena.⁶²

Vzporedno so potekale misijonske prireditve, med katerimi izstopa misijonska tridnevnicca februarja 1924, ki jo je v cerkvi sv. Ignacija na Travniku vodil ljubljanski lazarist dr. Zdešar.

Okrepljeno je bilo širjenje misijonskega tiska, posebej revije *Katoliški misijoni*, v Marijine družbe so bili uvedeni misijonski odseki, priporočene so bile misijonske družbe, npr. *Družba za širjenje vere in Svetega Detinstva*.⁶³ Zelo odmeven je bil nastop slovenskega delegata Mirka Brumata na misijonskem zborovanju za severovzhodno Italijo (Tre Venezie) v Benetkah 10.06.1924. Italijanske sobrate je rotill, naj vse storijo, da preprečijo nacionalistično gonjo proti slovenskim duhovnikom, redovnikom in vernikom. Njegov poseg je doživel polno podporo s strani italijanskih delegatov.⁶⁴ Poučni so tudi podatki o prispevkih za misijone tako v nadškofijskem listu FEAG od leta 1925 dalje, kakor v Zborniku svečnikov sv. Pavla.⁶⁵

V tržaško-koprski škofiji ni v začetku zaslediti tako množičnega pristopa.⁶⁶ Škof A. Fogar je duhovnike ponovno pozival k večji dejavnosti.⁶⁷ Zanimivo je, da je k misijonski tridnevnicci v Gorici povabil tudi slovenske vernike svoje škofije.⁶⁸

Spričo fašističnega omejevanja slovenske besede je vodstvo slovenskega odseka DMZ v Gorici dalo posebej ponatisniti v Goriški zadružni tiskarni 20.000 izvodov revije *Katoliški misijoni*, ki je sicer izhajala v Ljubljani, a ni smela čez mejo, in jih na misijonski dan razdelila med vernike. Tudi reviji *Naš čolnič* in *Jaselce* sta obdobjno obravnavali misijonsko tematiko vse do leta 1929, ko je fašistični režim zatrl slovenski tisk.⁶⁹ Sicer pa je obveljalo pravilo, da se je med ljudmi širil slovenski misijonski tisk, ki je izhajal v Ljubljani, dokler je dovoljevala italijanska oblast, poslej pa ilegalno in s tveganjem.⁷⁰

Leta 1930 je nadškof Sedej z vidnim zadovoljstvom prisluhnil poročilu vodje slovenskega odseka DMZ Mirka Brumata o stalnem naraščanju naročnikov *Katoliških misijonov* in *Misijonskega koledarja*. Všeč mu je bila živa misijonska zavest v nekaterih dekanijah (Črniče, Vipava). Vsel je bil domala popolnega pristopa duhovnikov k DMZ (od 181 slovenskih duhovnikov v škofiji, jih je bilo 160 članov DMZ).⁷¹ Tik pred smrtjo, 18. oktobra 1931, je v svojem poročilu ponosno zapisal, da zavzema goriška nadškofija med 280 italijanskimi škofijami kar 9. mesto glede prispevkov za misijone.⁷²

V dobrem desetletju do druge svetovne vojne (1930-1943) je zaradi prepovedi slovenskega jezika v javnosti moglo iziti le nekaj misijonskih natisov, denimo Alfonza Berbuča *Delo za misijone* (duhovniška revija *Verbum Dei* 1930, str. 144), Mirka Brumata *Misijonske zornice* (Gorica 1931), Stanka Staniča misijonske strani v zgodovini *Dobe in podobe iz cerkvene zgodovine* (GMD 1938). Sicer so si pa duhovniki pomagali s tajnim širjenjem misijonskega tiska, vtihotapljenega iz Ljubljane.⁷³

Nastop nadškofa Karla Margottija je zaznamovan s poenotenjem škofijskih misijonskih dejavnosti za vsako ceno. Kakor je veljalo za druga področja škofijskega življenja, se tudi pri delu za misijone ni upošteval dvojezičen značaj prebivalstva.⁷⁴ Podobno ureditev je na Tržaško-koprskem vpeljal škof Anton Santin.⁷⁵ Spričo spremenjenih razmer se je nadškof Margotti sredi vojne, leta 1944, vrnil ponovno k ureditvi, ki je veljala do njegovega prihoda leta 1934. DMZ v goriški nadškofiji ima poslej dva odseka, slovenskega in italijanskega, čeprav je okrepljeno partizanstvo ohromilo večjo tovrstno dejavnost.⁷⁶ V prvih povojnih letih ni bilo več mogoče obnoviti vseh misijonskih dejavnosti, nenazadnje tudi zato, ker je leta 1947 prišlo do razmejitve in razkosanja nadškofije.⁷⁷

Kakor je bilo hvalevredno večje zavzemanje za misijone na strani vodstva Cerkve na Primorskem, so misijonski poklici vendarle zoreli v vrstah redovnih skupnosti. Vodilni so bili salezijanci, jezuiti, kapucini in razne ženske kongregacije, zlasti šolske sestre sv. Frančiška Asiškega (mariborske šolske sestre). Kratek pregled moremo strniti v naslednjo podobo.

Na azijskih tleh je v ospredju zanimanja Indija, kjer sta delovala dva člana jezuitskega reda. Najprej je to bil jezuitski brat laik **Ivan Germek**, rojen v Tomaju 5. 1. 1906, jezuit od leta 1926, ki se je 1928 podal v Indijo (Kerala), kjer je deloval do svoje smrti leta 1976.⁷⁸ Drugi jezuit je bil p. **Janez Ehrlich**, rojen 25. 10. 1910 v Žabnicah v Kanalski dolini. Leta 1937 je odpotoval v Indijo in misijonaril v Bengaliji.⁷⁹ Od salezijancev se je v Indiji udejstvoval **Karel Mlekuž**, rojen 20. 1. 1902 v Višnjeviku

v Brdih. V Indijo je dospel že leta 1925 kot klerik in se ustalil v pokrajini Assam do svoje smrti 3.11.1933.⁸⁰

Naslednji salezijanec je bil **Alojz Ravalič** (Ravalico), rojen v Trstu 6.3.1906. Leta 1923 se je odpravil v Indijo (Assam) in tam deloval do smrti 3. 11. 1967.⁸¹ Od redovnic na indijskih tleh velja omeniti s. **Mirjam Zalaznik**, ki je bila rojena na Krasu 2. 1. 1899. Kot loretinka je delovala v Indiji od leta 1930 do smrti 19. 8. 1982.⁸² Naslednja je bila karmeličanka s. **Marija Franko**, rojena v Bujah v Istri, v Indiji od 1923 do 1990.⁸³

Na Japonskem in Kitajskem so bili navzoči redovniki in redovnice različnih skupnosti. Na Kitajsko se je podal lazarist **Alojz Mlakar**, rojen 7. 6. 1900 v Divači, ki je deloval v deželi v letih 1928-1931 in sicer kot prvi misijonar iz misijonišča Groblje pri Ljubljani.⁸⁴ Ksaverjanec p. **Albin Miklavčič**, rojen 12. 5. 1910 v Trstu, je leta 1934 odpotoval na Kitajsko in se tam mudil do leta 1953, ko ga je od tam pregnal komunistični režim. Ustalil se je v Pakistanu.⁸⁵ Stigmatinec p. **Marko Blasutig** (Blažutič), rojen 19. 4. 1914 v Gorenjem Barnasu v Benečiji, je na Kitajskem deloval od leta 1938 do 1948. Pregnan od komunistov, je svoje misijonsko poslanstvo nadaljeval na Tajskem.⁸⁶

Misijonarji J. Kramar, E. Saksida, S. Paulin in A. Horvat

se kot misijonarka omenja kanosijanka **Ana Miklavčič** (Nicoluzzi), rojena 5. 9. 1914 v Trstu, mlajša sestra misijonarja p. Albina Miklavčiča, ki je leta 1936 prispela na Kitajsko. Ko je bila od tam pregnana leta 1953, se je preselila na Japonsko, nato na otok Tajvan in končno v Hongkong.⁸⁹

Na balkanskih tleh je deloval kapucin p. **Venceslav (Ivan) Abram**, rojen 26. 1. 1897 v Slavini. V letih 1925-1932 je živel v Bolgariji, umrl pa je v Varni (Brixen) 16.12.1938.⁹⁰

Salezijanec **Stanislav Pavlin**, rojen v begunstvu med prvo svetovno vojno 14. 11. 1916 v Semiču, po rodu pa iz Grgarja, je kot misijonar nastopil najprej na Japonskem leta 1935, nadaljeval na Kitajskem in končno v Hongkongu in Macao.⁸⁷ Na Japonskem zasledimo še enega salezijanca v letih 1930-1936. To je beneški Slovenec **Alojz Floran**.⁸⁸ Med redovnicami

Na afriških tleh sta misijonarila dva rodna brata, oba lazarista. Najprej brat laik **Marcel Kerševan**, rojen v Trstu 1. 6. 1907, ki se je mudil v Kongu (Zaire) od leta 1933. Leta 1946 se mu je v Kongu pridružil starejši brat, tudi brat laik **Karel Kerševan**, rojen v Trstu 12. 12. 1902.⁹¹

V Južni Afriki se je apostolsko udejstvoval v letih 1933-1990 član kongregacije Presvetega Srca Jezusovega p. **Franc Bratina**, Idrijčan po rodu.⁹²

Zelo pomembno vlogo so v Egiptu odigrale šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja. Začelo se je leta 1908, ko so osnovale v Aleksandriji egiptovski prvo izvenevropsko podružnico. Vodile so azil in osnovno šolo za otroke slovenskih izseljencev in se posvečale "aleksandrinkam", slovenskim dekletom in mladim ženam, ki so služile kruh pri bogatih arabskih in tujih velikaških družinah. Kasneje so ustanovile dom oziroma zavetišče za služkinje, ki so ga v poznejših letih spremenile v dom za ostarele in onemogle.

Med primorske redovnice v Egiptu v prvi polovici 20. stoletja kaže uvrstiti s. **Beato Gomišček** iz Solkana, s. **Alojzijo Kranjec** iz Šturij-Ajdovščine, s. **Franko Martelanc** iz Bukovice, s. **Marcelino Martelanc** iz Šepulj, s. **Serafino Štrancar** iz Planine nad Ajdovščino, s. **Venerando Zadnik** iz Kozjan v Istri, s. **Maksimilo Germek** iz Tomaja, s. **Jolando Kristančič** iz Višnjevika v Brdih, s. **Veroniko Cucek** iz Košane.⁹³

V Latinski Ameriki izstopajo salezijanci. Med prvimi primorskimi salezijanci na južnoameriških tleh se omenja **Jožef Malič**, rojen 8.3.1884 na Peči pri Mirnu. Od leta 1924 je deloval v Punta Arenas in na Ognjeni zemlji.⁹⁴ Obetavno je pričel svoje delo salezijanec **Ladislav Milharčič**, rojen 26.6.1909 v Hruševju pri Postojni, ki je leta 1932 pristal v Limi (Peru), a že 24.2.1936 utonil v vodah Tihega oceana, ko je poskušal rešiti utapljavajočega se gojenca.⁹⁵ Priznanja vreden je salezijanec **Mirko Rijavec**, rojen 21. 12. 1910 v Bovcu, ki je kot misijonar deloval v raznih južnoameriških državah (Kolumbija, Ekvador, Argentina) in sicer v letih 1929-1951. Umrl je v Gorici 14.3.1987.⁹⁶ Salezijanec **Franc Macola**, rojen 29. 8. 1911 v Breginju, je večji del svojega življenja preživel v Srednji Ameriki (Salvador, Nikaragua, Kostarika) in umrl v Kostariki 15.9.1996.⁹⁷ V Čilu je našel mesto **Ivan Milko Metlika**, tudi salezijanec, rojen 13. 7. 1919 v Klancu v Istri. Od leta 1936 je misijonsko potoval po raznih čilskih mestih in 1.6.1991 umrl v Valparaisu.⁹⁸ Idrijski salezijanec **Karel Jereb**, rojen v Idriji 22.10.1907, je leta 1946 prispel v Peru, kjer je ostal do smrti 22.6.1991.⁹⁹

Spomenik Ladislavu
Milharčiču

V Braziliji je v letih 1928-1943 misijonaril salezijanec **Metod Koruza**, rojen v Hrenovicah pri Postojni.¹⁰⁰ Nad vse zaslužen salezijanski misijonar je **Ernest Saksida**, rojen v Dornberku 15.10.1919, ki je deležen raznih priznanj zaradi svojega neutrudnega dela v Braziliji.¹⁰¹ Med bolivijskimi Indijanci v Cochabambi je dalj časa deloval salezijanec **Jakob Errath**, rojen v Ukvah v Kanalski dolini.¹⁰² V Patagoniji (Argentina) je končno v letih 1936-1943 pastiroval še en salezijanec, **Ivan Ferletič**.¹⁰³

Kapucinski misijonarji so slejkoprej delovali v Braziliji. Med njimi sta omembe vredna Primorca p. **Patricij (Izidor) Kodermac**, rojen 4. 4. 1911 v Neblem v Brdih. Svoje apostolsko delo je opravljal od leta 1939 v številnih brazilskih mestih (Curitiba, Parana, Santa Caterina, itd.), umrl je v mestecu Butiatuba.¹⁰⁴ Na brazilskih tleh mu je leta 1955 sledil p. **Andrej (Mansuet) Božič**, rojen 5. 8. 1928 v Dolgi Poljani pri Budanjah.¹⁰⁵

Marija Serafina Černe

Tudi jezuitski brat laik **Aleksander Praček** rojen v Budanjah leta 1920 je bil najprej namenjen v Indijo, vendar so ga kasneje usmerili v Brazilijo (1956-1993).¹⁰⁶ Stigmatinec p. **Simeon di Lenardo**, Rezijan iz Stolbice, je v letih 1936-1966 misijonaril v brazilskih pokrajinah Minas Gerais in Sao Paulo.¹⁰⁷ Zelo razgibano življenje je imel **Venceslav Rijavec**, rojen 25.6.1922 v Kromberku pri Gorici. Med vojno se je pridružil partizanskemu gibanju in postal častnik. Po končani vojni pa se je zatekel na Zahod, postal duhovnik v Argentini in deloval v Ekvadorju.¹⁰⁸

Šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja so na južnoameriških tleh imele kar nekaj predstavnic. S. **Marija Serafina (Jožefa) Černe**, rojena 8.3.1908 v Kromberku, je od leta 1934 živela med Indijanci ob reki Pilcomayo v Paragvaju.¹⁰⁹ V Paragvaju je v letih 1932-1989 delovala tudi s. **Julijana Federuzzi**, po rodu iz Ročinja.¹¹⁰ Idričanka s. **Illuminata (Alojzija) Reven** je svoje poslanstvo pričela leta 1934 v Argentini, kjer je tudi 4.6.1989 umrla v San Lorenzu pri Rosariu.¹¹¹ V Argentini je končno delovala tudi s. **Celina (Marija) Marinič**, rojena 25.11.1907 v Vedrijanu v Brdih. Umrla je v San Lorenzu pri Rosariu 3.2.1999.¹¹²

Iz reda sester Božje Previdnosti srečamo na brazilskih tleh še s. **Alojzijo (Sabino) Hutter**, rojeno 21.12.1875 v Ajdovščini.¹¹³

OPOMBE:

- ¹ Knjiga je izšla pri MD Celje leta 1998. Najpomembnejša misijonska literatura se nahaja na Slovenskem pa na straneh 12-15 in na straneh 179-195.
- ² Knjiga je izšla v Gorici leta 1941 in obravnava tako italijanske (furlanske) kakor slovenske goriške misijonarje.
- ³ Gruden Josip, *Mirabilia mundi*, DS 1905, str. 354 in sl.; Kolar Bogdan, n.d., str. 25 in str. 263, op. 37 in 38.
- ⁴ Pietro Stancovich, *Biografia degli uomini distinti dell'Istria*, Trieste 1828, str. 117; Francesco Semi, *Capris-Justinopolis-Capodistria*, Trieste 1975, str. 209-210; Zmago Šmitek, *Klic daljnih svetov*, Ljubljana 1986, str. 107.
- ⁵ Zmago Šmitek, *Cerkev in misijoni*, Ljubljana 1991, str. 22-23; isti, *Slovenski jezuitski misijonarji iz 17. in 18. stol.*, Jezuiti na Slovenskem, Ljubljana 1992, str. 224-225; Bogdan Kolar, n.d., str. 29 in str. 263, op. 48.
- ⁶ *Liber bapt. par. ss. Hilarii et Tatiani VI.*, Goritia; SBL V., str. 101 in PSBL 10, str. 413 (popravljeni velja kraj rojstva, ki je Gorica in ne Mesarji in ime matere, ki je Katarina in ne Felicita Stobila); Bogdan Kolar, n.d., str. 31; Kren Giovanni, n.d., str. 7-12.
- ⁷ *Liber bapt. par. ss. Hilarii et Tatiani V.*, Goritia; Josip Balič, *Dva goriška misijonarja*, Slovenec 9.7.1927; Bogdan Kolar, n.d., str. 32 in 264, op. 57.
- ⁸ Zmago Šmitek, *Klic daljnih svetov*, Ljubljana 1986, str. 107 in str. 145, op. 28.
- ⁹ Zmago Šmitek, n.d., str. 106-107.
- ¹⁰ Kren Giovanni, n.d., str. 14.
- ¹¹ PSBL 10, str. 462. - Kren Giovanni, n.d., str. 19-20.
- ¹² Giovanni Kren, n.d., str. 20; Družina II., Gorica 1930, str. 237; Zmago Šmitek, *Klic dalj. svetov*, Lj 1986, str. 124.
- ¹³ Paljk Vinko, *Iz cerkvene zgodovine Solkana*, *Jako stara vas na Goriškem je Solkan*, Solkan 2001, str. 111.
- ¹⁴ Slovenska Cerkev in misijoni, Ljubljana 1991, str. 23.
- ¹⁵ *Schematismus almae capuc. prov. Styriae* 1908, str. 9-24.
- ¹⁶ *Schematismus a. cap. prov. St.* 1908, str. 48-49; Giovanni Kren, n.d., str. 23-24.
- ¹⁷ *Schematismus a. cap. prov. St.* 1908, str. 52; Giovanni Kren, n.d., str. 47-48; Bogdan Kolar, n.d., str. 38-39; Zmago Šmitek, *Slovenska Cerkev in misijoni*, Ljubljana 1991, str. 25.
- ¹⁸ *Schematismus a. cap. prov. St.* 1908, str. 51-52; Zmago Šmitek, *Slovenska Cerkev in misijoni*, Lj 1991, str. 1.
- ¹⁹ *Schematismus a. cap. prov. St.* 1908, str. 52; Ludvik Ceglar, *Apostolski misijonar oče Serafin Goriški*, GMD 1982, str. 44 in 427, op. 36; Zmago Šmitek, *Klic daljnih svetov*, Ljubljana 1986, str. 124.

²⁰ Glej opombo št. 19. na str. 6.

²¹ *Schematismus ... prov. cap. Styriae* 1908, str. 52-53; PSBL 13, str. 165 (popravljeni podatki o rojstnem dnevu: 2.7.1746 in ne 21.7.); Kralj Franc - Kralj Angel: *Kapucinski samostan s cerkvijo v Vipavskem Križu*, Ljubljana 1993, str. 78-79.

²² Podatki v *Provincialnem arhivu slovenske frančiškanske province v Ljubljani*; Bogdan Kolar, n.d., str. 37.

²³ *Provincialni arhiv slov. franč. prov. v Ljubljani*; Zmago Šmitek, *Klic daljnih svetov*, str. 107; Bogdan Kolar, n.d., str. 37.

²⁴ *Chronicon Prov. S. Crucis Slovenicae*, str. 171; *Protocollum VIII. eiusdem*, str. 136; Bogdan Kolar, n.d., str. 37-38.

²⁵ *Arhiv slovenske frančiškanske province v Ljubljani*; *Nekrologij Slov. frančiškanske province* 1995.

²⁶ *Arhiv Slovenske frančiškanske province v Ljubljani*.

²⁷ *Provincialni arhiv Slov. franč. province*; Zmago Šmitek, *Klic daljnih svetov*, str. 109; Bogdan Kolar, n.d., str. 37.

²⁸ Bogdan Kolar, n.d., str. 37.

²⁹ *Krstna knjiga župnije Solkan 1746*; *Arhiv slov. franč. province v Lj*; Zmago Šmitek, *Klic ...*, str. 109-111; Bogdan Kolar, n.d. str. 37; *Družina*, 19.7.1781, str. 8.

³⁰ PSBL 3, str. 237-238; Jožef Jakopič, J. E. Červ, *duhovnik in narodni buditelj*, *Zbornik Šentvidske planote*, Ponikve 1998, str. 171-173.

³¹ ZD 31. 8. 1854.

³² PSBL 10, str. 465-466.

³³ PSBL 14, str. 465.

³⁴ Bogdan Kolar, n.d., str. 61-62, 90, 93-94, 269, op. 195; Janez Kalan, *Misijonska predavanja*, Lj 1943, str. 167.

³⁵ PSBL 10, str. 433-444; Bogdan Kolar, n.d., str. 79.

³⁶ *Nadškofijski arhiv Gorica*; *Index sacerdotum ordinatum Archidioecesis Gorit. ab anno 1850*, Gorica 1910, str. 5; ŠA Poreč; Giuseppe Floreano Formentini, *La contea di Gorizia illustrata dai suoi figli*, Gorizia 1984, str. 147.

³⁷ *Folium Periodicum archidioeceseos Goritiensis 1875-1898*; *Folium ecclesiasticum Archidioecesis Goritiensis 1899-*

³⁸ FPAG 1888, str. 253-254.

³⁹ FPAG 1890, str. 1291.

⁴⁰ Luigi Tavano, *Vrnitev jezuitov v Gorico*, *Zbornik Jezuiti*, Ljubljana 1992, str. 281.

⁴¹ PSBL 18, str. 427.

⁴² PSBL 18, str. 362.

⁴³ *Liber baptizatorum Gorenje polje 4*, str. 61; *Arhiv slovenske frančiškanske province v Ljubljani*.

⁴⁴ Bogdan Kolar, *In memoriam*, Ljubljana 1991, str. 197.

⁴⁵ Franc Kralj, n.d. v *Zborniku "Chiese di frontiera"*, Gorizia 1999, str. 137-148.

⁴⁶ Liber baptizatorum parochiae s. Ignatii in Goritia 1819; Franc Kralj, Esperienze ... v zborniku "Chiese di frontiera", Gorizia 1999, str. 137-148, posebej op. 4 na str. 137-138; Arhiv slovenske frančiškanske province v Ljubljani.

⁴⁷ Krstna knjiga župnije Solkan 1836; Franc Kralj, n.d., op. 5 na str. 138; Arhiv slovenske frančiškanske province v Ljubljani.

⁴⁸ Franc Kralj, n.d., op. 13 na str. 140; Arhiv slovenske frančiškanske province v Ljubljani.

⁴⁹ Gianpaolo Romanato, Daniele Comboni, Milano 1998; Bogdan Kolar, n.d., str. 86.

⁵⁰ Stanko Dobovšek, Knoblehar in Knobleharjev zavod v Dravljah, Lux mundi III., 1939, str. 46-47; Bogdan Kolar, n.d. str.169.

⁵¹ Giovanni Kren, n.d., str. 53-56.

⁵² FPAG 1889, str. 17-20; FPAG 1894, str. 190-191.

⁵³ Od Tomaja do Trsta, GMD 1985, str. 38, 78, 93, 106, 138; Smiljana Kodrič-Natalija Palac, Šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja, Ljubljana 1986, str. 43-44, 145-146, 180, 191.

⁵⁴ PSBL 9, str. 321; Ludvik Ceglar, Apostolski misijonar oče Serafin Goriški, GMD 1982; Bogdan Kolar, n.d., str. 104-111; Os missionarios capuchinhos no Brasil, Convento de Immaculada C,onceicao, Sao Paulo.

⁵⁵ Ludvik Ceglar, n.d., op. 37 na str. 427.

⁵⁶ PSBL 14, str. 329.

⁵⁷ Krstna knjiga župnije Idrija 1887, str. 61; Zmago Šmitek, Klic ..., str. 142; Bogdan Kolar, n.d., str. 114; Zgodovina Cerkve na Slovenskem, MD Celje 1991, str. 318-320; Giovanni Kren, n.d., str. 88.

⁵⁸ Na kongresu Duhovniške misijonske zveze (DMZ) v Gorici dne 19.4.1928 je predavatelj dr. Mirko Brumat pohvalil prispevek Zbornika, ki je v svojih člankih ponovno obravnaval misijonsko problematiko, dvakrat v letu 1924, trikrat v letu 1925, trinajstkrat v letu 1926, osemkrat v letu 1927, dvakrat v letu 1928 - glej FEAG 1928, str. 34-35.

⁵⁹ FEAG 1920, str. 9-10.

⁶⁰ FEAG 1920, str. 32, 50-53, 61-62, 79. - FEAG 1921, str. 21-24, 30, 70-71, 78.

⁶¹ FEAG 1922, str. 37-38, 44-45.

⁶² FEAG 1924, str. 11-15.

⁶³ Zbornik svečnikov sv. Pavla 1924, str. 43-44.

⁶⁴ FEAG 1924, str. 61-62; Zbornik svečnikov sv. Pavla 1924, str. 77-79.

⁶⁵ FEAG 1925, str. 77-78.

⁶⁶ FDTJ 1921, str. 16-18; FDTJ 1924, str. 10-11.

⁶⁷ FDTJ 1925, str. 33-34.

⁶⁸ Katoliški misijoni, januar 1926;

FDTJ 1925, str. 114; Misijonski dnevi v Gorici, Goriška straža 9. 1. 1926, str. 3; Zbornik svečnikov sv. Pavla 1926, str. 20, 74-75, 110-113.

⁶⁹ Zbornik svečnikov sv. Pavla 1927, str. 104-106; 133-136.

⁷⁰ FEAG 1927, str.74-75.

⁷¹ FEAG 1930, str. 93-94.

⁷² F. Kralj, Sedej - nadpastir goriških Slovencev, Sedejev simpozij v Rimu, Celje 1988, str. 109.

⁷³ Zbornik ob 50-letnici GMD, Gorica 1974, str. 38.

⁷⁴ Bollettino dell'arcidiocesi di Gorizia 1936, str. 18.

⁷⁵ Bollettino delle diocesi unite di Trieste e Capodistria 1939, str. 133, 170-171.

⁷⁶ Dokumenti v osebnem arhivu dr. Mirka Brumata z dne 4. 4. 1944 in 17. 4. 1944 ter 20. 6. 1944; Bollettino dell'arcidiocesi di Gorizia 1944, str. 66.

⁷⁷ FEAG (Bollettino) 1945-1947.

⁷⁸ PSBL 19, str. 585.

⁷⁹ PSBL 19, str. 550.

⁸⁰ PSBL 10, str. 449.

⁸¹ PSBL 12, str. 141.

⁸² PSBL 17, str. 323.

⁸³ Bogdan Kolar, n.d., str. 165.

⁸⁴ PSBL 10, str. 447.

⁸⁵ PSBL 10, str. 424.

⁸⁶ PSBL 2, str. 90.

⁸⁷ PSBL 11, str. 592.

⁸⁸ Bogdan Kolar, n.d., str. 146.

⁸⁹ PSBL 10, str. 432-434.

⁹⁰ PSBL 18, str. 427.

⁹¹ PSBL 8, str. 38-39.

⁹² Bogdan Kolar, n.d., str. 226, 291.

⁹³ Od Tomaja do Trsta, GMD 1985, str. 33, 78, 93, 106, 138; Smiljana Kodrič - Natalija Palac, Šolske sestre sv. Frančiška Kristusa Kralja, Ljubljana 1986, str. 43-44; 145-146; 191.

⁹⁴ PSBL 9, str. 341-342.

⁹⁵ PSBL 10, str. 433.

⁹⁶ PSBL 13, str. 209-210.

⁹⁷ PSBL 20, str. 709-710.

⁹⁸ PSBL 20, str. 725.

⁹⁹ PSBL 19, str. 632.

¹⁰⁰ Bogdan Kolar, n.d., str. 114, 296.

¹⁰¹ PSBL 13, str. 269-270.

¹⁰² Bogdan Kolar, n. d., str. 122, 293.

¹⁰³ Bogdan Kolar, n.d., str. 118.

¹⁰⁴ PSBL 8, str. 118.

¹⁰⁵ PSBL 3, str. 114.

¹⁰⁶ Bogdan Kolar, n.d., str. 116, 301.

¹⁰⁷ Bogdan Kolar, n.d., str. 114.

¹⁰⁸ PSBL 13, str. 211.

¹⁰⁹ PSBL 3, str. 231-232.

¹¹⁰ Bogdan Kolar, n.d., str. 113.

¹¹¹ PSBL 20, str. 796-798.

¹¹² Sporočila slovenskih škofij 4/1999, str. 51.

¹¹³ Liber baptizatorum Ajdovščina, leto 1875; G. Kren, n.d., str. 97-98.

POPEVKA OB VODI

Reka teče, teče, teče,
močna voda upanja.
Veter v vrb laseh šepeče,
Naj srcé zares spozna,
da je v upanju – ljubezen

Breg na levi, breg na desni,
v sredi reka giba se,
polna drobnih valčkov plesnih,
ker obljudi bliža se,
dala jo ji je – ljubezen.

POJOČI NAGELJ

O, ko bi pesem se ta mi razcvete!
v nagelj iz svetlordečih barv srcá!
Rad bi o Njem, ki je Sveti Duh, zapel:
da je Oseba, ki biva v nas in z nami.

Saj se razume: kjer On je, Oče je, Sin je:
Tri so osebe le en sam večni Bog!
Srečen sem, da je tako, da vseh družin
vzorec je v Njem, in ljubezni večna vloga.

Ti si ustvaril nam, ljubi Duh, v cvetovih
nageljnov svetlordečih vonj resnic,
vonj iz prstí in vodé in sonc tokov,
ki se preliva mi v ritmične vrstice.

Neumrljiva Ljubezen – Duh – Oseba!
Človek sem: snov, ki si vdihnil ji duhá;
strehi te hišice moje dal si žleb,
žleb za pokoro, naj z oken póje nagelj.

SVEČANOST NA TRAVNIKU

Jurij Paljk

Slovenske ustanove v prenovljenih prostorih Katoliške knjigarne "Katoliška knjigarna naj bo še naprej prostor duha!" je ob blagoslovitvi prenovljenih prostorov Katoliške knjigarne na Travniku dejal goriški nadškof msgr. Dino De Antoni.

V ponedeljek, 9. septembra 2002, je bila v Katoliški knjigarni slovesnost, na kateri smo predali namenu sodobno prenovljeno stavbo najstarejše knjigarne v Gorici.

Foto: Bumbaca

Otvoritvena slovesnost na Travniku

V predverju prenovljene Katoliške knjigarne je zbrane pozdravila tajnica Katoliškega tiskovnega društva prof. Franca Žgavec. Med drugimi so na slovesen blagoslov prenovljenih prostorov Katoliške knjigarne prišli goriški prefekt Camillo Andreana, goriški župan Vittorio Brancati, pokrajinska odbornika Marko Marinčič in

Francesco Marangon, goriška občinska odbornika Claudio Cressatti in Damijan Terpin, novogoriško občino je predstavljal podžupan Gojmir Mozetič, medtem ko sta slovenski del tržaške in goriške krajevne Cerkve na slovesnosti predstavljala msgr. Oskar Simčič in msgr. Franc Vončina. Poleg omenjenih je na slovesnost prišlo še veliko predstavnikov javnega življenja tako večinskega naroda kot naše narodne skupnosti, med njimi sta bila predsednik Sveta slovenskih organizacij Sergij Pahor in predsednik Slovenske kulturno gospodarske zveze za goriško pokrajino Livio Semolič in veliko drugih uglednih ljudi.

Predvsem pa je lepo, da se je slovesnega blagoslova stavbe Katoliške knjigarne na Travniku udeležilo ogromno prijateljev Katoliške knjigarne, Katoliškega tiskovnega društva, zadruge Goriška Mohorjeva, Goriške Mohorjeve družbe, revije za najmlajše Pastirček, likovne galerije Ars in

seveda tednika Novi glas, vseh pomembnih slovenskih ustanov, ki bodo odslej domovale v prenovljenih prostorih na Travniku.

Prof. Franka Žgavec, ki je med svojim jedrnatim pozdravom omenila tudi dejstvo, da bo Katoliška knjigarna čez nekaj let praznovala svoj stoti jubilej, je tudi povabila msgr. De Antonija, naj blagoslovi prostore. To je goriški nadškof tudi rad storil in z njemu lastno toplino med drugim povedal: "Slovenski del goriške Cerkve se je že pred davnimi časi zavedal pomena kulture, pisane besede in seveda jezika za slovenskega človeka in odlika duhovnikov in slovenskih ljudi je, da so postavili Katoliško knjigarno, ki jo danes prenovljeno izročamo svojemu namenu. Naj bo tudi v prihodnje Katoliška knjigarna dom duha, prostor, kjer bodo otroci lahko kupili tako knjige kot najmodernejše nahrbtnike, a bodo lahko tudi bili deležni likovne umetnosti, kulture in seveda pisanja Novega glasa, ki bo odslej imel dom v obnovljenih prostorih. Zares moramo in morate biti hvaležni vsem tistim, ki so že pred desetletji doumeli, kako pomembno je imeti svojo kulturo in svojo knjigarno. Česa podobnega nihče drugi pri nas ni storil. Tudi to potrjuje, da je slovenski del goriške Cerkve živ!"

Nadškof Dino De Antoni je čestital prisotnim in izrecno omenil prizadevnost, požrtvovalnost, delo in vnemo "gospoda Marjana Markežiča, ki je zelo zaslužen, da je do obnove prišlo in se sedaj gotovo skriva pred vami." Goriški nadškof ni pozabil niti na stoletno prisotnost Katoliške knjigarne v središču mesta, saj je dejal: "Že sedaj se priporočam, da me povabite na praznovanje stoletnice naše Katoliške knjigarne!"

Za kulturno poživitev blagoslova so poskrbeli člani pevske skupine Akord iz Podgore pod vodstvom dr. Mirka Špacapana.

Predsednik Katoliškega tiskovnega društva Branko Černic je prerazal trak in tako simbolično opravil dejanje, kateremu je sledil ogled novih prostorov.

Podpredsednik Katoliškega tiskovnega društva dr. Damjan Paulin pa je v lepih prostorih Galerije Ars prisotnim gostom v slovenskem in italijanskem jeziku orisal odločitev za prenovo Katoliške knjigarne in se zahvalil vsem, ki so pri obnovitvenih delih sodelovali, najprej seveda arhitektom Linu Visentinu, Corneliu Baldas in Davidu Faganelu, ki so obnovitvena dela načrtovali in vodili, predvsem pa vsem izvajalcem obnovitvenih del. Prav tako je dr. Paulin izpostavil lepo gesto znanega goriškega slikarja Andreja Kosiča, ki je daroval Katoliškemu tiskovnemu društvu veliko slik. Izkupiček od prodaje razstave Kosičevih likovnih del bo šel za obnovo stavbe na Travniku.

KNJIGA NA ZATOŽNI KLOPI

Marino Qualizza

Rad bi vam povedal zgodbo o knjigi in njenem avtorju, ki sta se znašla na sodišču skupaj s piscem predgovora. Gre za knjigo *Temna leta Benečije*, ki jo je leta 1996 izdala zadruga DOM. Ime avtorja je v skrajšani obliki NAZ (Natalino - Božo Zuanella), pisec predgovora pa je avtor tega zapisa Marino Qualizza.

Da zgodbo bolje dojamemo, se moramo vrniti na začetek 90 let, ko je tedanji predsednik vlade Giulio Andreotti izjavil v parlamentu, da obstaja paravojaška organizacija znana pod imenom "Gladio" (= Meč). O tej se je tedaj precej govorilo in pisalo v vsem italijanskem tisku. Vest je posebej odmevala v Furlaniji skupaj z novico, da so v semeniški knjižnici v Vidmu shranjeni dokaj zanimivi dokumenti, ki lahko zadevo v marsičem osvetlijo. Vsaj tako je zgledalo. Ko je to zvedel, je gospod Zuanella takoj stopil v knjižnico, da bi se o zadevi bolje informiral, zlasti ker naj bi precej zbranih listin govorile o Benečiji. Odgovoren za arhiv je bil msgr. Aldo Moretti, ki je umrl 26. julija 2002. Kot eden izmed protagonistov odporniškega gibanja v Furlaniji, je vse gradivo, ki se je dalo zbrati, tudi zbral in shranil v posebnem arhivu. Tega je bil takrat tudi lastnik. Ker je vest dvignila precej prahu, se je za zadevo pričel zanimati tudi znani beneški sodnik Felice Casson, ki se je nadejal izslediti povezanost med Gladijem in pokolom v Petovljah pri Sovodnjah ob Soči, o katerem je že leta raziskoval. Vsled tega je arhiv zasegel in ga izročil sodni oblasti. Gospod Zuanella pa je, hvala Bogu, utegnil pred zaplenbo arhiv kar se da pregledati in tudi fotokopirati to, kar bi utegnilo zadevati zgodovino Benečije. To mu je osebno omogočil msgr. Moretti.

Zbrano gradivo je gospod Zuanella pričel preučevati in ga nato objavljati v štirinajst dnevniku DOM. Snov je kaj kmalu pričela buriti duhove, kajti prvič so prihajali na dan dokumenti iz prve roke, ki so opisovali dejavnosti nekaterih tajnih organizacij delujočih na okopih tedanje "hladne vojne". Vendar se dokumenti iz semeniškega arhiva niso dotikali Gladija, kajti so segali le do leta 1956, to je do leta, ko se je Gladio ustanovil. Precej je bilo pritiskov na videmskega nadškofa, naj prepove nadaljnjo objavljanje v Domu omenjenih dokumentov. Nadškof me je o zadevi informiral in mi svetoval, kar se mu je tedaj zdelo najbolje, da se gradivo zbere in objavi v knjigi. To se je kasneje zgodilo, seveda ko se je

objavljanje v Domu zaključilo. Gradivo smo radikalno prečesali in tekst temeljito pregledali skupaj z izvedencema, eden od njiju je bil poklicni novinar, da bi se obvarovali neljubih incidentov. Knjiga je bila izdana novembra 1996. Škofijski tednik *La vita cattolica* je o njej napisal recenzijo. V začetku maja 1997 smo knjigo uradno predstavili v Špetru Slovencev. Ker je bilo znano, da gre za vsebinsko precej kočljivo gradivo, smo povabili na predstavitev ljudi, ki bi lahko že takoj odvrnili morebitna sumničenja in nesporazume glede umestnosti same objave. Med povabljenimi je bila tudi namestnica ministra za zunanje zadeve, podtajnica sen. Patrizia Toia, ki se pa žal predstavitve ni mogla udeležiti zaradi nujnih obveznosti v Bruslju. Nadomestil jo je zdaj že pokojni senator Darko Bratina. Predstave se je udeležil tudi msgr. Moretti, ki je tudi spregovoril.

Predstavitve je bila prava uspešnica, a takoj so se pričele težkoče in prve grožnje s sodniškimi ovadbami. Kaj kmalu je odpadla vsaka ovadba, ki bi bila povezana z Gladijem, kajti v knjigi ni bilo sledu o Gladiju. Pri ovadbi so vztrajali dediči gen. L. Olivierija, polk. A. Specogne in gospoda R. Marseua. Omenjeni so ovadbo izročili sodišču 31. julija 1997. Podpisani je dobil sporočilo, da je obdolžen na božični predvečer leta 1998. Z gospodm Božom Zuanello sva bila obtožena "obrekovanja po tisku z obremenilnimi okoliščinami", ker naj bi žalila čast omenjenih gospodov in jim pripisovala uboje oziroma naročila ubojev ter jih vsekakor prikazovala kot pohlepneže in sebičneže, ki so jim bile pri srcu le lastne koristi. Ko sva obdolžitev prebrala, sva se z

Zuanello zasmejala, saj se nisva mogla prepoznati v nobeni izmed navedenih obdolžitev. Niti od daleč nisva sanjala o tem, kar so nama naprtovali. Nama se je zdelo kar nemogoče, da bi do sodne razprave sploh prišlo. Zdelo se je nama, da ni v knjigi niti besede, ki bi dajala osnovo za takšno obdolžitev. Naj tudi dodam, da so se meni, ki sploh nisem bil avtor teksta, pripisovale trditve, ki naj bi jih prizadeti izsledili v tekstu, ki ga nisem napisal. Še več, v svojem predgovoru sem opozoril bralce, da ni izvirni namen knjige kogar koli postavljati na sramotilni oder, marveč le priklicati v zavest dogodke težkega obdobja za Slovence v Benečiji. Seveda sva tudi odkrito povedala, da če obstaja kaka negativna poteza, ki bi jo lahko objektivno in neposredno

Knjiga Temna leta Benečije

naprtila trem omenjenim gospodom, ta ne izključuje njihove dobre vere. V resnici je šlo le za enega, to je gen. Olivierija, kajti druga dva sta le omenjena in sicer v prehodih, ki niso obremenilni. Med oktobrom in decembrom 1999 sva dvakrat zaman poskušala doseči izvensodno poravnavo, a tožitelji so vztrajali z omenjeno obtožbo na sodišču. Prva obravnava bi se morala odvijati 10. marca 2000, vodil naj bi jo monokratski sodnik Piera Binotti. A zaradi drugih obveznosti javnega tožilca Simona Purgata, se je obravnava prenesla na 26. maj. Medtem je sodnik opazil, da je knjiga na zavihu zadnje strani nosila napis "Udine 1996". Izjavil je, če je knjiga tiskana v Vidmu, čemu ste prišli v Pordenon? Pravilna opazka! Sledilo je vročično raziskovanje, kje naj bi bila knjiga tiskana in kje je legalni sedež izdajateljske družbe. Ko smo se 26. maja spet znašli v Pordenonu, sta naša odvetnika Andrej Berdon in Damijan Terpin oporekala pristojnosti pordenonskega sodišča. Sodnik je pripoznal utemeljenost njunega ugovora in nas vse poslal v Videm. Zadoščenje za to formalno zmago ni bilo velika stvar, a nam je vlilo vsaj malo poguma. Leto, ki je sledilo, nam je prinašalo protislovne vesti, enkrat iz Vidma, drugič iz Pordenona. Kje se bo končalo v Vidmu ali v Pordenonu? Končno "je zmagal" Pordenon, ker so nekatera pričevanja kazala, da je bila knjiga verjetno tiskana v Spilimbergu. Čeprav neradi smo ponovno pričeli z našimi romanji v Pordenon. V uvodni obravnavi te druge faze, to je novembra 2001, je sodnik Gambato Spisani z dolgim predgovorom opozoril stranke, da sodišču ne pripada zgodovinsko raziskovanje in jih nato pozval, naj skušajo doseči izvensodno poravnavo. Ker so tožitelji to odločno odklonili, se je določil datum naslednje obravnave, to je 7. februar 2002.

Tistega dne sva z Zuanello ugotovila neko hladnost v slovenskem javnem mnenju do naše zadeve. Stvar se je nama zdela toliko bolj čudna, ker ni šlo za zasebne stvari, saj je bila, tako sva menila, v precepu sama slovenska politična stvarnost in sicer v nekaterih bistvenih vidikih. Knjiga je stvarno izpostavljala stališče nekaterih pomembnih vernih članov slovenske beneške srenje glede nekaterih osnovnih potez italijanske politike. Namen avtorjev je bil, da se ponovno in odločno priključijo v zavest pravice, ki pripadajo naši slovenski zamejski skupnosti, in obenem načela, ki se morajo upoštevati pri njihovem udejanjanju, pa tudi nakazati nekatere poteze, ki bi morale biti sprejete na višji politični ravni. Žal pa se je povsem uresničilo, kar nam je nekdo, ki nekaj velja, rekel v jeseni 1997, ko smo predstavljali knjigo v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu: "Sedaj vam vsi ploskajo, ko pa boste to posebej potrebovali, se boste znašli sami". Razen pisanja slovenskih časopisov, od drugod ni bilo nikakih

znamenj vzajemnosti. Vendar 7. februarja sva v Pordenonu doživela pravo presenečenje, ker se je okoli naju zbralo na desetine prijateljev, duhovnikov in laikov. Ker kaj takega nisva pričakovala, je bilo presenečenje toliko bolj prijetno. Špeterska dekanija z dekanom na čelu je sestavljala nekako uradno delegacijo. Nato so bili duhovniki iz Gorice in iz Trsta ter z onstran meje. Šlo je za pomembno in kakovostno prisotnost, ki je, kot zgleda, precej presenetila tako tožnike kakor samega javnega tožilca Purgata. Le-ta je izkoristil tehnično časovno zamudo sodišča in poklical mene in Zuanello ter nama izjavil, da ne bi maral veljati za nasprotnika slovenske manjšine. Zato je naju vprašal, če sva pripravljena priznati, da nisva imela namena nikogar žaliti. Odgovorila sva mu, da takšnega namena nisva nikdar imela, čeprav je kdo o tem dvomil. Izjavil je tudi, da o vsebini knjige ne bo razprave. Ta naj ostane, kakor je. Treba je samo izničiti napačno prepričanje, da sva namenoma obrekovala. To je bilo, kar sva si v srcu želela. Ali pri obravnavi ni šlo vse tako gladko, kajti so sledile zelo dolge razprave med zagovorniki in sodniki, nato med nama in najinimi tožitelji. Končno smo le pristali, da pripravimo osnutek sporazuma za zasedanje, ki naj bi bilo določeno za 8. marec. In tako je tudi 8. marec le prišel. Bila so nekatera znamenja, ki so kazala, da bo šlo srečno. Spet je naju razveselila vzajemnostna prisotnost tolikih prijateljev, čeprav je le-ta, vsaj tako je zgledalo, motila nekatere. Začutili smo, da je vzajemnost znamenje zastonskega prijateljstva, ki ga nihče ne more ne preprečiti ne kupiti. Zdi se mi prav, dati priznanje tistim, ki so tako številno osebno prišli v Pordenon, a tudi pridružiti priznanje tistim, ki so kot člani raznih množičnih kulturnih skupin in združenj podpisali vzajemnostne izjave. S sodnikom Albertom Rossijem sva tisti dan govorila le midva. Glavno besedo so imeli zagovorniki in javni tožilec, ki so sestavljali dokument o poravnavi. Prej kot za javno razpravo, je šlo za zakulisno "diplomatsko dejavnost". Tehtala se je beseda za besedo, kajti napačen izraz bi lahko spremenil pomen celote. Preden je bila postavljena pika na i, je tožeča stranka zahtevala dodatek, in sicer zahtevo, naj midva plačava "en evro" kot simbolno odškodnino za žalost, ki naj bi jo povzročila tožnikom. Za trenutek sva obstala in pomislila, kako naj reagirava. Stvar nama po pravici ni ugajala. Pristala sva, a pod pogojem, da se v tekst vplete izraz "nehote", to je, če sva morebitno povzročila, to sva storila gotovo nenamerno. Ko je tožeča stranka na to pristala, sva pristala na simbolični evro tudi midva. To je bilo okrog poldne dne 8. marca 2002.

Kakšen poduk nam lahko ta zgodba nudi? Prepričan sem, da kdor pozna zgodovino Benečije, zlasti zgodovino preteklega stoletja, je dojel

jedro problema in seveda tudi, zakaj sva z gospodom Božom Zuanello hotela iti do dna, oziroma, odkriti njegove korenine. To je bil izraz najinega boja za pravico, zlasti za pravico, ki pripada Slovencem v Benečiji, da ostanejo Slovenci, seveda če sami to hočejo. Z dokumenti sva pokazala na stvarne ovire, ki so jih mnogi postavljali na pot, ponavljam morda v dobri veri, da bi nam onemogočili uživanje naših pravic. Za te smo se še vedno pripravljene boriti, kajti zgodba se nadaljuje in se bo nadaljevala, če prenehamo s tovrstno dejavnostjo. Usoda naše kulture je žal v neprijaznih rokah. Še vedno nama, to je meni in gospodu Zuanelli, kdo očita, da se s takšnim delovanjem ne vedemo kot duhovniki, marveč kot politikantje. To je obtožba, na katero sva kljub vsemu ponosna, kajti od vedno, to je od semenišča dalje, v svetlobi bivanjskega zgleda naših duhovnih prednikov, nočeva izločevati vere iz konkretnega življenja. Če bi kaj takega storila, bi zares izdala svoje poslanstvo. Ostalo naju ne bega, čeprav nama je pet let nalagalo bremena, ki nama ne pripadajo, jemalo čas, ki bi moral biti namenjen vsakdanjemu delu in skrbem. Vendar kljub vsemu sva še našla čas za zdrave in osvobajajoče pohode po gorah, zlasti po Julijcih.

Končno ne marava pozabiti na priznanje in zahvalo, ki ju dolgujeva svojima zagovornikoma, saj sta postala tudi najina prijatelja, to je odvetniku Andreju Berdonu in odvetniku Damijanu Terpinu. Tudi zanju je postala ta obramba kulturna dogodivščina, ker sta поблиže in neposredno spoznala pravo stvarnost Benečije.

Najino sklepno voščilo je, da bi poznanje zgodovinske resnice ne ostalo domena le redkih posameznikov, marveč postalo izvir, pri katerem se lahko odžejajo vsi, ki jim je pri srcu lastna narodno-kulturna istovetnost in čut osebnega dostojanstva, ne glede na narod, kateremu pripadajo.

(Prevod iz ital. Oskar Simčič)

KOCIANČIČEVA ROKOPISNA KNJIGA O MATEVŽU HLADNIKU

Lojzka Bratuž

V knjižnici bogoslovnega semenišča v Gorici se hrani rokopisna knjiga z letnico 1865 in s podpisom znane- ga učenjaka Štefana Kociančiča (1818-1883), duhov- nika, profesorja in knjižničarja v goriškem bogoslo- vju, avtorja pomembnih del s področja zgodovine, jezikoslovja in splošne kulture. Knjiga z naslovom *Vertičik samôtnih cvetic rajnkiga g. Matevža Hladnika* vsebuje njegov življenjepis in več sto besedil v verzih.

Matevž Hladnik (1806-1865) se je rodil v Trebčah blizu Črnega Vrha nad Idrijo. Nižjo gimnazijo je obiskoval v Ljubljani, višjo in licej v Gorici. Tu je študiral bogoslovje in je bil leta 1832 posvečen za duhovnika. Nekaj let je služboval v Devinu, nato je živel v Gorici, kjer je na gimnaziji poučeval lepo- pisje in slovenščino. Svoje pesmi, med katerimi je veliko slavilnih, priložnostnih in poučnih, je obja- vjal v Novicah, Zgodnji Danici in še kje. Omenjeni- ma revijama je pošiljal tudi svoje dopise. Občudoval je Koseskega, vendar tudi Prešernu ni odrekal pesniške veličine. Cenil je Vodnika in ga je včasih posnemal. Bil je zelo kritičen do sočasnega slovenskega pisanja in je odločno nasprotoval zlasti novostim v jeziku. V svojih sonetih in epigramih ni prizanašal niti bolj ali manj znanim sodobnikom. V Pri- morskem slovenskem biografskem leksikonu je zapisano, da so njegove pesmi okorne, brez pravega pesniškega navdiha in napisane v pomanjkljivem jeziku. Glede na celotno Hladnikovo literarno bero se zdi ocena neko- liko preostra. Veliko njegovih pesmi – in ne najslabših – je namreč ostalo v rokopisu. Štefan Kociančič jih je zbral v omenjeni rokopisni knjigi in jih pripravil za tisk, vendar niso bile nikoli objavljene.

Hladnik je bil samosvoj izobraženec, največkrat nezadovoljen sam s seboj in z drugimi. Njegov lik in razmere, v katerih se je izoblikoval, je Kociančič opisal na zanimiv način in z veliko naklonjenostjo, saj je znano, da sta ga na Hladnika, kljub njegovemu čudaštvu, vezala iskreno prijateljstvo in

Posnetek 107. strani

človeška toplina. Vsekakor je moral v njem zaslutiti kaj globljega kot to, kar se je izkazovalo v zunanjih odnosih, sicer bi njemu in njegovim pesmim ne bil posvetil toliko svojega dragocenega časa. Avtorica tega zapisa je prišla do Kociančičeve rokopisne knjige žal prepozno, da bi bila vključila Hladnikovo ime v antologijo *Gorica v slovenski književnosti* (1966) in prispevek o Kociančičevem rokopisu v delo *Iz goriške preteklosti* (2001).

Kociančič je 110 polovično pisanih strani posvetil Hladnikovemu življenjepisu, na beli polovici pa je tu in tam dodajal opombe ali pojasnila. Ostalih 685 strani je namenil njegovim pesmim, od teh 20 strani nemškimi. Sledijo neoštevilčene strani s slovensko-nemškim besednjakom za manj znane Hladnikove izraze, kazalo z vsebino življenjepisa in kazalo vseh pesmi, urejenih po tematskih sklopih (Lik, Pik, Medobojne, Nравne, Krajše, Nemške). Slovenska besedila so zaznamovana tudi z zaporedno številko do 523. Ob naslovih sta pogosto označeni oblika ali vsebina: sonet, epigram, zastavica, za god ipd.

Iz tega nenavadno obsežnega gradiva navajamo samo nekaj primerov. Najprej iz življenjepisa.

Kociančič pripoveduje npr. o Hladniku kot kaplanu in šolniku v Devinu. Otrokom je znal snov tako razlagati, da so ga lahko vsi razumeli: "Posebno pa jim je znal uk sladiti z lepimi, otrokom primerjenimi povesticami. Bili so v Devinu tudi otroci gosposkih staršev, ki so imeli tamkej službe. Take otroke je še posebej na domu učil, posebno nemškega jezika, ker so bili namenjeni v viši šole." Pisec omenja Hladnikovo napako, ki je ni mogel nikoli premagati, "ne pred kakor šolar, ne potem kakor duhovnik: in ta napaka je bila, da ni mogel brzdati smeha". To se mu je dogajalo celo v cerkvi ali v nesrečah, "ktere po navadi človeka jokati silijo. /.../ Srce mu je žalosti pokalo, usta so se smejale. /.../ čudna reč zares!" V življenjepisu beremo, da je hotel Hladnik bivati le na Travniku, "da je videti in gledati mogel, kaj se v mestu godi". Kociančič poudarja Hladnikovo pripravljenost, pomagati revežem. "Ako je le količkaj kaj premožel, ko ga je kdo miloščine poprosil, dal mu je." Otrokom je raje kupil kruha, kakor da bi jim dal denar. Zanimiva je tudi pripoved, ki jo uvaja podnaslov Hladnik se boji koga pohujšati. Eden takih primerov se nanaša na čas, ko so v Gorici gradili evangeličansko cerkev (v današnji ulici Diaz). Tam mimo sta se sprehajala Kociančič in Hladnik, pa je prvi predlagal, naj bi vstopila, toda Hladnik je bil nasproten, češ, kaj bodo rekli ljudje, če katoliška duhovnika stopita v takšno cerkev (str. 107 rokopisa).

Kot primer Hladnikovega pisanja navajamo nekaj krajših odlomkov iz njegovih pesmi. Najprej terciini iz soneta v spomin *Rajnimu prevzvišenimu, milostlivimu gospodu Antonu Martinu Slomšku-u*.

*Ti, slavni knez! Bil pravi si Slovenec,
Ves plam za Bóga, narod, carevino,
Za blagor duš – naj veči dragotino!*

*Za trude zdaj krasí Te rajski venec;
Bog daj ovčicam Tvojim spet vodnika,
Ki Tvoj`ga je duhá – pa tud jezika!*

Hladnik je bil zelo navezan na svoje starše, katerim je posvetil več pesmi, zlasti očetu. Prvi dve kitici iz pesmi *Kaj?*:

*Moj oča bister um, al'mati blaga
Sercé je blaženo v svoj dar dobila;
Vesela v njem živost, poštenost draga, -
Al'v nji pobožnost živa se svetila.*

*Darove té sta, mesti druj'ga blága,
Za doto v mé po kervi zaplodila;
Vedrost očetova m'je luč in snaga,
Pobožnost materna – vodnica bila.*

V zadnjem razdelku je veliko krajših in daljših zastavic (starinski izraz za uganke). Primer:

*Vladarstva sim dvojiga sedež slověč,
Nazaj bran deželam dobrotnik nar več. RIM. MIR.*

*Nov poet je puščica na mlade, domišljave pesnike:
Nek mladič mišjedlak peščico stihov zbije,
In – po Prešernovo – to zove – poezije?!*

Hladnik si je sam napisal več variant za epitaf. *Napis na moj grob* se glasi:

*Počivam tu, Matevž Hladnik
Duhoven, pesnik, šolsk učnik;
Vasica Černiverh rodila,
Me v grob Gorica položila.*

Navedeni odlomki iz Hladnikovih verzificiranih besedil so samo primer njegovega pisanja in nikakor ne nakazujejo vsebinske raznolikosti in razsežnosti njegovega dela. Pretehtan izbor njegovih pesmi bi bil v literarnozgodovinskem pogledu lahko zanimiv, saj gre za nekakšen vezni člen v pesniškem snovanju v 19. stoletju na Goriškem, med prvo pesmarico Valentina Staniča iz leta 1822 in odmevno "zlato knjigo" Gregorčičevih poezij.

Kociančičev življenjepis ob liku Matevža Hladnika osvetljuje tudi podobo Gorice in njenega življenjskega utripa pred 150 leti. Skrbno in natančno urejena rokopisna knjiga, opremljena z dopolnilnimi besedili, je vsekakor vredna kot doselj neznano pričevanje o nekem času in prostoru, pa tudi zaradi samega imena tako uglednega sestavljalca.

V GORICI PRED STO LETI

Branko Marušič

V februarju in marcu leta 1901 je glasilo goriških slovenskih katoličanov *Gorica* (izhajalo je vsak torek in soboto) objavilo reportažo Goriške slike (štev. 12, 18, 19), na tem mestu nanjo opozarjamo v obliki daljšega povzetka. V spisu je neugotavljeni pisec (podpisal se je kot c-k.) pokazal na nekaj značilnosti goriškega mesta in tako ohranil poučno gradivo o vsakdanjem življenju mesta ter njenega prebivalstva. Zapisi take vrste o Gorici niso bili dotlej zelo pogosti v slovenskem tisku. Primerno se zdi ob tem opozoriti na nekatere prve v slovenskem jeziku napisane reportaže o Gorici in njenih ljudeh.

* * *

Prvi daljši natisnjeni opisi Gorice v slovenskem jeziku začenjajo v drugi polovici 19. stoletja. O Gorici so sicer pisali mnogi zgodovinarji in zapisovalci goriške in furlanske preteklosti, v delih, ki so bila natisnjena od 16. stoletja dalje, vendar v latinščini, nemščini in italijanščini. Prvič je bilo slovensko ime Gorica ("...*Cerkou na Sueti Gori per Gorici* ...") natisnjeno pri Primožu Trubarju (1858), v bohoričici pa tudi v prvem doslej znanem slovenskem samostojnem tisku (*Zerkoune pesmi*), objavljenem v Gorici (1786). Prve daljše zapise o Gorici je v letih 1852-1854 objavil Štefan Kociančič. Takrat se je tudi že uveljavila gajica in v slovenskih tiskanih besedilih se je ime zapisalo na način, ki je v veljavi še danes. Kociančič je tudi še kasneje veliko pisal o Gorici, tudi v članku o goriški grofiji, ki je izšel v *Zakrajškovem Goriškem letniku* (1864). Leta 1854 je Gorico in Goriško na kratko opisoval Peter Kozler, ki je menil, da ni italijansko mesto, "ker tam že v mestu dosti Slovencev živi, v predmestjih Prestav, Staragora, Cengrof in v selih okoli mesta (Šempeter, Sv. Andrej, Solkan, Pevma, Podgora) je pa večina slovenska." Prvi daljši članek o zgodovini Gorice v slovenskem jeziku je objavil Anton Leban Mozirski, kanalski rojak in takrat učitelj v Mozirju (*Soča 1876*, štev. 14-16), povzema gradivo iz različnih objav. Pisec sodi, da tvorijo večino mestnega prebivalstva Furlani, "mej njimi mnogo slovenskih renegatov ali nezavedno pollaščenih hribovcev, vulgo 'gorjancev', kar spričujejo uže njihova slovanska imena." Izvirnejši je topografski opis Gorice, ki ga je za *Koledar Družbe sv. Mohorja* za leto 1895 napisal Simon Rutar. Pisec ugotavlja, da je Gorica ohranila "ne le v imenu ulic

in mestnih predelov, nego tudi v javnem življenju do najnovejših časov svoj slovenski značaj."

Ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja se je število reportaž o Gorici kar precej povečalo, prav tako pa tudi strokovnih in znanstvenih domoznanskih člankov zlasti po zaslugi Simona Rutarja, Franca in Milka Kosa, Miroslava Premrouja, Karla Capudra in drugih.

* * *

Neznani avtor zapisa o Gorici - morda je bil dijak ali študent, ker v članku izrecno poudarja vlogo dijaštva v življenju mesta - izpred sto let, je mesto opisoval na način, ki je bil značilen za podlistke. Svoje pripovedovanje je razdelil na šest slik.

Začel je v Podturnu, pravzaprav na Rabatišču, kjer ga je od ulice Vogel ("Nekam slovensko ime ima", ugotavlja pisec, a je ulica - dodajamo - imenovana po goriškem zaslužnem meščanu Giacomu Voglu) vodila pot preko Stolnega trga (pisec ga imenuje Stari trg) vodila do kapucinske cerkve. Takrat je stala še v Rabatišču in so jo deset let nato, leta 1911, pozidali na sedanjem mestu (Trg sv. Frančiška). O ulici Vogel je nam neznani pisec še povedal, da se je tam nahajala kasarna 47. regimenta. V Rabatišču pa je bila tudi Katnikova slovenska gostilna. Tu so se zaustavljali Kraševci in Vipavci, ko so se vračali iz mesta. Nasproti gostilne je bil kraj, kjer so se zbirali "luftinženirji", brezdelneži. Podobno je bilo tudi na Stolnem trgu, kjer so se brezdelneži sestajali pri zidovju hiš od Morassijeve trgovine vse do gostilne Zvezda. Pisec je še dodal, da so se tu v bližini sestajali tudi deželni poslanci, seveda z drugačnimi nameni in za zidovi deželne hiše, tik ob stolnici.

Na tem trgu (vendar so takrat že ločevali posebej Stolni in Trg sv. Antona) je bila poleg stolnice tudi cerkev sv. Antona starega in ob že omenjeni gostilni Zvezda še kavarna Armonia, kjer so poleti prodajali sladoled. Na trgu se je prodajala starina in žene iz Mirna so prodajale čevlje za ceno od treh kron dalje. V pokritem prostoru so prodajale branjevke in poleti je bila imenitna kupčija s "falopo in langurijo" (zapredek sviloprejke ? in lubenica). "Luftinženirji" so tu igrali igro s kartami, "briškulo". Ob sejmu sv. Andreja je sem prihajal gostovat cirkus Zavatta.

Pisec članka se je posebej zaustavil pri ljudeh, ki so živeli na goriškem grajskem griču: "Za fizijologe je imenitna ona sekta ljudi, ki se nahaja pod gradom. To ljudstvo ima svoje posebno svojstvo v tem, da se upa tamkaj stati po vse dneve in noči in ob vseh letnih časih brez vsega dela. Tem ljudem kuhajo menihi in kapucini, po bolnišnicah in v bogoslovju, 'lajikom' je pa naložena skrb, da jih preskrbujejo s tobakom s tem, da jim mečejo čike pod noge." Ti ljudje pravijo Slovincem "seriloš"

(služinčad?) in kadar so dobre volje "jim postrežejo tudi z zaušnicami." Pod goriškim gradom se je tu nahajala žganjarna "petešarija al Kvako", prenehala je delovati v veliko žalost mnogih Goričanov. Ob kapucinski cerkvi je bila goriška klavnica in v tem predelu je prebivala tudi Židinja, ki je prekupčevala s cunjami (ljudsko "la ebraa dai pesos") in tod so goriški vajenci ob nedeljah igrali "klaput" (igra z denarnim drobižem).

Druga podoba Gorice govori o korzu Franca Jožefa¹, o javnem parku in tržnici (sadni trg). Na začetku korza je bilo italijansko mestno gledališče. Goričani sicer niso posebno vneti za umetnost, ravnajo po načelu zmernosti, ki jo je pisec označil z latinsko rečenico "est modus in rebus". Toda pred tremi leti so vendar zmogli uprizoriti Perosijev oratorij *La Riserruzione del Lazzaro*² in domačinom so pritekli na pomoč "sosedje iz blažene Italije." Nasproti gledališča je stala lekarna, v bližini je bil poštni in brzojavni urad. Na poštnem poslopju je bila ura, nanjo pa se ni bilo mogoče zanesti. Na korzu se je nahajala tudi nova goriška kavarna.

V mestnem parku (giardin pubblico), pravi pisec, se igrajo slovenski in italijanski otroci. Ob nedeljah pa na klopeh v parku posedajo vojaki s kuharicami, "prisegajoč si 'večno ljubezen', katero še bolj potrjajo kuharice s tem, da dajejo vojakom kose najboljše pečenke in klobas; kar imajo krvavo zasluženega denarja, hranijo navadno tudi vojaki ..." Ob ponedeljkih pa so klopi rezervirane za sestajanje čevljarjev in pekov. Pri parku so tudi vrtiljaki, tudi "najnovejša ameriška iznajdba zračna gugalnica", na kateri si je mogoče za deset vinarjev pretresti želodec. Sem pride s svojim "ringlšpiljem" na "puf" (a le za nekatere dijake) večkrat na leto tudi Meni iz Ločnika. Pri tem mu lajno vrtiljaki "Pepi manduliš", ob večjih praznikih (semnji ob sv. Jerneju in sv. Andreja) pa mu priskoči s "tamburonom" na pomoč "Čapa stuarda" izpod goriškega gradu.

Na pokriti tržnici (sadni trg) je mogoče dobiti "kar ti srce poželi." Prodajalke ponujajo v slovenskem in furlanskem jeziku ("Se uareva ledrik, paronsina, s'istu ve fikš, frut?"), za red skrbe mestni redarji: "Ob nedeljah in praznikih ima na trgu prvo in glavno besedo 'gondula', ki vse preprije s svojim 'Ale trikatraka, dva šoldi adan, tri škatula fulminanti, kurdela, kurdela, kurdelaaoao!' [Ojla vrtavka, dva denarja eden, tri škatlice vžigalic, trakovi]. Tu pa tam zaslišiš tudi v visokem glasu 'peturaliiii' [vrsta hrušk], a za nekaj časa potem nategnejo eno kvinto nižje: 'caldi' [vroče]. To kriče in prodajajo nekateri laški podaniki, ter si grejejo trebuhe s precejšnjimi bakrenimi kotli. Na sadnem trgu je 'betula', nekaj mesnic in 'šnopspoteka', kjer prodajajo sloveči 'Görzer Bitter', katerega delajo na Kranjskem iz pelinoveca. Ni treba posebej omenjati, da prodajajo na sadnem trgu tudi 'veri

capuzzi garbi di Lubiana' [pristno ljubljansko zelje], katere jim 'lifrajo' Grgarci in banjški kmetje."

Tretja slika govori Ribjem trgu, Getu, Placuti, o Kornu in o 'Kontradi fažuj'. Tudi na Ribjem trgu, na današnjem severnem koncu Verdijevega korza, je bilo veliko vpitja, vznemirjalo je dijake, ki so obiskovali gimnazijo in učiteljišče. Poslopji obeh šol sta stali nasproti Ribjega trga, na njegovem vzhodnem delu. "Res na prav pripravnem kraju sta ta dva zavoda", je sodil pisec. Na severnem delu Ribjega trga je stal še en šolski zavod, in sicer bogoslovno semenišče s kapelo, "v katero so spravljali nekoč Francozi seno ..." Furlanski ribiči pa so vabili kupce: "Kvai siuli, kvai siuli, šerpente vivo, bižato freško, a otanta la tunina, o atanta la tunina, kalamai, kalamai!" [?, živa kača, sveža jegulja, po osemdeset tunina, kalamari].

Židovska četrta Geto je bil nekoč z železnimi vrati ob sobotah zaprt. Pred sto leti je v njem živelo veliko slovenskih dijakov.

Na Placuti so ob cerkvi sv. Vida fantje igrali "pandul" [igra z leseno palico in na obeh straneh ošiljenim koščkom lesa] in vrteli vrtavko, "žgurlo". Včasih so se tudi stekli in slovenskim otrokom niso dovolili, da bi se igrali: "No zui kon te, moštro serilo senza dio, montanjar di Gargar" [Ne igram se s tabo, presneti brezbožnik, hribovec iz Grgarja].

Na Kornu so se ob semanjih zbirali gorjani. "Kadar sneži," pravi pisec, "jih bombardira fakinaža s kepami. Najlepšo zabavo jim nudijo 'i montanjar', kadar telebejo z oprtnjaki po zmrznjeni cesti. Če gre kateri v štacuno in odloži pred njo koš, mu ga radi napolnijo s snegom, zunaj pa ga še čaka tolpa 'mularije', da mu zbije 'fajfo' med glasnim krohotom goriške 'inteligence'."

"Kontrada fažuj", na današnjem Kornju, pa je ime dobila zato, ker se je tam skuhalo in pojedlo veliko fižola. To je bil prostor, kjer so razsajali cele noči "plesalci, pretepači, kvartopirci in drugi taki ljudje. One, ki se posebno odlikujejo v tej stroki, odganjajo stražniki v 'špehkamro, da se nekoliko oddahnejo."

Posebno pozornost je avtor namenil Živinskemu trgu. Tu je glavna beseda pripadala mešetarjem, ki da se lažejo in pridušujejo po tarifah, "katere si navadno postavljajo in sankcionirajo sami ... Ako hočeš, da bo tvoja krava, ki je tako suha, da bi ji lahko klobuk obesil na rebra in ki ni imela že petnajst let teleta, naenkrat breja in debela, stisni mešetarju tri krone. Tudi nadušljive vole ti ozdravijo za nekaj kron avstrijske veljave. Na obeh koncih živinskega trga sede magistratovi uslužbenci in pobirajo živinski davek za mestni deficit." Sredi trga pa je sedel na stolici ob železni pečici ali ognjišču, "fugeri" Boštjan, ki je z debelim polenom mešal kostanj. Tu pa tam ga vznemirila kaka svinja, ki se mu je preveč

zapletla med noge. Zato je vzel v roke poleno in mahnil žival po hrbtu, gospodarja pa ozmerjal: "Peljte ga proč, vaš presica, peljte ga, očo, ki mi ne žlomi fugera, ve, orka malora, adio presica potle."

Velika nadloga so bili na trgu tudi otroci z goriškega Gradu. Z železnimi posodami so hodili od krave do krave in se ponujali, da bodo krave pomolzli: "Ako jim kateri gospodar to dovoli, tedaj ji puste take 'spomine', da se potem štirinajst dni ne upa več dekla k njej". Večkrat se je tudi zgodilo, da je kaka žival poginila. Okoli umirajoče ali umrle živali so se zbrali radovedneži in čakali, "kaj bosta konštatirala živinozdravnik in 'šintar'. Samo po sebi je razumno, da se ciganom kaj sline cedijo pri pogledu te mastne pečenke."

V peti sliki prikaže pisec Raštel in Travnik. Raštel je "cvet goriške trgovine". Med drugimi trgovci sta tudi dva Žida, ki imata menjalnico tujega denarja; eden je nizek in debel, drugi velik in suh. Oba skupaj tehtata od 130 do 140 kilogramov. Na obeh koncih Raštela prodajajo Biljenke in Solkanke dober kruh po 12 krajcarjev za "tablco".

Travnik je najlepši goriški trg. Na njem se nahajajo okrajno glavarstvo, glavna vojašnica, cerkev in kip sv. Ignacija. Sredi trga je lep vodnjak, kamor hodijo dekcle, "žene od šervicij" in dijaki svojim gospodarjem po vodo. Pri tem se ne držijo nobenega reda in zato se pogostokrat sporečejo, "ker vsakdo si hoče prvi naloviti vode." Nekoč so nekega srboritega dijaka ženske vrgle v vodnjak.

Zvečer se na Travniku sprehajajo nemški in italijanski gizdalini, gigrli. V svojih pogovorih uporabljajo najmodernejše besede kot na primer: "Das war Ihnen colossal, pyramidal, brillant, splendi" [To vam je bilo kolosalno, piramidalno, briljantno, bleščče]. Ti gospodje so suhljati in ozke prsi si pokrivajo s širokimi kravatami, da pa bi imeli ramena široka, si na vsako ramo nadenejo po tri kilograme vate. Ves popoldan posedajo po kavarnah in čitajo časnik *Fliegende Blätter*.³

Zadnja, šesta skica ima naslov "šot la Grappa." To ni bil kak imeniten prostor. Sem so Kraševci vozili seno za goriške kočijaže. Kadar je bila prodaja dobra, so se ga napili in potem so bili zelo glasni in zato delali nejevoljne upokojece ki so tam stanovali. V "šot la Grappa" je živel harmonikaš Ceno, ki je igral na slovenskih porokah. S tem opozorilom na mestni predel v Gorici, ki se je nahajal v južnem predelu Gorice, je opisovanje končano. Kakor ni imelo nekakega ustreznega uvoda, tako se je tudi nenadoma končalo.

OPOMBE:

¹ Slovenci so korzo imenovali tudi kot tekališčce.

² Italijanski skladatelj Lorenzo Perosi (1872-1956) je oratorij napisal l. 1898.

³ Humoristični tednik, ki je v letih 1844-1928 izhajal v Münchnu.

500 LET PODRUŽNE CERKVE V ŠEMBIDSKI ŽUPNIJI NA VIPAVSKEM PRI SV. ROKU V PODBRJAH

Jurij Rosa

Vipavska dolina je polna lepih koticov, ki čudovitemu naravnemu okolju dajejo še plemenito vsebino preteklosti. Dragoceni zgodovinski in umetnostni spomeniki so ji vtisnili pečat časov in ljudi, ki so tod pustili našim in prihodnjim rodovom neprecenljivo dediščino. Mnogo jih je, ki so morda premalo poznani, da bi jih moglo občudovati večje število ljudi. Enega med njimi želimo predstaviti bralcem letošnjega koledarja.

Na robu zahodnega dela vasi Podnanos (to ime so starodavnemu kraju št. Vid, po domače Šembid, dali oblastniki po drugi svetovni vojni), stojijo v Podbrjah tri stavbe, ki sodijo v sklenjeno celoto in z okoljem pričarajo podobo nečesa skrivnostno starodavnega: ostanki dveh grajskih poslopij in cerkev sv. Kozma in Damijana, med domačini običajno poimenovana "pri sv. Roku", ki je ena od štirih podružnic šembidske župnije.

Foto: Zdenka Rosa

Podružna cerkev v Podbrjah

Navkljub bližnjim novogradnjam stanovanjskih hiš in posegom v stavbni gmoti obeh grajskih poslopij, ki so v mnogočem okrnili njun izgled, vse tri stavbe še vedno predstavljajo dragoceno kvaliteto tega okolja.

Cerkev je najprej bogoslužni prostor, kjer se večkrat na leto zberejo verniki, da se priporočijo za božji blagoslov in varstvo, hkrati pa imeniten umetnostni spomenik, ob katerem se oči kar ne morejo nagledati zlasti mojstrskih umetnin njene notranjosti. V letu 2003 poteka 500 let od njene prvotne posvetitve.

Svetišče stoji med obema grajskima stavbama in je usmerjeno proti vzhodu. Glavni dostop do cerkve je s krajevne ceste Podnanos-Podraga, kmalu po izhodu iz vasi, kjer se z leve strani odcepi do nje krajša pot. Manj uporabljana je zgornja pot, ki do cerkve pripelje iz slikovitih "gas"

v starem delu Šembida mimo novega naselja na Rožniku in nato po stezi ob ostankih (Živcovega) grajskega poslopja.

Cerkev je kvalitetna renesančna stavba z odlično baročno opremo in predstavlja pomembno pričo umetnostnih stvaritev 16. in 17. stoletja na Slovenskem, zlasti zaradi njene največje dragocenosti, takoimenovanih "zlatih oltarjev".

Doslej znani podatki ne dajejo dokončnih ugotovitev o nastanku te cerkve. Morda je bila prvotno grajska kapela plemiške rodbine Rossetti (Rosenek) iz sosednje graščine. V zvezi s poimenovanjem cerkve po sv. Roku pa je mogoče sklepati, da je nastala v povezavi s kužnimi obolenji in priprošnjami temu zavetniku zoper kugo v 16. in 17. stoletju, kar bi ji morebiti dajalo lokalni romarski značaj.

V ohranjeni arhivski listini v šembidskem župnijskem arhivu je izpričano, da je bila cerkev posvečena 9. maja 1503 (posvetil jo je škof Hieronim de Franciscis), kar je osnova letošnjemu petstoletnemu jubileju. Na ta čas pa nas opozarjajo tudi posamezni elementi zunanjščine cerkve, gotski prezbiterij ter izpisana letnica 1502 na enem od sklepnikov v prezbiteriju.

Prvotna cerkev je bila zanesljivo manjša, verjetno le kapela, ladja pa je bila dozidana kasneje. Cerkev je bila v 17. stoletju predelana v zgodnjebaročnem slogu in ponovno posvečena 27. septembra 1642 (po škofu Mihaelu Kummer pl. Chumberg).

Za leti 1684 in 1698 je pri tej cerkvi izpričana bratovščina sv. Roka.

Zapis iz župnijske kronike v drugi polovici 19. stoletja nam sporoča, da je bila cerkev zelo zanemarjena, ker je primanjkovalo dohodkov za njeno vzdrževanje. Večja popravila so bila izvršena v letih 1892-1893 in v času med obema svetovnima vojnama, potem ko je svetišče med prvo svetovno vojno utrpelo precej škode (v bližini je bilo nastanjeno vojaštvo, ki je cerkev uporabljalo za konjski hlev).

V zadnjih desetletjih je bila cerkev sistematično obnavljana, ko so po vseh strokovnih načelih spomeniškovarstvene stroke reševali stavbo in njene umetnine. Zdaj je povsem urejena, tako da prihajajo v polnosti do izraza vse njene dragocenosti.

Cerkev srednje velikosti je grajena iz pravokotne podolžne ladje in trostrano zaključenega prezbiterija. Pokrita je z lepo škrlato strešno kritino, nad pročeljem pa se dviga manjši zvonik "na preslico" s tremi linami brez zvonov. Portal na pročelni steni je poznorenesančni z letnico 1636, oblikovno razgiban in izrazito okrasno obdelan s stiliziranim rastlinjem v plitvem reliefu. Stranski vhod na severni strani kaže s šilastim lokom še izrazito gotski značaj in tudi talni zidec, ki obdaja celotno zunanje ostenje cerkve, opozarja na značilnosti gotskega stavbarstva. Vzhodno

zunanjost steno prezbitorija krasijo kamniti relief z motivom Križanega in letnico 1644.

Največja umetnina, ob kateri mora ostrmeti vsak obiskovalec cerkve pa so trije "zlati oltarji", glavni v poznogotsko rebrasto obokanem prezbitoriju in stranska dva ob nekoliko zašiljenem slavaloku, ki povezuje prezbitorij z ladjo. Zaslužijo, da jih nekoliko podrobneje predstavimo.

O "zlatih oltarjih" pravi umetnostni zgodovinar Emilijan Cevc, da jim je dalo ime kar samo ljudstvo, ki se ni moglo načuditi njihovim bogastvom – to so namreč leseni, bogato rezljani, pozlačeni in poslikani oltarji 17. stoletja, obloženi z angelskimi in svetniškimi figurami, rastlinjem in drugimi okraski.

Najstarejši in najskromnejši je desni stranski oltar sv. Rešnjega Telesa, ki je bil posvečen leta 1642. V glavni niši je monštranca s hostijo, obdajata pa jo dva angela, kot bi jo držala v rokah. V desni stranski niši je kip starozaveznega preroka Mojzesa s tablama desetih božjih zapovedi, v levi pa kip starozaveznega preroka Arona z vrčem in kruhom. Na vrhu oltarja stoji kip Kristusa, vstalega Odrešenika.

Foto: Emil Simole

Glavni oltar podružne cerkve v Podbrjah

Levi stranski oltar Matere Božje je nekoliko mlajši, pa že mnogo bogatejši. Odlikujejo ga visok, plastično okrašen nastavek in bogatejša členitev ter s stebri in okrasnimi glavami izpolnjena polja nad nišami in v vseh sestavnih delih oltarja. Poglavitno razgibanost pa mu dajejo kipi. V glavni niši je kip Marije z Jezusom, pod njim pa letnica 1649 najverjetneje opozarja na čas nastanka oltarja. V dveh stranskih nišah sta kipa dveh priprošnjikov zoper kugo: v levi je sv. Rok z romarskim klobukom, kužno rano na stegnu in psom s kruhom v gobcu, v desni pa sv. Boštjan s puščicami, ki mu prebadajo telo. Nad glavno nišo je upodobljen Bog Oče, na pristreških nad obema stranskima nišama pa figuri dveh prerokov. Tudi ta oltar, na katerem je še več angelskih figur, zgoraj zaključuje kip Kristusa, vstalega Odrešenika. Po mnenju umetnostnega zgodovinarja Sergeja Vrišerja sodi ta oltar prej v južni

kot severni likovni prostor, njegov slog nosi v sebi skoraj enako odmerjene odmeve renesanse kakor napovedi baroka.

Najiminitnejši pa je veliki oltar, ki se odlikuje po velikosti in bogastvu okrasja.

Veliki poznavalec naše umetnostne dediščine Francè Stelè je dal temu oltarju izredno mesto med podobnimi stvaritvami na Slovenskem. O njem je zapisal, da se po bogastvu zgradbe in oblike ter okrasnih sestavinah kosa z največjimi in najbogatejšimi oltarji tega časa, za katere je značilna "prava bojazen" pred gladkimi in praznimi ploskvami in oblikami. Po njegovem mnenju predstavlja podbrski oltar pravcato redkost, skorajda "nesoglasje" v splošnem slogu umetnostnih spomenikov na Vipavskem.

Po času nastanka je verjetno najmlajši, na njem zabeležen napis navaja letnico 1657 in mojstra Angela Sperandija, pri čemer si poznavalci dolgo niso bili na jasnem ali gre za rezbarja ali pozlatarja ali za oboje hkrati. Vsekakor je delo zaslovelo kot "Sperandijev oltar", ker njegovo ime srečamo samo v Podbrjah. Sam je na oltarju označil to mojstrovino kot svoje najčudovitejše delo.

Strokovnjak Sergej Vrišer ga opisuje kot izredno stvaritev, ki še varuje renesančno doslednost, ko se razvija ob steni in ne izstopa močnejše v cerkveni prostor, prav tako tudi s členitvijo nastavka in stebriščem. Arhitekturne, kiparske in okrasne stvaritve tega oltarja so prav takšne kot pri drugih, še renesančno občutenih oltarjih, vendar se tukaj združujejo v novo telo, katerega celostni izraz je že baročen. Elementi baroka so različni. K baročnemu vtisu prispevajo stopnjevanje v višino, dosledno plastično obdelana površina stebrov in drugih arhitekturnih delov. Baročno občutje pa ustvarjajo še nekatere kiparske stvaritve. Figure niso več samo nosilci simbolov, ampak se želijo gledalcu predstaviti tudi s svojo notranjostjo, kar se kaže v njihovih obrazih, valovitih bradah, markantno zasukanih gibih in oblačilih; arhitektura jih ne utesnjuje, gibljejo se svobodno.

Jedro oltarja predstavlja velika, polkrožno zaključena niša s kipoma zavetnikov cerkve sv. Kozma in Damijana, skorajda v naravni velikosti in nad njima podoba Boga Očeta med stiliziranimi oblaki. V stranskih nišah, na pristreških in nastavkih ter po stebrih je obilica figur svetnikov, angelcev in dečkov s prepletajočo se vinsko trto, grozdem in sadjem. Ti liki zapolnjujejo takorekoč vso oltarno površino. Med svetniškimi upodobitvami izstopata kipa sv. Petra v levem in sv. Pavla v desnem spodnjem delu oltarja, ki sodita med značilne znanilce zgodnjega baroka. V zgornjem zaključenem delu oltarja je v večji polkrožni niši upodo-

bljen prizor preroka Elija, ki se v gorečem vozu vzpenja v nebo, opazuje pa ga prerok Elizej. Na pristreških in nastavkih ter v manjših nišah levo in desno od oltarne mize, so še podobe svetnikov in svetopisemskih oseb: Izaija, Jeremija, Ezekijela in Danijela, Luka, Janeza, Marka in Mateja, Nikolaja, Frančiška Asiškega (?), Tomaža Akvinskega.

Vse našteto in še druge natančno izdelane podrobnosti na vseh treh oltarjih dajejo izreden pečat tej cerkvi. Vredna je občudovanja in vzbujanja hvaležnosti nad tem, kaj zmore človek-umetnik, ki ustvarja v slavo Božjo.

Že več stoletij se verniki priporočajo sv. Roku in sv. Kozmu in Damijanu, ki so priprošnjiki zoper razne bolezni in zavetniki zdravnikov in lekarnarjev.

V Podbrjah se vsako leto zberejo verniki ob rednih bogoslužnih shodih - ti bodo v jubilejnem letu še posebej slovesni in praznični: na 2. velikonočno (belo) nedeljo, na žegnanjsko nedeljo (9. maja ali najbližja nedelja), na drugi prošnji dan (torek) pred praznikom Gospodovega vnebohoda, ob godu sv. Roka (16. avgusta ali najbližja nedelja) ter ob godu sv. Kozma in Damijana (26. septembra ali najbližja nedelja), ob procesiji sv. Rešnjega Telesa (ko cerkev služi za zadnjo postajo in sklep procesije).

Če še niste bili v Podbrjah, imate letos še poseben razlog, da obiščete to cerkev lepotico v zgornji Vipavski dolini, počastite zavetnike cerkve in občudujete njene umetnine.

VIRI IN LITERATURA:

Arhiv župnije sv. Vida Podnanos, Spominske bukve fare šentvid nad Vipavo, Zapiski župnika msgr. Janeza Kovača

Dokumentacija Zavoda za varstvo naravne in kulturne dediščine v Novi Gorici

Jurij Rosa, Umetnostna dediščina kraja in okolice: Podružna cerkev sv. Kozma in Damijana, št. Vid-Podnanos, zbornik prispevkov o kraju in njegovi zgodovini, Nova Gorica 1996, str. 207-214

Irena Šterman - Tatjana Lovec, Podružnična cerkev sv. Kozma in Damijana v Podbrju, raziskovalna naloga, Nova Gorica 1985

Emilijan Cevc, Slovenska umetnost, Ljubljana 1966, str. 91

France Stele, Umetnost v Primorju, Ljubljana 1960, str. 119

Sergej Vrišer, Baročno kiparstvo na Primorskem, Ljubljana 1983, str. 23-27

Janez Hoefler, Gradivo za historično topografijo predjožefinskih župnij na Slovenskem, Primorska: Oglejski patriarhat, Goriška nadškofija, Tržaška škofija, Nova Gorica 2001, str. 158

SVETLI LIKI PRI KCLB VČERAJ IN DANES

Marija Kacin

Publikacije, ki so izšle ob pomembnih obletnicah Katoliškega doma in Kulturnega centra Lojze Bratuž, so zanimive in v nekem pogledu dragocene tudi zato, ker se v njih odražajo značajske poteze oseb, ki so tak načrt najprej zasnovali, nato pa izvedle. Gre za poteze, ki so značilne za pokončne ljudi, ne glede na čas, prostor in razmere, na ideološko in svetovnonazorsko opredeljenost; za lastnosti, ki na človeški ravni vzpostavljajo korektne in iskrene odnose, vzbujajo medsebojno zaupanje, strpnost in spoštovanje.

Msgr. Alojzij Novak blagoslovja temeljni kamen Katoliškega doma; na levi g. Mirko Mazora, na desni dr. Kazimir Humar, za posvečevalcem dr. Anton Kacin.

Med izrazite poteze oseb, katerim dolgujemo ta naš kulturni hram, sodi gotovo – in to je treba najprej predočiti – njihovo nesebično delo za skupno stvar ter nedvoumno zavzemanje stališč, jasno določanje ciljev in načrtovanje mej, ki jih ne gre preokračiti. "Mi kot kristjani moramo graditi boljši svet, povezani z vsemi ljudmi dobre volje,

vendar tako, da ohranimo svojo identiteto, da se svojemu ne odpovemo",¹ izjavlja odbor Katoliškega doma. Ali pa: "Odbor Katoliškega doma je odprl vrata za gostovanja in nastope vsem skupinam brez razlike, da le nastopajo s stvaritvami, ki ne žalijo naše slovenske časti ali načel krščanstva." In nadaljuje: "Odbor ni s tem upeljal nobene cenzure, temveč je le hotel potrditi, da mora dvorana KD služiti v namene, za katere je bil Katoliški dom kupljen in dvorana zgrajena. Na ta načela so brez ugovora pristali vsi, ki so do sedaj nastopali v KD."²

Poudariti gre nadalje njihovo zdravo samozavest. Močnejši jim ni vzbujal ne strahu ne rešpekta: svoje nestrinjanje ali pa svoj odklon so

izražali jasno, spopadali so se frontalno, vsaka nečedna taktika v izpodbijanju stališč jim je bila tuja. "Ko so videli konkretno delo za gradnjo Katoliškega doma, so prenekateri začeli 'ugibati', od kod prihaja denar," je npr. rečeno v brošuri, ki je izšla ob 10-letnici KD. "Ker so sodili druge po sebi, so začeli sumničiti, da nas finansira Vatikan, drugi, da nam pomaga Italija, tretji, da denar skrivaj prihaja iz Jugoslavije; nekateri so celo menili, da je to delo ameriške CIA (tajna vohunska služba). Niso si mogli predstavljati, kot si morda kdo še danes ne more, da je Katoliški dom rasel in zrastel samo s prostovoljnimi darovi in posojili, ki so jih dali naši ljudje od vsepovsod, posebno iz Gorice in Clevelanda."³

Poudariti je treba še, da so potrdili dejstvo, da je mogoče tudi v nenaklonjenih razmerah in s skromnimi sredstvi veliko narediti, če je sposobnost in volja. "V tistem prvem času odbor razen dobre volje in poguma ni imel v blagajni ničesar, niti lire",⁴ je npr. rečeno v že omenjeni brošuri.

Predočiti gre pa tudi, da so pokazali miselno širino, za tisti čas in prostor zelo poudarjeno, za marsikoga presenetljivo odprtost: v program kulturne dejavnosti Katoliškega doma so namreč vključili tudi gostovanja skupin z onstran takrat še zelo zaprte meje. Tako so dejansko postavili vprašanje enotnega kulturnega prostora in ga pričeli ustvarjati. "Težko je bilo prebiti led in začeti z gostovanji kulturnih skupin iz Jugoslavije. V oviro so bili številni psihološki, politični in tudi osebni predsodki", je zapisano v zgoraj omenjeni brošuri. "Ustvarjanje kulturne skupnosti in kulturnega sodelovanja je bila težka zadeva, ki še danes (1972, op. ured.) ni povsem stekla."⁵

Prva skupina, ki je nastopila v Katoliškem domu, je bil znameniti Slovenski oktet. Njegov koncert septembra 1964 je bil navdušujoč. "Dvorana KD je bila za to priliko zopet prenapolnjena. Odziv na koncert je bil res izredno velik in tudi vstopnice so bile v glavnem razprodane že prejšnje dni", je poročal Katoliški glas (v drugih takratnih tukajšnjih slovenskih časopisih poročil o tem kulturnem dogodku ni zaslediti). Oktet je nastopil s sporedom, ki je bil "pestro sestavljen in široko zasnovan: od klasične polifonije do slovenske umetne pesmi, od slovenskih in jugoslovanskih narodnih pa do folklornih biserov drugih narodov".⁶

Led je bil prebit. Gostovanja kulturnih skupin iz Jugoslavije – kot tudi iz Italije in Avstrije – so si nato sledila.

Publikacije, ki so izšle ob pomembnih obletnicah Katoliškega doma, pa so dragocene tudi zato, ker iz njih izhaja ponoven in neizpodbiten dokaz o tolikih pozitivnih lastnostih naših ljudi. Tudi to pot se je namreč

izkazalo, da je takih lastnosti v naših ljudeh izredno veliko: predvsem poguma, pokončnosti, smisla za skupno stvar, nesebične radodarnosti. Odtod taka zavzetost in tako občuten in številen odziv – v zamejstvu in zdomstvu – na prošnjo za finančno pomoč. "Težko bi našli ustanovo, ki bi se okrog nje zbralo tolikšno število slovenskih ljudi",⁷ se ugotavlja v že omenjeni brošuri.

Množica ob otvoritvi prenovljenega
Kulturnega centra Lojze Bratuž

Neprecenljivo vrednost ima dar, ki so ga od svojega skromnega in težko pridobljenega zaslužka namenile Katoliškemu domu Marijine družbenice. Kot v preteklosti, je tudi v tistih letih Dekliška Marijina družba v Gorici povezovala pretežno hišne pomočnice. Bila so to naša pokončna, delavna, kulturna dekleta, ki so običajno še zelo mlada prihajala služiti v mesto. Trdo delo in ponižanja in krivice, ki so jih prevečkrat morala doživljati, če niso prišla v dostojno družino, niso zlomili njihove ponosne drže. O njih je v že omenjeni brošuri izrecno zapisano, da "jim gre posebna pohvala", da "so največ darovale in posodile". Med "čudovite primere velikodušnosti" sodi primer neimenovane družbenice, ki je od svojih prihrankov darovala za tiste čase ogromno vsoto: en milijon lir. Naša dolžnost je, da se jih tudi na tem mestu z velikim spoštovanjem spomnimo.

Čas, ki je videl zamisel in nastanek Katoliškega doma, je že zelo daleč za nami. Od tistega časa je, ne le na Goriškem, prišlo do korenitih zgodovinskih preobratov in velikih družbenih sprememb. "Prišli smo pa tudi v čase hudih duhovnih in duševnih zmed, o katerih pred leti niti slutnje še ni bilo",⁸ je že 1972 zapisal dr. Anton Kacin. Stara ravnotežja so se zamajala, novih še ni na vidku. Ovire danes niso vedno jasno izrečene, napadi prevečkrat niso frontalni, izpodkopavanje temeljev je spretno, nevarnosti so bolj zahrbtni.

Tudi v Gorici, v mestu samem, se je v teh desetletjih veliko spremenilo. In preštevilnih članov prvega odbora za Katoliški dom ni več med nami. Pa tudi Katoliški dom je postal potreben prenove, ki bi ustrezala zahtevam novega časa. Tako so se v povsem drugačnih zgodovinskih in družbenih razmerah mlade generacije z veliko zavzetostjo lotile dela: ni

namreč res, da mladi niso motivirani, da ne delajo. Prenovo so izvedli in danes stoji na Drevoredu XX. septembra posodobljeno večnamensko središče: Kulturni center Lojze Bratuž.

Nesebična zavzetost za skupno stvar, za delo in nove pobude in pa zavest, da smo vsi člen dolge in trdne verige, ki sega daleč nazaj v pretekla stoletja in poteka skozi našo svojsko zgodovino: ta zavest in te značajske poteze se odražajo tudi v brošurah, ki sta izšli ob pomembnih obletnicah Kulturnega centra Lojze Bratuž. "Pred nami je dvorana, moderna, veličastna", je na primer zapisala Verena Koršič, "Pognala je sicer iz prejšnje zasnove, uprta pa je v prihodnost".⁹ Projektant arhitekt David Faganel pa pravi: "Odnos med starim in novim kamnom naj bi bila metafora povezave med starim in novim. Tako je, kot je v kulturi: ne moreš ničesar novega narediti, če nimaš izkušnje, poznavanja zgodovine, tradicije, starih korenin in vrednot..."¹⁰

Glasbena šola – gojenci in profesorji –, pevski zbori – pevci in pevovodje – s svojim požrtvovalnim in kvalitetnim delom nadaljujejo kulturno tradicijo, ki jo je tudi najhujši pritisk zaman skušal zatreti. Prav tako nadaljujejo našo kulturno tradicijo odrske predstave in koncerti, predavanja, predstavitve knjig in razstave ter delovanje športnih društev.

Vse, kar nam je občečloveško vrednega posredovala naša preteklost, dejansko predstavlja trdne temelje, na katerih lahko zanesljivo gradimo, kar je v skladu z napredkom in zahtevami novega časa; resnično lahko gradimo pa tudi tisto tako dragoceno strpno sožitje, o katerem je v naših krajih prevečkrat le govor.

OPOMBE:

¹ Dvajset let Katoliškega doma v Gorici 1962-1982, Gorica 1982; stran 9.

² Deset let Katoliškega doma v Gorici 1962 – 25. februar – 1972, Gorica 5. marca 1972; stran 48.

³ Prav tam, stran 36-37.

⁴ Prav tam, stran 15.

⁵ Prav tam, stran 48.

⁶ Katoliški glas, 24. septembra 1964, Leto XVI, šte. 39; stran 3.

⁷ Dvajset let Katoliškega doma v Gorici; stran 6.

⁸ Deset let Katoliškega doma v Gorici; stran 6.

⁹ Kulturni center Lojze Bratuž 25. februar 1962 – 19. oktober 1996, Gorica 1996; stran 6.

¹⁰ Prav tam.

IZ ZAPUŠČINE ZORKA ŠČUKA SREČANJA NA TIGROVI SLEDI

Marija Kerže

To je osnutek pisma, ki ga je napisal Anton (Zorko) Ščuka. Iz teksta bi se dalo sklepati, da je to pisal ob koncu poletja 1934.¹ Rojen je bil v Barkovljah pri Trstu 6.6.1912 in v letu nastanka tega rokopisa je bil študent agronomske fakultete v Bologni. Razmere tistega časa so ga prisilile, da se je dejavno vključil v ilegalno narodnoobrambno delovanje. Viri dokazujejo, da je bil po letu 1933 v stikih z voditelji TIGR-a, še posebno z D. Sarđočem.² Iz tega obdobja naj bi torej bilo to pismo, naslovljeno po vsej verjetnosti Francetu Kavsu.³ V tekstu,

V Julijcih, pribl. leta 1934

med drugim, opisuje srečanje z Dorčetom Sarđočem, ki je bil takrat član vodilnega tržaškega odbora za narodno buditev primorskih Slovencev.⁴ Pismo je zanimiv prikaz delovanja in povezanosti članov ilegalnega gibanja. Ton pisma zelo spominja na slog alpinističnih zapisov filozofa Klementa Juga (1898-1924), zato bi lahko na to pismo gledali tudi kot na enega izmed pomembnejših dokazov, da sta Jugov duh in njegova misel predsta-

vljala eno izmed ključnih duhovnih osnov tigrovske organizacije.⁵ Kavš, Sarđoč in Ščuka so bili na drugem tržaškem procesu po obsodbi na smrt pomiloščeni, nato jim je bila smrtna kazen spremenjena v dosmrtno ječo.⁶ Vojno in več let po njej so vsi preživeli. Le Ščuka je bil v avgustu leta 1945 žrtev povojnih zločinov, ki jih je izvajala jugoslovanska oblast.⁷ – Sledeči rokopis je dobila med očetovo zapuščino Marija Ščuka-Kerže, ki hrani tudi original.

Dragi France!

Praviš da bi rad vedel kaj o mojih letošnjih izletih po gorah. čeprav mi je pogosto težilo dušo, da te ni z mano, se mi je vseeno zdelo, da si ti vso pot z mano. Ko sem hodil sam, sem hodil z istim sistemom kot sva se ga držala ko sva hodila skupaj. Veš, tista mrzlična hoja naprej do utrujenosti, opazovaje na desno in levo krasote krajev, trmasta hoja naprej po poteh, ki nam niso znane, išoč nove vtise in ne brigajoč se za

neizbežne zagate, katere pa sva vseeno vedno predrila. Malo spanja, hoja ponoči, rezanje novih poti in lahek, sladek povratek.

V ponedeljek 23. julija sem jo odrajdal od doma šele popoldne, ker zjutraj me je trla mrzlica, ki mi je prišla od prevelikega solnčenja. Vročina in težak nahrbtnik me je precej trla čez cel Kras (Opčine, Dutovlje, Štanjel), v zameno pa sem se dobro nažrl prahu za žive in mrtve (pravijo da je sedaj zelo v modi, posebno tisti za v oči).⁸ Skozi Vipavo sem pa že imel ploho in sodro. Sem se ustavil pri bratu v Ajdovščini⁹ in tam počakal, da se je zjasnilo. Ob 22 sem spet odrinil do Črnega vrha, v krasni lunini noči po sveže izprani cesti. Res pravi kontrast s popoldanskim potovanjem čez Kras. Spal sem na senu v Črnem vrhu. Zjuraj ob 5 pa čez Godovič v Idrijo. Idrijo sem dobil že vso zaspano in nisem maral nikogar buditi, čeprav imam tam precej znancev. Naprej, do Želina, Trebuše, Sv. Lucije in Tolmina. Pri Sv. Luciji in v Tolminu formalitetne postaje pri raznih znancih in kosilo, manj formalno. Šel sem na Kobarid po cesti na levem bregu Soče; v Volarjih pa sem moral vedriti skoro celo popoldne v hiši štirih ledih punc od katerih, ena študira v Bolonji filozofijo. Tisti večer sem še prišel v Kobarid, kjer sem spal pri enem mojemu kolegu iz Bolonje (pri Mašeru, če ga poznaš). Drug dan toliko da sem prišel do tvojih v Čezsočo. Pralo je tisti dan kot za stavo. Pri tvojih pa sem se počistil kot doma. Spoznal sem Poldota. Zvečer je bil sprehod po čezsoškem šetališču. Spominjali smo se na našega velikega odsotnega. Čez noč se je zjasnilo in drugo jutro sem šel v planine. Ob desnem bregu Boke sem jo mahnil kvišku. Takoj sem imel krasen razgled na slap Boke, ta dan še posebno mogočen radi naliva prejšnjega dne.

Veš: *Sredi samotnih sten*

v pajčolanih pen

Slap pada, pada, pada¹⁰

A več kot to padanje sem gledal skale v globini ki nepremične in večne so razbijale to večno razbijanje v mehko pršenje. Junak ni voda, ampak skala, ki se zna ustaviti taki sili vode.

Ko sem zapustil Boko je pa šlo po travnikih in po gozdu navzgor do planine Baban. Prijazen planinar me je pogostil s polento in skuto. Pravil mi je koliko krav ima, koz in ovac, a prava njegova ljubezen so pa bili pujski, katerih je imel osem in ki so mu vedno krulili okoli koč, še meni so po vsej sili hoteli pogledati kaj je v nahrbtniku.

Nad planino so kmalu začele skale. Mimo Čukle in Babanskih skednjev sem prišel na sedlo pod Veliko Babo. Od tu sem začel plezati po grebenih na Veliko Babo, Zleb, Laško planjo, Črni Vogel, Mali in Veliki Kanin. Do Malega Kanina je stvar precej sitna, nato pa je izhojena pot do vrha. Ob 5 popoldne sem bil približno na vrhu. Solnce je pripekalo z

vso svojo silo. Ker sem hodil v samih kopalnih hlačkah, sem imel vse noge opečene. Celo pot sem bil čisto sam. Le dol proti kaninski koči sta odgovarjala dva turista na moje vriskanje. Kot sva gledala lansko leto iz Montaža na Kanin in na njegove podložnike, tako sem letos gledal s Kanina kod sva lazila po Montažu, Višu in Gamsovki. Videlo se je vse kot da bi bilo le malo daleč od mene. Tudi soška dolina, v Trento in dol do Sv. Lucije se je krasno videla. Krnsko pogorje in črta od Mangarta do Triglava je bila tudi pred mano kot v filmu. Mislim, da ne grešim če rečem, da je razgledni stolp za naše planine.¹¹ V sredi med vsemi in tako ločen od vseh si je izbral pravo mesto za ta posel. Dan se je že nagibal k zatonu in jaz sem moral hiteti, ker sem hotel napraviti še tisti večer ves greben do Prestreljenika. A sem prišel le do pol poti med Vrščem in Prestreljenikom, ko je že padal mrak. Zapustil sem skale in po snegu, katerega je letos na Kaninu posebno dosti, sem jo urezal proti koči Timeus. Dobro, da sem se sporazumel z dvema študentoma, ki sta bivala na Timeusu in da z vriski in odgovori sem se lahko vzdržal v pravi smeri, kar je v tistem skalovitem morju skrajno težko tudi podnevi. Na Timeusu sta me gostoljubno sprejela ta dva študenta iz Vidma, ki sta prebila že cel teden na Timeusu, ne da bi videla žive duše. Bil sem deležen njihove mize in pomagal sem jim v raznih stvareh, v katerih sta bila precej nerodna. Spal sem kot grof v postelji. Zjutraj sem se zbudil v megli, ki me je držala do sedla pod Prestreljenikom. Po poti sem dobil planinske rože a nisem imel srca, da bi jih ruval, le eno sem vzel za spomin. S Prestreljenika sem šel na Prevalo in sem hotel na Črnjelsko špico, a megle so me zavrnilo in sem moral spet na šuder na Nevejski strani, po katerem sem obkrožil Lupo, Črnjelsko in Konfin špico. Iz sedla nad Moženco sem pa jo urezal v dolino na rajbeljsko stran. Okopal sem se v reki in ob 7 zvečer sem bil v Rajblju. Ob 9 sem jo mahnil na Sv. Višarje. Luna mi je svetila celo pot. Ko sem prišel okoli polnoči na vrh je že vse spalo. A kaj, ko je bila noč tako bajno lepa. Montaž je stal pred mano v nekoliko drugačni barvi, a zato se mi je zdel še bolj mogočen. Na vrhu sem sedel dobro uro. Pogledal sem k materi božji skozi okno. Večna luč je le medlo svetlela nanjo. Na trato bi jo bili postavili, sem si mislil, tam kjer so jo našli in lepšo luč bi imela in ovce bi jo častile in več bi imela od tega, vsaj naravno bi bilo to počaščenje. Tako pa so jo pokrili s streho in pregrinjalom da lahko farji pobirajo almožno in komedijarijo slane maše. To je bila moja božja pot. Nato sem se pobral v eno šupo malo zadremat. Pred zoro sem bil spet na vrhu in gledal na vzhajajoče / sonce / ki je obžarjalo hribe s svojo krvavo lučjo. Le par ovac mi je delalo družbo. Pametni ljudje pravijo, da je trapasto gledati lepoti v oči in zato te ure rajši prespijo.

Ob 6 zjutraj sem se spravil spat in sem spal do poldne. Nato sem šel na Predil. Tam sem imel dogovorjen sestanek s Poldinim Dorčetom. In ob 9 zvečer je res prišel z motorjem v družbi svojega tehnika Milana in Poldinega brata Frančkota. Na Predilu smo večerjali in ob desetih in pol smo se odpravili na Mangart. Frančko je šel z nami do Sillanija, kjer je prenočil, ker v škornjih za motor nam ni mogel slediti. Z našim vriskanjem smo izvalili iz kočice dva mlada fanta Ložana, ki sta nas dohitela v prvih skalah nad malim Mangartom. Tale nočna tura v ščipu je bila res nekaj fantastičnega. Svetlo kot podnevi in hlad smo imeli, da se nam ni bilo treba preveč potiti. Na vrhu smo bili dobro uro pred zoro. Skakati in tepsti se je bilo treba, če se ni hotelo prezebat. In gledali smo kako so vstajali naši velikani iz nočnega mraku, kako so izpreminjali stopoma svoje barve in kako so si odgrinjali svoje plašče sivih megla. Vračajoč se z vrha smo srečali prve turiste, ki so se šele podajali na vrh pod malim Mangartom. Pihali so in se potili, kleli toplo, a niso vedeli kaj so zamudili s svojim spanjem. Nato sem jaz še preizkusil svoje nove plezalke po steni Malega Mangarta čisto sam. Tedaj nam je tudi prišel naproti Frančko in vsi štirje smo jo urezali v dolino. Kratek odmor v Sillaniju in nato spet navzdol. Pa mi ni šlo preveč rado. Imel sem še v očeh Ponco, Jalovec in Travniki, ki so stali tik pred menoj malo prej v svoji mogočnosti me je mikalo, da bi še ostal na planinah. A ob 12 smo bili že na Predilu. Pokosili smo in se kmalu odpravili vsak po svojem potu. Oni trije so šli z motorji v Ovčjo vas in nato čez Videm domov v Trst. Jaz pa peš v Čezsočo po kolo, s katerim sem šel še tisti večer do Volč. Tam sem spal. Drugo jutro sem šel pogledat, če sta prišla druga dva fanta, kolega iz Bolonje, s katerimi sem se namenil na Krn. A ni bilo nič, ker se je v Trstu namreč vreme skisalo. Zato pa me je še isti dan moje verno kolo spet pripeljalo čilega in zdravega nazaj domov. A tu moje letošnje ture še niso končale. 12. avg. sem šel z Dorčetom na motorju v Ovčjo vas. 19 na Nabois. 24 25 26 27 na Viš. 8, 9 na Mangart in upajmo, da še nismo končali.

OPOMBE:

¹ Leto se da izvajati iz podatkov, ki so navedeni v rokopisu, v katerem Z.Š. omenja več imen študentov iz Bologne, kjer je tudi sam študiral v letih 1932-36 in piše, da je 23. julija padel na ponedeljek, kar ustreza letu 1934.

² Prim. *PSBL XV*, Gorica 1989, str. 522; D. Sardoč, *Tigrova sled*, Koper 1983, str. 104, 146.

³ S Francem Kavsom, ki je bil doma iz Čezsoče (kraj je omenjen kot Francov dom v pričujočem rokopisu) sta se dobro poznala iz šolskih let, bila sta prijatelja in somišljenika (prim. M. Kacin-Wohinz, *Prvi antifašizem v Evropi*, Koper 1990, str. 153; prim. *PSBL VIII*, Gorica 1982 str. 30 in *PSBL X*, Gorica 199, str. 522).

⁴ M. Kacin-Wohinz, *Prvi antifašizem v Evropi*, Koper 1990, str. 131-32.

⁵ Z. Jelinčič, *Pod svinčenim nebom*, Gorica 1994, str. 87.

⁶ T. Ferenc, *Akcije organizacije TIGR v Avstriji in Italiji spomladi 1940*, Ljubljana 1977, str. 211.

⁷ Arhiv Republike Slovenije, Enota za dislocirano arhivsko gradivo III, nedkanji Arhiv Ministrstva za notranje zadeve Republike Slovenije, Ljubljana: *Dosje Ščuka dr. Anton*, str. 2; S. Tuta, *Cena za svobodo*, Gorica 1999, str. 101, 243.

⁸ Na pot se je Z.Š. podal s kolesom, kot omeni pozneje v pričujočem zapisu.

⁹ Njegov brat Venceslav je bil lekarnar v Ajdovščini.

¹⁰ Oton Župančič, *Slap*, v: *Izbrane pesmi Otona Župančiča*, Ljubljana 1989, str. 30.

¹¹ Najbrž Z.Š. s tem stavkom meri na Kanin.

SALEZIJANEC SERAFIN PELICON

Marijan Breceļj

Sedmega avgusta pred 75. leti, leta 1927, so Sovodnje doživele novo mašo domačina g. Serafina Pelicona, salezijanca. Ob tisti priliki mu je g. Peter Butkovič posvetil pesmico, tiskano na enolistnem tisku, podobno pesmicam, ki jih je Ivan Trinko posvečal beneškim in rezijanskim novomašnikom ali ob častitljivem jubileju katerega izmed njih.

Besedilo na enolistnem listku (format 17 x 24,5 cm) se glasi:

ČASTITEMU GOSPODU NOVOMAŠNIKU
SERAFINU PELICONU - SALEZIJANCU.

Danes Kristus v prvi maši
Ti razvel je vse radosti:
cvet dehti iz hrepenenja
porojen že v dneh mladosti.

Ko metuljček moja misel
na Tvoj cvet je pala,
sladkega medu opojna
vnovič se k Bogu pognala.

Tisočera ž njim kot moje
dvigneš k Bogu srca Ti.
Naj ta cvet daritve prve
se nikdar ne posuši!

Sovodnje, 7. avgusta 1927.

PETER BUTKOVIČ DOMEN

Preprosta pesmica, ki je hotela pač proslaviti domače novomašno slavlje. Po tričetrt stoletja, kolikor je minilo let od takrat, bo morda prav, da še živčim sodobnikom in kasnejšim, predvsem mlajšim in najmlajšim rodovom, priključimo v spomin za vas, pa tudi za širšo zamejsko stvarnost ne ravno zanemarljiv dogodek, še posebej v letu, ko se spominjamo petdesetletnice smrti avtorja pesmi, duhovnika, pesnika in kulturnega delavca Petra Butkovič-Domena, in vse skupaj povežemo s spominom nanj.

Serafin Pelicon se je rodil 29. septembra in bil krščen 1. oktobra – kot zanimivost kaže morda navesti, da se je pri vpisu njegovega krsta

vikar Anton Jug najprej zmotil in napisal: 29. Octobris, kar je naknadno popravil v: 29. Septembris, napaka se ponovi tudi v Statusu animarum. Tretja sovodenjska krstna knjiga prinaša vpis tega krsta kot 18. v letu 1898. Njegovi starši so bili Janez Pelicon, zakonski sin Janeza in Marije (v Statusu animarum je napisana kot Marijana) Petejan, po poklicu vrtnar, ter Marija Pelicon, zakonska hči Jožefa in Elizabete Vuk iz Rubij. Iz istega vira povzemamo tudi imeni botrov, ki sta bila Matija Cotič, sluga, ter kmetica Ana Tomšič, oba nepismena, ker sta se v krstni knjigi podpisala le s "križcem". Babica je bila Terezija Devetak.

V zakonu so se Janezu Peliconu, po domače Marovčku, rodili številni otroci, tako: Evlaliya (1884), Angela Marija (1885), Marija Rozalija (1887), Natalija (1889), Adolf Janez (1891), Vilhelma Doroteja (1893), Janez (1894), Alberta (1896), Serafin (1898). Dva otroka sta umrla v detinski dobi okoli 4 let starosti.

Udeleženci na novi maši 7. avgusta 1927

Kasnejši salezijanec Serafin Pelicon je bil torej deveti in obenem najmlajši otrok. Osnovno šolo je obiskoval v domačem kraju. Italija je napovedala vojno Avstro-Ogrski 23. maja 1915, tri mesece po tej napovedi je 17-letni Serafin sredi vojne vihre odšel v Ljubljano, kjer je pri salezijancih na Rakovniku postal aspirant. A že avgusta istega leta ga je Salezijanska družba poslala na Poljsko, da bi tam začel noviciat. Po enem letu noviciata je 23. septembra 1917 v Pleszowu napravil prve zaobljube, nakar je tri leta v Krakowu obiskoval filozofijo in se leta 1920 vrnil v Slovenijo, da je v Veržeju opravil triletno vzgojno prakso. Leta 1923 je odšel v Rim in na Gregoriani študiral teologijo, kjer je dosegel naslov doktorja teologije in postal duhovnik (31. julija 1927). Novo mašo pa je obhajal 7. avgusta 1927 v Sovodnjah.

Da ga Slovenci in Sovodenjci niso dovolj dobro poznali, je bilo pač krivo dejstvo, da je pretežni del svojega duhovniškega življenja preživel in deloval na Hrvaškem, čeprav se je v poletnem času rad vračal v rojstni kraj. Tako se je zgodilo tudi leta 1977, v katerem je praznoval ponovitev svoje zlate maše (zlato mašo je v resnici opravil 3. julija istega leta v svoji fari Rudeš pri Zagrebu). V resnici pa se je g. Serafin v mislih večkrat vračal v svoj rojstni kraj, kar potrjuje tudi kakšna "pe-

sem", ki se mu je rodila posebno v starejših letih in je bila zapisana v Križevcih (1968). Tukaj navajamo dve, ki pa sta zaradi dolgoletnega hrvaškega jezikovnega okolja v izrazu precej okorni. Prva nosi naslov "Sovodnje", druga pa "Rubije". V prvi se spominja rek Soče in Vipave, ki sta mu k srcu prirasli, ena ker "vihrava šumi in kipi", druga pa "lena počasi polzi". V drugi pesmi opeva Rubije, vas, ki "Vipava objela / je vasico vesela / ob vznožju hiti, / da Soči poroča / dogotke vseh dni". Nato zaide v zgodovino in se spominja, da "Rubije slavijo / Trubarja častijo / ki v gradu je bil / sveto Pismo učil. // Pesmi mu pele / v vseh melodijah / ime mu nadele "Predikant na Rubijah." Potem pa vplete samega sebe, nazivajoč se – po vzoru Gregorčičevega "Goriškega slavčka" - "Grabec z Rubi" (= vrabec iz Rubij).

31. julija 1977 je zlatomašnik dr. Serafin Pelicon na povabilo takratnega sovodenjskega župnika g. Marijana Komjanca prišel v rojstno vas in v njej ponovil svojo zlato mašo. Poročilo v Katoliškem glasu tega leta (štev. 31, 4. avgusta 1977, napisal ga je g. Jože Jurak) pove, da je zlatomašno slavlje pritegnilo k sodelovanju vse farno občestvo. Ob vhodu v cerkev je zlatomašnika pozdravil sovodenjski župan Jožef Češčut, pri oltarju deklici v sovodenjski narodni noši, v celoti pa je izzvenelo v mogočen slavospev Kristusovemu duhovništvu, k temu je najbolj pripomogel slavljencev govornik dr. Rudolf Klinec. Z zlatomašnikom so somaševali domači župnik g. Marijan Komjanc in g. Mirko Zorn, tudi tisto leto zlatomašnik, dr. Rudolf Klinec ter trije salezijanski sobratje: Drago Brumec, Josip Koščak in Lojze Jurak, kasneje se je tem pridružil še župnik iz Rupe-Peči prof. Drago Butkovič. Slavnost je tudi povzdignilo petje kar štirih zborov: sovodenjskega noneta, zbora starejših pevk, rednega župnijskega zbora in posebej mladinskega zbora. Na spominski podobici, ki povzema celotno slavlje, piše:

Zlatomašnik pred sovodenjsko cerkvijo l.1977

Kako dober je Gospod!

(Ps. 72,1)

SPOMIN

na

Zlato mašo

Rim, 31. VII 1927.

Sovodnje, 1977.

SERAFIN PELICON

duh. salezij.

Hvala Gospodu – Mariji

Če se povrnemo k prikazu njegovega življenja, potem moramo naštetih postaje Peliconovega delovanja, ki so bile: Zagreb, Podsused, Reka, Marijin Dvor pri Daruvarju. Opravljal je pomembne in odgovorne službe; tako je bil dolga leta vzgojitelj gimnazijcev v Nadškofijskem konviktu v Zagrebu, voditelj cerkve sv. Martina prav tam ter ravnatelj klerikov in novincev v Marijinem Dvoru. Med drugo svetovno vojno je bil inšpektorjev zastopnik za Hrvatsko. Šest let je bil tajnik inšpektorije sv. Janeza Boska v Zagrebu, petnajst let magister novincev in zadnji čas svojega življenja duhovni pomočnik v župniji sv. Ane v Rudešu pri Zagrebu. Tu se je zlasti odlikoval kot zvest spovednik, kajti vsak dan je ure in ure preživel v spovednici. Zato so ga salezijanci in verniki imeli za našega očeta Leopolda Mandića. Na tem delovnem mestu ga je 29. septembra 1977 zadela možganska kap, od katere si ni več opomogel. Umrli je 24. januarja 1978 v Zagrebu.

Toda če gornje vrstice kar podrobno nakazujejo zunanje, telesno ogroditve njegovega življenja in delovanja, nam izjave in priče sodobnikov razkrijajo še drugo, pomembnejšo in vzvišenejšo plat njegove osebnosti.

Nekrologij salezijanskega reda piše, da je bil Serafin Pelicon človek z bogato razvitim duhovnim življenjem, istočasno pa neutruden delavec, fizični in duhovni, od jutra do večera zaposlen kot čebela. Za salezijance v Jugoslaviji med obema vojnama je seveda najbolj zaslužen kot dolgoletni magister novincev. Na Reki in v Križevcih je vzgojil številne generacije madih salezijancev. Središče njegovega prizadevanja je bilo duhovno življenje. Trudil se je za vse kreposti ter se načrtno in zavestno boril za ideale krščanske in redovniške popolnosti. Bil je salezijanec, ki je gorečnost iz noviciatskih dni ohranil vse življenje in v njej stalno rasel. Bil je splošno poznan kot človek s svetniško karizmo. Ko so ljudje slišali, da je umrl, so govorili: "Umrli je svetnik!" Tudi njegova zunanost je razodevala njegovo svetniško držo. Točnost in marljivost, ljubezen do evharistije in Marije, čistost, ponižnost, pregovorna ljubezen do uboštva, duhovniška gorečnost so le nekatere njegove kreposti. Gojil jih je v herojski stopnji. Bil je izreden poznavalec don Boskovega življenja. Vedno in povsod ga je navajal. Prevedel je nekaj zvezkov don Boskovih življenjepisnih spominov samo zato, da bi mladi rodovi ohranili don Boskovega duha in njegovo karizmo kot neprecenljiv dar za družbo in za Cerkev. Na tihem in zasebno je bil povezan s sobrati, ki so molili in se žrtvovali za predstojnike in druge sobrate, da bi vztrajali v poklicu.

Vstajenja čaka v salezijanski grobnici na zagrebškem pokopališču Mirogoj.

490 LET STRUNJANSKE BOŽJE POTI (1512 – 2002)

Rožana Špeh

*Vi, ki prihajate v Strunjan
k Mariji od prikazanja,
hvalit Mater v nebo vzeto,
pozdravljeni in blagor Vam!*

Božjepotna cerkev v Strunjanu

Strunjan je naselje med Izolo in Piranom, kjer naj bi današnji obiskovalec v zimskih in poletnih dneh užival počitek in razvedrilo. Če je tudi kristjan, se bo zagotovo spomnil, da stoji na griču nad morjem cerkev Marijinega prikazanja, najpomembnejša istrska božja pot, ki se je priljubila tudi oddaljenim romarjem in

turistom. Tu sem se ljudje že dolga stoletja zatekajo po tolažbo in pomoč v telesnih in duševnih stiskah ali vsaj po oporo v življenjskih preizkušnjah, kakor dokazujejo zahvalne podobe in poročila o uslišanjih v kroniki strunjanskega samostana. Letos je minilo 490 let od začetka božje poti.

Glavni romarski shodi so na praznik Marijinega vnebovzeta ali Veliki šmaren, po istrsko na *Sveta Marija Velika* (14. in 15. avgusta) in na praznik Marijinega rojstva ali Mali šmaren, po istrsko na *Sveta Marija Mala* (8. septembra) ter prva velikonočna nedelja, *Bela nedelja*, saj Istrani v Strunjan niso romali samo za Marijine praznike. Na belo nedeljo so prihajali mladi, fantje in dekleta (zaročenci) iz okoliških vasi. Leta 1935 je na *Belo nedeljo* v Strunjan poromalo kar 5000 mladih.

Na strunjanskem griču so pred 800 leti benediktinke postavile cerkvi-
co v čast Mariji. Ko so odšle drugam, so skrb zanjo prevzeli benediktin-

ci. V cerkvi so se radi zbirali k molitvi, ko so obdelovali svojo posest v okolici. Za njimi so prihajali tja duhovniki iz Pirana, vendar je zob časa poslopje načel, da je začelo propadati. Leta 1463 je piranska meščanka Osvalda, vdova po Kristofu Petroniu, po domače Barcazza, sklenila cerkvico na svoje stroške popraviti. Potem, ko se je posvetovala s kanonikom dr. Giorgom Venerijem, je 11. februarja 1463 pred pričami obljubila, da bo plačala vse delo za obnovo, za nadaljnje vzdževanje pa podarila cerkvi *pet njiv in pol* od svojih solin v Sečovljah. Njena obljuba je bila potrjena še z notarskim pismom. Kanonik Venerio je obljubil, da bo bral ali dal brati dvanajst maš na leto, na praznik Marijinega oznanjenja celo peto. Nadzorstvo nad cerkvijo in nad duhovnikom, ki je užival nadarbino (ustanovo), je prevzel piranski kapitelj.

Toda 49 let po obnovi in 20 let potem, ko je skrb za cerkev prešla na piranski kapitelj, je bilo svetišče tako v slabem stanju, da v njem ni bilo mogoče več opravljati bogoslužja. Zaradi burje je bila močno poškodovana zlasti streha. Očitno niti najemniki solin niti piranski kapitelj nista opravljala svojih dolžnosti. Kazalo je, da bo Marijina cerkva propadla.

Leta 1512 pa se je v okolici raznesla govorica, da sta dva poljska čuvaja videla blizu cerkve prikazen. Piranski župnik se je hotel prepričati, kaj je na tem in je skupaj z notarjem obiskal enega od obeh čuvajev, ki je bil nevarno zbolel, da bi ga zaslišal. Bolnik, Pietro di Zagabria, čuvaj v vinogradih okrog cerkve, ki so bili last kapitlja, je v navzočnosti javnega notarja, 9. septembra 1512, pod prisego izpovedal piranskemu župniku Balsaminu naslednje:

Na večer pred praznikom Marijinega vnebovzvetja, ko je bil skupaj s tovarišem Giovannijem Grandijem okrog polnoči na ravnici nad vinogradom nekega Domenica Spandera, videl blizu cerkve nenavaden plamen. Ker sta mislila, da bi lahko bil kakšen poljski tat, sta se približala cerkvi na okrog 10 korakov in zagledala pred cerkvenimi vrati belo oblečeno ženo, ki si je z roko podpirala glavo. Blizu nje je klečal bradat starček z gorečo svečo v rokah. Žena se je obrnila k starčku in rekla: "Glej, kako je podrta moja hiša!" Čuvaja sta se prestrašila in začela bežati. Tedaj sta zagledala za seboj luč in zaslišala glas: "Ne bežita!

Detajl oltarne slike Marijinega oznanjenja

Recita župniku, naj da popraviti to cerkev, sicer gorje Piranu!" Prikazen je nato izginila in oba čuvaja nista ničesar več videla ali slišala.

Naslednji dan, 10. septembra 1512, je bil zaslišan drugi čuvaj, Giovanni Grandi, meščan iz Pirana. V mestni hiši je pred piranskim županom Marcom Novagerijem in pred župnikom izpovedal pod prisego isto kakor Pietro di Zagabria:

Na večer pred praznikom Marijinega vnebovzvetja je bil s Pietrom na polju nad vinogradom Domenica Spandera in zagledal pred vrati Marijine cerkve nenavaden plamen. Misleč, da je tam kakšen tat, sta se čuvaja približala na okrog deset korakov in zagledala neko belo oblečeno ženo sedeti pred cerkvenimi vrati. Blizu je stal bradat starček z veliko belo, gorečo svečo v rokah. Tedaj je žena rekla: "O Jezus, kako je z mojo hišo!" Čuvaja sta se prestrašila in začela bežati. Med begom sta opazila, da ju spremlja svetloba in iz nje sta zaslišala glas: "Fanta, ne bežita!" Obstala sta in se vrnila na prejšnje mesto. Tam jima je isti glas rekel: "Recita župniku, naj z vsemi močmi poskrbi za popravilo te cerkve, sicer bo prišla taka stiska, da bo gorje Piranu." Nato je prikazen izginila.

Ta pričevanja je župnik Balsamino sporočil generalnemu vikarju v Kopru, ki je ukazal, naj se dogodek naznani piranskemu ljudstvu pri slovesni maši, ljudstvo pa naj gre skupaj z duhovščino v strunjansko cerkev, ki jo je treba takoj popraviti. Slovesna maša je bila 12. septembra, procesija pa 19. septembra 1512. V njej so bili razen ljudstva še piranski župnik z vsemi svetnimi in redovnimi duhovniki, vse bratovščine in piranski župan s svetniki. V cerkvi je bila slovesna maša v čast Matere Božje.

Govorica o Marijinem prikazanju se je hitro razširila po okolici. Ljudje so začeli prihajati v Strunjan.

Sedanja cerkev, ki je svojo obliko dobila po raznih prezidavah, je za romarsko majhna. V prezbiteriju je glavni oltar z milostno podobo. V cerkveni ladji sta ob loku prezbiterija še dva oltarja. Kulturnozgodovinsko so pomembnejše slike v ladji, ki prikazujejo Marijino življenje.

Čeprav so v Slovenski Istri še druge Mariji posvečene cerkve, pa strunjanska po priljubljenosti prekaša vse druge. V nekem poročilu iz leta 1700 je škof Naldini zapisal, da v pokrajini ni bolj obiskanega svetišča. To potrjuje tudi zbirka v zakristiji shranjenih votivnih podob, ki so jih od poznega 18. st. darovali iz stisk rešeni mornarji in drugi verniki v zahvalo za uslišanje. Mornarji in ribiči, vajeni hudih naporov in večkrat v smrtni nevarnosti, so se pred odhodom na odprto morje radi zaobljubljali Materi Božji ter ob srečni vrnitvi domov izpolnili zaobljubo s po-

daritvijo zahvalne podobe. Najstarejša ohranjena podoba je iz leta 1787, najmlajša pa 31. maja 2002. V kroniki je tudi veliko zahval za rešitev iz raznih drugih nesreč ali za ozdravljenje.

Ker je število romarjev v preteklosti naraščalo, se je vedno bolj kazala potreba po stalni dušnopastirski oskrbi božje poti in tudi po obnovitvenih delih v cerkvi. Morda se je zato tržaški škof Frančišek Nagl leta 1907 odločil strunjansko cerkev izročiti v oskrbo in varstvo frančiškanov. Frančiškani province Sv. Križa so se potrudili in s pomočjo dobrotnikov cerkev Marijinega prikazanja v celoti obnovili: temeljito sanirali temelje in zidove, restavrirana so bila vsa platna, vse poslikave na stropu in stenah. In cerkev je za 490-letnico prikazanja zopet zablestela v vsej svoji lepoti.

Razen vsakoletnega spominskega obhajanja Marijinega prikazanja je bilo v zgodovini strunjanske božje poti nekaj posebnih slovesnosti. Najpomembnejša je bila leta 1912, ko so ob 400 letnici Marijinega prikazanja slovesno kronali Marijino podobo. Kar se da slovesno pa je bilo tudi za 25-letnico kronanja Marijine podobe 7.-8. avgusta 1937.

Iz Pirana je priplulo šest velikih parnikov pod vodstvom takrat ene najbolj luksuznih italijanskih potniških ladij z imenom Rex. Na ladjah je bila piranska duhovščina, verniki in godba, da bi Marijino podobo, ki so jo v Strunjanu na ladjo prenesli mladi kleriki, lepo pospremili v Piran. Med prevozom so na ladjah molili, peli in godba je igrala.

Ob 20.30 so v Piranu ladje z Marijino podobo zelo slovesno sprejeli. Čakala je ogromna množica ljudi, skupaj s piranskim županom in mestnimi svétniki. V cerkvah je slovesno zvonilo, mestna palača je bila slavnostno razsvetljena in okrašena. Ko so Marijino podobo prenesli na pomol, se je po okrašenih in razsvetljenih ulicah razvila procesija do cerkve sv. Jurija. V cerkvi so podobo postavili na glavni oltar. Po govoru domačega župnika je zapel dekliški zbor iz Strunjana, nato pa so verniki v molitvi in med spovedovanjem čakali na slovesno mašo opolnoči. Nekateri so potem v molitvi bedeli do jutra.

Naslednji dan je bila nedelja in ob deseti slovesna pontifikalna maša. Vse do 18. ure, ko naj bi se Marija vrnila v Strunjan, so se množice zgrinjale k njej v piranski cerkvi. Vračajočo se Marijino podobo je spremljalo 15 ladij, vozila pa jo je spet ladja Rex.

Kronist je zapisal, da je bilo na vsaki ladji približno po 200 ljudi, tako da je bilo v tej morski procesiji vsaj 3000 vernikov. V Strunjan so ladje priplule ob 19. uri. Marijino podobo so postavili pred cerkev, kjer so jo romarji lahko še počastili, poslušali nagovor in se čez kakšno uro spet vrnili v Piran.

Čez teden dni, za Marijo Veliko, je bila v Strunjanu vsakoletna slovesnost s pontifikalno mašo opolnoči 14. avgusta, na praznik pa je bila ob 15. uri procesija med strunjanskimi njivami. Spet so prišli tisoči romarjev počastit Marijo. Kronist je zapisal, da jih je bilo oba dneva skupaj kakšnih 15.000.

480-letnico Marijinega prikazanja leta 1992 je bilo mogoče praznovati že v samostojni Sloveniji. Čeprav romanja v Strunjan nikoli niso usahnila, se je število romarjev vendar počasi zmanjševalo in procesije so odpadle. Zato so slovenski frančiškani kot oskrbniki božje poti sklenili, da mora biti 490. obletnica kar najbolj slovesna.

Na večer pred praznikom Marije Velike je bila najprej molitev rožnega venca za domovino, za prenovo slovenskega naroda. Nato je sledil govor dr. Zmage Kumer iz SAZU iz Ljubljane o Poveljani Mariji v slovenski ljudski pesmi. Slovesno somaševanje je vodil koprski škof Metod Pirih. Maša je morala biti zunaj, pod kostanji pred cerkvijo. Pri njej se je ljudsko petje zlivalo s petjem cerkvenega zbora iz Cerkelj pod vodstvom skladatelja Damijana Močnika, ki je za to slovesnost uglasbil kantato Romanje v Strunjan na besedilo pesnika Toneta Pavčka. Po maši je sledila predstavitev knjige *Strunjan - 490-letnica Marijinega prikazanja*, ki jo je napisala Rožana Špeh. Nato je sledila procesija do križa nad morjem. Marijino milostno podobo so nosili mladinci, spremljali pa gasilci iz Krkavč z baklami v rokah. Ob poti so gorele lučke iz oljčnih tropin. V procesiji so bile tudi Šavrinke v domači noši in mladi člani folklornih skupin. Za sklep procesije je sledila predstavitev multivizije Ubalda Trnkozya.

Na praznik so se vrstile maše z ljudskim petjem od sedme ure zjutraj naprej. Slovesno mašo ob desetih je vodil koprski pomožni škof dr. Jurij Bizjak, ob 18. uri pa je bila sklepna maša.

Prisrčno vabljeni v Strunjan.

*In bomo vsi nekoč v zahvalo
v Strunjanu peli litanije,
molili v čast Matere Marije!*

ČEŠNJE

Ada Gabrovec

*Čeriešnje, čeriešnje, ki ste se sagriele,
iz brajd nas kličete: zriete smo, zriete.
že gramo. Že gramo; poskočni mi vsi,
poslušat pod dablo poviest vaših dni.*

*Ste dobre, štimane, nas gladate milo,
kako se pehamo, vam delamo silo.
Brez vas, ries, težkò bi nam blo za živiet,
Vas nosimo, vozimo daleč u sviet.*

Ludvik Zorzut: Čeriešnje

Divja češnja je že od nekdaj znana srednjeevropska rastlina. Plemenito češnjo so prinesli iz Male Azije v Evropo vojaki rimskega vojskovodje Lukula po zmagi nad Mitridatom, kraljem države Pont ob Črnem morju. V starih zapisih beremo, da je rimski general Lukul dobil češnjevo drevo v kraju Cerasonte (mesto v Mali Aziji) in ga dal presaditi v lastne vrtove v Rimu 80 let pred Kristusom.

Češnja je eno izmed sadnih dreves, ki kljubuje mrazu; šele pri -30° Celzija zmrzne. Zelo lepo uspeva na gričevnatih krajih, vlažnih in močvirnatih tal ne prenese.

Plemenita češnja se je iz naših krajev razširila po vsej Evropi; prešla Atlantski ocean in se udomačila v obeh Amerikah. Danes so sočne češnje kot prvo pomladno sadje najbolj priljubljene.

Goriška, v mislih imam Vipavsko dolino in Brda, je bila že od nekdaj posejana s češnjami. Gojitev češenj na Goriškem se je razmahnila po dograditvi južne železnice leta 1866, ki je naše kraje povezala s srednjo Evropo, predvsem pa z Dunajem, glavnim mestom takratne velike Avstroogrške države, največjim odjemalcem naših češenj.

Na goriški trg so prihajali veletrgovci ne samo z Dunaja, temveč tudi iz Nemčije in Češkoslovaške.

K širjenju in prodaji goriških češenj so veliko pripomogli naši mali ljudje: branjevci in branjevke z naloženimi vozovi češenj, ki so jih vozili prodajat v večja središča nekdanje Kranjske, Koroške in Štajerske. Še

Števerjan v cvetju

danes najdeš v kakem avstrijskem trgu ali mestecu naslednike naših Primorcev, ki se še vedno bavijo s trgovino raznovrstnega sadja.

Na Goriškem je po drugi svetovni vojni bilo še mnogo starih in košatih češnjevih dreves starega tipa; *prvence-mižguljce*, *vipavke*, *dujake* (iz besede divjak), *kozanke*, *čufarce*, *petrovke*, *cepike in drobnice*. Prve zgodnje češnje *mižguljce* so izšle s kmetije Terčičevih z Bukovja v Števerjanu.

Vipavka, zgodnja cepljenka, sladka, bledordeča, je bila kraljica med goriškimi češnjami. Danes ne uživajo več te prednosti kot nekdanj, ko so jih preko Dunaja pošiljali do Varšave in celo v Petrograd.

Ožja domovina češenj *dujak* je Bregantičeva domačija v Gorenjem Cerovem onkraj Števerjana. Mlado drevo z zorečimi češnjami je našel kmet Bregantič ob robu svoje kmetije. S cepiči se je *dujaka* naglo razširila po okoliških briških vaseh. Sad je okrogel temnordeče barve. Ob močnem dežju ne popoka.

Kozanka je tudi temnordeča, srčaste oblike ob dežju rada popoka. Njena domovina je vas Kozana v Brdih.

Zelo dobro so se prodale češnje *čufarce*. Bolj drobne od *vipavk*, mehke, skoro črne barve; radi so jih kupovali dunajski trgovci. Izredne so bile za vlaganje v sladkor in v žganje. Prvovrstne za kuhanje marmelade, ker so potrebovale le malo sladkorja.

Počasi so naši kmetje začeli gojiti nove vrste češenj: *winklerce*, *franco-ske*, *trčinke* (ali *tarčenke*) in *karnjevke*. Te nove vrste češenj so bile debelejšje in se jih je lažje in dražje prodalo. Z odpravo kolonstva in s poštenim odkupom malih kmetij, so se naši kmetje opredelili za moderno vinogradništvo z gojenjem raznovrstnih tipičnih vin s kontroliranim poreklom, ki je bolj donosno. S prodajo in izvozom vin v inozemstvo so mnogi naši vinogradniki opustili gojitev češenj.

Še sedaj so v Brdih najbolj razširjene češnje *karnjevke*. Do nedavnega so bile tudi kar donosne. Dozorijo šele konec junija. So bolj odporne, skoraj črne in sočne, ob dežju ne razpokajo. Treba jih je škropiti proti mrčesu z posebnim škropilom kakih 20 dni preden začnejo zoreti. S takim postopkom se jih obvaruje pred črvičnostjo.

Vendar danes tudi te naše odlične *karnjevke* imajo malo potrošnikov. S temi poznimi češnjami ni več kupčije. Ni več trgovcev iz severnih držav. V naših češnjevih nasadih je letos ostalo na stote neobranih češenj *karnjevke* in le ptički so se z njimi veselo gostili.

ETNOGRAFSKO - ANTROPOLOŠKO PABERKOVANJE O BELINU

Ivo Petkovšek

NAMESTO UVODA

"... za žrtvenikom stoji na umetno izsekani podlagi krasno izdelana, v zlatu se bliščeča podoba boga Belina. Predstavlja ga krasen mladenič, udje njegovi pričajo, da je v cvetu moštva; glavo obdaja zlata krona v podobi žarkov. Pred njim na stopnicah kleči osamljen duhoven časoma devaje na ogenj blago dišeča kadila. Belin, bog, kateremu niso žrtvovali krvnih žrtev, ker je bil bog zdravja in življenja."

Navedeni odlomek je vzet iz povesti *Zadnji dnevi Ogleja*, ki jo je napisal Alojzij Carli-Lukovič. Izšla je leta 1924 pri Goriški matici in sem jo našel med zapuščino svojega nonota Justa Jurkiča od Sv. Ivana v Trstu. Ta odlomek navajam kot literarno izhodišče za objavo različnega gradiva o Belinu (Belbogu), ali najvišjem božanstvu na Olimpu Venetov in Karnov ter, kot kaže, tudi drugih ljudstev, ki so živela na območju Srednje in celo Zahodne Evrope. Zanimivo je, da se je tudi znani Mont Saint Michel v Bretanji, nekoč imenoval Mont Belaine in vemo, da je na njem obstajalo druidsko svetišče, nekakšna šola za vzgojo in izobraževanje keltskih duhovnih voditeljev - druidov. Podatek pa naj bi potrjeval razširjenost češčenja boga Belina tudi na Zahodu.

Tertulijan, ki je živel v 2. stol. po Kr., o njem piše, da je bil bog Noričanov, se pravi Norika, in res so na področju Gosposvetskega polja, kjer je bilo rimsko mesto Virunum in na Štalenski gori (Magdalensberg) našli veliko votivnih napisov, kar naj bi potrjevalo, da so njegovo češčenje prevzeli tudi romanizirani Noričani, ki pa so za nekatere raziskovalce le potomci ali drugače poimenovani Veneti. Iz teh najdišč je ohranjen napis o žrtvi kozoroga sončnemu božanstvu.

Po razpoložljivih virih in razlagah smemo sklepati, da je bil Belin bog svetlobe in sonca. Etimološka dognanja pa tudi kažejo, da je njegovo češčenje povezano z vodo in je tudi zato spadal med priprošnjike za zdravje. Med drugim je njegovo ime vezano na zelišče *'belinuntia'*, ki mu po slovensko pravimo 'zobnik', ponekod pa 'blen'. Zanimiva se nam zdi navedba, da so ga upodabljali kot mladeniča, oz. da je bila zanj enakovredna živalska prispodoba kozorog, se pravi žival, ki je simbolizirala sončno božanstvo. Mogočni kozorogovi rogovi namreč predstavljajo

sončne blagodejne žarke, belina dlake pa svetlobo, neomadeževanost. Vsakdo se pri tem takoj spomni tudi na žival iz slovenskega bajeslovja, se pravi na Zlatoroga iz triglavskega visokogorskega kraljestva, ki je povezan tudi s čudodelno rožo, magično zeljo, ki je Zlatoroga branila pred vsem hudim. Njegovi zlati rogovi pa so se svetili (!) "kot sonce".

OHRANJENI SLEDOVI

Zanimivo je, da se je spomin na Belina ohranil med ljudmi posredno, in ne da bi vedeli za koga gre, vse do današnjih dni in to tudi v Laškem, se pravi v naši neposredni bližini. To je mogoče razložiti, če upoštevamo, da je bil Oglej kraj, ki je veljal za središče češčenja tega božanstva. O tej posvetitvi mesta in dežele Belinu nam v prvi vrsti priča več napisov in arheoloških najdb, saj so arheologi v Ogleju in njegovem ožjem okolju našli več kot 60 napisov o Belinu in to v krajih Belvedere, Monastero, Muro Forato in v Gradežu. Največ posvetilnih napisov je prišlo na dan na posestvu Rosin ob rimski cesti Julia Augusta in čeprav ni dokaza, da je bil v Ogleju tempelj posvečen Belinu/Belenu, morda lahko prav ta množina izkopanih napisov določuje mesto, kjer naj bi stal. Dodamo naj, da je težko najti kakršnekoli drugačne sledove, ker je bil tempelj posvečen temu božanstvu gotovo žrtev uničujočih posegov barbarskih in nato krščanskih rok.

Belinovo ime se je posredno ohranilo tudi v krajevnih imenih. Tako je treba omeniti vasi Begliano in Bistrigna predvsem pa zaselek Beligna, ki ga najdemo vzdolž ceste, ki gre iz Ogleja proti kraju Belvedere pri Gradežu. Ime Beligne je najbolj neposredno vezano na ime tega božanstva. Ta krajevna imena so zapisana tudi v delu Fundkarte von Aquileia, ki je izšlo v Gorici leta 1890. O povezavi teh imen s češčenjem Belina piše že Filippo Della Torre v delu Dissertazione de Beleno iz leta 1700. V Beligni naj bi stal tudi tempelj posvečen temu božanstvu, na njegovih temeljih pa naj bi postavili cerkev sv. Kozma. Zgodovinar Candido iz 15. stol. poroča, da je patriarh Maksencij dal zgraditi v tem kraju prav na temeljih Belinovega templja benediktinski samostan, ki pa so ga ob barbarskih vdorih porušili, na teh temeljih so nato zgradili nov, znani samostan sv. Martina v Beligni, kjer so dolgo hranili tudi t.i. Čedajski rokopis iz Štivana.

Malokdo ve, da stoji pri vasi Polač pri Sredipolju veličastna pokončna skala, do katere se pride po poti Cornat (Rog – prej smo omenjali češčenje kozoroga). Visoka je približno 6 metrov in ima obliko človeške glave. Žal je bila ta skala med prvo svetovno vojno močno poškodovana, tako da je prepoznavnost človeške oblike še komaj možna. Domačini temu kamnu pravijo "Sas de San Bilin", kar je po svoje spet zanimivo, ker priča o tem,

kako so nekatera božanstva, močno zakoreninjena v zavesti ljudi, lahko preživela dobo vraščanja krščanstva v kulturno zavest prebivalstva tudi tako, da so dobila celo preobleko nove ljudske svetniškosti. Gospa Antonia Bugatto, ki je bila v času, ko sem jo o tem kamnu veliko spraševal, najstarejša ženska v vasi (umrla je leta 2000), je pripovedovala, da so se okrog te samotne in značilne skale ljudje zbirali od pamtiveka. Pripomnila je, da je kamen veljal za zbirališče zlasti za pastirje. Nam se zdi podatek zanimiv, ker potrjuje domnevo, da so zlasti pastirji najdlje ohranjali živo staro vero in navade, ker so večino leta preživljali na pašnikih in planinah ob svojih tropih, se pravi daleč od naseljenih krajev, kjer jih inštitucije in oblasti niso vedno dosegle. Gospa Bugatto mi je tudi pripovedovala, da so stari verjeli in pripovedovali, da so se od določenih dneh, ponoči seveda, okrog te skale zbirale čarovnice. S slabšalnim pojmom čarovnica ali čarovnik so zlasti v srednjem veku in kasneje označevali predvsem tiste ljudi, ki so tajno častili stare bogove ali ohranjali starodavne obrede in častilne oblike. Ne smemo pa pozabiti na obratni, pozitivni arhetip "belih žena". Gre za pojem s katerim označujemo nadnaravna bitja, navadno dobra, ki ljudem rada pomagajo in ki se pojavljajo v divjini, na težko dostopnih krajih. Nekateri antropologi menijo, da so bile "bele žene", za katere uporabljamo večkrat tudi različna imena (rojenice, vile), po vsej verjetnosti svečenice, ki so varovale določena svetišča. Pojem "belih žena" pa je v teku stoletij izgubil svoj prvotni pomen in ga danes razumemo povsem pravljično, v smislu "...bile so dobre vile", in nam ne pride na misel, da je šlo za konkretne osebe, ki so bile bolj ali manj javno vezane na starodavne kulte. (Zanimivo bi bilo raziskati motiv "bele žene" iz Devina, se pravi kraja, ki je bil naseljen že v pradavnini in kjer naj bi bilo tudi svetišče, ki bi ga lahko stražile bele žene, svečenice - device. Možna razlaga bi torej lahko bila, da legenda o "beli gospe", se pravi razlagi o kamnu človeške podobe, ki stoji pod ruševinami starega gradu nad morjem, zakrito in pravljično pripoveduje o tragičnem uničenju svetišča in o tem, da so bile svečenice kruto pometane s stene v morje.)

Prav nad Polačcem pa je vas Vrh, ki je posvečena sv. Mihaelu. To naj ne bi bilo slučajno. Ob pokristjanjevanju so namreč kraje, ki so veljali za svete, radi preimenovali z enakovrednimi svetniškimi ali svetimi osebami, ki so v krščanskem kontekstu odgovarjali prvotnemu predmetu češčenja. Nadangel naj bi tako po načelu sinkretizma odgovarjal ali bil enakovreden Belinu. God nadangela Mihaela obhajamo 29. sept. in velja v ljudskem verovanju za čas, ko se konča poletje. Sam nadangel pa velja za ohranjevalca luči, svetlobe, se pravi življenja. S svojo močjo naj bi jamčil, da bo varoval sončno svetlobo in toploto do nove pomladi, do novega življenja.

Še ena starodavna navada se je že od pradavnine ohranila na Bizjaškem, se pravi v vaseh, ki so jih od vedno naseljevali ljudje neromanskega izvora, Veneti - Slovani - Slovenci in ki je vezana na noč pred Sv. Tremi kralji. Na ta večer je namreč v navadi, da se pripravijo in prižgejo visoki kresovi, na vrhu katerih privežejo za kol, ki gleda iz kupa lesa, slamnato starko. Glede na to, kako se plameni in dim dvigajo v zrak, pa prisotni prerokujejo letino. Navada, sicer brez slamnate figure, je znana tudi med Furlani, kjer kresovom na ta večer pravijo "pignarul", ali v gornjem Venetu, kjer se jim reče "casere", v Trevisu "pan e vin", v Vicenzi pa "bugel". V Laškem, med Bizjaki, pa temu obrednemu kresu pravimo "seima, seimo ali saima". Italijanski raziskovalci trdijo, da je pomen te besede neznan. Ciceri, Domini in Braida v publikaciji "Le seime", ki jo je izdalo ronško kulturno društvo Ass. Culturale Bisiaca, trdijo, da je mogoče pomen te besede razložiti s slovensko besedo "sejati", kar naj bi dokazovalo, da je navado kresovanja na večer pred Sv. Tremi kralji mogoče povezati s starodavnimi kultmi plodnosti. Osebnost pa sem prepričan, da je treba iskati razlago te besede za naš kres v slamnati figuri, ki jo privežejo na kol (pravijo mu "medil"), okrog katerega polagajo les za kres. Taki slamnati lutki bi po slovensko lahko rekli tudi 'šema' in bi torej mogoče lahko predstavljala spomin na prvobitne človeške žrtve v čast božanstvom v kultih plodnosti in sončnih kultih prazgodovinske dobe. Praznik sam pa naj bi bil povezan z zimskim sončnim obratom, 21. decembra, se pravi postopnim daljšanjem dneva, ki napoveduje zmago sonca nad zimo. Prav okrog Sv. Treh kraljev je namreč dan že opazno daljši. Kot pravi pregovor, je dan daljši že za petelinov korak. Petelin pa je ptič, ki je posvečen soncu in svetlobi. Praznik "seime" ob tem zimskem kresovanju bi bil torej po logiki posvečen prav bogu Belinu, ki premaga temo in napoveduje bližajočo se novo pomlad.

ZA SKLEP

Ti podatki o Belinu in drugih bizjaških zanimivostih želijo biti predvsem izhodišče za nove, mogoče tudi bolj poglobljene raziskave o teh krajih in ljudeh, saj smo Slovenci preveč zanemarili svojo starodavno prisotnost na laških tleh, tostran in onstran Soče. Prepričan sem, da bi morali z raziskavami na vseh mogočih področjih od arheologije do pisnih zgodovinskih virov in dialektoloških ter etnografskih študij potrjevati svojo zgodovinsko prisotnost v teh vaseh.

VIRI: *Dell'origine, ingrandimenti ed eccidio della città di Aquileia*, Fra F.G. Bernardo Maria De Rubeis, Udine 1885; *I culti di Aquileia repubblicana*, F. Fontana, ed. Quasar; *Egyptian belief and modern thought*, J. Bonwick; *La Panarie*, R. Lewanski, 1982; *I Celti*, ed. Bompiani 1991; *Slovenska država karantania*, J. Šavli, ed. Lipa 1990; *Santi d'Italia*, A Cattabiani, 1993; *Le seime*, ed Ass. Culturale Bisiaca e Amministrazione Comunale, Ronchi.

OTVORITEV SPOMINSKEGA PARKA V KCLB ZNAMENJA NAŠEGA DUHA

Danijel Devetak

Vse življenje postavljamo znamenja. To so podvigi našega duha in omike, umetniška dela in simboli, ki govorijo o naši preteklosti in stremljenjih za prihodnost. Znamenja nas spominjajo na naše korenine, v sedanjosti nas spodbujajo in povezujejo, v prizadevanjih za boljši jutri pa hrabrijo.

Žlahtno znamenje slovenske prisotnosti na Goriškem je bilo postavljeno v nedeljo, 9. junija 2002, ko smo prisostvovali svečanemu odprtju spominskega parka ob Kulturnem centru Lojze Bratuž na Drevoredu 20. septembra v Gorici. Deževno vreme ni moglo skaliti praznične slovesnosti, ki jo je s pozdravom uvedla predsednica Centra prof. Franka Žgavec. V zelenem gaju ob vhodu

Foto: Buribaca

Prof. Lojzka Bratuž in dirigent Zdravko Klanjšček odkrivata kipa

v Center se je zbrala velika množica ljudi in uglednih gostov iz zamejstva in Slovenije, ki so želeli biti prisotni ob odkritju dveh kipov, posvečenih dvema velikima možema, ki sta veliko naredila za narodni obstoj in kulturno rast goriških Slovencev. Kip skladatelja in žrtve fašističnega nasilja Lojzeta Bratuža, po katerem nosi ime kulturni hram, je odkrila prof. Lojzka Bratuž; kip vsestranskega kulturnega delavca, organizatorja in glasbenika prof. Mirka Fileja pa je odkril Zdravko Klanjšček. Bratuževa in Filejeva pesem v izvedbi moške skupine Akord pod vodstvom dr. Mirka Špacapana je dogodku dala še poseben pečat.

Božji blagoslov na spominski park, ki "simbolno in estetsko izpolnjuje" veličastni prostor Kulturnega centra, je priklical msgr. Oskar Simčič, ki je v molitvi izrekel Vsemogočnemu tudi te besede: "Polni

zaupanja te prosimo, blagoslovi to zelenico. Daj, da, kdor bo ob njej postal ter uprl pogled srca v podobi dveh pomembnejših osebnosti, Lojzeta Bratuža in Mirka Fileja, izmed mnogih, ki so zaznamovali trpko in obenem lepo polpreteklo zgodovino slovenskega goriškega občestva, utrdi v sebi zavest narodnih korenin in z vsemi ljudmi dobre volje v medsebojnem spoštljivem sodelovanju gradi Tvoje kraljestvo za polnejše življenje našega sveta."

Katoliški dom, današnji KC Lojze Bratuž, so pred štiridesetimi leti postavile pogumne in daljnovidne osebnosti, ki jim je bila skrb za kulturno rast naših ljudi nadvse draga. Poleg njih so nenadomestljivo vlogo odigrali številni preprosti ljudje, ki so leta in leta s svojimi prihranki podpirali veliki projekt. Tako je zbrano množico prisrčno nagovorila dr. Marilka Koršič, Goričanka, ki je ob odprtju Katoliškega doma 25. februarja 1962 kot doraščajoče dekle skupno z dr. Damjanom Paulinom recitirala priložnostne stihe koroške pesnice Milke Hartmanove. Poudarila je, da so ti prostori nastali na temelju ljubezni, strpnosti, medsebojnega spoštovanja, širine duha in odprtosti do drugih. Spomnila se je časov, ko se je naš kulturni hram gradil, in želela izraziti posebno hvaležnost ključnim osebnostim, brez katerih bi danes gotovo ne imeli takega središča; to so Anton Kacin, Kazimir Humar, Karel Bonutti, pa tudi Ivan Trinko, Mirko Mazora, Mirko Filej, Pavla Rijavec, Dragotin Butkovič, Maks Komac, Marjan Komjanc, Jože Vošnjak, Zora Piščanc, Hedvika Kavčič, Kati Kerševani, Fani Brajnik, Jože Vižintin, Herman Srebrnič, Bogomil Breclj, Lojzka Bratuž, Martin Kranner, Doles Fortunat, Alojzij Novak, Stanko Stanič, Benedikt Kosič in Viktor Prašnik. "Vsak od teh in še vsi skriti dobrotniki imajo dolgo in zanimivo zgodbo ter zasluge, za katere smo jim iz srca hvaležni." Da je pa leta 1996 prišlo do temeljite prenovitve Katoliškega doma v KC Lojze Bratuž, ima največ zaslug g. Marjan Markežič. Tako je povedala Marilka Koršič in na koncu še obudila nekaj osebnih spominov na Mirka Fileja, ključne osebnosti v kulturnem razcvetu goriških Slovencev v težkih letih sredi 20. stoletja.

Duhovniku, skladatelju in prosvetnemu delavcu prof. Fileju so se odgovorni pri Kulturnem centru Bratuž hoteli pokloniti s koncertom njegovih pesmi, ki je bil takoj po odkritju kipov v polni veliki dvorani Centra. Prvi je stopil na oder krepki moški zbor Mirko Filej, ki ga z veliko vnemo vodi Zdravko Klanjšček. Po nekaj spremnih besedah Jana Leopolja in Valentine Pahor o Filejevem življenju je zbor zapel sedem pesmi; tri na besedilo Ljubke Šorli, tri na besedilo Milke Hartman in eno ljudsko priredbo. Filej je bil goreč duhovnik in plodovit skladatelj; skladal je tudi nabožne pesmi. Dve je izvedla odlična mlada sopranistka

Alessandra Schettino ob klavirski spremljavi Cristine Campanello. Na koncu pa je še pet Filejevih pesmi odpel mešani zbor Lojze Bratuž pod vodstvom Bogdana Kralja. Ta zbor je ustanovil prav Bratužev učenec Filej in ga vodil do svoje smrti. Zbor ohranja zavidljivo kakovost še danes, ko v njem prepevajo izbrani pevci več rodov iz širše Goriške. To je dokazal tudi z nedeljskim nastopom, ki je sklenil kulturni večer.

Praznik se je v veselem in prijetnem vzdušju nadaljeval v telovadnici ob Centru.

SPOMINSKA MAŠA

Smisel koncerta, ki je osvetlil glasbeno ustvarjalnost prof. Fileja, je dopolnila v ponedeljek, 10. junija 2002, večerna maša v cerkvi sv. Ivana v Gorici v spomin na pokojnika, ki je umrl prav na ta dan pred 40 leti, in na vse dobrotnike Katoliškega doma. To je pri preprosti in doživeti maši, ki jo je ob somaševanju msgr. Cvetka Žbogarja, g. Marjana Markežiča in g. Marjana Kožlina daroval p. Mirko Pelicon,

Foto: Bumbaca

Nagovor dr. Marilke Koršič ob otvoritveni slovesnosti

poudaril msgr. Oskar Simčič v homiliji. Filej ostaja živ v spominu tistih, ki nadaljujejo njegovo poslanstvo, je podčrtal vikar za slovenske vernike v goriški nadškofiji in sovaščan prof. Fileja, saj sta se oba rodila v Medani. Msgr. Simčič je z živo besedo obudil nekaj spominov na čase, ko je sam ministriral pri Filejevi novi maši, in na svojo novo mašo, ko je vodil pevski zbor prav prof. Filej. Njegov prihod v Gorico je bil velika milost za našo "razkropljeno skupnost", je še povedal msgr. Simčič, saj je znal s svojim pogumom in vedrim ter družabnim značajem združevati ljudi in jih navduševati. V časih, ko so bile meje zaprte, je znal najti pot do koroških Slovencev in vzpostavil plodne stike z njimi. Za to in drugo mu moramo biti hvaležni; naj bo vzor vsem, ki nadaljujejo njegovo delo. "Pesem je izraz veselja; pesem je izraz ljubezni." To sta tudi pri sveti daritvi še enkrat lepo pokazala mešani zbor Lojze Bratuž na koru in moški zbor Mirko Filej v stranski ladji, ki sta tudi s tem praznikom petja in življenja mogočno obudila prisotnost prof. Fileja v skupnosti in cerkvi, kjer je sam opravljal svojo duhovniško službo.

DELO SKLADA MITJA ČUK ZA OTROKE V TEŽAVAH

(*ječ*)

V življenju velikokrat doživimo stisko, ki ni vselej ekonomskega značaja. Pojavi se kot pritisk, neugodje in stres. Tudi naši otroci velikokrat doživljajo - kot sinovi svoje dobe - stiske prehodnega pa tudi trajnega značaja. Življenja ni brez truda in npora - včasih pa je položaj tako brezizhoden, da se začne posameznik v družbi odzivati na čuden način, ki vpije zunanjemu svetu "Pomagaj mi!"

Solidarnostni večer

Sklad Mitja Čuk se odziva geslu "Pomagajmo otrokom!" že 23 let. Predvsem skrbi za pomoč slovenskim otrokom v Furlaniji - Julijski krajini. Njegove dejavnosti so bile in so še danes raznolike: v zadnjih petnajstih letih so se razširile tudi na goriško in videmsko pokrajino. Odzval se je vedno, ko so ga poklicali na pomoč.

Poleg dejavnosti z otroki in za otroke ter s tistimi, ki imajo v življenju posebne potrebe, se odvijajo v okviru Vzgojnozaposlitvenega središča Mitja Čuk še dejavnosti za osebe nad 14. letom starosti s trajno življenjsko oviro.

V času pouka organizira Sklad pošolske in občolske dejavnosti in vse, kar spada zraven: vzgojno in razvojno svetovalnico, logopedsko oporo, svetovanje specialnih pedagogov, razne tečaje jezikovnega, računalniškega, likovnega in umetniško-obrtniškega značaja. Pri nas slikamo, rišemo, se učimo angleščine, nemščine, italijanščine, slovenščine, tkemo, utrjujemo svoje računalniško znanje ali spoznavamo računalniški svet in še marsikaj drugega. Organiziramo razne prireditve, razstave, koncerte, srečanja in predavanja po želji staršev in učiteljev ter profesorjev.

Že enajsto leto izdajamo revijo za vzgojo in izobraževanje Škrat in prispevamo svojo tedensko vzgojno rubriko v slovenski dnevnik.

Poleti je Skladova pozornost osredotočena na poletna središča in na dopoldansko obliko varstva otrok, ki gostijo že nekaj let tako na Tržaškem kot na Goriškem nad 200 malčkov.

Že več kot dve desetletji nas spremljajo težave s prostorom, v katerem bi mogli primerno in funkcionalno izvajati potrebne dejavnosti.

V letu, ki je za nami, smo krepko gradili in obnavljali sedež Sklada na Opčinah, kjer bodo še v tem letu dobile dokončno mesto nekatere dejavnosti: uprava, svetovalnica, uredništvo Škrata, predavanja, razstave, družabna srečanja kot priložnost za srečanje ljudi s posebnimi potrebami s tistimi, ki se imamo za "normalne", kulturni dogodki in vse kar spada k duhovno bogatemu izrazu življenja.

Zdi se, da bo prihodnje leto nared tudi prostor na Proseku, ki je nekoč služil za potrebe javnega kopaljšča, in bo sedaj funkcionalno namenjen dejavnostim vzgojno-zaposlitvenega središča. Tam bodo nared prostori, primerni za dnevno bivanje (kuhinja, jedilnica, sanitarni prostori, kopalnica, dnevna soba itd.) ter sobe, preurejene v posebne delavnice za likovno oblikovanje, izdelovanje lesnih izdelkov, šiviljskih del, tkanja in drugih dejavnosti, ki jih bodo naši marljivi vzgojitelji končno lahko okrepili, ko bodo imeli dovolj primerne prostora na razpolago za sedanjih 14 gojencev in mogoče še za katerega več.

Čaka nas še gradnja večnamenskega središča, ki bo na Opčinah in odprto širši skupnosti. Tam bodo končno dobile svoj primeren sedež zlasti dejavnosti kot so poletna središča, pošolske dejavnosti, razni tečaji, hkrati pa načrtujemo, z ozirom na že izražene potrebe, še nekatere druge servise.

Načrti so veliki, zastavljeni so v skladu s potrebami, ki se kažejo na našem področju, zato ni naš namen graditi kakih mavzolejev, pač pa zgradbe, v katerih bomo lahko dostojno opravljali in utrjevali dejavnosti, ki so v naši skupnosti potrebne v podporo zdravi in polni rasti otrok - naših zanamcev. Vse je seveda povezano s potrebo po precejšnjih finančnih sredstvih, zato se tudi obračamo na celotno našo javnost, da bi nas ekonomsko podprla pri naših prizadevanjih za gradnjo objektov za šibkejšje člane naše družbe.

V svojem dolgem delovanju smo spoznali, da je stisk veliko, čeprav niso vselej vidne. Velikokrat kaže na otroško stisko odstopanje v obnašanju, telesna motnja ali bolezen. V drugih primerih pa govorimo o trajnih ovirah, ki lahko otroka in odraslega človeka vse življenje motijo pri usklajenem osebostnem razvoju. Človek ima torej včasih v svojem življenju potrebo posebne obravnave za to, da zdravo raste. Posebne potrebe so lahko prehodne ali stalne. Na področju take pomoči dela v naši deželi veliko društev, mnoga sodelujejo tudi z društvi iz Slovenije in od drugod. Tako se nam je zdelo pri Skladu primerno, da omogočimo srečanje vsem, ki delujejo na tem področju, pa tudi družinam, ki imajo v svoji sredi pomoči potrebnega člana. V začetku septembra smo organizirali dva dni Sklada Mitja Čuk in

sicer Solidarnostni večer z VZS Mitja Čuk ob glasbeni spremljavi Aleksandra Ipavca na harmoniko in Antonia Kozine na violino ter celodnevni posvet z naslovom Ljudje s posebnimi potrebami - pota možnosti.

Posvet je želel biti posebna priložnost za srečanje tistih, ki se ukvarjajo s pomočjo osebam s posebnimi potrebami. Tako so mnogi predstavniki združenj in društev ter posamezniki izpričali svoje izkušnje ter navedli svoja pričakovanja in svoje želje. Poskrbljeno je bilo za simultano prevajanje slovenščine in italijanščine, tako da je bil vsakomur omogočen poseg v svojem jeziku in razumevanje trenutnega govorca.

Veliko smo slišali o opredelitvi, katere so posebne potrebe in kdo so ljudje s posebnimi potrebami; govorilo se je o začasnih in trajnih motnjah, o zgodnjem odkrivanju težav, o pristopu šole, o obšolskih in pošolskih dejavnostih, o vzgojnem in razvojnem svetovanju ter o logopedski obravnavi. Nakazane so bile tudi mnoge druge možnosti pristopa. O svojem delu so pripovedovala razna društva, žal je zmanjkal glas javnih ustanov, v enem primeru zaradi bolezni, sicer pa zato, ker se zdi, da so te ustanove preza-poslene drugod. Skušali smo v razmišljanje vplesti vsakodnevna vprašanja družin: kako reševati nujne potrebe, kako vključevati take osebe v delo, kako jim omogočiti soudeležbo v športu, v gledališču in drugod, in nakazati upanje ob vprašanju Kaj bo z našim otrokom, ko nas staršev ne bo več? ter spodbuditi vsakogar k razmisleku, kaj lahko sam stori za sočloveka v težavah.

Posveta so se udeležili razni pedagogi iz Furlanije-Julijske krajine in iz Slovenije, navzoče so bile tržaška, goriška in videmska osnovna šola, slovenska socio-psihipedagoška služba iz Trsta, tržaška škofijska Caritas, združenje svojcev bolnikov s psihičnimi motnjami, Krožek Krut iz Trsta, skrbstvena služba iz Devina-Nabrežine, društvo I Girasoli iz Trsta, Specialna Olimpiada Slovenije, Sožitje - Zveza duševno prizadetih Slovenije, ter posamezniki, ki so govorili neposredno o izkušnjah osebe, ki je priklenjena na voziček in se srečuje z ovirami pri premikanju, o življenju s trajno oviranim zakoncem, o življenju s trajno oviranim članom v družini ali o soočanju s svojo invalidnostjo po dolgih letih nemo-tenega fizičnega delovanja.

Posvet bo služil kot odskočna deska za teme, ki so bile zaradi stiske s časom tokrat le grobo začrtane. V svojem bistvu je bil pomemben zlasti zaradi ponujene možnosti soočanja in ugotovitve, da je potrebno sodelovanje, predvsem za to, da bi se še veliko več in temeljiteje naredilo za ljudi v stiski in da bi (največkrat) boleča življenjska izkušnja ne bila zaman. V tem je tudi bistvo Sklada: nastal je iz tragično trpke izkušnje, ki pa bi bila zaman, če bi Sklad še danes ne uresničeval izvorne želje pomagati vsem, ki jim je usoda namenila težjo življenjsko pot.

55-LETNICA DELOVANJA SLOVENSKE VINCENCIJEVE KONFERENCE

Nada Martelanc

*"Življenjska moč naše vere se mora izraziti v delih ljubezni"
(Bl. Friderik Ozanam 1813-1853)*

Kadar pomislim na začetke Vincencijevih konferenc, se spomnim na prisodobo iz evangelija o gorčičnem zrnu: Iz dobrega semena zraste razvejano drevo.

Začetki Vincencijevih konferenc segajo tja v leto 1833. Tedaj so bili v Franciji hudi časi. Bila je razkristjanjena in imela je hude socialne probleme. Tedaj je obiskoval pariško univerzo Sorbono mlad študent, poznejši profesor. Z drugimi študenti se je zbiral na "konferenci", kjer so razpravljali o marsičem, zlasti o zgodovinskih, filozofskih in verskih vprašanjih. Njemu in njegovim somišljenikom, ki so bili verni, so nasprotovali drugače misleči študentje. Pa je ta mladi fant prepričal svoje somišljenike, da so ustanovili svojo "konferenco" in zato, da svojo vernost izkažejo tudi na zunaj, so sklenili, da bodo pomagali revežem. Prvo dobro delo je bilo, da sta s prijateljem nesla nekaj svojih drv neki revu. "Ta les je bil simbol orjaškega ognja ljubezni, ki naj bi se razširil po vsem svetu", sem nekje nekoč brala. In se je res.

Mladi vseučiliščnik je bil Anton Friderik Ozanam. 22. avgusta 1997 ga je papež Janez Pavel II. proglasil za blaženega v Parizu, prav v dneh, ko se je zbrala v Franciji katoliška mladina z vsega sveta. Postavil ga je mladim za vzor. Saj je delal med reveži, za pravice socialno zapostavljenih in v obrambo vere. O tem je tudi mnogo pisal.

Prvo tako konferenco so imeli na 20. rojstni dan Friderika Ozanama 23. aprila 1833. Bilo jih je samo šest. Za vzor so si vzeli sv. Vincencija

*Odborniki Slovenske Vincencijeve konference
s škofom msgr. Evgenom Ravignanijem*

Pavelskega, ki je v 17. stoletju pripravil za omiljenje duhovne revščine po Franciji nekaj duhovnikov - lazaristov. Med reveže pa je poslal usmiljenke - Hčere krščanske ljubezni. Materialno pomoč so nudile bogate "Dames de Charité". Najbolj pa je potrebnim razdajal samega sebe, po zgledu samega Kristusa. Tako je nastalo ime Vincencijeva konferenca.

Članom je za začetek dala mnogo nasvetov, kako se približati revežem, pa tudi nekaj materialne pomoči, prednica usmiljenk s. Rosalie Rendu.

"Vincencijeve konference" so se naglo širile po Parizu, po Franciji in preko njenih meja. Danes so razširjene po vsem svetu in jih je nad tisoč, članov pa preko 800.000. Povezane so v Družbo sv. Vincencija Pavelskega. To je katoliška laična družba. Glavni sedež ima v Parizu. Vsaka država pa ima svoj Državni svet. Državni svet za Italijo ima sedež v Rimu. Ta povezuje Deželne svete. Predsedniki Deželnih svetov se nekajkrat na leto zberejo na sejah Državnega sveta.

Slovenska Vincencijeva konferenca za Trst in Gorico pa je bila sprejeta v Državni svet kot popolnoma avtonomna konferenca. Njen predsednik in podpredsednik se osebno udeležujeta sej Državnega sveta.

"Slovenska Vincencijeva konferenca za Trst in Gorico ima predhodnico v Sloveniji. V Ljubljani so ustanovili prvo Vincencijevo konferenco že leta 1876. Konference so se razširile po celi Sloveniji in so bile v oporo ne samo revežem, ampak zlasti sirotam in delavski mladini. Družba je skrbela tudi za duhovno rast svojih članov. Po drugi svetovni vojni je bilo delo Vincencijevih konferenc prepovedano. Leta 1994 so duhovniki Misijonske družbe - lazaristi - spet začeli ustanavljati Vincencijeve konference. Imenujejo jih Vincencijeva zveza dobrote. Njihov glavni namen je prinašati med ljudi prijateljstvo, duhovno in moralno oporo ter gmotno pomoč. To so, kratko povedano, pravila Družbe sv. Vincencija Pavelskega po vsem svetu.

SLOVENSKA VINCENCIJEVA KONFERENCA V TRSTU IN GORICI

Tudi ta se je razvila iz drobnega semena, po zgledu bl. Friderika Ozanama. Slučajno prav v dobi, ko je morala nehati delovati Vincencijeva družba v Sloveniji. Leta 1946 je prof. Laura Abramova zbrala nekaj akademičark, da bi razglabljale o verskih vprašanjih in poglobile svojo vero. Prava krščanska vera pa ne more biti brez dejanj ljubezni. Zato smo sklenili, da ustanovimo svojo Vincencijevo konferenco. Bilo nas je osem. Sklicale smo občni zbor 8. januarja 1947. leta in to je ustanovni dan Slovenske Vincencijeve konference v Trstu. Izvolile smo odbor: predsednica: prof. Laura Abram; tajnica: Nada Martelanc; blagajničarka: Lilijana Furlanič. Kmalu so se nam pridružile mlade učiteljice. Ko smo dobile cele zaloge hrane in oblačil "ameriške pomoči" pod zavezniki, so prišle na pomoč mnoge gospe. Ameriško pomoč so dobile tudi župnije. Kdo naj jo

deli in nosi potrebnim osebam? Tako so nastale nove konference izven mestnega središča: v Barkovljah, pri Sv. Jakobu, pri Salezijancih, pri sv. Vincenciju, na Opčinah, kasneje pa še pri Sv. Ivanu in v Sv. Križu. V središču smo imeli še Elizabetni odsek; njegove članice so se posvečale bolnikom po bolnišnicah. Mlade smo pripravljali v Mladinskem krožku.

Tudi Goričani so se začeli ukvarjati z dobroteljnostjo takoj po vojni. Slovenski Vincencijevi konferenci pa so se pridružili leta 1971.

Pri svojem delovanju smo se in se še vedno držimo pravil Družbe sv. Vincencija Pavelskega. Natančneje smo pisali o tem delovanju leta 1997 v posebni knjižici z naslovom Slovenska Vincencijeva konferenca v Trstu - petdesetletnica delovanja. Glavna dejavnost vseh naših konferenc je seveda prijateljska, duhovna, moralna in materialna pomoč potrebnim. člani črpamo moč za to delo na sestankih, pri molitvah in duhovnih obnovah. Za te skrbi duhovni svetovalc. Že za časa Ozanama so se člani posvečali "posebnim dejavnostim": učili so otroke branja, pisanja, verouka..., delili tople obroke hrane, oblačila, knjige itd.

Tudi naš glavni odbor prireja "posebne dejavnosti". V prvih desetletjih smo jih posvečali v glavnem mladini. Vsako poletje smo od leta 1950 do leta 1997 organizirali počitniške kolonije za otroke s Tržaškega in Goriškega. Tu smo jim poleg čistega zraka, primerne hrane, gibanja in igranja, nudili tudi možnost, da se navajajo na družabnost, nesebičnost in praktično versko življenje. Več let zapovrstjo smo imeli pošolski pouk za srednješolce. Za malo starejše smo organizirali šestmesečne tečaje za nemščino, srbohrvaščino, gospodinjstvo in strojepis. Poskrbeli smo za več predavanj socialnega značaja in o socialnih naukih. Za voditelje in vzgojitelje v kolonijah smo imeli večtedenske tečaje od leta 1960 do 1997.

Od leta 1990 pa posvečamo našo "posebno dejavnost" predvsem starejšim in osamljenim osebam. Tedaj smo na pobudo Slovenske skupnosti in skupno z dobrotelnima ustanovama SLOKAD-om in Slovenskim dobrotelnim društvom sklicali prvo srečanje starejših oseb. Vsi so se strinjali z okvirnim programom: srečanja kulturnega in družabnega značaja ter izleti. Nekaj časa so pri organiziranju sodelovala vsa tri društva, sčasoma je za to delo ostala le še Slovenska Vincencijeva konferenca. Na prvem izletu smo izbrali tej dejavnosti ime: Klub prijateljstva. Srečanja imamo po možnosti dvakrat mesečno. Predavanja so kulturnega, socialnega, zdravniškega in verskega značaja. Družabne sestanke poživi včasih tombola, drugič harmonika, violina ali petje. Priljubljeni so filmi ali diapozitivi s potovanj; velik uspeh je žel film o papeževem obisku v Sloveniji. Največ uspehov pa imajo izleti. Te imamo navadno trikrat na leto. Koliko lepih in zanimivih krajev smo že obiskali na Koroškem, v matični domo-

vini Sloveniji, Slovenski Benečiji in Reziji! V svetem letu 2000 pa smo romali na Sveto Goro in v Oglej.

S podobnim delovanjem se ukvarja tudi goriški oddelek pod vodstvom prof. Martina Krannerja. Člani skrbijo za pomoči potrebne osebe. Pred Božičem in pred Veliko nočjo pripravijo za starejše osebe neke vrste duhovno pripravo s sv. mašo, nagovorom in priliko za spoved - in vse zaključijo z zakusko. Od leta 1985 dalje je delo Vincencijeve konference vključeno v Dobrodelno skupino slovenskega dušnopastirskega središča v Gorici in se odvija v prostorih duhovnije sv. Ivana.

V zadnjih letih je nastalo v glavnem odboru Vincencijeve konference za Trst in Gorico nekaj sprememb. Bog je poklical k sebi dva odbornika. 26. febr. 2001 nas je zapustila ustanoviteljica in predsednica prof. Laura Abramova, 7. jul. pa tajnik Marcel Petkovšek. Do volitev je vodil organizacijo podpredsednik prof. Martin Kranner. 23. apr. smo soglasno izvolili za novega predsednika prof. Alda Stefančiča. Tajništvo je prevzela prof. Vera Puntar Bizjak. Blagajno vodi Mira Bole. Podpredsednika sta prof. Martin Kranner in Nada Martelanc, odbornika za Klub prijateljstva Ivan Buzečan in dr. Danilo Sedmak, ostale odbornice Xenia Levak Budal, Lojzka Sosič-Čevdek in Julka Štrancar, duhovni svetovalec g. Jože Špeh.

Slovenska Vincencijeva konferenca pa ima tudi precej pomočnikov in dobrotnikov. Ti materialno podpirajo zlasti posamezne krožke, boljše konference. Brez gmotnih dobrin ne bi mogli pomagati potrebnim. Dobrotniki pomagajo skozi vse leto. Pomočniki pa so zlasti delavni pred in na Oljčno nedeljo, ko pripravljamo okrašene oljčne vejice. Tudi oljčne veje dobimo od dobrotnikov. Vejice ponujamo pred cerkvami. Prosto-voljni prispevki zanje so glavni vir dohodkov za posamezne konference. Za krožek Matere lepe ljubezni v središču mesta pa pošljemo pred Božičem nekaterim dobrotnikom še pisne prošnje za pomoč, kajti tu imamo največ oseb, potrebnih podpore.

Pa ne pomagamo samo našim potrebnim ljudem. Doslej smo že večkrat poslali materialno pomoč bližnjim in daljnim po naravnih nesrečah prizadetim pokrajinam. Zadnja leta - odkar so prišli prvi begunci iz Bosne - pomagamo revnim otrokom iz Ajdovščine preko slovenske Karitas, begunskim otrokom v Trstu pa preko tržaške škofijske Karitas. Za te dejavnosti gre zasluga podjetni gospe Danici Semec in njeni pomočnici gospe Ivanki Kobal. Obe sta članici Slovenske Vincencijeve konference v Barkovljah. Vsi člani - zlasti glavni odbor - se iskreno zahvaljujemo vsem dobrotnikom in prosimo Boga, naj na priprošnje sv. Vincencija Pavelskega in bl. Friderika Ozanama pošlje novih delavcev tudi v ta skromni delček svojega vinograda.

OPENSKI TRAMVAJ STO LET MED NAMI

Matjaž Rustja

Pa se mu jih res ne pozna! Sto jih ima na grbi in še vedno z mladostniškim zagonom melje strmine Škorklje in preseneča z drzno zamisljo, vzorno izvedbo načrta, ukrotitvijo previsne narave in ne nazadnje s tehničnimi domislicami, ki so nam lahko še danes v zgled. Openski tramvaj je torej stoletnik. 9. septembra 1902 je prvič vozil iz Trsta na Opčine po letu in pol trajajočih delih.

Industrijska revolucija je ob koncu 18. stoletja korenito spremenila življenje. Razmah industrije, iskanje novih tržišč in korenita sprememba premikanja in potovanja ljudi ter prelevitev celotne družbe v moderni subjekt, ki mu v zgodovini ni bilo para, je narekovalo tudi v Trstu nove in hitre povezave. Najvažnejše pristanišče severnega Jadrana in Avstroogrskega cesarstva je to narekovalo. Že leta 1879 je bil govor o povezavi Trsta s Kraško planoto. Po kopici načrtov, ki jih je pregledala posebna ministrska komisija, je leta 1896 padel predlog, da bi imela ozkotirna železnica, torej tramvaj, električno vleko. Po debatah, kjer je igrala vlogo tudi zaprtost nacionalističnih tržaških krogov do podeželja, je dunajska družba *Union Elektrizitats Gesellschaft* leta 1900 predstavila načrt, ki je bil sprejet 10. maja. Dunajsko ministrstvo za železnice je 28. oktobra 1901 izdalo koncesijo, junija 1902 je bila ustanovljena delniška družba tržaških malih železnic *Actiengesellschaft der Triester Kleinbahnen*. Potem ko je tramvaj prišel prvič na Opčine septembra 1902, so progo štiri leta pozneje podaljšali do openske železniške postaje (odsek po Proseški ulici so ukinili leta 1936). V načrtu je bil tudi podaljšek do Sežane, ki pa ni bil nikoli zgrajen. Pa še zanimivost: slavna pesem o nesreči openskega tramvaja je nastala po 10. oktobru 1902, ko so tramvaju (prihajal je z Opčin) pred postajo na Kolonji popustile zavore, da je iztiril v višini ulice Romagna. Smrtnih žrtev ni bilo. Tramvaj je vozil Rudolf Simonič, sprevodnik je bil Valentin Schna-

Priložnostna grb in žig

bl, na vozu pa sta bila še kovača Fran Orel in Anton Sosič *Stjepkov*. Prvi trije so bili lažje ranjeni, Sosič pa si je zlomil ramo.

Ena vidnejših novosti, ki je začela spreminjati Opčine iz kraške vasice v pomembno podeželsko središče, je bil prihod električne napeljave. Brez tramvaja bi je seveda ne bilo, del vasi ob progi pa je oskrbovala vse do leta 1928, ko je bila na Opčinah zgrajena električna centrala.

Openski tramvaj

Tramvaj je bil od vsega začetka namenjen prevozu potnikov in blaga (vse do konca 50. let je imel namreč prikolico). In čeprav je bila vožnja s tramvajem domena le premožnejših, je promet naglo naraščal. V letih 1927-1928 je prišlo do zamenjave sistema na zobato vleko z vlečnim sistemom, ki je pomagal premagovati 26% strmino Škorklje. Do 26. aprila 1928 se je namreč električni pomožni voz, ki je čakal tramvaj na začetku ul. Commer-

ciale, priklopil na tramvaj in ga s pomočjo vleke na zobatih tračnicah sredi tirov pospremil proti Opčinam. Nov vlečni sistem pa je omogočal dvema tramvajema, da istočasno premagajo Škorkljo. 800 metrov dolg jekleni kabel je povezan z vitlom na Vrhu Škorklje, nanj sta na dveh koncih pritrjena pomožna voza, ki v medsebojnem vlačanju pomagata istočasno dvema tramvajema v mesto ali proti Krasu. Ta sistem, seveda posodobljen, deluje še danes.

Znameniti openski biser pa se lahko ponaša tudi z najstarejšim še delujočim tramvajem v Italiji. Na pot je stopil leta 1902, po številnih obnovah pa ga je podjetje ob 90-letnici restavriral.

28. okt. 1961 je lastnino Delniške družbe tržaških malih železnic začela upravljati Občinska tramvajaska služba (SCT), 1. januarja 1970 je prešla v roke občinski storitveni službi ACEGAT, nato ACT in nazadnje mestnim prevozom Trieste Trasporti. V letih 1935-1942 so zamenjali vagone, v drugi polovici sedemdesetih let pa proga ni delovala zaradi prenovitvenih del. Od leta 1984 so kontrolo in delovanje sistema avtomatizirali.

Velikemu jubilarantu se je želelo pokloniti tudi domače SKD Tabor z odprtjem razstave (2. avg. 2002). Za uvod je poskrbel moški pevski zbor Tabor, ki ga je ob odsotnosti dirigenta Aleksandra Sluge vodil Armando Škerlavaj. Etnologinja Martina Repinc se je v posegu zauzstavila predvsem ob zgodovinskih in družbenih novostih, ki jih je pri-

peljal tramvaj na Opčine. Novi življenjski pogoji, delovna mesta in vsakdanji izzivi. "Čas za Opence, pa tudi Banovce, Ferlugovce in prebivalce vseh okoliških vasi, se je odtlej začel drugače vrteti. Resnično so z novo povezavo z mestom začeli drugače gledati na čas in možnosti, ki jih je s seboj prinašalo novo stoletje: stoletje tehnike, velikega napredka in dotlej nepojmljivih sprememb."

Tramvjerja v pokoju Gianni Cola in Viktor Sosič *Peračev* sta z živim pripovedovanjem pričala o življenju na tramvaju. "Tramvaj ustvarja skupnost in tudi prijateljstva, ni le prevozno sredstvo", je podčrtal Cola, saj se je med potniki in uslužbenci ustvarilo posebno vzdušje, ki je spominjalo na družinsko toplino. Sosič se je zaustavil ob izredni kolegijski in veliki požrtvovalnosti, ki sta živeli v skupini *tramvjerjev*, tudi v težkih trenutkih. Delo (mnogokrat v nemogočih pogojih in vremenskih razmerah) je mejilo že skoraj na poslanstvo, ker je bilo opravljeno z ljubeznijo. Razmere so se začele spreminjati v šestdesetih letih, ko je uprava tramvajske proge prešla pod občinsko okrilje.

Nastopili so še učenci 4. razreda osnovne šole France Bevk z Opčin, ki so pod mentorstvom uč. Valentine Destri opravili celoletno raziskavo o tramvaju in jih je Zveza prijateljev mladine Slovenije tudi nagradila z zlatim priznanjem na 33. srečanju mladih zgodovinarjev. Z vodilom starega pregovora *Radovednost je lepa čednost* so preko pisnih in ustnih virov spoznavali zgodovino tramvaja in se ob koncu dela tudi odpravili v mesto. In tako, kot so sami povedali, so ga spoznavali z vsemi čutili: "Smo ga videli, slišali, vohali, tipali, le okusiti ga ni bilo mogoče."

Za zaključek prijetnega večera, na katerem se je zbralo res veliko občinstva, je zaigral ansambel *Ano ur'co al' pej dvej*, igralec Drago Gorup pa je podal nekaj priložnostnih pesmi.

Razstava, ki jo je pripravilo domače društvo v Prosvetnem domu, je privabila veliko število ljudi, da so jo morali organizatorji podaljšati do oktobra. Na njej je bilo veliko dokumentov, predmetov iz "tramvajske zakladnice" in zanimivih pričevanj, podrobno pa je bilo predstavljeno delo na progi in sistem vlačjenja na Škorklji. Ob priložnosti je društvo Tabor izdalo tudi lično publikacijo *100 let openskega tramvaja* s prispevki Martine Repinc, Igorja Dolenca, Stanke Hrovatin, Bruna Volpija Lisjaka, Nori Jerič in učencev OŠ F. Bevk z Opčin.

Poklon domačinov je bil torej občuten in doživet. Kaj pa Trieste Tra-sporti? Poskrbeli so za slavnostni kongres na Pomorski postaji v Trstu in izdali so priložnostno brošuro. Slovenščine pa od nikoder.

VIRI:

100 let openskega tramvaja, SKD Tabor, Opčine 2002;

Openski tramvaj je med nami še vedno priljubljen, Novi glas, 8.8.2002.

OBNOVLJENA CERKEV NA PESKU IN SLOMŠKOV DOM V BAZOVICI

Žarko Škerlj

Iz marsikaterega poročila, kronike ali časopisa lahko preberemo, s kakšnimi žrtvami so v marsikaterem kraju na novo zgradili ali le obnovili domačo cerkev ali župnišče.

Leto 2001 in pravkar iztekajoče se leto 2002 bosta odšli v zgodovino ne le zaradi velikih obnovitvenih del v cerkvi Marije Brezmadežne na Pesku, ampak še zlasti zaradi obsežnih obnovitvenih del na cerkvi, Slomškovem domu in kinodvorani v Bazovici.

CERKEV BREZMADEŽNE NA PESKU

Cerkev Brezmadežne na Pesku bo leta 2004 slavila svojo 50-letnico posvetitve. V letih 1951-54 je bila namreč ob glavni cesti, ki pelje k mejnemu prehodu Pesek-Kozina, lepa, Mariji Brezmadežni posvečena cerkev. V zadnjih dveh letih je bila popolnoma prenovljena. Veliko stvari je

Slika Brezmadežne na Pesku

bilo narejenih, hvala dobrim domačim vernikom, delavcem in obrtnikom in seveda deželnemu prispevku, ki smo ga bili deležni.

Že bežen opis del namreč pove veliko: vgrajeni so bili bakreni žlebovi za vodo, obnovljena streha, na novo izdelan zunanji, v zakristiji tudi notranji omet; cerkev je bila na novo prebarvana. Na novo smo postavili električno napeljava,

ogrevanje, ozvočenje in alarmno napravo. Da bi omogočili v cerkev vstop tudi invalidnim osebam, smo ob stopnicah poskrbeli za električne stopnice. Pred cerkvijo smo po stari in lepi slovenski navadi zasadili 5 lip. Slikarja Anita Nemarini in Piero Fabro sta naslikala vsak po nekaj slik. Okrog cerkve je velik prostor kot parkirišče, kjer smo posejali travo in zelenje, postavili bomo pod lipe še dve kamniti

klopi. Vsa dela so presešla vsoto 150 milijonov lir. Na dan opasila cerkve (8. decembra) jo je tržaški škof msgr. Evgen Ravignani slovesno blagoslovil ob številni udeležbi duhovnikov in vernikov ter predstavnika oblasti. Ker je župnija majhna, ima namreč le okrog 180 duš in nima rednega pevskega zbora, sta prišla na pomoč oba pevska zbora iz Bazovice: otroški zbor Slomšek in mešani cerkveni zbor Lipa. Sledila je bogata zakuska ali t.i. "likof" v bližnji gostilni Bak. Čez dve leti nas čaka lepa obletnica, na katero se bomo začeli pripravljati že naslednje leto. A o tem kaj več v bodočnosti.

OBNOVITVENA DELA V BAZOVICI

Sedanja cerkev v Bazovici je bila v tretje povečana leta 1857 (čez 5 let bomo torej praznovali 150-letnico), znotraj pa je bila poslikana leta 1901 in smo minulo leto praznovali 100-letnico, posvečena je bila sv. Mariji Magdaleni. Od leta 1892 je samostojna župnija, dotlej je bila namreč podružnica stare, od druge svetovne vojne naprej žal porušene cerkve sv. Tomaža nad Gročano. Danes je ta kraj v Sloveniji in so delno še vidni polovični pokončni zidovi in tloris cerkve.

Že ko smo se pripravljali na obhajanje 100-letnice notranje poslikave te naše župnijske cerkve, smo kar nekaj let prosili tržaško občino, ki je lastnik cerkve, da bi poskrbela za zunanjo olepšavo, saj navsezadnje skozi Bazovico letno prehaja veliko turistov, in cerkev si mnogi tudi radi ogledajo, saj spada med eno najlepših v naši škofiji.

Po dolгих in mučnih odlaganjih je to delo občina vendarle opravila, in smo ji za to iskreno hvaležni. Obljubili so, da bodo uredili tudi pločnike okrog glavnega zidu in znova uredili zid okrog cerkve. A na to še vedno čakamo.

Potrebna je tudi zamenjava ogrevanja, saj generator s toplim zrakom maže zidove in tudi slike, ogreva pa zelo malo. Ker imamo v njej od leta 1991 tudi barvna okna, je notranjost zelo temačna. Stene in posebej glavni zidovi so umazani, barve so potemnele in razpokale. Če bi jo utegnili na kakšen način še pobeliti, bi zadobila še lepši videz.

OBNOVITEV SLOMŠKOVEGA DOMA IN ŽUPNIŠČA

Potrebna so bila tudi obnovitvena dela Slomškovega doma in župnišča. Posebej žlebovi za vodo so bili zarjaveli, zunanji omet je bil marsikje poškodovan, pa tudi zgradba je zaradi same velikosti zahtevala ogromne stroške za ogrevanje. Zato smo se odločili, da Slomškov dom obdamo z zvočno in toplotno izolacijo, da na novo uredimo na obeh stavbah zunanji omet. Ker je bila streha nad župniščem slaba, smo jo morali na novo prekriti. Ko smo obnovili obe stavbi, smo videli, kako so izstopali neurejeni in razpadajoči zidovi obzidja, in smo bili prisiljeni

obnoviti še te. Enako je bilo s slačilnicami in bližnjim športnim igriščem. Urediti smo morali torej vso zunanjsčino ob župnišču in Slomškovem domu.

Hvaležni smo Zadružni kraški banki, še posebej pa Skladu za Trst za prispevke, vsem delavcem in obrtnikom, ki so dobro opravili svoje delo. Zamenjali smo tudi nekaj novih oken in vrat. Hvala Bogu za to opravljeno delo in nenazadnje vsem dobrim ljudem, ki radi darujejo tudi v te namene.

V zgodnjih 60-letih so iz bivšega skednja uredili kinodvorano. To je dvorana z lepim in velikim odrom ter 120 sedeži. V njej so bile včasih pogoste igre, razna predavanja in nastopi otrok, domačih in gostujočih skupin ter raznih zborov. Zadnja leta se ta prostor žal malo uporablja, le nekajkrat na leto. Vsako leto nastopijo otroci z igrico ob čakanju na sv. Miklavža, nekajkrat je bil tu Praznik družin. Prostore včasih tudi "posodimo" kakemu domačemu društvu ali uporabniku od drugod. Žlebovi te stavbe so bili načeti od rje, še posebej v slabem stanju pa je bil zunanji omet. Ena stena sploh ni imela ometa, medtem ko je na dveh glavnih stenah od spodaj omet že razpadal. S pomočjo prispevka Kraške gorske skupnosti so bila tudi ta dela uspešno opravljena. Zdaj čakamo le še na dovoljenje za ureditev pločnikov in zaprtje parkirišča.

KAJ PA NAŠE GLAVNE VERSKE IN KULTURNE DEJAVNOSTI?

Poleg skrbi za lepoto bogoslužja še zlasti ob nedeljah in praznikih, je verjetno tako kot drugod posebno pozornost treba usmeriti na tri vrste dejavnosti:

a) Koncertni nastopi naših domačih zborov in gostovanja drugih zborov pri nas.

Vsakoletni koncert božičnih pesmi je bil v nedeljo, 27. januarja, v cerkvi v Bazovici. Nastopili so vsi trije bazovski zbori: otroški zbor Slomšek, mladinski zbor Bazovica in mešani zbor Lipa.

Tako otroški kot mešani zbor redno pojeta pri bogoslužju; prvi enkrat mesečno, drugi (vsaj polovica članov) pa skoraj vse nedelje in praznike v letu. Otroci vsako leto nastopijo še za nekatere priložnosti: ob zaključku šmarnic pri maši in pri Marijini procesiji v Gropadi na zadnji dan meseca maja; redno vsako leto otroci pojejo na reviji Pesem mladih v Trstu; večkrat gostujejo po drugih župnijah; vsako leto nastopijo na zaključnem izletu in še kje drugje.

Mešani zbor Lipa že nekaj let redno organizira lepo obiskan dobrodelni koncert v spomin na dva prezgodaj umrla pevca. Zbran denar gre vsakokrat v dobrodelne namene: izkupiček letošnjega koncerta, ki je bil v soboto, 25. maja, je šel za Sklad Mitja Čuk. Naši pevci so peli skupaj z italijanskim zborom Illesberg iz Trsta.

Tu velja omeniti še nekaj. Naša pevovodja otroškega zbora Slomšek je skupaj s sodelavkami letos že v drugo pripravila in vodila poseben pevsko-rekreacijski teden. Letos je potekal od 26. do 30. avgusta v Slomškovem domu. Otroci so se učili kuhati, peči, peti, igrati, hodili so na sprehode ipd.

b) Druga naša pozornost je usmerjena v versko in vsesplošno kulturno rast naših ljudi. V letošnjem letu smo v ta namen pripravili kar nekaj predavanj v smislu priprave na škofijsko zborovanje; g. Dušan Jakomin je 29. januarja predaval o muslimanih, medtem ko je bila v sredo, 8. maja, predstavitev moje nove knjige o šmarnicah.

Sprostitev - rafting na Soči

c) V tretji sklop naših dejavnosti pa spadajo prireditve kot npr. miklavževanje in pustovanje ter materinski dan oz. Praznik družin.

Poleg teh zgoraj omenjenih pobud naj omenim še vsaj štiri izlete ali nekatera romanja, ki smo jih imeli v tem letu.

25. aprila smo se udeležili skupnega tržaškega romanja v Ljubljano, na Rakovnik. Popoldne smo obiskali še lepo Dolenjsko, Stično in Plečnikovo cerkev na Barju. V juliju se nas je 10 Bazovcev udeležilo izleta na Nizozemsko. V nedeljo, 1. septembra, smo z otroci organizirali izlet v Drežnico. Naša pevovodja gospa Zdenka Križmančič nas je tudi na tem izletu vse prijetno presenetila. Zelo smo se zabavali pri bajnem kosilu, še bolj pa na živahni in razburljivi vožnji in plavanju v reki Soči v t.i. raftingu.

V ponedeljek, 2. septembra, pa smo se skupaj z Borštani udeležili romanja na Barbano in na Staro Goro.

Doživeti sta bili tudi dve jesenski prireditvi. To sta najprej vsakoletna sv. maša za "bazoviške junake", pri kateri je letos govoril časnikiar Ivo Jevnikar in pa tudi vsakoletni misijonski srečelov.

Zavedam se, da se v takem poročilu ne more omeniti vsega, kar nam vsem vse leto črpa moči, a delamo z zavestjo, da gre za našega zamejskega človeka. Saj še tako lepo obnovljeni cerkvi in župnišču dajo dušo aktivni in zavzeti dobri verniki.

MOLITVENIKI NA PRIMORSKEM OD 1919 DO 1944

Marijan Breclj

Posebno in tudi dovolj pomembno ter hkrati ne dovolj raziskano poglavje v tako imenovanem 'primorskem tisku', se pravi publikacijah, ki so izhajale na Primorskem od tistega daljnjega leta 1607, ko je izšel prvi tisk, ki ga raziskovalci slovenske kulture, posebno bibliografi kot takega smatrajo, se pravi Alasijev slovar *Vocabolario italiano e schiauo*, je poglavje verskega in nabožnega tiska v obdobju med obema vojnama, se pravi od leta 1918 do konca druge svetovne vojne.

Čeprav je bil torej tisk na Primorskem od leta 1918 dalje zelo pester in dokaj svojevrsten, vendar ob prelistavanju bibliografskih popisov tega časa in za ta čas, očitno pade v oči bogastvo verskih publikacij, med njimi posebej nabožnih knjig in med njimi še posebej številna skupina molitvenikov. Ta del slovenskega primorskega tiska je pomemben iz več zornih kotov, prvi med njimi je gotovo njegova množična razširjenost predvsem med najštevilnejšimi sloji primorskega prebivalstva, drugi njegova vztrajna prisotnost (tudi v letih, ko ni izšlo nobeno leposlovno ali drugačno delo) ves čas italijanske zasedbe Primorske, tretja izredno visoke naklade, bodisi v prvih izdajah, kakor v kasnejših ponatisih, ki so si sledili takoj, ko je predhodna naklada začela pojemati. Značilna je tudi tesna povezava z istovrstnimi publikacijami v osrednji Sloveniji ali celo naslonitev nanje, vendar z nekaterimi jezikovnimi spremembami, največkrat izboljšavami, in z upoštevanjem posebnih političnih razmer na Primorskem (npr. zamenjavo besede *bandera* z *zastavo!* zaradi prevelike bližine italijanske besede *bandiera* = *zastava*; v božični pesmi smo na Primorskem spremenili latinsko besedilo *Gloria in excelsis Deo* v *Bogu naj čast v višavah bo* in še več drugih).

V zapisnikih Goriške Mohorjeve družbe (v tistih letih je štela vsaj 15.000 članov!) najdemo podatek, da je Družba takoj na začetku svojega delovanja sklenila, da bo v vsakem četrtem knjižnem daru, se pravi vsako četrto leto tudi - molitvenik. Čisto dobesedno se tega načrta ni mogla držati, saj je bilo vse preveč zunanjih in notranjih težav, s katerimi se je morala srečevati in ubadati, da bi ta načrt gladko in v celoti izvedla, vendar seznam (glej niže!) le izkazuje to njeno željo in voljo in tudi velik prispevek, ki ga je s tem dala primorskim Slovencem, da jih je

trdno držala skupaj, in Sloveniji, da ni tako velik del njenega prebivalstva pod hudimi, včasih prav neverjetnimi ter naravnost mučnimi razmerami klonil in se prepustil lažjemu toku plavanja, potapljajoč se v morju tujstva, ki ga je obdajalo.

Včasih me obide misel, da bi morali tem drobnim knjižicam, pa naj se imenujejo Reši dušo! ali Angelček ali Kam greš? ali Molimo! ali Z Bogom postaviti naravnost spomenik! Zakaj, kdo je vreden spomenika, če ne tisti ali tisto, ki nam je v teh krajih ohranilo slovenstvo?

Pri gornjem ugotavljanju pa nočemo biti krivični do vseh drugih ustvarjalcev slovenske besede in slovenske knjige na Primorskem, pa naj tu mislimo na Goriško Matico, ki nam je spočetka tudi sama priskrbela kak molitevnik!, ali na založbo Luč ali na Sigo in še katero drugo knjižno družbo, ki je tedaj nesebično in vztrajno delovala.

Da bi si ustvarili kar najbolj otipljivo sliko te problematike, naj sledi najprej sumaren prikaz, v katerem so zabeleženi podatki o avtorstvu, naslovu, založbi ali založniku, letu izida, tiskarju, nakladi (številu izvodov). Za drugo priliko nam ostane opis posebnosti vsakega tiska posebej, posebej okoliščin, ki so tisk spremljale (tiskarne izven Primorske in drugo), posebej morebitno preganjanje in plenjenje ali izrecna prepoved bodisi tiskanja bodisi - in to največkrat - razpečavanja.

V popisu smo opustili navedbo tistih "molitvenikov" ali "delov molitvenika", ki nastopajo kot dodatek v različnih publikacijah in torej so le nekaj privesek. Tako so molitveniki pridruženi različnim šmarničnim branjem ali šmarnicam. Skoraj zagotovo bi kazalo v pričujoči seznam vključiti tudi glasbene izdaje, posebej štiri pesmarice, ki jih je za Goriško Mohorjevo družbo priredil Vinko Vodopivec, dalje serijo knjižic Zgodbice, ki so kot dodatek h "Krščanskemu nauku za prvence" izhajale v začetku tridesetih let in so prinašale pesemske tekste, v bistvu rimane kateheze, za najmlajše, note za katere so izšle v posebej izdani publikaciji. Ne moremo mimo zelo važne ugotovitve (R. Klinec v Zgodovini Goriške Mohorjeve družbe), da so po zaslugi npr. molitvenika *Molimo!* Slovenci že od leta 1932 zavestno in dejavno sodelovali pri bogoslužnih opravilih in ljudskem nabožnem petju. Cerkveni zgodovinarji, posebno liturgiki so to ugotovitev že, pa bodo lahko še globlje, ovrednotili v prihodnosti.

SEZNAM MOLITVENIKOV OD LETA 1919 DO 1944

AVTOR	NASLOV	IZDAJA	KRAJ IZIDA	ZALOŽBA IN TISKARNA	LETO IZIDA	STRANI	NAKLADA	OPOMBA
1. [o. Marko Fišer OCap]	Sreč k Bogu	[1. izd.]	Gorica	Narodna tiskarna (Narodna tiskarna)	1919	?		
2. " " "	Sreč k Bogu	[2. izd.]	Gorica	Narodna tiskarna (Narodna tiskarna)	1920			
3. -	Križova pot ktera se moli u cerkve S. Andrij u Erbeču.Cividale (F.lli Stagni)				1921	23		
4. Franc Saleški Finžgar	Bogu, kar je božjega	[2. izd.]	Gorica	Goriška Matica (Trst Tiskarna Edinost)	1923	302+(II)	1. izd. izšla v Jugosl.	
5. [po Dobrila, Pečjak]	Molitvenik		Gorica	Katoliško tiskovno društvo (Zadružna tiskarna)	1924			
6. -	Angelček	1. izd.	Gorica	Katoliška knjigarna,	1925	192 str.		
7. -	Angelček	2. izd.	Gorica	Katoliška knjigarna, Drugi natis	1925	192 str.		?
8. Juraj Dobrila	Zgodi se Tvoja volja!	2. izd.	Gorica	Katoliško tiskovno društvo (Zadružna tiskarna)	1925	424 + (VII)		1. izd. v Jug.
9. Virgil Šček	Kam greš?	[1. izd.]	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1925	?		
10. -	Oče naš	[Lizd.]	Gorica	Katoliška knjigarna	1925			
11. -	Oče naš	2. natis	Gorica	Katoliška knjigarna	1925			
12. -	Angelček	2. natis	Gorica	Katoliška knjigarna	1926		8. do 20. tisoč	
13. Virgil Šček	Kam greš?	2. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1926			
14. Virgilij Šček	Kam greš?	3. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1926		20. do 30. tisoč	
15. -	Molitvice za Markovo in križev teden		Gorica	Katoliška knjigarna (Zadružna tiskarna)	1926			
16. -	Oče naš	3. natis	Gorica	Katoliška knjigarna	1926			
17. -	Reši dušo!		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1926	398 str.	1 - 4 tisoč	
18. -	Za Jezusom		Gorica	Katoliška knjigarna (Zadružna tiskarna)	1926	256 str.		
19. [Iso Walsler]	Češčenje najsvetejšega zakramenta. Druga ura		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1927	27 str.		
20. [Iso Walsler]	Češčenje Sreča Jezusovega. Tretja ura.		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	[1927]	30 + (II) str.		
21. [Iso Walsler]	Češčenje žalostne Matere božje. Deveta ura.		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1927	29 + (II) str		
22. -	Iskrice božje. Molitve za sveto mašo.		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1927	59 + (V) str. ; 3 x 5 cm		
23. -	Kam greš?		Gorica	Katoliška knjigarna	1927	200 str.		
24. [Alojzij Filipič]	Ljudsko petje v cerkvi		Gorica	Samozaložba. (Katoliška tiskarna)	[1927]	50 + (II) str.		
25. [Alojzij Filipič]	Ljudsko petje pri sv. Martinu v Grgarju.		Gorica	Samozaložba (Katoliška tiskarna)	[1927]	50 + (II) str.		
26. [Virgilij Šček]	Moje molitvice		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1927	32 str.		
27. -	Obrednik Marijinih družb		Gorica	(Katoliška tiskarna)	1927	62 str.		
28. -	Oče naš	4. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1927	126 str.		
29. -	Angelček	4. natis	Gorica	Katoliška knjigarna	1928	192 str.		
30. [Iso Walsler]	Češčenje Sreča Jezusovega. Tretja ura.	2. izd.	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1928	30 str.		
31. Virgilij Šček	Kam greš?	4. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1928	200 str.	30 - 40 tisoč	
32. Virgilij Šček	Kam greš?	[5. natis]	Gorica	Katoliška knjigarna (...)	[1928]			
33. -	Mali strežnik	2. natis	Gorica	Katoliško tiskovno društvo	1928	16 str.		
34. -	Moje molitvice	2. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1928	32 str.		

35.	-	Reši dušo!	2. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1928	398 str. 5-10 tisoč
36.	Anton Martin Slomšek	Življenja srečen pot	7. natis	Gorica	Katoliška knjigarna	1928. 380 + (IV) str.	1. do 6. natis izšel v Jugoslaviji
37.	[Stanko Stanič]	Molitve za "Družbo krščanskih mater in žen" v Podgori.			Gorica Katoliška tiskarna	1929	20 str.
38.	-	Angeleček	5. natis	Gorica	Katoliška knjigarna	1930. 192 + (XV) str.	+ Kratki zgodovinski podatki svetogorskega svetišča. Gorica 1929
39.	[Virgilij Šček]	Moje molitvice	3. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1930	32 str.
40.	-	Oče naš	5. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1930	144 str. 30 - 40 tisoč
41.	Filip Terčelj	Mati uči otroka moliti		Gorica	Goriška Mohorjeva družba (Katoliška tiskarna)	1930. 77 + (III) str.	Ilustr.
42.	-	Jezusovi dnevi		Gorica	Katoliška tiskarna	1931	4 str.
43.	Virgilij Šček	Kam greš?	[6. ? natis]	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1931	222 + (II) str.
44.	-	Mali strežnik	3. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1931	16 str.
45.	[Alfonz Berbuč]	Molimo!		Gorica	Katoliška knjigarna	1931	414 + (III) str. [10.000 izvodov]
46.	-	Na sveti poti		(Gorizia)	Predstojništvo svetovišarskega svetišča (Katoliška tiskarna)	1931. 207 str. + priloge	
47.	-	Obhajilne molitve		Gorica	Katoliška tiskarna	1931	IV str.
48.	Rado Bednarik	Spomin na sveto birmo		Gorizia	Tipografia Consorziale	1931	55 + (I) str.
49.	Ivan Tul	Kraljica vernih duš		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1931	520 str. + podobica
50.	[Filip Terčelj]	Cerkveni molitvenik = Liber precum za goriško nadškofijo in tržaško škofijo.			Gorica Knez nadškofjski ordinariat (Katoliška tiskarna)	1932. 336 str.	
51.	[Iso Walser]	Češčenje srca Jezusovega. Tretja ura.		Gorizia-Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1932	
52.	-	Jutranja in večerna molitev		Gorizia		1932	4 str.
53.	-	Svete pesmice		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1932	70 + (X) str.
54.	[Leonard Portomavriški]	Sveti križev pot		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1932	32 str.
55.	-	Večernice. Sv. Nikolaj 6. decembra		Gorizia	Katoliška tiskarna	1932	14 str.
56.	[Alojzij Filipič]	Cerkvenik pri delitvi sv. Zakramentov in drugih cerkvenih obredih.		Gorizia	Gorizia	1933	28 + (II) str.
57.	-	Krščanske resnice. Nauk in molitve		Gorizia	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1933	192 str.
58.	Duhoven trž. škofije	Slava Gospodu!		Gorizia	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1933	418 + (V) str.
59.	Duhoven gor. škofije	Sveta Terezika		Gorizia	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1933	238 + (II) str.
60.	-	Svete pesmice	2. natis	Gorizia	Katoliška knjigarna	1933	70 + (VII) str.
61.	Ivan Tul	Zdravje bolnikov		Gorica	Katoliška knjigarna (Katoliška tiskarna)	1933	688 str.
62.	-	Molitve za obiske v cerkvah		Gorica	Katoliška tiskarna		(4 kartonirani listi)
63.	Ivan Tul	Kraljica duhovnikov. 2. del: Obrednik		Gorica	Goriška Mohorjeva družba	1934	100 + (I) str.
64.	-	Oče naš	6. natis	Gorica	Katoliška knjigarna (Vicenza : Gualandi & Cangini)	1934. 144 str.	
65.	[Alfonz Berbuč]	Molimo!		Gorizia	Sodalizio San Ermacora (Tipografia Consorziale, Trieste)	1936. 414 str.	
66.	[Iso Walser]	Molitvena ura v počeščenje Srca Jezusovega. Tretja ura.			Moscheni (Tipografia Consorziale, Trieste).	31 str.	
67.	-	Molitve za duhovske poklice		Gorizia	Segretariato diocesano per le vocazioni e per il seminario (Lucchesi).	44+(I)	
68.	[Alfonz Berbuč]	Z Bogom		Gorizia	Sodalizio San Ermacora (...)	1939	256 str.
69.	R[ado] B[ednarik]	Angelska služba		Gorica	Sigma (Tipografia Consorziale, Trieste)	1940	56 str.
70.	Vinko Vodopivec	Svete pesmice	2. pomnož. izd.	Gorizia	Sodalizio San Ermacora	1940	106 + (V) str.
71.	[Alfonz Berbuč]	Molimo!	3. izdaja	Gorica	Goriška Mohorjeva družba (Lucchesi-Lukežič)	1944	436 + (XII) str.
72.	-	Sveti križev pot za vojni čas		Gorica	(Lucchesi - Lukežič)	1944	24 str.

BRANJE NAJMLAJŠIM - DOBRA INVESTICIJA ZA RAST NAŠIH OTROK

Anka Peterlin

Bralcem Mohorjevih knjig ni treba posebej razlagati, kakšno vsestransko obogatitev predstavljajo za odraslega bralca kvalitetne knjige in kateri so številni pozitivni učinki, ki jih ima ob branju. Že od nekdaj je bilo tudi uveljavljeno mnenje, da je treba otroke, takoj ko se naučijo brati, privajati na ljubezen do branja, zato da se bo izobrazil in obogatil svoj besedni zaklad. Sorazmerno nova pa so dognanja v zvezi z branjem v najzgodnejšem obdobju njihovega življenja.

Bralna urica za najmlajše, ki jo prireja Radijski oder.

Zanimivo je ugotavljati, kakšna so v zadnjem desetletju dognanja znanstvenikov v zvezi z branjem knjig najmlajšim. Dokazali so, da ima zgodnje branje knjig otroku (ne samo v predšolski dobi, ampak predvsem že pred 3. letom starosti) mnoge in vsestransko pozitivne vplive na njegov razvoj. Prva tri leta življenja so namreč otrokovi možgani najbolj plastični, torej najbolj dojemljivi in občutljivi. Če jim torej v tej dobi odrasli nudi kvalitetne spodbude z branjem, s tem spodbuja

obe možganski hemisferi in njihov vsestranski razvoj.

Staršem, ki le kratek čas dnevno investirajo v branje svojemu otroku (dovolj je do 15 minut), se to pri njihovih otrocih bogato obrestuje. Če vztrajno in dosledno otroku pripovedujejo ob knjigi, namreč pozitivno vplivajo na njegov kognitivni, čustveni in socialni razvoj.

Književna vzgoja otrok se je torej nekoč ukvarjala predvsem z branjem tistih, ki že znajo brati in pisati. Vsled novih odkritij pa se je uveljavilo spoznanje, da se osnovne spretnosti, ki so podlaga za kasnejše branje, začno razvijati mnogo pred branjem samim. Odrasli lahko njihov razvoj spodbuja s tem, da otroku zgodaj posreduje knjigo.

Odkritja znanstvenikov so npr. dokazala povezavo med zgodnjim branjem in številnimi pozitivnimi učinki, ki bodo otroku olajšali kasnejši vstop v šolo. Tisti otroci, ki so jim v zgodnjem otroštvu brali, so ob vstopu v šolo uspešnejši od ostalih; obenem so učinkovitejši pri opismenjevanju; njihov besedni zaklad in bogastvo izražanja se v kratkem vidno izboljša. Obenem je slušna pozornost, ki ima za uspeh v šoli bistven pomen, pri teh otrocih bistveno boljša kot pri drugih. V otroku zgodnje branje spodbuja kognitivni razvoj, npr. razumevanje časovnega zaporedja, razumevanje vzročne povezave med raznimi naslikanimi situacijami, vzpodbuja razvoj simboličnega mišljenja, itd. Obenem pa tako branje razvija otrokovo domišljijo.

Vse to lahko odrasli doseže seveda pod pogojem, da se v času "branja" res posveti svojemu otroku in se nanj koncentrira. Najboljši način je ta, da vzame pri branju otroka k sebi v naročje, tako da ta občuti, da je sprejet in da občuti čustveno toplino, ki jo podzavestno poveže tudi z branjem in knjigo. S tem lahko odrasli vpliva zelo pozitivno na otrokov čustveni razvoj.

Pomembna je tudi takoimenovana biblio-terapevtska funkcija, ki jo ima knjiga za otroka. Ko se vživi in poistoveti z junakom, otrok podoživi svoje vsakdanje izkušnje in svoja čustva in jih bolje razume. Zgodnje branje poveča tudi kasnejšo motivacijo za branje, a seveda pod pogojem, da so to za otroka prijetni trenutki, lepa igra. Nikoli ga ne smemo s knjigo siliti, saj bi bili učinki v tem primeru le negativni. Važno je tudi ustvariti primerno okolje, torej odstraniti vse odvečne šume, da se lahko otrok umiri in tako svojo pozornost usmeri v pripovedovanje (slušna pozornost) in opazovanje slikic (vidna pozornost). Potrebno se je otroku popolnoma prilagoditi; pozornost (na začetku lahko traja le kako minuto) lahko otrok le postopoma daljša. Odrasli je "filter", skozi katerega otrok doživlja literaturo: lahko mu posreduje navdušenje nad knjigo, ki si jo ogledujeta ali pa občutek, da to dela le iz neke dolžnosti...

Pri knjigah, ki so namenjene otrokom pod 3. letom starosti, je poudarek seveda predvsem na ilustracijah. Te morajo biti jasne, lepe, ne prenatrane (dokazali so, da več kot ena slika na vsaki strani tako majhnega otroka bega). Pri branju naj bi torej odrasli pazil, da otrok dobro vidi slike in da lahko sam obrača strani.

Še ena stvar je zelo pomembna: važno je predvsem, da ne gre za enostransko branje odraslega na eni strani, na drugi pa pasivno poslušanje otroka - naslovnika. Gre ne samo za pripovedovanje, pač pa tudi dialog ob knjigi, kjer tako odrasli kot otrok sprašujeta, pojasnjujeta, se pogovarjata, se navezujeta na prejšnje izkušnje. Le pod pogojem, da gre

za takoimenovano "dialoško branje", bo slednje imelo pozitivne učinke. Obenem je seveda zelo važno, da izbiramo knjige, ki so primerne za posamezno obdobje otroka. Prve mesece življenja pride otrok v stik s prvo "literaturo": z uspavankami in drugimi drugimi pesmicami, ki mu jih poje mama; nekoliko kasneje z ritmičnimi igrami - bibankami ali prstnimi igrami. Kot prve knjige strokovnjaki svetujejo kartonke, najprej s posameznimi slikami znanih predmetov iz njegovega okolja. Šele kasneje jih bo lahko povezoval z njihovo funkcijo, pri 18 mesecih pa so jim že vseč knjige, kjer je v zaporedju več podobnih situacij/dogodkov in kjer nastopa en junak ali element; od okoli 20. meseca dalje pa otrok lahko že sledi kratkim, enostavnim zgodbicam, po možnosti s situacijami, ki jih sam doživlja. Stavki seveda ne smejo biti zapleteni in besedilo bi moralo biti kratko. Na slovenskem tržišču lahko izbiramo med mnogimi kvalitetnimi knjigami, ki so napisane prav za to razvojno dobo.

Zgoraj omenjena odkritja ne morejo ostati brez posledic na vzgojno-pedagoškem področju. To so razumeli v različnih državah po svetu, kjer pospešujejo branje malčkom; za naše dvojezično okolje, v katerem živimo, in za naše otroke pa ima še poseben pomen. Slovenska socio-psiho-pedagoška služba iz Trsta se je zato odločila za projekt "Radovedni medvedki". Z njim že eno leto osvešča slovenske starše otrok pod tretjim letom starosti o pozitivnih učinkih in načinu zgodnjega branja. V slovenskih jaslih in knjižnicah, pri predstavi Veselega vrtljaka in na Stadionu 1. maja sta se zvestili po dve srečanju. Prvo je bilo namenjeno staršem; na njem so operaterji govorili o važnosti branja malčkom. Drugo srečanje pa so organizirali skupno z igralci Radijskega odra in je bilo namenjeno malčkom in njihovim staršem, ki so v živo dobili demonstracijo, kako naj berejo svojim otrokom. Igralci so jim priredili pravo predstavico, saj bi drugače tako majhni otroci v tako velikih skupinah težko sledili zgodbicam. Naučili so jih tudi več bibank, prstnih igric, petih pesmic, predvsem pa so jim pripovedovali dve zgodbici. Eni so lahko otroci sledili v knjigi- slikanici, ki so jo dobili v dar (knjige so lahko podarili, saj sta projekt podprli Fundacija CRT in Zadrúžna kraška banka); drugi zgodbi pa so sledili s pomočjo slik, ki so jih iz druge knjige projicirali na platno. Morda organizatorji projekta niso še prišli v stik z vsemi slovenskimi malčki, a odziv je bil povsod več kot zadovoljiv (skupno se je srečanj udeležilo več kot 100 otrok). Njihovo vživljanje v pripovedovanje pa je bil najboljši dokaz, da lahko tudi tako majhni otroci doživeto sledijo zgodbicam in slikanicam.

25 LET SOVODENJSKIH KRVODAJALCEV

D.D.

Darovanje krvi je sad plemenite ljubezni, zastonjsko dejanje, saj darovalec nikdar ne bo vedel, kdo je prejel njegovo kri. Kdor daruje kri, daruje človeku življenje, daruje delček sebe, ki bo še naprej živel v drugem.

O veličini te oblike solidarnosti smo se lahko zamislili v nedeljo, 8. septembra 2002, ko je sekcija Združenja prostovoljnih krvodajalcev iz Sovodenj ob Soči proslavila 25. obletnico ustanovitve. V vročem septembrskem jutru so se številni udeleženci zbrali pri maši v cerkvi sv. Martina v Sovodnjah, da bi se za srebrni jubilej zahvalili najprej Tistemu, ki je preлил svojo kri za ves svet. V prisotnosti več kot 20 praporov sestrskih sekcij so se nato navzoči odpravili do bližnjega spomenika padlim, kamor je predsednik sovodenske sekcije krvodajalcev položil venec. Uradni del praznovanja se je nadaljeval v sovodenskem Kulturnem domu.

Nezamenljivi Branko Černic, glavna gonilna sila sovodenskih krvodajalcev in od vsega začetka njihov predsednik, je v imenu nepogrešljive tajnice ge. Marinke Batič in svojem pozdravil prisotne krvodajalce, sovodenskega župana Igorja Petejana, druga sestrška združenja in predsednika pokrajinskega združenja Egidia Bragagnola. S ponosom je ugotovil, da je sekcija živa in uspešno deluje, saj je vanjo včlanjenih veliko mladih. Sovodensko združenje je bilo ustanovljeno 17. oktobra 1977; danes šteje 236 članov, ki so v 25 letih darovali kri kar 2342-krat! Poudarjeno je bilo tudi, da združenje ne skrbi samo za darovanje krvi, čeprav je to njen prvenstveni cilj, ampak tudi za informativne tečaje o zdravstvu po vaseh in šolah, prireja dobrodelne akcije, pohode, izlete in družabne večere. K uspehu takih pobud so ogromno prispevali območni odseki Rdečega križa iz Škofje Loke, Ajdovščine, Nove Gorice in Ilirske Bistrice, pa tudi zavod Janko Premrl Vojko za usposabljanje invalidne mladine iz Vipave; predstavniki omenjenih slovenskih ustanov so s svojo prisotnostjo potrdili vitalnost vzornega sodelovanja in vedno večjo željo po vzajemnem bogatenju in izmenjavi izkušenj.

Na koncu slavlja je bila še podelitev priznanj najbolj zaslužnim krvodajalcem. Prejeli so jih tisti, ki so darovali 10-krat, 20-krat, 35-krat in 50-krat; omenimo, da je Ludvik Devetak prejel poleg zlate medalje in priznanja še posebno odličje, ker je daroval kar 75-krat.

PODOBE GOZDOV

I

Tanke
breze
sipljejo
poljube,
naokoli
tipljejo
topoli
trate
sinje.
Iz meglice
usujejo se
ptice.
Rahel je
poljub pomladi.

II

Drevesni slavoloki
pod oboki vej
vodijo korak naprej
po poti.
Zakaj oko
se zaiskri,
zakaj vzdrhti,
ko potonik ni?
Saj je maj!
Zakaj?

IV

Ob
prosojnih
strehah
smrek
kamni
Tvojih
rek
valovijo
na
vekov
veke.
Amen.

III

Pahljače praproti
med borovnicami
pogrinjajo blazine.
V smrekin objem
nagiblje se leska:
vitka in drobna
oklepa se drevesa.
Slišim klice
zlate ptice,
pletejo se govorce
o neznanih
mi tišinah.

PETDESET LET MOJEGA DUHOVNIŠKEGA ŽIVLJENJA

Jože Kunčič

Skoraj se mi ne zdi res, da sem že petdeset let mašnik. In vendar je res. Še sedaj vidim v duhu sebe in mojih deset tovarišev, ki smo v nedeljo, 13. januarja 1952, čakali pred glavno železniško postajo v Buenos Airesu na avtobus, ki nas je peljal v baziliko sv. Janeza Boska v Ramos Mejijo, kjer nam je v prisotnosti naših semeniških predstojnikov in mnogih Slovencev ljubljanski škof dr. Gregorij Rožman podelil zakrament sv. mašniškega posvečenja.

Po posvečenju in novih mašah smo se novomašniki razšli, kakor nekoč apostoli, na razne konce sveta. Jaz sem šel za kaplana k slovenskemu župniku Janezu Moharju v Curacautin v Čile. Ko sem prišel k njemu, je bil vesel, saj je imel veliko dela in je nujno potreboval pomočnika. Njegova župnija je bila velika. Dolga je bila 90 km, široka pa 30 km. Skoraj vsak dan so bili

Slavljenec g. Jože Kunčič s svojimi verniki

na vrsti krsti in poroke. Večkrat se je zgodilo, da so s podeželja na konjih prišle kar cele družine z nekrščenimi otroki v župnišče. In ker starši niso največkrat bili ne cerkveno ne civilno poročeni, so v par dneh vse uredili in se potem veseli vračali domov.

Ravno tisto leto, ko sem prišel v Curacautin, je župnik Mohar dal postaviti za cerkvijo enorazredno leseno šolo, ker takratni državni šoli in zraven še adventistična nista mogli sprejeti vseh otrok. In da ne bi ti otroci ostali nepismeni in da bi bili deležni tudi krščanske vzgoje, se je

župnik Mohar lotil tudi šolstva. Naslednje leto je imel v istem prostoru že dva razreda. Ker pa je bilo treba misliti tudi na naslednje razrede, je dal zgraditi novo in veliko šolsko poslopje iz železobetona in opeke. Dela torej ni manjkalo ne njemu ne meni. Učiteljev oz. učiteljic ni bilo mogoče dobiti. Zato sva v šolskem letu 1953-54 imela vsak svoj razred. Jaz sem imel drugi razred s šestdesetimi dečki.

Na državnih šolah ni bilo verouka. Da sem dobil dovoljenje za brezplačno poučevanje verouka od šolskega ministrstva v Santiagu, sem moral čakati eno leto.

Ob nedeljah sem se z vlakom, v katerem so se med potniki večkrat peljale tudi kokoši, zajčki in celo prašički, vozil maševat v Selvo Oscuro. Tam sem s pomočjo nekega veleposestnika iz Santiaga dal zrvnati leseno cerkev, ki je visela na eno stran in zgraditi zraven novo leseno župnišče, ki je služilo pozneje mojemu nasledniku Slovencu Francu Okornu, ki je postal tam župnik. Z župnikom Janezom Moharjem se je dalo lepo delati, ker je bil dober, preprost, potrpežljiv in goreč duhovnik. Vendar sem ostal pri njem komaj dobra štiri leta. Čutil sem namreč veliko domotožje. Takrat sem imel doma še žive starše, sestro in dva brata. Zato sem se leta 1956 odločil in podal na pot v Trst, v upanju, da bom ostal in deloval tu v bližini svojih. Vozil sem se cel mesec z ladjo do Genove in potem z vlakom do Trsta. Ko pa sem prišel v Trst in zaprosil takratnega škofa msgr. Antona Santina, naj me sprejme v svojo škofijo, me ni hotel sprejeti, češ da je večja potreba duhovnikov v Južni Ameriki kakor tukaj. Ko so za to zvedeli slovenski tržaški duhovniki, so vprašali škofa na vizitaciji v Borštu, zakaj me ne sprejme in on je rekel sobratu Mariju Gerdolu, naj mi reče, naj ga grem še enkrat prosit, seveda ne da bi povedal, da je on to rekel. In tako sem bil sprejet v to škofijo.

Najprej sem bil skoraj pol leta gost župnika Antona Piščanca na Katinari. Oktobra istega leta me je škof Santin poslal za kaplana v Bazovico. Kanonik Ivan Kramarič pa mi je nakazal šest ur verouka v barkovljanski osnovni šoli.

V Bazovici je bilo živahno. Župnik Marijan Živic je bil zelo delaven. Imel je skoraj dvajset ur verouka, zraven pa še kolonijo za otroke. Nikoli ne bom pozabil, kako je kar nekaj dni gostil v župnišču moje starše in mojo sestro, ki so me po dvajsetih letih odsotnosti prišli obiskat.

Leta 1957 je zbolel za išjasom župnijski upravitelj salezijanec Franc Štuhec v Dolini. Ko je za to zvedel škof Santin, me je poslal k njemu za eno leto. Tudi ta gospod je bil zelo delaven, predvsem pa dober organizator. Čim je okrevaj, je začel pripravljati vseslovensko romanje v Lurd.

Udeležilo se ga je okrog osemsto ali celo devetsto romarjev s Tržaškega, Goriškega in iz Celovca. V Lurdu sem še zadnjič videl škofa dr. Gregorija Rožmana, ki nam je ob povratku s perona z belim robcem mahal v pozdrav. V jeseni 1958 je takratni ravnatelj Marijanišča na Opčinah msgr. Jože Jamnik potreboval pomočnika, imel je namreč v zavodu dvajset dijakov. Zato me je škof poslal v Marijanišče.

Zadnjega oktobra 1959 mi je škof telefoniral, naj grem nemudoma v Sv. Križ, ker je bil dr. Jožef Gracar v bolnišnici v Trstu, njegov namestnik Ludvik Šavelj pa je ob vstopu v avtobus padel in se nekoliko poškodoval. Še sedaj se spominjam, kako sem šel z avtostopom v Sv. Križ, kako sem iskal župnišče in kako so skakali in kričali otroci okrog cerkve, ko so čakali duhovnika za sv. spoved. V župnišču je bila gospodična Pepka Sedmak, po domače Beleketova, ki je gospodinjala dr. Gracarju. Tako sem bil za Vse svete v Sv. Križu. Dr. Gracarju se je zdravstveno stanje kmalu izboljšalo in se je vrnil domov. Z njim sem bil eno leto. Potem pa so ga njegovi predstojniki – bil je lazarist – poklicali na Mirenski Grad pri Gorici. Tako sem ostal sam.

V jeseni 1960 sem šel k škofu in ga vprašal: Kam me boste pa letos poslali? In on mi je odgovoril: Kar tam ostanite, in sem še danes tukaj. Sprva sem bil res sam. V pomoč so mi bili cerkveni mešani zbor, ki sta ga vodila učitelj in organist Tone Kostnapfel in pevovodja Albin Verginella, in seveda mašni srežniki ter skavti in skavtinje, ki jih je bilo takrat kar lepo število. Pozneje tudi Marijina legija. Potem je prišla k meni moja sestra Stanislava, ki je bila pri meni celih 37 let. Pozneje, leta 1965 sem izprosil še tri notredamske sestre, ki so pridno skrbele za cerkev, odprle so župnijsko glasbeno šolo in ustanovile otroški-mladinski zbor, s katerim so na več krajih uspešno nastopale.

Če gledam nazaj v svoje življenje, v svojo rojstno hišo in družino v Ilirski Bistrici, v malo semenišče na Reki, v Škofove zavode v Ljubljani med vojno, na vojaško službo takoj po končani vojni, na ljubljansko bogoslovje v Ljubljani, v Briksnu, v San Luisu in Adroqueju v Argentini, na duhovniško službo v Čilu in tu na Tržaškem, vidim, kako čudovito me je Bog vodil in varoval.

Še danes ne vem, kako bi se mogel Bogu najbolje zahvaliti za milost duhovništva. Zato sem dal natisniti na novomašno podobico Gregorčičev verz: "Daritev bodi ti življenje celo", na spominsko podobico zlate maše pa vrstico iz 115. psalma: "Kaj naj povrnem Gospodu za vse dobro, kar mi je storil? Dvignil bom zveličavni kelih in slavil Gospoda."

ZLATOMAŠNIK ŽUPNIK ANTON LAZAR PETDESET LET SETVE

Danijel Devetak

Števerjanski verniki so v nedeljo, 14. julija 2002, s pravim ljudskim slavljem, ki je priklicalo v vinorodno vasico veliko ljudi od vsepovsod, proslavili 50. obletnico mašniškega posvečenja župnika Antona Lazarja.

Foto: Bumbaca

G. Anton Lazar med slovesno mašno daritvijo

Zlatomašnik se je rodil januarja 1927 v Idriji, kjer je obiskoval osnovno šolo. Srednjo šolo je opravil na Malem semenišču v Gorici in v Castelleriu pri Vidmu, bogoslovje pa v Ljubljani, kjer je bil posvečen v duhovnika 29. junija 1952. Njegova duhovniška pot se je leta 1952 začela v Spodnji Idriji, nadaljevala v Ledinah, Tolminu, Logu pod

Mangartom in Čezsoči, Soči in Trenti, Zavrattu, leta 1972 v Doberdobu, Jamljah in Dolu ter od leta 1986 dalje v Števerjanu.

Zahvalna maša za pol stoletja služenja Bogu in ljudem se je v župnijski cerkvi sv. Florijana začela ob 10.30 v s cvetjem bogato okrašeni cerkvi. Ko je sprevod slovenskih narodnih noš in duhovnikov stopil v cerkev, je mogočno zapel cerkveni zbor na koro in začel se je praznik. Jubilantu sta pred oltarjem dve mali faranki prisrčno voščili na mnoga leta, Tereza Srebrnič pa je v imenu župnijskega sveta prinesla voščilo vseh faranov župniku, ki skrbno in zvesto dela kljub zdravju, ki mu kdaj pa kdaj ponagaja; Boga je prosila, naj ga še naprej ohranja polnega energij, poguma in potrpežljivosti.

V prazničnih rdečih oblačilih sta ob g. Lazarju pri oltarju stala druga dva letošnja zlatomašnika: zgodovinar in profesor g. Franc Kralj in žup-

nik v Kromberku g. Stanko Medvešček. Somaševalo je še sedem duhovnikov. Sorodniki, vaščani, prijatelji in znanci so že pred daritvijo napolnili cerkev, ki je bila za to slavlje premajhna, da bi sprejela vse, ki so hoteli s svojo bližino počastiti zlato obletnico.

Smotrno izbrana berila so lepo govorila o poslanstvu duhovnika, ki mora vedno znati dajati razloge za upanje, za Kristusa nosi verige in je preganjan zaradi Njegovega imena; prepričan pa je, da bo zveličan, če bo vztrajal do konca in bo ostal zvest dobremu Pastirju. Po evangeliju, ki ga je odpel g. Medvešček, je pridigal g. Kralj. Sobrat Tone je stopil "na pot sejavca" v času težkih preizkušenj za slovensko Cerkev, ko je bil pritisk komunistične oblasti na Cerkev v Sloveniji najhujši. V istem času pa so Slovenci na tej strani meje svobodno izpovedovali svojo pripadnost Kristusu. Tu in tam so duhovniki-sejavci sejali. Kljub hudi krizi vernosti se moramo zavedati, da so duhovniki orodje v rokah Boga. "Pot je lahko trnjeva in težka, a Bog zna tudi s krivimi črtami pisati ravno," je pribil g. Kralj. Zato je biti duhovnik veliko veselje, ki izvira iz osebnega srečanja s Kristusom, iz prepričanja, da je Kristus prijatelj, ki je in ostaja zvest. To pa ni poceni veselje, saj je zaznamovano s križem in trpljenjem; prav to pa od nekdanj rodi stoterne sadove.

Po obhajilu se je števerjanski župan Hadrijan Corsi s simboličnim darilom zahvalil župniku za šestnajst let "trde službe" v briški vasi. Hvaležnost in voščila doberdopskih faranov sta izrazili predstavnica nekdanjih doberdopskih učiteljev Milena Lavrenčič in Lucija Lavrenčič, ki se je jubilarntu v imenu društva in zbora Hrast zahvalila za vse, kar je naredil na kulturnem, glasbenem in prosvetnem področju med kraškimi farani, kjer še vedno ostaja v lepem spominu. Prof. Lojzka Bratuž je kot predsednica Združenja cerkvenih pevskih zborov pohvalila zavzetost g. Lazarja za cerkveno petje in duhovno rast ljudi. Sam jubilarnt se je ganjen zahvalil Gospodu za vse, kar mu je daroval v življenju: za poklic, za družino, za toliko dobrih ljudi, za vse križe in trpljenje. Njegova zahvala je zvenela kot psalm, ki privre iz srca: "Zaupal sem v Gospoda, ko sem bil v največji stiski. Gospod, hočem ti še naprej zvesto služiti! Daroval ti bom hvalno daritev!"

Topel in iskren aplavz je še enkrat pokazal navezanost vseh prisotnih na župnika, ki goreče živi za zaupane mu vernike. Prav ti so zlasti s prizadevnimi mladimi člani društva in župnijskega sveta pripravili po maši Pod borovci pravo gostijo za več sto navzočih ljudi, ki so na ta Gospodov dan želeli izreči svoj iskreni "hvala" Bogu za g. Antona.

PROTONOTAR DR. MAKSIMILIJAN JEZERNIK - OSEMDESETLETNIK

Jože Markuža

Mnogi primorski Slovenci, ki so romali v Rim, so se srečali z msgr. Maksimiljanom Jezernikom v slovenskem papeškem zavodu Sloveniku. Njegova prijazna beseda, prisrčen pozdrav in njegova zgovornost so takoj osvojile vsakega romarja ali Slovenca, ki je obiskal Slovenik. Njegova topla beseda, odprtost in gostoljubnost so znane vsem Slovincem tudi v domovini kot širom po svetu. Msgr. Jezernik je duša Slovenika in rimskih Slovencev.

dr. Maksimilijan Jezernik

Po rodu je s Štajerskega, njegova rojstna župnija je Ponikva pri Žalcu, kjer se je rodil 22. febr. 1922. leta v trdni in globokoverni kmečki družini. Imel je še sedem bratov in sestra. Nadarjen in bistroumen deček je začel šolanje v domačem kraju, nato pa v malem semenišču v Mariboru in na tamkajšnji klasični gimnaziji. Leta 1941 je s skupino študentov pribežal pred

nacisti v Ljubljano, kjer ga je z dobroto in razumevanjem sprejel v Marijanišče tedanji rektor in poznejši ljubljanski nadškof dr. Jožef Pogačnik. Po končani maturi je prosil za vstop v bogoslovno semenišče. Zaradi vojnih razmer so predstojniki skupino štajerskih bogoslovcev poslali študirat v Rim na papeško univezo Urbaniana oz. na Propaganda fide, kjer so dobili tudi prijazno zavetišče.

Duhovniško posvečenje je prejel 17. aprila 1949. V naslednjih letih je dosegel doktorat iz filozofije, misiologije, civilnega prava in končno četrti doktorat na rimski univerzi La Sapienza.

Ti študijski dosežki so mu zelo koristili pri njegovem vsestranskem delovanju v korist Slovincem v Rimu, domovini in po svetu. Bil je profesor filozofije na Urbaniani, vicerektor Propagande fide, generalni tajnik univerze Urbaniane in sotrudnik pri drugih cerkvenih ustanovah. Posebej velikega pomena za Cerkev na Slovenskem in slovensko navzočnost v Rimu je bilo njegovo delo pri uresničitvi in ustanovitvi Slovenika. Ustanovno listino je podpisal papež Janez XXIII. 22. nov. 1960. Papež Pavel VI. je Slovenik povzdignil med papeške ustanove. Sedanji papež Janez Pavel II. je obiskal Slovenik in ga blagoslovil ob njegovi 30-letnici, 22. nov. 1990. Papežev obisk je potekal v prirčni domačnosti in ob navzočnosti slovenskih škofov, nekdanjih gojencev, študentov in številnih gostov.

Msgr. Maksimilijan Jezernik je bil tudi pobudnik ustanovitve Slovenske teološke akademije v Rimu s sedežem v Sloveniku. Njen namen je ob sodelovanju teoloških izvedencev in številnih drugih profesorjev pospeševati teološko misel in raziskovanje ter odkrivati tako Slovincem kot vsemu svetu veličino naših slovenskih duhovnih velikarov. Doslej je Akademija priredila že 22 znanstvenih simpozijev, med temi so bili npr. simpoziji o blaženemu škofu A. M. Slomšku, škofu I.F. Baragi, škofu F.B. Sedeju, škofu A. Mahničju, kardinalu J. Missii in drugih pomembnih osebnosti.

V Rimu je začel zbirati rimske Slovence pri skupni mesečni sv. maši in zanje ustanovil Društvo A.M. Slomšek. Pomembno Jezernikovo delo je bilo njegovo nenehno prizadevanje za beatifikacijo A. M. Slomška, še posebej ko je prevzel odgovornost postulatorja po msgr. Frančišku Šeguli. Za svoje delo za Cerkev v Rimu, po svetu in v Sloveniji je prejel papeško odlikovanje z visokim naslovom apostolskega protonotarja. Kljub številnim naslovom, priznanjem in univerzitetnim diplomam ostaja msgr. Maksimilijan Jezernik vedno prijazen in prisrčen ter dobrohoten v vsej svoji ponižnosti. Vse njegovo delo in življenje je posvečeno v dvig slovenske samozavesti, veličine, duhovnosti, vere in kulture in enakopravnosti v sklopu vseh evropskih narodov.

POGOVOR OB 80-LETNICI PROF. ZORKA HAREJA

Marko Tavčar

Na priložnostni slovesnosti ob vaši 80-letnici, ki so vam jo priredili prijatelji v Marijinem domu v Ul. Risorta v Trstu, je bilo jasno, da je vsestranskost ena vaših najbolj vidnih lastnosti. Mogoče je še največja sinteza vašega javnega nastopanja čas, ko ste bili izvoljeni v tržaški pokrajinski svet in ste tam bili odbornik za kulturo. V kateri vlogi se Zorko Harej najbolj prepoznava?

Vsak človek ima svojo pot, ki si jo malokdaj določi sam. Da sem delal na več področjih, so bile krive razmere, v katerih smo živeli v Trstu in okoliščine, v katerih sem se znašel. V desetletju profesure, sem rad učil in mi je bil všeč šolski ambient. Pregovorili so me, da sem šel na radio. Tam so bili spet drugačni pogoji dela. V politiko sem prišel nekako

Slavljenec ob škofu Ravignaniju in msgr. Francu Vončini

avtomatično. Že v akademskem klubu Jadran, kmalu po vojni, smo se zbirali slovenski demokratični študentje, pri Slovenski skupnosti sem imel prijatelje, tako da je bil moj prihod v stranko naraven. Kot kandidat slovenske stranke sem bil izvoljen v tržaški pokrajinski svet, kjer sem bil nekaj let odbornik za kulturo in nekaj let svetovalec.

V tem času mi je uspelo uresničiti nekaj zanimivih pobud in to s pomočjo raznih strank in grupacij, med drugim tudi nekaterih, za katere si nisem mislil, da bodo pokazale poslušnost za moje predloge. Prva taka pobuda je bila razstava o kmečki arhitekturi na Krasu z naslovom Kamnita hiša, ki je bila na Pomorski postaji v Trstu. Dela je vodil arh. Semerani, med Slovenci pa je sodeloval N. Križnar. Druga večja razstava je bila o Maksu Fabianiju, arhitektu in urbanistu, pri tej razstavi sem se oprl na arh. M. Pozzetta.

Pri tretji razstavi o avstrijski avangardi, ki smo jo postavili v muzeju Revoltella, mi je ostal v spominu dogodek, ki je značilen za tedanje odnose med Italijani in Slovenci v Trstu. Ko sem govoril v slovenščini, kakor se spodobi ustanovi, ki je pristojna na teritoriju s slovenskim prebivalstvom, so me prisotni, drug za drugim zapustili, tako da sem ostal sam z uradniki in tremi Slovenci. Večja akcija je bila tudi raziskava o glasbeni preteklosti Trsta. Pri delu sem se naslonil na muzikologa G. Radoleja. Delo je trajalo štiri leta do leta 1984. Razdeljeno pa je bilo po zvrsteh: zborovska, komorna, vokalna in istrumentalna ter simfonična glasba. Na koncu vsakega leta so bili koncerti najznačilnejših primerkov raziskane snovi. Na leta, ko sem bil na pokrajini, me torej vežejo prav lepi spomini, kar zadeva oseb, s katerimi sem imel opravka in pobud, ki sem jih uresničil, ker so dvignile slovensko samozavest v mesu.

Veliko je področij, na katerih ste bili in ste še dejavni. Vendar ste Zvezi cerkvenih pevskih zborov posvetili sorazmerno največ energij in časa. Marca leta 2003 bo minilo 40 let od ustanovitve te pomembne glasbene in kulturne organizacije na Tržaškem. Tudi zato naj temu področju posvetimo večjo pozornost.

Občutek imam, da se za ZCPZ začenja nova doba, saj smo v letu 2002 bili na deželni ravni sprejeti med ustanove, ki so za slovensko manjšino v Italiji prvenstvenega pomena. To je za našo organizacijo, ki združuje kakih 30 odraslih in 10 otroških in mladinskih zborov, zelo važno priznanje, ker prinaša tudi rednejše in višje finančne prispevke, ki so za delovanje vsake tovrstne organizacije temeljnega pomena za nadaljnjo in predvsem vsebinsko rast. Izhodišča, ki so na osnovi našega delovanja, sem nakazal na ustanovnem občnem zboru Zveze 17. marca 1963 in so še veljavna. Naši cilji in oblike delovanja so: koordinacija dela pevskih zborov, pomoč pevovodjem in zborom pri njihovem pevskem delu, pomoč pri ustanavljanju novih zborov, obnavljanje zborovskega repertoarja z izvajanjem malo znanih ali neznanih domačih avtorjev, ljudskih pesmi in novih skladb za katere naj poskrbi ZCPZ.

ZCPZ opravlja istočasno tudi pomembno vlogo organizatorja glasbenih prireditev, ki naj bi dvignili splošno raven našega zborovstva in glasbene kulture. Katere prireditve v 40-letni zgodovini ZCPZ se vam zdijo najbolj odmevne in važne v omenjenem smislu?

Med pobudami, ki so stalnica našega delovanja in so ter še rojevajo dober sad, bi omenil vsaj tri. V prvi vrsti revijo otroških in mladinskih zborov *Pesem mladih*, ki vsako leto spomladi zbere neverjetno število malih pevcev in izvajalcev ter občinstva. Ta pobuda je poživila in omogočila delovanje številnih otroških zborov in skupin tudi po naših šolah. Druga

taka pobuda so božični koncerti, ki smo jih začeli prirejati pred 40 leti in so se od tedaj tako razvili, da jih pripravljajo številni cerkveni, a tudi posvetni zbori. Ti koncerti so bili tudi pomembna vizitka zborovstva in slovenske kulture na Tržaškem, saj smo velikokrat gostovali v Benečiji in v Kanalski dolini, a tudi v bližnjih in osrednjih krajih Slovenije

Omenil pa bi še eno pobudo, ki traja že desetletja in je važna za ohranitev in napredek zborovske kulture med nami. To je jesenska revija zborov *Pesem jeseni*, saj smo že večkrat ugotavljali, da nastop na reviji pomaga zborom, da dobro zastavijo delo na začetku sezone, kar se jim nato obrestuje tudi med letom.

Novi časi terjajo nove izzive. Kako gledate pri ZCPZ na sedanji trentek v našem zamejstvu?

Omenil sem že, da se dejansko za ZCPZ s priznanjem njenega značaja organizacije, ki je za manjšino prvenstvenega pomena, urejuje njen položaj. To je posredno važno priznanje tudi za vse delo, ki ga naši cerkveni in posvetni vlačanjeni zbori redno vsak teden opravljajo in za vse povezovalno in organizatorsko delo, ki ga Zveza opravlja na pokrajinski ali tudi širši ravni. Čeprav sedanji čas in razmere niso naklonjene zborovskemu petju, ki zahteva zbranost in študij, je na Tržaškem dovolj aktivnih zborov. Potrebovali bi več nadarjenih in pripravljenih zborovodij, ki bi bili tudi organizatorji, predvsem pa osebnosti, ki bi privlačevale pevce. Mlade nadarjene pevce bi bilo treba usmerjati na pevovodsko pot.

Družbeno politični položaj pa se pri nas hitro spreminja. Vse je bolj pragmatično. Med Slovenci je opazna težnja po združitvi moči kot primernejše sredstvo za doseg pomembnejših ciljev v življenju naše manjšine. Toda naša številčna moč se manjša, kar lahko opazimo skorajda povsod: pri zborih, društvih, v cerkvah, dvoranah in predvsem v šolah. Toda na tem svetu ni nič dokončnega in upajmo, da se bodo razmere spremenile in bomo z vstopom Slovenije v EU dobili novega zagona, da bomo kot zdravo in čvrsto telo še naprej opravljali svojo vlogo.

OB 100-LETNICI ROJSTVA MARIJE MIJOT

Ondina Pečar

"Buh se usmile, krko jh je!" Tako bi morda vzkliknila tista drobcena ženica, majhne postave a velike duše 23. maja 2002 ob svojem stotem rojstnem dnevu.

Počasneje kot po navadi bi se odpravila iz svojega rojstnega Boršiča pri Sv. Ivanu v Trstu, kjer je doraščala, se veselila in skrivaj jokala, po Frdeniču do Bošketa. Tu pa tam bi mor-da s svojim širokim nasmehom nagovorila redko sovrstnico, ki je še ostala v tem skoraj povsem potujčenem kotičku njene zemlje. Natrgala bi domačih dišečih nageljčkov in belih solzic ter jih položila pred zbledelo sliko ljubljene Slavka Škamperleta, ki ji ga je kruta oblast izrgala iz srca v najboljših letih. S tresočo roko bi v cerkvi "Sv. Jevana" prižgala dve lučki: prvo za Slavka, drugo za nečakinjo Nedo. Nato bi se počasi in prav gotovo godrnjaje povzpela domov: "Sej sua cajte taku menjale, da nej vč nanka vetra z Griže".

Vse to bi morda naredila, ko ne bi tistega vročega 7. avgusta 1994. leta zatisnila svojih oči, ne vede, da so nam njeni rdeče nališpani lički in zdelani prsti zapustili neizmerno bogastvo pričevanj, domačih prizorov in jezika, navad pri Sv. Ivanu, ki bi brez nje prav gotovo šli v pozabo. Spomin nanjo sega v daljna petdeseta leta:

U ŠESTICI

"Buhdej uatrak!
čegava se, da jezek teče
te taku pa naše?
Mrbet tn vrhe ns, kamar pelo se je duaste,
kdar pad nuč

Marija Mijot

vn stenčnek vrno je
še zadnjua muč."

"Sua pupe vaše krale
fante n'n u Patuoke
Mandarje, pa Fardeniče
jn če sua mogle
tude pa Borštiče"

Naambat zarajso muačno
mu'ž je tuà šesticia,
da paskočila je
na šalatake
jn čjp remano-siveh
je lasi,
šaldin spestilo,
pakrilo žive njene je uaçi.

"Uablast tč udare!"
je jezno zakrčala.
"Je ranek Jape bulše
uazo us, s fagotme uablažan
jn mrbet pa vrhe
biu še bus!
Z Bagan uatrak,
duabro se me drže
jn šprahua našua
nekule stran ne vrže!"

Jn zdej pačase pršla
višje ste ud važga Brega,
Drašce, vaše Griže,
ta Vječneme pavela usè
ste vaše viže,
prepruasteGa še
za peščicua teh ledi,
da šrajale še duaste
be.. kukar vi.

MANJ ZNANE BESEDE: nanka - niti; tn - tam; stenčnek - severni veter, ki pihlja tudi v poletnih večerih; zarajso - zabremzal; šalatake - visoke pete; čjp - kup; šaldin - lasnica; ranek - pokojni; us s fagotme uablažan - voz obložen s perilom, ki so ga perice prinašale iz mesta; mrbet - morda; šprahua naša - našega jezika; nekule - nikoli; ta Vječneme - Bogu; prepruaste - prosite; šrajale - govorili; kukar vi - kor vi; "šestica" - tramvaj, ki je vozil od Sv. Ivana do Barkovelj.

PETER BUTKOVIČ-DOMEN OB 50-LETNICI SMRTI

Marija Češčut

Duhovnik in vsestranski kulturni delavec Peter Butkovič-Domen se je rodil v Sovodnjah 22. februarja 1888. Osnovno šolo je obiskoval v domači vasi, gimnazijo in bogoslovje v Gorici, kjer je bil posvečen 26. julija 1913. Duhovniško službo je opravljal v Kamnjah, v Lokovcu, na Lokvah, v Cerknici, v Zgoniku, od 1. marca 1931 pa do svoje smrti 27. februarja 1953 kot župnik v Sovodnjah, kjer je tudi pokopan.

Težko je v nekaj besedah orisati celovito podobo tako razvejane in ustvarjalne osebnosti, kot je bil Peter Butkovič-Domen. Bil je pesnik, publicist in prozaist, likovnik, ugankar in prevajalec; prevajal je kar iz desetih evropskih jezikov. Tisti, ki so imeli priložnost sodelovati z njim, ga omenjajo kot tihega, skromnega vendar izredno delavnega človeka, ki je

deloval vedno za ljudi in verjel v pomembno vlogo kulture in šolstva kot dveh najžlahtnejših dejavnosti za ohranitev slovenskega naroda na tem zahodnem robu naše domovine. Vedno in povsod je širil prepričanje v odrešilno moč znanja in izobrazbe. V najhujših letih fašistične diktature je razpečeval med ljudi prepovedane knjige, med njimi je bil tudi Bevkov Kaplan Martin Čedermac. Le tako si lahko razložimo njegovo izredno dejavnost ravno v času vojne vihre, ko je leta 1943 ustanovil v Sovodnjah Ljudsko šolo in jo ob pomoči Nade Hmeljakove in Liči Vižintinove vodil vse do leta 1945. Odveč je pripomniti, da je v tej šoli tudi aktivno poučeval in širil svoje prepričanje o moči in pomenu kulture. Učencem, ki so v teh letih obiskovali pouk, so šolske oblasti ob koncu vojne priznale, da so izpolnili predpisano šolsko obveznost.

Peter Butkovič-Domen

Sploh je bilo Domnovo delo vedno zelo široko zasnovano. Nikoli se ni zapiral v ozke kroge. Čeprav je prvenstveno deloval v svojem kraju, ga je kultura kot povezovalka gnala naprej in naprej. Tako je že pred prvo svetovno vojno pristopil k tistim goriškim ustvarjalcem, ki so iskali aktivnih stikov z Ljubljano in tamkajšnjimi kulturnimi tokovi. Bil je tesno povezan s Finžgarjem, z Breznikom in dominsvetovci.

Prav gotovo je iz tako široko pojmovane kulture črpal moči in znanje za večkrat težavno in naporno delo v domačem kraju, ki je preživel pred zadnjo vojno in med njenim potekom izredno težke čase.

Sovodenjci so se oddolžili spominu na svojega velikega moža s tem, da so junija 1982 poimenovali osnovno šolo po njem, občinska uprava pa je leta 1983 po Petru Butkoviču-Domnu poimenovala eno izmed sovodenjskih ulic. Leta 2000 je občina odkupila njegovo rojstno hišo, v kateri bodo med drugim uredili tudi njegovo spominsko sobo.

Risba Petra Butkoviča-Domna iz arhiva Goriške Mohorjeve družbe

Ljudska šola v Sovodnjah & So
1943-45

Šolsko spričevalo

Učitelj: *Pavol Lattka*
 Sovodnje, 24. mar. 1945. Sovodnjah, no. 4. 1933
in v nem. jeziku vseh učencev, št. 1. 1943. izdani v tiskarni uprave.

Prejeto	I. število	II. število	III. število	IV. število	Končni št.
Vrednot.	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Narjani	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Varnost	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Časopis	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Šport	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Karantena	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Zdravila	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Splošna	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Democija	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Zdravst.	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Karantena	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Karant. št.	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Šport	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Pač	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Politična	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Zdravila št.	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Šport	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	
Šport	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	<i>poln</i>	

Prav to po vseh šolskih letih

Učitelj: *Pavol Lattka*

Šolska uprava

Šolska uprava

Šolska uprava

Spričevalo ljudske šole v Sovodnjah
 1943-45. Tiskano v tiskarni Budin
 v Gorici

OB 50-LETNICI SMRTI VINKA VODOPIVCA

Stanko Medvešček

Leto 2002 bo zabeleženo na goriškem kulturnem področju kot Vodopivčevo leto. Skladatelj in duhovnik Vinko Vodopivec je umrl 29. julija 1952. Torej pred 50-letji. Primorci nismo pozabili našega zaslužnega kulturnika in narodnega pobudnika. O tem nam govorijo obeležja kot sta dva spomenika ob župnišču v Kromberku ter imenovanje ulic po širni Primorski, naslovi pevskih zborov in glasbenih šol. Vse to je izraz zavesti primorskega ljudstva, ki je dobro vedelo, kdo živi med njimi, kdo jih je zapustil in kakšno je bogastvo njegove dediščine. Ta zavest je bila vedno pričujoča v naših starših in po njih v nas otrocih.

Glasba mi je vedno dopadla. Še kot otrok star 7 ali 8 let sem na Sveti Gori zaslišal čudoviti solo register, katerega glas še danes mi zveni v ušesih. Učil sem se igrati na harmonij pri domačem župniku Izidorju Zavadlavu na Gorenjem Polju. Zato sem brskal po cerkvenih pesmaricah in bral note. Pri slovesnih mašah sem pazljivo poslušal latinske maše in prelepe zborovske pesmi. V gimnaziji sem dobival večje glasbeno znanje in se vključil v zborovsko petje v semenišču v Castelleriju in pozneje v bogoslovju v Ljubljani. Tam sem se seznanil z msgr. prof. Stankom Premrlom in prelatom dr. Kimovcem.

Bogoslovci smo imeli kar dober zbor. Prepevali smo tudi v stolnici pri maši ob 11.30. Vodja zbora je bil sam dr. Kimovec. Zelo zahteven. Tam sem se veliko naučil. Porodila se mi je želja, da bi obiskal gospoda Vinka Vodopivca, župnika v Kromberku.

Nagovoril sem sošolca Franca Droleta. Med počitnicami sva šla k njemu.

Prvič v Kromberku. Kako zgleda ta duhovnik skladatelj tako znan po vseh župnijah. Njegove štiri pesmarice Božji spevi, Gospodov dan, Zdrava Marija ter Svete pesmice za ljudsko petje so znane po vseh

Spomenik Vinku Vodopivcu
v Kromberku

cerkvenih korih. Kako nas bo sprejel? Bomo dobili note primerne za naš zbor. O tem in onem sva se pogovarjala. In že sva bila pri župnišču na zelo lepi razgledni točki ob robu naselja pa vendar odmaknjeno in blizu cerkve posvečene Mariji Tolažnici žalostnih. Dve klopci sta vsidrani ob vhodnih vratih s razgledom v Trnovski gozd in v Panovec ter na Kalvarjo nad Podgoro, kjer mojster ponarodelih pesmi snuje, kar mu um in srce veleva.

Čim smo se srečali z očmi in sva zaslišala njegov prijeten glas in smo si segli v roke, smo že postali prijatelji, ki se pogovarjajo po domače. On sam in vse, kar je bilo okrog njega, note, knjige, časopisi v neredu (pravo nasprotje msgr. Premrla), je bilo izredno domače. Bil je preprosto oblečen v črno ponošeno obleko, z čudno, pa vendar zanj primerno kapo. Prosila sva ga, če bi nama dal par svojih pesmi za naš zbor v Ljubljani. Malo je pojamral in odgovoril: Jej, saj nimam nič takega primernega za vaju. Poleg delovne mize je imel klavir. Pa sem mu pripomnil: Glejte, tu na klavirju imate cel kup rokopisov. Gotovo bova našla kaj primernega. In sva našla nekaj skladb, ki mi jih je podaril. Upam, da jih še hranijo v bogoslovju. Po prijetnem klepetu in postrežbi vsa se poslovila vsa srečna, da sva spoznala moža tako zaslužnega za nas Primorce, ki je ustvarjal čudovite preproste melodije, ki so ponarodele zato, ker so bile čiste, preproste, iskriče, kar je tudi sam bil.

Kako smo prepevali na hodniku v lemenatu njegove pesmi, kot so naprimer Pobratimija, Žabe, Mojo srčno kri škropite in druge! Spevoigro Kovačev študent smo prepevali ob novih mašah, kar je bilo za povabljenca posebno doživetje.

V tem obdobju je njegovo pero onemoglo in veliki mož se je poslovil od nas vseh, ki smo ga cenili in spoštovali. Njegov pogreb v Kromberku 31. julija 1952, 10 dni po moji novi maši, je bil množičen odziv ljudstva, ki je pokazalo, kako ga je spoštovalo in cenilo. Naš cerkveni pevski zbor v Kromberku poje mnogo njegovih pesmi. Zato ga imajo še vedno za svojega.

Ob 40-letnici njegove smrti leta 1992 so se zelo potrudile kulturne organizacije na Goriškem, da so nadvse slovesno proslavile Vinka Vodopivca dne 20. septembra. V Kromberku so uredili park (arhitekt inž. Jelko Valenčak). Postavili so kip v naravni velikosti, preimenovali Bevkovo ulico v ulico Vinka Vodopivca. Natisnili so Moje gosli (Zbirka moških in ženskih zborov), Naša Soča (Zbirka mešanih zborov). Goriški muzej je izdal kot 19. zvezek svojega znanstvenega zbornika *Goriški letnik* knjigo, ki v obliki monografije osvetljuje osebnost Vinka Vodopivca. Koprski škof mag. msgr. Metod Pirih je vodil somaševanje,

katero so spremljali cerkveni združeni pevski zbori. Sledil je kulturni program Vodopivčevih svetnih pesmi. Podpisani sem bil pričujoč pri tej slovesnosti.

Kmalu je poteklo tudi 10 let. In smo že v letu 2002. Tokrat sem že bil imenovan župnik v Kromberku. Torej naslednik Vinka Vodopivca. To je bil še dodatni razlog, da sem se z veseljem vključil v pripravljalni odbor za proslavo 50-letnice smrti Vinka Vodopivca. Zbrali smo se marca v prostorih Krajevne skupnosti Kromberk-Loke. Bili so predstavniki Krajevne skupnosti in Zveze kulturnih društev Nova Gorica in župnije. Domenili smo se, da bodo proslave v Kromberku ločeno prosvetne in cerkvene. Poskrbeli bomo tudi za primerno obveščanje javnosti.

Cerkveni pevci župnij Kromberk, Solkan, Nova Gorica Kristus Odrešenik in Kapela so se ob podpori župnikov odločili izvesti samostojne nastope v domačih cerkvah. Sestavni deli bodo pete maše in nato še 5 pesmi. Prepevali bodo samo Vodopivčeve pesmi. Vse pete maše in pesmi morajo biti različne in se ne smejo ponavljati. Pri mašah bo govoril gospod Jožko Kragelj, poznavalec in pisatelj knjige o Vinku Vodopivcu. Načrt je sestavil Peter Pirih, pevovodja na Kapeli v Novi Gorici. Skupen nastop teh zborov bo na Sveti Gori zadnjo nedeljo v septembru. In tako se je tudi zgodilo. Župljani so bili obveščeni po Oznanilih, ki so skupna za te štiri mestne župnije. Nastopi so bili vsi ob nedeljah zvečer. Zanimanje je bilo kar veliko. Na Sveti Gori je pred mašo spregovoril o Vinku Vodopivcu gospod profesor Bole iz Ljubljane v imenu Kulturnih organizacij Nova Gorica. Mašo je vodil koprski pomožni škof dr. Jurij Bizjak. Govoril je o glasbi in petju v svetem pismu Stare zaveze.

Zveza kulturnih društev Nova Gorica si je zamislila nastop pevcev v Kromberku vse sobote zvečer ob Ave Mariji, tako da smemo imenovati teme "Večeri z Vinkom Vodopivcem". Nastopali so v parku Vinka Vodopivca pred župniščem oz. cerkvijo. "Tu je snoval in note tkal ljudski skladatelj župnik Vinko Vodopivec", kot so zapisali stari goriški študentje in Kromberžani.

Nastopili so moški pevski zbor Soča iz Nove Gorice, mešani pevski zbor Trnovo pri Gorici, vokalna skupina Dornberški fantje ter ženski pevski zbor Nova Gorica.

Višek teh večernih nastopov je bil 29. junija ob 21. uri, ko je nastopil pevski zbor PAZ Vinko Vodopivec iz Ljubljane. Uvodno misel je podal prof. Tomaž Pavšič. Povedal je, da "vodopivci", kot jih poslušalci z naklonjenostjo imenujejo, že skoraj 50 let, so se ustanovili v Ljubljani, leto dni po Vodopivčevi smrti. Njihov prvi in prav hitro uveljavljeni

dirigent je bil Anton Nanut iz Kanala ob Soči. In prav tam je bil maja leta 1954 prvi koncert, prvi stik s primorskimi poslušalci.

Nastopili so z bogatim programom. V prvem delu s skladbami Vinka Vodopivca od Pobratimije do Zdravljice Franceta Prešerna, v drugem delu pa z različnimi ostalimi pesmimi.

Zbor je vodil zborovodja Gregor Klančič.

Navdušenje je bilo popolno in se je zaključilo z znano Vodopivčevo Žabe.

Župnija Kromberk se je oddolžila svojemu župniku in skladatelju s slovesno mašo v nedeljo, 1. septembra 2002.

Mašo je vodil koprski pomožni škof dr. Jurij Bizjak. Nastopali so, poleg domačih pevcev, še pevci iz župnij, kjer je Vinko Vodopivec služboval kot kaplan: Kamnje, Črniče ter Cerknica na Notranjskem. Zamejske Slovence je predstavljal cerkveni pevski zbor iz Štandreža. Ves spored je spremljala TV Slovenija na 1. programu z neposrednim prenosom. S tem dejanjem smo uspeli prikazati Vinka Vodopivca kot skladatelja širši javnosti.

Zamejski Slovenci so počastili Vinka Vodopivca z uprizoritvijo njegove spevoigre za soliste, igralce, zbor in orkester Kovačev študent. To uprizoritev je pripravila Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice pod okriljem Kulturnega centra Lojze Bratuž Gorica. Nastopili so pevski zbori iz Gorice in okolice (Doberdob, Števerjan, Podgore, Štandrež, Rupa-Peč). Orkester glasbenikov slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel in Glasbene Matice je dirigiral Hilarij Lavrenčič, ki je tudi obogatil spremljavo z orkestrom, režiral pa Adrijan Rustja. S to uprizoritvijo so obeležili tudi 40-letnico Kulturnega centra.

Menim, da je bila predstavljena bera o Vinku Vodopivcu zelo bogata. Namen vseh nastopov je bil, da temu priljubljenemu umetniku damo zaslužen priznanje ter da ga predstavimo mlajši generaciji z željo, da ga spoznajo in cenijo ter ohranjajo.

IVANU NABERGOJU V POKLON

OB 100-LETNICI SMRTI (1835-1902)

Peter Rustia

Ivan Nabergoj je bil neposredna priča in akter v času velikih sprememb znotraj Avstro-Ogrske, ne nazadnje pa tudi znotraj same tržaške slovenske skupnosti.

Rodil se je na Proseku 28. maja 1835. Po očetu je prevzel posestvo in dobavljal material za gradnjo Miramarskega gradu (1856-1860). Tedaj se je seznanil z nadvojvodo Maksimilijanom.

V javnosti se je Nabergoj pojavil leta 1862, in sicer z dopisom na straneh Bleiweisovih Novic, dve leti kasneje pa je bil izvoljen za župana na Proseku. V tržaški mestni in deželni svet pa je bil izvoljen leta 1865 na dopolnilnih volitvah v VI. okraju (Prosek-Kontovel-Sv.Križ) namesto Pietra Kandlerja.

Njegovo politično delo, najprej v tržaškem mestnem in deželnem svetu, se je začelo sredi 60. let 19. stoletja, to je v času, ko so v tržaškem mestnem svetu pojavljajo prvi znaki nacionalnega vrenja med italijanskimi poslanci, vse do konca 90. let, ko nacionalna kontrapozicija doseže svoj višek.

Ivan Nabergoj je tudi 24 let (1873-1897) zastopal tržaško slovensko okolico v dunajskem parlamentu. Za tržaške italijanske liberalce je bilo do tedaj pomembnejše obvladovati mestni svet, ki je v bistvu predstavljal pravi vzvod oblasti v Trstu. Zaradi volilnega zakona, ki je slovenskim okoliškim volilnim okrožjem namenjal le 6 sedežev od skupnih 54, je bila namreč slovenska prisotnost v mestnem svetu zlahka preglasovana.

Na prvih parlamentarnih volitvah za 3. kolegij, ki so bile 16. oktobra 1873, je Nabergoj prejel 1103, Morpurgo pa 357 glasov. Nabergojeva kandidatura in izvolitev v parlament sta pripomogli, da se je v sorazmerno kratkem času slovenska prisotnost v Trstu organizirala tudi zunaj čitalnic. Tržaško slovenstvo je tako pridobilo podobo političnega subjekta: leto kasneje se je ustanovilo tudi Politično društvo Edinost za tržaško okolico, leta 1876 je začelo izhajati istoimensko glasilo, v osemdesetih letih pa so po zaslugi Političnega društva Edinost nastajala društva in organizacije, ki so razširila področja delovanja, na katerih so bili

Ivan Nabergoj

dejavni tržaški Slovenci, nenazadnje tudi zaradi iskanja in ustvarjanja političnega konsenza na volitvah. Nabergojeva politična pot ni bila pot samohodca. Na političnem prizorišču je bil Nabergoj eden izmed tistih tržaških slovenskih politikov, ki so orali ledino pri organiziranju samostojnega političnega zastopanja slovenskega življa tako na Dunaju, kot tudi znotraj tržaškega mestnega oz. deželnega sveta.

Na volitvah leta 1879 je Nabergoju prvič stal nasproti Leopoldo Mauroner. Rezultat volitev, ki so se vršile 6. julija, pa je bil naslednji: Nabergoj 1568, Mauroner 313 glasov.

Leta 1885 se s pojavom ustanovitve društva Concordia (ki so ga na straneh Edinosti posmeholvalno prekrstili v Cikorja) začne intenzivnejša agitacija italijanskih liberalcev na slovenskem podeželju, in to prav v času, ko se je razvijalo pestro slovensko družbeno, kulturno in politično delovanje tudi v mestu.

Leta 1885 je bil Nabergojev protikandidat zopet Leopoldo Mauroner. Izbira ni bila naključna: Mauroner je predsedoval omenjenemu društvu Concordia. Društvo se je v svojem statutu proglašalo za predstavnika interesov podeželja v razmerju z mestom, kar pa je v resnici pomenilo, da je društvo pravzaprav ciljalo nadomestiti edinost (tako z veliko kot z malo začetnico) med Slovenci s tako "concordio", ki bi bila po godu mestni politični eliti.

Kljub temu, da je Mauroner število prejetih glasov skorajda podvojil, je Nabergoj ponovno zmagal z 2141 glasovi. Politična napetost se je nadaljevala tudi po volitvah: tako v takratni Edinosti kot v italijanskem časopisju lahko beremo, da so italijanske družine bojkotirale slovenske krušarice, mlekarice in perice.

Na volitvah v državni zbor 5. marca 1891 Nabergoj prejme ponovno več glasov (1644) od "večnega nasprotnika" Mauronerja in s tem je bil četrtič (ter zadnjič) izvoljen kot poslanec v dunajski parlament.

Volitve leta 1897 predstavljajo mejnik v političnem življenju Slovencev v Trstu, in sicer iz dveh povsem antitetičnih razlogov. Slovincem je takrat po eni strani prvič uspelo izvoliti vseh šest okoliških poslancev v mestni in deželni svet, in sicer z doprinosom kandidature župnika Kosca, po drugi strani pa je kandidat italijanskih liberalcev in Concordie Mauroner prvič na državnoborskih volitvah premagal Ivana Nabergoja: Mauroner je namreč na volitvah 18. marca 1897 dosegel 1882 glasov, Nabergoj pa 1630. Glavnino glasov je sicer Mauroner dosegel v mestu, vendar mu prav na podeželju pridobljeni glasovi odločilno pomagajo k volilni zmagi.

Poraz Ivana Nabergoja na državnoborskih volitvah je sprožil v tržaškem zaledju pravi lov na "izdajalce", ki so z glasom za italijanskega kandidata

pripomogli k volilnemu porazu. Izguba političnega predstavnika v dunajskem parlamentu je pomenila za Slovence v Trstu več kot politični poraz, ki ga je mogoče preboleti na naslednjih volitvah: bil je to nedvoumni signal, da se je na podeželju in v mestu spremenil petindvajset let trajajoči odnos in razmerje sil med tema dvema stvarnostima. Za Slovence v Trstu je bil to hud poraz. Slovenski poslanec na Dunaju namreč ni le neposredno zastopal in predstavljal slovensko prebivalstvo iz Trsta, ampak je bil tudi politična protiutež vladajoči italijanski stranki v Trstu. S svojo prisotnostjo je bil največje jamstvo za direktno posredovanje zahtev Slovencev na Dunaju.

Prvi nastopi Ivana Nabergoja v dunajskem parlamentu so se dotikali zlasti ekonomskega položaja okolice. V prvem govoru 29.3.1874 je Nabergoj npr. obravnaval vprašanje obdavčevanja soli:

"Sol je, kot znano, neizogibno potrebna. Stroški za slednjo najbolj prizadenejo ubogo prebivalstvo, posebno na kamnitem in nerodovitnem Krasu. Sam poznam primere ubogih družin, ki so morale cele tedne uživati nesoljeno hrano, medtem ko so na istrskih obalah pogosto na tisoče centov že pridelane erarne morske soli metali nazaj v morje. Tudi za živali je sol takorekoč življenjska potreba. Omogoča prehrano in prebavo, vpliva na povečanje krvi in poveča torej tudi meso in mast.

Od ukinitve živinske soli leta 1868 se je živinska kuga pomnožila in cena mesa je narasla. Zaradi teh razlogov so se številni deželni zbori obrnili na visoko vlado, naj slednja zniža ceno soli in posebno naj ponovno dovoli pridelovanje in prodajo živinske soli.

V tej smeri so bile sestavljene tudi številne resolucije v državnem zboru. Tako bi znižanje cene soli nedvomno povečalo njeno porabo, kar bi pomenilo malo ali celo nobeno zmanjšanje prihodkov. Dovolim si naprositi vlado, naj čimprej občutljivo zniža ceno soli."

V 80. in 90. letih 19. stoletja je Nabergoj na Dunaju opozarjal poslansko zbornico na najbolj pereča vprašanja Slovencev v Trstu in na Primorskem. Tako se je zavzemal za uporabo slovenskega jezika v javni upravi, zanimal se je za ureditev razmer v sodstvu in šolstvu. Posebno odmevna je bila interpelacija, ki jo je vložil leta 1888, s katero je zahteval, naj ministrstvo za šolstvo ukaže tržaškemu namestništvu ustanovitev slovenskih osnovnih šol v Trstu, v naslednjih letih pa se je zavzemal tudi za razvoj šolstva. Osrednje dunajske oblasti je torej opozarjal na vprašanja, ki so v Trstu naletela na gluha ušesa pri italijanski liberalni stranki. Leta 1891 mu je cesar za zasluge podelil naslov viteza.

Kakšno oviro je predstavljal za napredek italijanskih nacionalističnih interesov v Trstu in kaj je pomenil Ivan Nabergoj v očeh italijanskih

tržaških politikov, je mogoče najbolje razbrati iz pregleda politične propagande italijanske stranke pred in po volitvah leta 1897. Zanje je bil "l'oste di Prosecco" – "gostilničar s Proseka", kot so ga zmerjali, hud nasprotnik in narodni sovražnik. Zato so si za glavni cilj postavili uničenje političnega dela Ivana Nabergoja. Ob delno spremenjenih volilnih pravilih in s sistematično propagando jim je uspelo izriniti Nabergoja z javnega političnega prizorišča. Na parlamentarnih volitah je tedaj prvič zmagal italijanski kandidat Mauroner, tržaško italijansko časopisje in mestni svet pa sta izzvala pravi ostrakizem do Nabergoja in mu povsem onemogočala vstop v mestni svet. V slovenskem političnem in narodnem življenju pa je bil veliki Nabergoj še vedno aktiven, pa čeprav izrazito na krajevni ravni.

Janez Povše

NIKAR DRVENJA DNEVOV

Nikar več dnevov, ki drvijo,
 drvijo noro čez kazalce ure,
 s tiktakanjem drobijo stebila trav,
 drvijo in se nagibajo nad dušo
 kot stooka skala tesnobe,
 nikar več brzenja v vedno novi dan,
 vsak novi dan ima še ostrejšo urine kazalce,
 vsak dan do krvi gozdove odšteva,
 grize nebo in ga razjeda
 iz dneva v dan in spet v novi dan,
 in tako vse manj vem, kdo sem,
 najbrž potiskanje dneva skozi dan,
 od urinih kazalcev vsak hip preboden
 in ves izpit od obsedenega tika taka,
 nikar več tega strašnega drvenja,
 v njem ni prostora za mir,
 za mir ni prostora in ne za čas,

ne za spokojne ribnike
in ne za počivajoča ptičja krila,
lastavice so pa sploh odletele na Saturn ali v nič,
ni prostora in ni časa za stisk roke,
ne za topel pogled in svetel pozdrav,
ne, ne, ne več tega brezmilostnega drvenja,
v njem ni več valov morja, ki šepetajo uspravanko,
če so cvetlice, se lesketajo kot krila krokarjev,
če je zarja, v ponorelosti ugaša in se prižiga,
če je morje, spodjeda vrhove najvišjih gor
in jih neslišno ruši v puščavo,
nikar nikar tega potiskanja skozi čas,
utrujen sem od teh udarcev,
od tu ni več daleč do plahutanja temnih vojn,
vojn in njihovega smrtnega sikanja,
ki nas želi vse spremeniti v brezčutne kipe,
ne, ne več te nore vladavine časa
in njegovega načrtnega drobljenja src
v ledene koščke nezaupljivosti,
ne več ne več ne več,
miru mi dajte, samo kapljico miru,
samo enega od njegovih dihov,
en sam dih miru mi podarite,
da bom jaz spet jaz, olajšan in srečen
in da bomo vsi mi spet mi
in bomo lahko spet polni ljubezni do drugega
in se bomo spet kot prijatelji zahvaljevali nebesom,
da so vedno, vedno na nas mislila
in nam niso niti en sam hip svoje rešitve odtegnila.

LETNO POROČILO GORIŠKE MOHORJEVE DRUŽBE

Marko Tavčar

SPOMIN NA 150-LETNICO USTANOVITVE

" Ta pomembni jubilej Mohorjeve družbe je močan klic mohorjanom, da ponovno vstopijo, če se lahko izrazim s Cankarjevim simbolom, v skrito kamrico njenega sveta, kjer so shranjene misli, trud, veselje, upi tolikih odličnih otrok slovenske matere, da razpihajo pepel, ki se je nad tem duhovnim bogastvom nabral, ter z njihovo vero, z njihovim pogumom in z našemu času odgovarjajočimi prijemi odgovorijo na današnje in prihodnje izzive, pa tudi na tiha hrepenenja slovenskega občestva."

Foto: Bumbaca

Predsednik GMD dr. Oskar Simčič med govorom na slavnostni prireditvi v Gorici

Te misli so vzete iz slavnostnega nagovora predsednika Goriške Mohorjeve družbe, msgr. dr. Oskarja Simčiča na proslavi v počastitev 150-letnice ustanovitve Mohorjeve družbe, ki smo jo priredili 23. novembra 2001 v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici in se tako pridružili sestrskima družbama, ki sta s slovesnostima v mesecu septembru v Celju in skupno osrednjo

v Celovcu obeležili pomembni visoki jubilej. Sam jubilej smo počastili tudi z izdajo knjige Lojzke Bratuž *Iz goriške preteklosti*, o kateri smo nekaj več povedali že v lanskem poročilu.

Proslava v Gorici, ki jo je izbrano povezovala prof. Marija Češcut in na kateri je uvodoma nastopil tudi MePZ Lojze Bratuž pod vodstvom Bogdana Kralja, je bila tudi priložnost za predstavitev redne zbirke za leto 2002. Po tem uradnem delu pa so se številni gostje in udeleženci proslave zbrali v sosednji telovadnici, kjer se je srečanje nadaljevalo ob družabnosti in pravih "Sonjinih" slaščicah ter odličnih briških vinih.

PODELITEV DRŽAVNEGA PRIZNANJA

Obeležje 150-letnice je nedvomno doseglo najvišje družbeno priznanje v sredo, 18. decembra 2001, ko je slovenski predsednik Milan Kučan izročil predstavnikom vseh treh Mohorjevih državno odlikovanje *Zlati častni znak svobode republike Slovenije*. Predlog za to priznanje so predsedniku predstavile Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Slovenska matica in Društvo slovenskih pisateljev. V utemeljitvi je izrecno poudarjeno dolgotrajno kulturno in duhovno poslanstvo, posebej pa neutrudno širjenje slovenske knjige in utrjevanje narodne zavesti med Slovenci. Ob svečani predaji v predsedniški palači v Ljubljani se je predsedniku Kučanu v imenu vseh treh Mohorjevih zahvalil msgr. dr. Oskar Simčič. Zaradi vsebinske tehtnosti na tem mestu objavljamo njegov nagovor:

"Spoštovani gospod predsednik republike Slovenije, prijatelja in predsednika celjske in celovške Mohorjeve družbe sta me, starejšega med enakimi, trenutno predsednika Goriške Mohorjeve družbe, prosila, naj v imenu vseh treh vej Mohorjeve družine izrazim čustva, ki nas v tem trenutku prevevajo.

Stopetdesetletni jubilej Mohorjeve družbe, ki je zaznamoval leto 2001, ni mogel doživeti lepšega sklepnega izraza, kot je ta dogodek tu v osrednjem državnem domu slovenskega naroda.

Prvo in glavno čustvo je torej čustvo iskrene in tople hvaležnosti predlagateljem za to priznanje, kulturnikom, ki so predlog utemeljili in ga ovrednotili, zlasti pa vam, gospod predsednik, ki ste predlog sprejeli in ga blagohotno osvojili ter podpisali odloč-

bo za visoko državno odlikovanje vsem trem Mohorjevim družbam, oziroma vsej Mohorjevi družini, delujoči tako v matični domovini kakor v severnem in zahodnem zamejstvu.

V tej pomenljivi gesti Mohorjani čutimo ne le priznanje za nedvomne zasluge, ki jih slovenski narod dolguje Mohorjevi družbi v pretekli oz.

Svečan sprejem pri predsedniku republike. Z leve predsedniki treh Mohorjevih: msgr. Oskar Simčič, Jože Kopeinig, Jože Planinšek, mariborski škof msgr. Franc Kramberger, minister za kulturo Andreja Rihter predsednik, RS Milan Kučan, predsednik SAZU dr. France Bernik

polpretekli zgodovini, marveč tudi spodbudo za njeno nadaljnjo svojsko sporočilno kulturno dejavnost.

Biti in se veseliti, da smo danes Slovenci, oziroma zvestoba slovenstvu danes zahteva od nas marsikaj, kar ni zahtevala od slovenskih kmetov in intelektualcev v času ustanavljanja družbe sv. Mohorja, pa tudi ne od ustanoviteljev Slomška, Einspielerja, Janežiča, vendar pa ni brez odraza z njihovo ljubeznijo in zvestobo do naroda, ki so mu pripadali. Vsekakor, kar je narod kdaj doživel, je vtisnjeno v naši biti. Nadalje menim, da prav današnja pluralnost kulturnih predlogov v slovenski družbi kliče po primerni kulturni prisotnosti krščanskega srčnega pogleda na svet, ljudi, stvari, dogodke, kar ni seveda le naloga Mohorjeve družbe, a ji po svoji zgodovinski in duhovni dediščini pripada v prvi osebi.

Veliki slovenski kulturnik prof. France Koblar, kateremu ne more nihče očitati ideoloških miselnih ožin, je v svojem *Obračunu*, pisanem v dramatičnih okoliščinah zadnjih vojnih dni, zabeležil nekako duhovno oporoko: 'Najhujša razočaranja in največ bridkosti so mi prinesla spoznanja vojnih let - pomanjkanje človečnosti na eni in na drugi strani ..., a prav zato moje prepričanje ostane: prosvetljeni krščanski humanizem.' Tako Koblar! Torej delo Mohorjeve družbe, da se ta pomembna poteza, ki izvorno pripada duhu in zgodovini slovenskega ljudstva, pokaže navzven, seveda v dialoškem ekumenskem in prijateljskem vzdušju z drugače čutečimi sestavinami slovenske družbe.

Kot zamejec, ki je z veliko bolečino v srcu rasel v poniževalnem zanikanju slovenske prisotnosti na primorskih tleh, zlasti njenega najpomembnejšega simbola, slovenskega jezika, in so mu prav knjige Goriške Mohorjeve družbe od Prvih korakov in Kolačkov pomagale rasti v slovenskem sluhu srca, težko poslušam nekatere takozvane slovenske svetovljane, pa tudi dijake slovenskih srednjih šol, ki podcenjujejo slovenski jezik. Seveda se moramo kot Slovenci naučiti še kakega tujega jezika, a materni jezik je le slovenski!

Kaplanu Čedermacu je vse dni, ko je bil jezik preganjan, izrinjen celo iz cerkve, in je smel ostati le še v družinah, posebno prirasel k srcu. Trudil se je, da bi mu pel in bi dal ljudem občutiti njegovo lepoto... jezik mu ni bil le sredstvo, da z njim oznanja Kristusov nauk, bil mu je pesem, katere melodijo uživa s polnim srcem ne glede na vsebino... In knjige, danes, ko malokdo bere, to je toženje od vsepovsod... Z veseljem uporabljam in se poslužujem vseh sporočilnih sredstev, ki mi jih sodobna tehnologija nudi. A knjiga ostane le prijateljica, s katero se pogovarjam, ko mi je veselo ali hudo pri srcu, zlasti pa iščem hrane za svojega duha. Obenem pa večkrat mislim in ohranjam spomin na mla-

dega obsojenca na drugem tržaškem procesu Simona Kosa iz Ruta v Baški grapi... in na njegovo tihotapsko romanje čez Bohinjske hribe, tedaj mejo med Italijo in Jugoslavijo, ne s tobakom, marveč s slovenskimi knjigami. Upam, da bo tudi ta bežni pogled v zamejsko stvarnost lahko pomagal dojemati našo zamejsko stvarnost in jo podpirati...

V vaši odločitvi, gospod predsednik, se skriva vsa ta enkratna slovenska stvarnost. Prav zato naj v imenu nekdanjih in sedanjih Mohorjanov še enkrat rečem: hvala lepa!"

KNJIŽNE IZDAJE

Omenili smo že, da je bila slovesnost v počastitev 150-letnice v centru Bratuž priložnost za predstavitev knjižne zbirke za leto 2002, ki so jo sestavljale naslednje knjige:

Koledar 2002, Zbornik na 264 straneh je zvest svoji vlogi zapisovalca pomembnih dogodkov v krajevni in vesoljni Cerkvi, domačih družbeno – političnih premikov ter delovanja številnih ustanov, organizacij in društev v našem zamejstvu. To bogato vsebino izpričuje tudi fotografska dokumentacija o dogodkih. Koledar je uredil dr. Jožko Markuža, opremil pa mladi Ivan Žerjal.

Kot 12. zvezek zbirke Naše korenine je izšel *Zbornik ob 100-letnici rojstva znanega šolnika in kulturnega delavca dr. Antona Kacina (1901-1984)*, ki je bil dolga leta tudi urednik in tajnik GMD. Uvodni predstaviti njegovega življenja in dela sledi zanimiv izbor izbor njegovih spisov, ki posredno osvetljujejo razmere slovenske manjšine v Italiji med obema vojnama in v drugem povojnem obdobju. Zlasti so zanimivi spisi o obnovi slovenskega šolstva v zamejstvu. Izbor del je opravila in knjigo uredila hčerka prof. Marija Kacin, kot je običaj, pa je tudi to knjigo opremil Pavel Medvešček.

V redni zbirki je izšla tudi knjiga Jurija Paljka *Očetovstvo malo drugače*, ki je nastala s predelavo istoimenskih zgodb, ki jih je avtor – sicer časnikar pri tedniku *Novi glas* in uveljavljen pesnik, napisal za poletne sporede Radia Trst A od leta 1998 do 2001. Knjiga je s svojo včasih smešno in zabavno, včasih pa tudi hudo resno pripovedjo o vsakodnevnih prigodah v družini Paljkovih, s svojimi vsakodnevnimi zgodbami vzbudila živo zanimanje ne le med domačimi bralci, ampak tudi med recenzenti, ki so ji posvetili precejšnjo pozornost. Knjigo je ilustriral in opremil Davorin Devetak.

V času globalizacije tudi prehrambenih navad, lahko pomeni knjiga receptov važno obogatitev in posredno skrb za ohranjanje slovenske kulturne dediščine v našem prostoru. To smemo trditi tudi o knjigi *Sonjine slaščice* s podnaslovom *Dobrote iz Števerjana v Brdih*, ki sta jo

sestavili Sonja Marija Maraž in njena hčerka Irena Bednarich. V knjigi sta mama in hči predstavili 70 receptov, ki so dragocen doprinos pri ohranjanju prehrabene kulture med nami. Sama predstavitev zbirke ob jubilejni svečanosti je bila tudi priložnost za praktično preverjanje veljavnosti receptov.

DRUGE IZDAJE

Meseca maja je pri GMD izšla pesniška zbirka z naslovom *Žejni olean-der*, gre za knjižni prvenec Majde Artač Sturman, znane kulturne delavke in slavistke z Opčin pri Trstu. Knjigo je ilustriral in opremil Edi Žerjal, v njej pa je pesnica zbrala 49 poezij, porazdeljenih v sedem ciklov.

Meseca septembra 2002 pa je zagledalo luč sveta dragoceno zgodovinsko delo. To je knjiga *Goriški spomini*, ki jo je zbral in uredil zgodovinar dr. Branko Marušič, podnaslov *Sodobniki o Gorici in Goriški v letih 1830-1918* natančno opredeljuje vsebino te nenavadno zanimive zgodovinske antologije. V delu je objavljenih 48 prispevkov 42 avtorjev, med njimi pa sta dva nepoznana. O tem pomembnem delu je na odmevno obiskani predstavitvi spregovoril prof. dr. Stane Granda, knjigo pa je opremil Pavel Medvešček.

Glede knjižnih izdaj naj dodamo, da smo pri GMD z velikim zadovolšenjem vzeli na znanje, da sta bili za nagrado Klio, ki jo podeljuje Društvo slovenskih zgodovinarjev, predlagani kar dve knjigi, ki sta izšli pri GMD, in sicer knjiga Borisa Mlakarja *Tragedija v Cerknem pozimi 1944 in Sardinici* Dorice Makuc.

PERIODIKA

Tednik *Novi glas* pomeni za Zadrugo Goriška Mohorjeva veliko založniško breme, a vsi se zavedamo, da odigrava ta list izredno pomembno vlogo na prizorišču javnega obveščanja slovenske manjšine v Italiji. Spomladi je prišlo na vrhu tednika do zgodovinske zamenjave. Upravni svet Zadruge Goriške Mohorjeve je na redni seji v četrtek, 21. februarja 2002, z obžalovanjem vzel na znanje nepreklicni sklep dalekovidnega pobudnika za združitev Novega lista in Katoliškega glasa dr. Draga Legiše, da odstopi, ker iz zdravstvenih razlogov ne more več opravljati dolžnosti odgovornega urednika. Zato je upravni svet soglasno odločil, da to odgovorno mesto zaupa časnikarju Juriju Paljku, v prepričanju, da bo ta notranja izbira najboljše jamstvo za ohranjanje usmeritve in opredelitve Novega glasa.

Prav je tudi, da posvetimo nekaj besed mesečniku za otroke *Pastirček*. Urednik Marjan Markežič je skrbel za redno izhajanje revije, a tudi, da je v Pastirčkovi knjižnici izšla zbirka ljudskih pesmi za otroške zборе z naslovom *Eno si zapojmo, ali pa vse*, ob knjižni publikaciji sta

izšli tudi glasbena kaseta in zgoščenka, na katerih so posnetki otroških zborov iz Goriškega, ki izvajajo ta program. Avtorica izbora in veznih besedil ter shem za uporabo posnetkov pri glasbenem pouku je Marja Feinig. Spremljave za klavir je prispevala Damijana Čevdek. Notografija je delo Janka Hareja, ilustracije pa Danile Komjanc. Za instrumentalno spremljavo na posnetkih je poskrbel Aleksander Ipavec, tonski mojster pa je bil Niko Klanjšček. Ta Pastirčkova publikacija je doživela topel sprejem zlasti med osnovnošolsko mladino in učitelji.

SELITEV NA TRAVNIK

Za GMD in druge ustanove, ki so doslej imele svoj sedež v zgodovinski hiši na Placuti št. 18, pa je bilo poletje 2002 tudi v znamenju velike selitve. Zaradi novih varnostnih predpisov in dotrajanosti poslopja smo morali skupaj s tednikom Novi glas in Pastirčkom sredi poletja zapustiti zgodovinski sedež številnih kulturnih ustanov na Placuti in se preseliti v vrhnja nadstropja obnovljene stavbe Katoliške knjigarne na Travniku št. 25 v Gorici. V tej prenovljeni hiši, ki je last najstarejše slovenske ustanove v Gorici, se pravi Katoliškega tiskovnega društva, bodo odslej imeli svoj sedež ob Katoliški knjigarni še tednik Novi glas, otroška revija Pastirček, Likovna galerija Ars in seveda Goriška Mohorjeva družba. Slovesno odprtje je bilo 9. septembra 2002 in je pomenilo lepo priznanje vsem, ki so se trudili za obnovo in s tem potrditev slovenske prisotnosti v samem središču Gorice. Goriški nadškof msgr. dr. Dino De Antoni, ki je ob odprtju blagoslovil nove prostore, je ob tem izrecno izrazil željo in prošnjo, da bi ta kraj, ki povezuje slovensko tiskano besedo z vso slovensko kulturo, ostal prostor duha v najširšem pomenu besede.

SKLEP

Ob vsem tem raznolikem dogajanju med nami, bi radi za konec izpostavili še eno misel, ki jo je izrekel na slovesnem praznovanju 150-letnice ustanovitve Mohorjeve družbe v centru Bratuž predsednik GMD msgr. dr. Oskar Simčič. Vprašal se je o pomenu Mohorjeve družbe danes in o 'razkošnosti' treh družb v razmeroma majhnem slovenskem kulturnem prostoru. Tri hiše obstajajo, je dejal, "da bi ohranili mohorjansko izročilo in sporočilo v razmerah, ki so nam bile vsiljene". Med nami obstaja zgledno sodelovanje, ki se lahko še stopnjuje. Glede pomena GMD danes pa je menil, da "pluralnost kulturnih ponudb, še zlasti protislovnih, kliče po primerni kulturni prisotnosti krščanskega pogleda na svet". Ob tej zavesti delamo naprej!

KRONIKA MOHORJEVE DRUŽBE CELJE

Janko Jeromen

Leto 2001 je bilo vse v znamenju velikega jubileja 150-letnice Mohorjeve družbe. Glavni proslavi v Celju na praznik ustanovitelja Mohorjeve, blaženega škofa A. M. Slomška, o kateri smo poročali že v lanskem koledarju, je sledila vrsta dogodkov, nanizanih okrog slovenskega knjižnega sejma v drugi polovici *NOVEMBRA*, ki so še podčrtali to pomembno obletnico najstarejše slovenske založbe.

Predstavitve dela *Svobodni v Kristusu*

Nekaj dni pred otvoritvijo knjižnega sejma smo predstavili eno najpomembnejših del v vsej zgodovini moralne teologije, delo Bernarda Häringa *SVOBODNI V KRISTUSU* s podnaslovom *Moralna teologija za dejavno vsakdanje krščansko življenje*. Obsežno delo v treh zvezkih, skupaj prek 1300 strani, ki je ob prvem izidu vzbudilo precej pozornosti, je tudi ob predstavitvi prve izdaje v slovenščini razvelo duhove, tako da se je predstavitev razvila v razgreto razpravo. Najbolje jo lahko povzamemo s stavkom, ki ga je zapisal urednik te izdaje, dr. Anton Mlinar: "Kljub temu, da je od izida prvega izvirnika v angleškem jeziku že več kot 20 let, je priročnik za moralno teologijo *Svobodni v Kristusu* še vedno zelo aktualen, in predvsem v tistem delu in na tistih področjih, na katerih je avtor zaradi težkih razmer, v katerih je pisal, pisal brezskrbno, ne da bi hotel komu ugajati. Ti deli izpričujejo upravičenost naslova *Svobodni v Kristusu*. Gre za prvino preroškega etosa, ki se ne zadovolji s splošnimi rešitvami in zgolj z razumevanjem problemov, ampak zahteva spremembe, odkrito soočenje z najtežjimi vprašanji in pogovor o posameznih primerih. Tudi to daje delu podobo celote."

V okviru knjižnega sejma smo na posebni predstavitvi seznanili slovenske medije z glavnimi dosežki naše založbe v jubilejnem letu. Poleg že omenjenih jubilejnih izdaj je posebno pozornost doživel zadnji,

Nekaj dni pred otvoritvijo knjižnega sejma smo predstavili eno najpomembnejših del v vsej zgodovini moralne teologije, delo Bernarda Häringa *SVOBODNI V KRISTUSU* s podnaslovom *Moralna teologija za dejavno vsakdanje krščansko življenje*. Obsežno delo v treh zvezkih, skupaj prek 1300 strani, ki je ob prvem izidu

5. zvezek LETA SVETNIKOV. S tem smo zaključili prenovljeno izdajo slovenske "svetniške enciklopedije" pod uredniškim vodstvom dr. Marijana Smolika. Peti del vsebuje 100 strani dopolnil in popravkov, dobrih 20 strani svetniške ikonografije (o upodabljanju svetnikov) in vrsto kazal na prek 500 straneh, brez katerih bi bilo tako obsežno delo le slabo uporabno. Skupaj obsega ta enciklopedija 3968 strani, na katerih je predstavljenih skoraj 5000 svetnikov. Slovensko javnost in še posebej obiskovalce knjižnega sejma pa smo opozorili na svoj jubilej s kulturno prireditvijo v petek 30. novembra, na kateri smo skupaj z Radiem Ognjišče v Štihovi dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani podelili nagrade 4. literarnega natečaja za poezijo in kratko prozo MOJ ČOPIČ JE BESEDA. Izdali smo tudi zbornik tega natečaja, v katerem so predstavljeni vsi nagrajenci in nekateri drugi, t. o. o. pešnejši udeleženci in udeleženke.

DECEMBER: V sredo 18. decembra dopoldan smo v Ljubljani predstavili svojo REDNO KNJIŽNO ZBIRKO za leto 2001. Tudi zbirka je odsevala slavnostno leto, saj so bila med petimi knjigami poleg koledarja za leto 2002 kar tri izvirna slovenska dela: Skice iz življenja mojstra Jožeta Plečnika MOJSTER NEBEŠKE LEPOTE izpod peresa Ivana Sivca, drugonagrajeni roman ob desetletnici naše osamosvojitve SKRIVNOST SANDRE K. avtorice Helene Kos in priročnik za pravo uživanje narave BITI Z NARAVO slovenskega psihoterapevta Bogdana Žorža. Zbirko je zaokrožil še prevod francoskega dela SKRIVNOSTI OKULTNEGA IN NENAVADNEGA avtorja Jeana Vernetta, ki je mednarodno priznan krščanski strokovnjak za to, vedno aktualno in nikoli do kraja razjasnjeno temo.

Istega dne popoldan je v veliki dvorani predsedniške palače v Ljubljani predsednik Republike Slovenije vročil predstavnikom vseh treh Mohorjevih družb državno odlikovanje Zlati častni znak svobode Republike Slovenije. Ob svoji 150-letnici so si ga zaslužile z neutrudnim širjenjem slovenske knjige in z utrjevanjem narodne zavesti, kot je bilo zapisano že v razglasu tega odlikovanja, ki smo ga prejeli iz urada predsednika republike na dan naše proslave, 24. septembra. V priložnostnem nagovoru je predsednik republike posebej poudaril Slomškovo daljnovidnost in pravilno razumevanje časa, ko se je odločil, da spodbudi ustanovitev Mohorjeve družbe. Tudi danes si moramo zastaviti vprašanje, kaj moramo storiti, da se naša narodna istovetnost ob vstopu v Združeno Evropo ne bo izgubila. V imenu vseh treh Mohorjevih se mu je za podeljena priznanja zahvalil predsednik Goriške Mohorjeve dr. Oskar Simčič. S tem dnem je postala Mohorjeva družba Celje edina slovenska kulturna organizacija, ki je prejela najvišje odlikovanje slovenske države in slovenske Cerkve - ta ji je podelila Odličje sv. Cirila in Metoda že ob njeni 140-letnici.

Nekaj dni pred božičem smo predstavili še dve deli slovenskih znanstvenikov, s katerima smo zaokrožili svoje jubilejno založniško leto: KOZMOS, EVOLUCIJA, ŽIVLJENJE dr. Jožeta Hlebša, profesorja na univerzi v Salzburgu, in ponatis temeljnega dela dr. Janeza Janžekoviča SMISEL ŽIVLJENJA ob stoletnici avtorjevega rojstva.

Tako se je izteklo jubilejno leto, ki ni bilo bogato in polno doživetij le zaradi častitljive obletnice, ampak tudi zaradi obsežne knjižne bere: skupaj smo izdali 85 publikacij, od tega 78 knjig (42 novosti, od tega 16 izvirnih slovenskih, 17 ponatisov (5 slovenskih), 19 veroučnih publikacij), 2 kaseti za otroke, 1 CD resne glasbe ter 4 druge publikacije. Po številu naslovov smo tako krepko preseгли zadnja leta, po skupni nakladi pa smo ostali na ravni leta 2000. Vse to kaže, da je založništvo in knjigotrštvo v Sloveniji vedno trši posel.

LETO 2002 se je začelo živahno: že v prvih dneh je izšla knjiga V KRALJESTVU KONDORJEV IN NEVIHT, *Pol stoletja andinizma slovenskih izseljencev v Argentini, izdano v spomin dr. Vojku Arku*. To je zbornik, ki smo ga izdali skupaj s Slovensko kulturno akcijo iz Buenos Airese in z Izselskim društvom Slovenija v svetu in ki bogato ilustriran na 416 straneh prinaša prispevke 15 avtorjev o najpomembnejših dosežkih argentinskih Slovencev andinistov in alpinistov. Prva predstavitev zbornika, pri kateri so sodelovali predstavniki sozaložnic in argentinskih ter slovenskih planincev, je bila 1. februarja v prostorih Svetovnega slovenskega kongresa v Ljubljani, sledile pa so ji še predstavitve v drugih slovenskih krajih. Knjiga je naletela na bogat odmev v vseh medijih, še posebej v dnevnem tisku.

POMLAD je bila založniško posvečena predvsem poeziji: najprej, v začetku marca smo izdali MEDITACIJE Franca Sodje, lazarista, pesnika, pripovednika in nabožnega pisatelja, ki 88-leten živi in deluje kot duhovni vodja slovenskega starostnega doma Lipa v Torontu. Delo je prvič izšlo leta 1966 v Argentini, prva izdaja v Sloveniji pa je obogatena še z risbami Franceta Goršeta, s katerimi smo dopolnili pesnikovo razmišljanje o križevem potu.

V začetku aprila smo v obliki literarnega večera predstavili novo pesniško zbirko KO PO SINJEM NEBU JADRAM avtorice Rože Gantar, ki jo slovenska publika že pozna po pesmih in otroških igricah.

Konec maja smo predstavili še tretjo knjigo poezije SAMOTA ZGORELEGA ČASA, ki prinaša prerez skozi pesniški opus poeta Mitja Šarabona. Njegovo življenjsko usodo in pesniško podobo je razgrnil pred nami prof. France Pibernik v izčrpni študiji, ki jo dopolnjujejo dokumentarne fotografije. V tej "poetični" pomladi pa je izšlo še nekaj del. Konec MARCA smo izdali šmarnice za otroke izpod peresa pisateljice

Berte Golobove SVETNIKI, BOŽJI PRIJATELJI. Ugledna mladinska pisateljica je znala brez težave poiskati v prenovljeni izdaji LETA SVETNIKOV trideset svetniških likov, ki nas vsaj z eno svojo krepostjo spodbujajo k boljšemu življenju. Šmarnice, ki smo jih dopolnili še z barvnimi sličicami izbranih svetnikov, so mlade lepo nagovorile in nekateri, ki so se prepozno odločili zanje, so žal ostali brez njih. Tudi letos se bomo potrudili, da bodo slovenski otroci prihodnje leto imeli na voljo privlačne in duhovno bogate šmarnice.

V APRILU je izšla knjiga POT MOLKA slovenske pisateljice Mare Cerar Hull, rojene v Domžalah in živeče v ZDA. Gre za nadaljevanje njene avtobiografsko zasnovane zgodbe, ki se je začela s knjigo POLETJE MOLKA (izšla pri nas 1995).

V istem času je izšla tudi vedra mladinska knjiga Milana Petka ČAROBNI SVET BREZOVE ULICE, ki smo jo predstavili na tiskovni konferenci 16. maja, pozneje pa v več knjižnicah in osnovnih šolah po Sloveniji.

V MAJU smo izdali dve deli, s katerima smo želeli predvsem odraščajočim mladim približati božjo lepoto in njegovo razsipno darežljivost. To sta nova izdaja SONČNE PESMI sv. Frančiška Asiškega z umetniškimi fotografijami F. Steleta in spremno besedo dr. R. Vodeba in tridelna voščilnicavizitka, namenjena našim birmancem. Tokrat ne gre za običajno voščilnico z nekaj besedami. S to voščilnico smo skušali nagovoriti posebej birmanke in posebej birmance z izbranim besedilom, ki ga je za ta namen pripravil teolog in mladinski vzgojitelj Martin Lisec. Veseli smo, da so slovenski starši in duhovniki to novost lepo sprejeli in tako pokazali, kako potrebna so birmanska darila ali spominki, ki so naravnani na vsebino tega zakramenta in ne le na zunanji blišč.

Konec maja je izšlo delo, ki je zbudilo predvsem pri vzgojiteljih in starših veliko pozornosti: RAZVAJENOST, *rak sodobne vzgoje* psihologa in psihoterapevta Bogdana Žorža, duhovite karikature pa je prispevala Aljana Primožič. Kako močno nas je ta knjiga nagovorila in kako potrebna je bila, kaže dejstvo, da je prva naklada pošla že v treh mesecih. Delo je še posebej pomembno zato, ker tudi v svetovnih merilih orje ledino, saj se, kot ugotavlja avtor, s pojmom razvajenosti ukvarjajo predvsem pedagogi, psihoterapevti pa raje govorijo o travmah, zavrtoštih, nevrozah ipd., kar je dejansko vse vključeno v pojmu razvajenost. Vrsta slovenskih strokovnjakov je to delo ocenila pohvalno in najbolj brani časopisi in revije so mu posvetile obširne predstavitve.

JUNIJ je prinesel nam, posebej pa našemu sodelavcu prevajalcu Jaroslavu Novaku še eno priznanje: za svoj prevod romana o sv. Frančišku Nikosa Kazantzakisa BOŽJI UBOŽEC, ki smo ga izdali v letu 2000, je po

odločitvi komisije Društva slovenskih knjižnih prevajalcev prejel 5. junija *Sovretovo nagrado za leto 2002*. Jaroslav Novak, ki prevaja leposlovje že dobrih trideset let, je Slovencem znan po prevodih nemških pisateljev, predvsem Hermanna Hesseja, ki ga je izdajal v lastni založbi *Pan, Dražgoše*. Grški pisatelj in nobelovec Nikos Kazantzakis je ena najizvirnejših literarnih osebnosti minulega stoletja, njegov roman o sv. Frančišku pa je delo, ki s svojo silovitostjo, popolnoma ustrezno svetnikovi osebnosti, bralca nikoli ne pusti neprizadetega. To smo spoznali tudi mi, saj so v uredništvo prihajala mnenja z vseh strani. Glavno zaslugo za to ima prevajalec Jaroslav Novak, ki se je pri prevajanju izkazal z občudovanja vredno slogovno askezo, kot je v utemeljitvi nagrade zapisala komisija.

Sredi junija, pred praznikom slovenske državnosti, smo predstavili *Priročnik za pešpotnike in romarje SLOMŠKOVA POT* uglednega planinskega pisca dr. Stanka Klinarja. Bogato ilustrirani vodnik je nastal na pobudo Gorniškega kluba Savinjske doline in dr. Franca Zabukoška, ki je trasiral in označil to romarsko pot od Bizeljskega do Nove cerkve, skozi kraje, kjer je bival in deloval blaženi A. M. Slomšek. Celotna pot je razdeljena v štiri enodnevne etape, večina pohodnikov pa jo bo verjetno razdelila v še več etap, saj je ob poti toliko lepot in zanimivosti, da je res škoda preveč hiteti. Še verjetneje pa je ne bodo prehodili v enem zamahu ampak po delih. Po nekaj letih že nastaja tradicija, da se na dan državnosti, 25. junija, množično podamo na *Slomškovo pot* in prehodimo vsaj del, ki je izbran za tisto leto. V vodniku pa so poleg *Slomškove poti* v ožjem smislu predstavljeni tudi glavni kraji Slomškovega delovanja, ki jih obsega *razširjena Slomškova pot*: Maribor, Celje, Vuzenica, Št. Andraž in Celovec. Do njih se verjetno ne bomo podali peš ampak z avtom, avtor pa nas pri vsakem kraju opozori, česa ne smemo prezreti.

Izdali smo knjigo T. Haeckerja *ČLOVEKOV DUH IN RESNICA*. Predstavljena je bila na simpoziju na Rebrci na Koroškem v petek, 5. julija in v sredo, 18. septembra na kulturnem večeru MD v Celju. Po besedah prevajalca mag. V. Ošlaka je Haecker najplemenitejši nemški duh minulega stoletja in s svojo krščansko filozofsko mislijo velik dar nemštva samemu sebi in Evropi.

V septembru 2002 šteje Mohorjeva družba Celje 23 zaposlenih: 8 jih dela na upravi v Celju, Prešernova 23 (računovodstvo, prodaja), 10 jih dela na uredništvu v Ljubljani, Resljeva 11, štirje delajo v prodajnem skladišču v Ljubljani, Poljanska 4; v gospodarski družbi Mohorjan d.o.o. (Mohorjeva knjigarna) v Celju, Prešernova 23, delajo trije. V oktobru začne delati novi glavni urednik Igor Bahovec, univ. dipl. fizik in doktorand sociologije, v decembru pa odide v pokoj ravnatelj Janko Jeromen.

DELOVNO POROČILO ZA LETO 2002

MOHORJEVA DRUŽBA CELOVEC

Anton Koren

Praznovanje naše 150. obletnice je močno odmevalo, še zlasti ker so mediji posvetili naši ustanovi veliko pozornost. Poročali so predvsem o pestrosti našega delovanja in o zgodovini Mohorjeve, kar se je izražalo v televizijskih dokumentacijah v Avstriji in Sloveniji. Tako je oddaja "Österreich-Bild" decembra 2001 v glavnem oddajnem času namenila ekskluzivno polurno oddajo delovanju celovške Mohorjeve.

Po koncu praznovanj smo bili spet soočeni s stvarnostjo in z našim vsakdanjim prizadevanjem za nadaljnji obstoj. Letos se izteka desetletna mandatna doba *Mohorjevega odbora*, zato se je le-ta na številnih sejah in klavzurah ukvarjal z uspe-

Poverjeniki Celovške Mohorjeve družbe

hi in neuspehi desetletne mandatne dobe ter določil smernice za volilni občni zbor, ki bo 18. oktobra 2002. Temeljito je posodobil pravila Mohorjeve družbe ter skrajšal mandatno dobo z deset na šest let. V naslednji mandatni dobi bodo upravni odbor sestavljali štirje duhovniki in štirje laiki, v nadzornem odboru pa bodo odborniki dva laika in en duhovnik.

Izhodišča za nadaljnje delovanje so zelo različna. V nekaterih oddelkih smo soočeni z močnim upadanjem, kot na primer pri članstvu, ki se vsako leto zmanjša za skoraj 10 %, in pri prodaji slovenskih knjig predvsem na Koroškem in v zdomstvu. Po drugi strani pa se veselimo tudi pozitivnih razvojev kot npr. v naši *ljudski šoli*: že tretje leto imamo dva prva razreda, za šolsko leto 2002/03 smo prejeli kar 25 novih prijav. V *zavetišču* delujejo že tri skupine s skupno več ko petdeset dijakov in šolarji. Približno polovica prijavljenih prihaja iz nemško govorečih družin.

Tudi zmanjšani obseg dejavnosti na področju dijaške vzgoje v *Slomškovem domu* se je izredno obnesel, saj sprejemamo samo slovensko govoreče dijake iz Slovenije in Koroške. Tako se lahko v domu kar najuspešneje trudimo za slovensko besedo. Dom je do zadnjega mesta zaseden.

Z obnovo *Knafljevega doma* na Dunaju smo razširili ponudbo na področju študentske oskrbe, saj lahko zdaj ponudimo bivališče sto dvajsetim študentkam in študentom. Od teh jih je nekaj manj ko sto slovensko govorečih. V Knafljevi hiši sami končujemo gradbena dela. Predvidoma v oktobru 2002 bomo slavnostno odprli popolnoma obnovljeno nad tristo let staro slovensko ustanovo v središču Dunaja.

Če upoštevamo širok spekter naših splošno koristnih dejavnosti, upravičeno ugotavljamo in kritiziramo, da dobivamo zdaleč premalo splošno koristnih podpor. Za ljudsko šolo je podpora zanemarljiva, čeprav nam šola ustvarja precejšnjo izgubo. Urad zveznega kanclerja podpira od treh skupin zavetišča samo eno, ker je naše zavetišče edino, ki ima več skupin. Za založniško dejavnost, ki je pretežno slovenska – z izjemo splošne podpore, ki se je v zadnjih letih zmanjšala na najnižjo možno podporo –, ni nobenih podpor iz sredstev za pospeševanje manjšine. Zdaleč premalo podpor dobivamo za dijaški dom, za študentski dom na Dunaju pa sploh ni nobenih podpor. Če pri naših političnih predstavnikih ne bo mogoče zbuditi zadostnega razumevanja za podpiranje teh dejavnosti, nam ne bo mogoče ohraniti vse pestrosti naše dejavnosti. Prisiljeni bomo posloviti se od tistih dejavnosti, o katerih naši manjšinski politični organizaciji menita, da jim ni treba nameniti posebnih sredstev iz pospeševalnih skladov. Tudi dežela Koroška je v zvezi z uveljavljanjem zahteve po postavitvi dodatnih dvojezičnih krajevnih napisov odrekla vsakršno podporo za našo ustanovo. Zadnji tak primer je bila prireditev "Klasika pri Mohorjevi", vrhunski čezmejni projekt z visokim številom udeležencev, ki smo jo sklenili ob navzočnosti med drugim tudi bivšega zveznega kanclerja in morebitnega kandidata za predsedniško mesto v Avstriji dr. Franza Vranitzkega.

Gospodarsko krizo občutimo posredno tudi preko najemnikov v naši hiši. Po daljših prizadevanjih nam je namesto trgovine Hofer, ki se je preselila na obrobje Celovca, le uspelo pridobiti veletrgovino za obleko KiK, ki se je septembra 2002 vselila v prazne prostore.

Kaj se je še dogajalo v tem letu? Nadaljevala so se pogajanja s celjsko Mohorjevo glede sodelovanja; konkretne premike pričakujemo v letu 2003. Pripravlja se investicija za *tiskarno*, ki naj bi v trdem konkurenčnem boju skrbela za še višjo kakovostno raven in možnost razširitve ponudb. V letošnjem letu so nas obiskali: na Dunaju v sklopu državnega obiska

predsednik Milan Kučan, v domu *Korotan* sta se srečala ljubljanska županja Viktorija Potočnik in dunajski župan dr. Michael Häupl, na našem sedežu v Celovcu pa so nas obiskali državni sekretar dr. Iztok Simoniti iz Slovenije in drugi.

Vse založbe tako v Sloveniji kakor tudi v Avstriji in Nemčiji občutijo oster konkurenčni veter, ki piha na knjižnem trgu. O tem, da bi računalniki, internet in digitalizacija izpodrinili knjigo, je sicer komaj še kaj slišati. Za zdaj je res prav nasprotno: vedno več knjig preplavlja knjižni trg. Tako je npr. v Nemčiji leta 2001 izšlo za 8,5 % več knjig ko leta 2000, na nemškem knjižnem trgu je bilo v istem letu prodanih za 9,4 milijarde evrov knjig, kar pa je za 0,1 % manj ko leta 2000. S podobnim razvojem moramo računati tudi v Avstriji in Sloveniji. Ponudba na knjižnem trgu je vedno večja in tako vedno bolj velja, da obstane in se obrestuje samo dobra knjiga.

Mohorjeva založba v Celovcu je letos izdala 44 knjig, od tega 12 nemških in 32 slovenskih. Med najbolj zanimivimi slovenskimi knjigami so priročniki "Veselo po gobe" Antona Polerja, vodnik "Triglavski narodni park" izpod peresa Bavarca Wolframa Guhla, monografija "Slovenija v besedi in sliki" Andreja Capudra ter prevod zgodovinske študije o povojnem procesu proti nacionalsocialističnemu krvniku na slovenskih tleh Friedrichu Rainerju v Ljubljani z naslovom "Nacistična Avstrija na zatožni klopi" (avtorji: Alfred Elste, Michael Koschat, Hanzi Filipič). Tudi za otroke in mladino je izšlo nekaj knjig. Med njimi je treba omeniti zlasti slikanico Dese Muck, ki je poskrbela za besedilo, in Branke Schwarz, ki je narisala ilustracije, o krških, ki se odpravita na pustolovščino nad zemljo; naslov knjige je "Kakšne barve je svet". Na literarnem področju je treba posebno podčrtati slovensko izdajo romana Fulvia Tomizze "Frančiška", knjigo Milana Dolgana "Pokošena trava - o pisatelju Jožetu Topolovcu Haložanu" ter prevod nekaterih del Ingeborg Bachmann s skupnim naslovom "Izbor".

Na nemškem trgu je bila zelo odmevna knjiga zakoncev Gabriele in Waltherja Schaumann "Unterwegs zwischen Save und Soča" (Med Savo in Sočo), ki opisuje vojaške poti, objekte in kraje spopadov ob bivši soški fronti.

Preteklo leto je bilo izredno pestro tudi na področju prireditev in predstavitev knjig, ki so jih priredili ali pri njih sodelovali sodelavci naše založbe. Našteli smo jih nad 70.

PARITETNI ODBOR IN IZVAJANJE ZAŠČITNEGA ZAKONA

Ivo Jevnikar

"Institucionalni paritetni odbor za vprašanja slovenske manjšine", o katerem govori 3. člen zaščitnega zakona za Slovence (št. 38/2001), ima pomembno vlogo pri izvajanju številnih zaščitnih določil. Do 23. septembra 2001 bi ga bil moral na predlog vlade in po dokaj razčlenjenem postopku za izbiro članov imenovati predsednik republike. Prišlo pa je do hude zamude, saj je bila umestitvena seja šele 19. junija 2002 v Trstu.

PREDPISI O PARITETNEM ODBORU

Pred tem je vlada Silvia Berlusconija v Rimu 14. februarja odobrila, predsednik republike Carlo Azeglio Ciampi pa 27. februarja 2002 izdal pravilnik za delovanje paritetnega odbora.

Foto: Kroma

Umestitvena seja paritetnega odbora 19. junija 2002 v Trstu.

Gre za skopo besedilo v šestih členih, ki določa, da je sedež odbora pri deželni vladi v Trstu. Ta mora tudi poskrbeti za tajniške posle, ki jih sicer finančno krije država, pri čemer že zakon pojasnjuje, da se članstvo v odboru ne honorira. Pravilnik še določa, da umestitveno sejo skliče minister za deželna vprašanja (v našem primeru prof. Enrico La Loggia), na njej pa odbor z abso-

lutno večino izvoli svojega predsednika in podpredsednika, ki morata biti različne narodnosti. Odbor nato vodi predsednik, v njegovi odsotnosti podpredsednik. Ne pravilnik ne zakon ne govorita o trajanju mandata paritetnega odbora in njegovih članov ter o postopku za morebitne zamenjave.

Glede uporabe slovenščine pri delu odbora je pravilnik zelo omejevalen, saj govori le o možnosti, da se odboru dostavijo dokumenti tudi v

slovenščini, vendar jih mora spremljati italijanski prevod, in to brez stroškov v breme samega odbora. Kot bomo videli, pa se je tu po predhodnih protestih slovenskih predstavnikov že od začetka pokazala večja širina pristojnih oblasti.

SESTAVA

Sestavo odbora določa že omenjeni 3. člen zaščitnega zakona. Paritetičnost je v tem, da je med skupno 20 člani 10 "italijanskih državljanov slovenskega jezika".

Po zakonu mora štiri člane (med njimi enega slovenskega jezika) imenovati ministrski svet. Šest članov imenuje deželni odbor, med njimi štiri na predlog "najbolj reprezentativnih organizacij manjšine". Tri člane imenuje zbor svetovalcev slovenskega jezika, ki so bili izvoljeni v krajevne uprave tržaške, goriške in videmske pokrajine. Sedem članov (med njimi dva, ki pripadata "manjšini slovenskega jezika") imenuje deželni svet Furlanije-Juljske krajine na podlagi glasovanja, ki naj zajamči upoštevanje politične manjšine.

Pozorno branje teh določil že vnaprej pove, da je paritetičnost le navidezna, saj lahko slovenska manjšina avtonomno določi le sedem slovenskih članov: štiri, ki jih predlaga civilna družba (krovni organizaciji), in tri, ki jih določijo slovenski izvoljeni politični predstavniki. Ostala imenovanja so odvisna od politične in narodnostne večine, pogajanj, računov in trenutnega razmerja moči.

Dejansko pa je prišlo do dveh protislovnih pojavov.

Deželni odbor Furlanije-Juljske krajine ni upošteval vseh štirih imen, ki sta jih predlagali splošno priznani krovni organizaciji (Svet slovenskih organizacij in Slovenska kulturno gospodarska zveza), temveč le tri imena. četrto mesto je zaupal Alexu Pintarju, ki ga je predlagala Slovenska gospodarsko prosvetna skupnost, ki se razglaša za "tretjo krovno organizacijo". To ji (italijanska) desnosredinska politična večina priznava iz svojih računov, glavnina organizirane manjšine pa odreka. O tem bo vsekakor odločal prizivni postopek, ker se je izključena kandidatka SKGZ Jole Namor pritožila.

Drugi zanimiv pojav pri imenovanjih, ki so se močno zavlekla, pa je v tem, da je v paritetnem odboru v resnici 12 slovenskih članov, ker je desna sredina sklenila, da nekaj svojih mest prepusti Slovencem, ki jim zaupa. Formalno pa so "slovenski člani" paritetnega odbora le tisti, ki so bili imenovani kot taki.

Paritetična pa je dejansko, vsaj široko vzeta, pripadnost polovice članov (obeh narodnosti) desni oz. levi sredini.

Poglejmo še imena članov paritetnega odbora:

Andrej Berdon, Mario Lavrenčič in David Clodig (določil jih je zbor slovenskih izvoljenih predstavnikov na podlagi dogovora, ki je upošteval pokrajinsko in strankarsko pripadnost); Ferruccio Clavora, Milan Koglot, Renzo De Vidovich in Adriano Ritossa (izvolila jih je desnosredinska večina v deželnem svetu, prvega kot uradno slovenskega člana, drugega, tudi Slovenca, pa v italijanskem delu) ter Stojan Spetič, Stefano Pizzin in Livio Furlan (izvolila jih je levosredinska opozicija v deželnem svetu, prvega kot uradnega slovenskega člana); Enrico Basile, Ivo Jevnikar, Damjan Paulin, Rudi Pavšič, Alex Pintar in Danilo Slokar (imenoval jih je deželni odbor, pri čemer dobimo pet Slovencev, ker je Slokarja imenoval v "italijanskem delu", Jevnikarja, Paulina in Pavšiča na predlog SSO in SKGZ, Pintarja pa na predlog SGPS); Rado Race, Maria Cristina Pedicchio, Marcello Perna in Maurizio Lenarduzzi (imenovala jih je vlada, ki je za slovenskega člana izbrala Raceta).

STAREJŠI PREDLOGI

Da bo potrebno imeti poseben odbor ali vsekakor telo, ki naj uveljavlja zaščitni zakon oz. spremlja njegovo uresničevanje, je bilo jasno že nekaterim sestavljalcem "prve generacije" predlogov zaščitnega zakona. Govorimo o letih 1970-71, ko so svoje predloge predstavile takratne stranke KPI, PSI, PSIUP (kot zakonske predloge v parlamentu), Slovenska skupnost in Slovenska demokratska zveza (kot peticijo parlamentu) ter SKGZ (kot paket zahtev različnih zakonodajnih in upravnih ukrepov).

Predlog Socialistične stranke Italije (PSI) je na primer v 18. členu predvideval pri predsedstvu vlade devetčlanski posvetovalni odbor, v katerem naj bi bili štirje Slovenci.

Socialistična stranka proletarske enotnosti (PSIUP) je v 2. členu svojega predloga prepuščala določitev jezikovno mešanega območja paritetnemu odboru Italijanov in Slovencev, ki naj bi ga izvolil deželni svet.

Peticija SSK-SDZ je predvidevala, da bi se moral o izvršilnih normah izreči poseben paritetni odbor.

SKGZ je v svojem paketu prepuščala določitev jezikovno mešanega ozemlja enemu paritetnemu odboru, revizijo deželnega statuta in izvajanje zaščitnih določil drugemu paritetnemu odboru, za spremljanje manjšinske problematike pa je predlagala še dva paritetna odbora, pri rimski vladi in deželnem svetu.

Na takratne zahteve je močno vplivalo reševanje južnotirolskega vprašanja. "Južnotirolski paket" je med drugim določil, da je treba ustanoviti paritetni odbor, ki naj se izreka o izvršilnih normah za uresničevanje korenito preosnovanega posebnega deželnega statuta. Tako v 107. členu

sedanjega deželnega statuta Tridentinske-Južne Tirolske beremo, da paritetni odbor sestavlja dvanajst članov: šest jih imenuje vlada, dva dežela, po dva pa obe pokrajini, ki jo sestavljata. Trije člani morajo pripadati nemški jezikovni skupini. Za samo bocensko pokrajino, kar je najpomembnejše, pa se osnuje šestčlanski odbor. Tri člane imenuje dežela (od tega enega Nemca), tri pa pokrajina (od tega enega Italijana).

S posameznimi različicami se je zamisel o paritetnem odboru pojavljala tudi v naslednjih zakonskih predlogih za globalno zaščito Slovencev. Zadnji predlog SSK, ki je našteval kraje, kjer naj velja zaščita, je predvideval posvetovalni odbor, v katerem pa naj bi bili le slovenski člani, predstavniki politične in civilne družbe.

Edini skupni slovenski predlog, ki je tudi že določal seznam zaščitnih območij, je v 3. členu predvideval Posebni odbor za vprašanja slovenske manjšine. Imel bi spremenljivo število članov, vsekakor pa slovensko večino.

Tega ogrodja se drži tudi sedaj veljavni zakon, ki pa je točno določil število članov in pomen paritetčnosti, predvsem pa je spremenil vlogo odbora, ko mu je zaupal zlasti nalogo, da sestavi seznam občin ali njenih delov, kjer naj se uveljavljajo pomembni deli zaščitnega zakona.

NI VSE V PRISTOJNOSTI PARITETNEGA ODBORA

Poudariti je namreč treba, da vrsta pravic, ki jih zakon priznava Slovincem v Italiji, ni odvisna od paritetnega odbora. če se ne uresničujejo, je krivda v slabi politični volji. Najprej so tu že pridobljene pravice, ki so po 28. členu nedotakljive. Izmed ostalih je treba najprej omeniti pravico do rabe materinščine v stikih z upravnimi in sodnimi oblastmi, ki je priznana vsem pripadnikom manjšine v tržaški, goriški in videmski pokrajini. Od seznama pa je na primer odvisna primerna prilagoditev uradov, da bodo temu kos, medtem ko je dvojezična toponomastika odvisna od deželnega odbora.

Dalje so tu določila, ki bi jih morali takoj uveljaviti, brez vsake zveze s seznamami in paritetnim odborom. Do 23. junija 2001 bi bili morali slovensko zasebno glasbeno šolstvo preoblikovati v samostojno sekcijo tržaškega državnega konservatorija. Do financiranja kulturnih ustanov in drugih manjšinskih dejavnosti je leta 2001 prišlo šele tik pred iztekom leta, finančna kriza pa se pogloblja. Manjšina je s težavo in v zamudi ubranila že uveljavljeno pravico do slovenskih obrazcev pri splošnem popisu prebivalstva. Zaselku Jeremitišče pri Gorici so namenili razlastitev in rušenje zaradi širjenja tovarnega postajališča, kar je zaustavila šele zmaga nove uprave na občinskih volitvah. V Trstu so ustavili vračanje poitalijančenih priimkov v slovensko obliko,

kar se je rešilo le zaradi posega SSk in drugih pri ministru Giovanardiju. Deželni svet Furlanije-Juljske krajine je kljub številnim zagotovilom marca 2002 odobril nov volilni zakon, ki bi v ničemer ne olajšal zastopanosti Slovencev, kaj šele da bi jo zajamčil. Zakon je padel na ljudskem glasovanju 29. septembra, ni pa jasno, ali bo pred volitvami spomladi 2003 uspelo doseči nov, pravičnejši volilni zakon. Glede šolstva paritetni odbor nima mnogo pristojnosti, saj zadevni člani, ki ostajajo na papirju, predvidevajo poseben šolski urad in novo deželno komisijo za pouk v slovenskem jeziku (rok za njeno ustanovitev je brez posledic minil 23. septembra 2002). Omeni se lahko še vprašanje vračanja ali vsaj souporabe domov, ki jih je Slovincem odtujil fašistični režim, za katero je spet predviden poseben postopek.

Velik odmev ima zadeva z dvojezičnimi osebnimi izkaznicami v štirih okoliških občinah na Tržaškem. Ko gre ta članek v tisk, še ni znana dokončna upravna razsodba glede priziva stranke Slovenske skupnosti proti odpravi splošne in obvezne dvojezičnosti teh dokumentov, za katero se je bil odločil italijanski notranji minister Scajola.

NALOGE PARITETNEGA ODBORA

Naloge paritetnega odbora določa zakon. Ustvarilo se je veliko pričakovanje, v resnici pa odbor nima odločilne besede v bistvenih zadevah. Pri najpomembnejši in najbolj kočljivi, pri sestavi seznama krajev, v katerih naj se zaščitni zakon uveljavlja, o čemer govori 4. člen zaščitnega zakona, ima le nekakšno notarsko vlogo. Od najmanj tretjine svetovalcev oz. 15% volilnih upravičencev posameznih občin mora prejeti zahtevo po vpisu v seznam. Tega mora sestaviti v teku 18 mesecev in ga poslati vladi v Rim, ki mora poskrbeti za njegovo uzakonitev z odlokom predsednika republike. Drugače prevzame to pristojnost odbora sama vlada. To kaže na možnost, da se delo v odboru ohromi. (Po pravilniku se za sklepčnost zahteva prisotnost večine članov odbora, torej vsaj 11 članov, vendar mora biti prisotnih vsaj po pet pripadnikov slovenskega oz. italijanskega dela, kar lajša možnost bojkota.)

Postavlja se seveda vprašanje, ali lahko odbor sam koga vpiše v seznam na podlagi že doseženih pravic, okvirnega zakona o zgodovinskih manjšinah št. 482/99 oz. mednarodnih obveznosti Italije (Londonski memorandum).

V večini zadev mora dati odbor svoje mnenje, redko soglasje ali predlog. Skratka, odbor je potreben, ker brez njega mnogo postopkov ni mogoče končati, večinoma pa njegovo mnenje ni obvezujoče.

Tako le posreduje svoje mnenje glede sestave poenotenega besedila norm, ki zadevajo slovensko manjšino (6. čl.), pri oblikovanju ukrepov v

pomoč dvojezičnemu poslovanju uprav (8. čl.), pri ustanavljanju novih dvojezičnih šol na Videmskem (12. čl.), pri oblikovanju deželne šolske komisije (13. čl.), pri vračanju oz. souporabi odtujenih nepremičnin (19. čl.), pri priznanju slovenskih sindikatov (22. čl.), pri uveljavljanju ugodnejših določil iz drugih zakonov (28. čl.).

Odbor izdaja soglasje glede upoštevanja dvojezičnosti pri podjetjih, ki imajo v koncesiji javne storitve (8. čl.).

Odbor predlaga deželi, kje naj se uvaja dvojezična toponomastika (10. čl.), kako bi se v prihodnje lahko spremenil seznam zaščitene krajev in krajev z dvojezičnimi napisi (25. čl.) ter kje bi zunaj zaščitene območja lahko uveljavljali nekatere zaščitne ukrepe (25. čl.).

Druga stvar je seveda politična in moralna teža, ki se vsaj zaenkrat priznava paritetnemu odboru in ki bi lahko preseгла ozke pristojnosti.

ZAČETEK DELA

Ko gre ta članek v tisk, je ravno v teku izjasnjevanje občinskih svetovalcev o vključitvi posameznih občin v seznam iz 4. člena zaščitnega zakona. Gre za zelo pomembno in občutljivo zadevo.

Sicer pa so bile doslej na sporedu tri seje.

Paritetni odbor je imel umestitveno sejo 19. junija 2002 na sedežu predsedstva deželne vlade v Trstu. Deželna uprava, ki ji je vlada zaupala tajniške posle, je poskrbela za prisotnost tolmača, tako da more na sejah vsakdo govoriti v svojem jeziku. Za predsednika odbora je bil izvoljen tržaški odvetnik Rado Race, ki je prejel 12 glasov, medtem ko je Alex Pintar prejel 7 glasov, ena italijanska članica odbora pa je bila odsotna. Glasovanje je bilo tajno, vendar se je zvedelo, da je za Raceta glasovalo vseh 10 slovenskih in italijanskih članov levosredinske usmeritve, podprla pa sta ga še dva Slovenca, imenovana na predlog Severne lige. Za podpredsednika je bil v drugem krogu z 12 glasovi izvoljen desnosredinski odbornik devinsko-nabrežinske občine Maurizio Lenarduzzi.

Na drugi seji, ki je bila 5. julija, je bilo sklenjeno, da odbor pisno in v obeh jezikih opozori župane ter občinske svetovalce 39 občin obmejnega pasu, da je začel teči rok za sestavo seznama zaščitene občin ali njihovih delov, kot to določa 4. člen zaščitnega zakona, ter jih povabi, naj prigrasitev opravijo do 15. oktobra. Odbor je že vzel na znanje do takrat pravilno sestavljene zahteve glede vključitve na seznam celotnih občin Števerjan, Zgonik in Doberdob.

Na tretji seji, ki je bila 19. julija, je paritetni odbor s 16 glasovi za in dvema glasovoma proti povabil novega notranjega ministra Pisanuja, naj ponovno pretrese umestnost Scajolovega odloka o dvojezičnih osebnih izkaznicah. Živahna razprava o tem vprašanju se je začela že na

prejšnji seji, vmes pa je prišlo do srečanja predsednika in podpredsednika odbora s prizadetimi župani, do obiska ministra za deželna vprašanja La Loggie v Trstu in drugih, tudi dramatičnih dogodkov, kot je bilo imenovanje izrednih komisarjev v treh občinah, kjer je prišlo do državljanske nepokorščine županov.

Pismo ministru Pisanuju se sklicuje tako na 28. člen zaščitnega zakona, ki govori o ohranjanju že dosežene ravni zaščite in o spoštovanju meddržavnih obveznosti, kot na pristojnosti paritetnega odbora glede določanja zaščitnega območja.

Na seji so obravnavali tudi pomembni odgovor ministra La Loggie senatorju Budinu 4. julija v senatu in pa okrožnico oddelka za deželna vprašanja pri predsedstvu vlade vsem prizadetim ministrstvom z dne 12. junija glede uresničevanja 7. in 8. člena zaščitnega zakona (vračanje imen in priimkov ter raba jezika). Oba dokumenta zagovarjata takojšnje uresničevanje vseh določb, kolikor je to mogoče. Pri tem naj se upošteva, je še zapisano, da zaščiteno ozemlje zaenkrat že določajo mednarodne obveznosti, kar zadeva tržaško pokrajino, in prijave občin za uresničitev določil splošnega manjšinskega zakona 482/99, kar zadeva goriško in videmsko pokrajino.

Paritetni odbor je tudi soglasno podprl prošnjo deželnega Sindikata slovenske šole, da bi mu na podlagi 22. člena zaščitnega zakona pristojne oblasti priznale sindikalne pravice in ugodnosti, ki veljajo za najbolj reprezentativne vsedržavne sindikate.

VOLITVE V GORICI

Bernard Špacapan

Letošnje pomladanske volitve v Gorici so prinesle zmago sil leve sredine. Župan je tako postal Vittorio Brancati, ki so ga podpirale koalicija Marjetice (v kateri sodeluje tudi Slovenska skupnost poleg bivše Ljudske stranke in Demokratov), koalicija Evropska levica (v kateri sodelujejo Levi demokrati, bivši Socialisti, Republikanci, del Liberalcev) ter Komunistična prenova.

V resnici pomeni ta zmaga veliko presenečenje. Med prebivalstvom je bilo sicer zaznati precej nezadovoljstva z delom prejšnje desničarske uprave, zlasti ko je šlo za nekatera bistvena vprašanja. Rezultat prvega kroga je prinesel izenačenje med obema glavnima kandidatoma, ki sta imela skoraj enako število glasov. Zelo dobro se je uveljavila tudi stranka bivšega župana Scarana, ki je v prvem krogu prejela 18% glasov ter takoj napovedala povezavo z desno sredino. Zgledalo je torej, da bo desna sredina gladko zmagala. Zmagal je Brancati z razliko 26 glasov.

Kaj pomeni zmaga leve sredine? Prvič v zgodovini je na čelu mesta taka uprava. Lahko rečemo, da je zmagalo prepričanje, da v tem trenutku lahko daje leva sredina boljše garancije za razvoj Gorice kot desnica. Očitno so minili časi hladne vojne in ostrih sporov s Slovenijo in Slovenci, ki živijo tostran in onstran meje. Prevladalo je prepričanje, da je treba s Slovenci ustvariti konstruktivne odnose na podlagi medsebojnega spoštovanja, zlasti pred dejstvom, da bo Slovenija v kratkem vstopila v Evropsko zvezo. Prejšnja uprava je sicer pripravljala veliko načrtov za sodelovanje, vendar brez pravega spoštovanja do Slovenije in njenih prebivalcev ter do Slovencev, ki živimo v mestu. Dovolj je, da se spomnimo na škandalozni odnos do Slovencev ob praznovanju tisočletnice mesta ter na predloge v zvezi z zaščitnim zakonom in zakonom 482, češ da živijo predstavniki manjšine samo v Štandrežu, ipd.

Zelo velike napake je nadalje storila prejšnja uprava ob vprašanju zdravstva. Goriška bolnica je na prepihu in vedno novi oddelki se selijo v Trzič in v Trst. Prejšnji župan, ki je pripadal isti strani, ki vodi tudi deželno upravo, seveda ni mogel nastopiti z zadostno močjo proti takim odločitvam in je bil zato deležen hudih kritik s strani zagovornikov goriške bolnišnice. Vsekakor pa bo predstavljala organizacija zdravstvenih služb in oddelkov enega od najbolj perečih vprašanj tudi za novega župana.

Gorica in njena pokrajina imata namreč premalo prebivalcev za ohranitev specialističnih oddelkov, ki se selijo v Trst in v Videm.

Slovenska narodna skupnost v Gorici je bila zelo nezadovoljna z upravo desne sredine, zato so Slovenci složno podprli koalicijo leve sredine. V občinski svet je bilo izvoljenih sedem Slovencev, štirje na listi Marjetice kot izraz Slovenske skupnosti, trije pa na listah levice. Poudariti je treba, da je bil na znaku Marjetice tudi slovenski napis in znak lipove vejice, kar vsekakor predstavlja s strani te koalicije in novega župana veliko odprtost in pripravljenost za plodno sodelovanje; predvsem pa to pomeni da se je razširil nov odnos do naše skupnosti, ki predstavlja polnopravno realnost brez omejevalnih ukrepov, ki so bili značilni za vse povojne čase.

Simbol upora Slovencev in volje po preživetju je bilo v zadnjih letih Jeremitišče. Kljub sklepom prejšnje uprave in ukrepom o razlastitvah, ki so bili že pripravljene, so tamkajšnji prebivalci ob podpori cele narodne skupnosti vztrajali v svojem boju. Upamo, da bo z zmago leve sredine tudi problem Jeremitišča zadovoljivo rešen. Poleg tega da gre za slovensko postojanko, gre tudi za zmago za ohranitev zgodovine in okolja ter zelenih površin v Štandrežu. Eno prvih dejanj nove uprave je bila ustavitve postopkov za razlašanje in s tem je novi župan Brancati pokazal, da misli držati besedo glede obljub, ki jih je dal v volilnem obdobju.

Veliko preizkušnjo za novo upravo bo predstavljala tudi uveljavitev zakona 482 za jezikovne skupnosti ter 38 za zaščito slovenske narodne skupnosti. Desne sile bodo seveda napele vse sile, da bi preprečile kakršnokoli priznanje prisotnosti Slovencev v središču mesta ter možnost, da bi lahko naši ljudje v svojem jeziku občevali z mestno upravo. Potrebno bo zato veliko dogovarjanja in dobre volje, da bo do priznanja pravic, ki izhajajo iz teh dveh zakonov res prišlo.

Najboljša garancija, da bo tega res prišlo je imenovanje odvetnika Damijana Terpina za odbornika v novi upravi, kjer se ukvarja z odnosi s slovensko narodno skupnostjo in z bližnjimi državami.

Že v prvih dneh je dosegel, da so novoizvoljeni svetovalci podpisali zahtevo, da se goriška občina vključi v teritorij, v katerem velja zakon 482. Kljub temu, da gre za priznanje pravic Slovencev in Furlanov, je desnica takoj zelo ostro reagirala samo proti pravicam naše skupnosti, s starimi in preživetimi frazami o bilingvizmu ter o privilegijih, ki naj bi jih uživali kot Slovenci.

Župan Brancati je torej zmagal z zelo majhno razliko, zato mora dokazati, da gre pri njegovi upravi za nov in konkreten pristop k reševanju številnih problemov goriškega mesta. Vsi seveda upamo, da bo ostala taka uprava, ki je nam naklonjena, tudi po naslednjih volilnih preizkušnjah.

OBČINSKE VOLITVE V OBČINI DEVIN-NABREŽINA

A.T.

Občinske volitve v Devinu-Nabrežini, v edini občini na Tržaškem, so bile 26. in 27. maja 2002. Glede na to, da je bila minula mandatna doba precej razburkana, tako da je dva meseca pred rednim iztekom odstopil župan Marino Vocci, ker mu je zmanjkala potrebna večina v občinskem svetu, je vse kazalo, da bo volilna kampanja zelo ostra in razporeditev sil zelo radikalna. Takšna pričakovanja so se v glavnem tudi izpolnila. Do zadnjega trenutka se ni vedelo, kako in s kom se bodo povezale razne skupine, še posebej je to veljalo za stranke, ki se potegujejo za glasove slovenskih volivcev. Kljub temu, da večinski volilni sistem naravnost sili k čim širšim povezavam, je to prišlo le delno do izraza, ker so namreč politične in druge razprtije med strankami zavzele tekšen obseg in značaj, da so preprečile oblikovanje koalicije v najširšem levosredinskem okviru. Na volitvah so se tako predstavili naslednji županski kandidati ob podpori ustreznih list kandidatov za obnovitev občinskega sveta:

Viktor Tanze ob podpori liste Združeni in Stranke komunistične pre-nove; Michele Moro ob podpori Oljke; Romano Vlahov ob podpori Liste za Devin-Nabrežino; Giorgio Ret ob podpori Naprej Italija – Sredinske zveze, Nacionalnega zavezništva in Občanske liste 2002.

Pri tem naj spomnimo, da so volivci lahko glasovali za eno od podpornih list ali samo za županskega kandidata (tako imenovani osebni glas).

V informacijo naj povemo še, da so kandidati Levih demokratov in Marjetice nastopili v okviru Oljke, kandidati krajevne sekcije Slovenske skupnosti pa v okviru liste Združeni.

Po volilnih rezultatih je naveza županskega kandidata Giorgia Reta prejela največ glasov in tako izvolila največ svetovalcev v občinski svet. Omenjeni Giorgio Ret je tako postal novi župan občine Devin-Nabrežina. Občinski svet sestavlja poleg župana šestnajst svetovalcev. Občinski koaliciji jih pripada deset, opoziciji pa šest. V njem je tudi več Slovencev, ki so bili izvoljeni na listah Občanske liste 2002 (Stanislav Švara, nadomestila ga je Tjaša Švara), Oljke (Mariza Škerk Kosmina, Vera Tuta Ban) in na listi Združeni (Viktor Tanze in Edvin Forčič).

SLOVENIJA SE PRIBLIŽUJE EVROPI

Janez Povše

Tudi za preteklo leto je mogoče reči, da je okvirno minilo v znamenju dveh osrednjih smerokazov, ki sta temelj slovenske države. Koncem decembra so se državljani spomnili obletnice plebiscita, ki je v letu 1990 napovedal pot v skorajšnjo osamosvojitvev, 25. junija pa je Slovenija obhajala Dan državnosti, ko je svojo osamosvojitvev proglasila in z njo izzvala oborožen poseg tedanjih osrednjih jugoslovanskih oblasti. Oba datuma sta slej ko prej priložnost, da država v celoti izmeri svojo "širjavo in dalj" ter da pri tem pregleda prehojeno pot kakor tudi obzorja prihodnosti. Pomembna je seveda tudi 10-letnica članstva v Organizaciji združenih narodov, ko je 22. maja 1992 Slovenija postala 176. članica, da bi zdaj imela diplomatske odnose s kar 145. državami. Slednjič je bil neposredno odziven 9. srednjeevropski vrh na Brdu pri Kranju, ki je zbral predsednike kar 16. držav. Ob vsem tem je Slovenija danes gospodarsko zadovoljivo razvita država, stopnja brezposelnosti ni prevelika in znaša 11,8%, letna inflacija znaša 7,5%, da bi se do konca 2002 po vladnem načrtu znižala na 6,4%. Primanjkljaj v blagovni menjavi je obvladljiv, saj je država samo v prvih štirih mesecih tega leta izvozila za 3,6 milijarde evrov ali za 5,3% več kot v istem obdobju lani, v istem času pa uvozila za 3,8 milijarde evrov ali za 2,6% več kot v istem obdobju lani. Sicer je Slovenija pridružena članica Evropske unije in Nativne organizacije Partnerstvo za mir, pri čemer naj bi bila v Evropsko unijo sprejeta že leta 2004.

Nič čudnega zato ni, da je Slovenijo v preteklem letu v največji meri zaposlovalo približevanje k Evropi oziroma k Natu. Kar se tiče vključevanja v Evropsko unijo, med Slovenci ni prevelikih razhajanj. Po svojem kulturnem, verskem ter zgodovinskem izhodišču se Slovenija čuti enakovrsten in nepogrešljiv del nastajajoče nove Evrope. Drugače je z vstopanjem v Nato, ki je nekakšna vzporedna obveza nove Evrope oziroma razvitega zahodnega sveta. O tem vprašanju so si mnenja različna in pogostoma tudi zaostrena. Za vstop v Nato mora Slovenija primerno prilagoditi svoje oborožene sile, kar nikakor ne bo poceni. Pripravljena pa mora tudi biti na pošiljanje svojih vojakov na krizna območja v svetu, še posebej v duhu boja in vojne proti terorizmu. Toda obstaja še en pomislek, namreč geografska in številčna majhnost Slovenije oziroma občutek,

da bi mlada država v zavezništvu ogromnih razsežnosti izgubila tisto svojo razvidnost in identiteto, ki si jo je priborila v prvem desetletju svojega obstoja. Zaradi tega je razumljivo, da je še posebej vprašanje vključevanja v Nato sprožilo zelo razgibana razmišljanja o tako zvanem "nacionalnem interesu". Minilo je le dobrih 10 let od nastanka nove mlade države, sedaj pa je Slovenija nenadoma na tistih razpotjih, ki kot da bi želeli tako težko pridobljeno suverenost zmanjšati. Razmišljanja te vrste niso zajela samo političnega prostora ampak celotno slovensko javnost in bi jih lahko imenovali široko javno razpravo. Stvar je šla tako daleč, da so nekateri pripisali neuspeh slovenske nogometne reprezentance na svetovnem prvenstvu v Koreji in na Japonskem premajhnemu patriotičnemu občutku naših nogometašev. Čeprav je obveljalo splošno mnenje, da je bodisi za vstop v Evropsko unijo in še posebej v Nato potreben referendum, je mnenje državnih vrhov kot tudi Cerkve, da velja sprejeti članstvo obeh naslovov. Tako je tudi komisija za Pravičnost ter mir pri Slovenski škofovski konferenci zavzela stališče, da je vstop v Evropsko unijo za Slovenijo koristen in nujen, v Nato pa kljub pridržkom neizbežen.

Sicer so Slovenijo vse leto močno zaposlovale priprave na predsedniške volitve, ki so bile skupaj z lokalnimi razpisane za 10. november. Dolgo časa ni bilo jasno, kako bo s kandidaturo vladnega predsednika Janeza Drnovška, ki ga pogojuje ne povsem trdno zdravstveno stanje. Govora je bilo tudi, da ne bo več predsedoval stranki Liberalne demokracije ter da bo v kratkem času odstopil z mesta predsednika vlade, toda nič od tega se ni zgodilo. Janez Drnovšek bo torej kandidiral za predsednika države, prav tako Franc Arhar, ki ga podpira predvsem Slovenska ljudska stranka. Izvedenci trdijo, da imata med vsemi kandidati prav Drnovšek in Arhar daleč največ možnosti za zmago, v kolikor bi pač prišlo do drugega kroga. Toda sredi poletja je pričelo časopisje pisati o visokih nagradah, ki naj bi si jih delili vodilni ljudje v zavarovalni družbi Vzajemna. Predsednik upravnega odbora te družbe je Franc Arhar, zaradi česar je mogoče sklepati, da gre za rušenje ugleda prav tega predsedniškega kandidata. Koalicija Slovenija, torej Bajukova in Janševa stranka, sta skupno podprli Barbaro Brezigar, med znanimi imeni drugih kandidatov velja omeniti še Zmaga Jelinčiča. Pri vsem tem ostaja odprto vprašanje prihodnje politične vloge sedanjega predsednika Milana Kučana, za katerega so izvedenci prepričani, da bo na ta ali drugi način tudi v prihodnje pomembna osebnost slovenskega političnega prizorišča. Milanu Kučanu poteče mandat točno na dan 22. decembra 2002.

Slovenija je v minulem letu še naprej dograjevala odnose s svojimi sosedomi, kjer so se razmere z Avstrijo v dokajšnji meri uredile in umirile,

medtem ko je v Italiji prevzela vlado desna sredina z Berlusconiem na čelu. Slej ko prej se je Ljubljana v odnosu na Rim odločila izvajati čimbolj mirno in umirjeno politiko, ker se pač zaveda, da Evropska unija lahko dobro vpliva na razreševanje vseh odprtih vprašanj z zahodno sosedo. V zvezi z Avstrijo in Italijo velja omeniti izoblikovanje izčrpane Resolucije o odnosih s Slovenci po svetu, ki je več kot dober dopolnjen temelj za učinkovitejšo povezavo matične domovine z zamejstvom in izseljeništvom ter obratno. Ob tem je zanimiv podatek, da je slovenskih državljanov s stalnim prebivališčem v tujini okrog 60 tisoč, pri čemer niso vštetni vsi tisti slovenski državljani, ki živijo v zamejstvu. Slabši so odnosi s Hrvaško, ki se ne morejo premakniti na ugodnejšo stopnjo niti od kar je predsednik hrvaške vlade Ivica Račan. Piranski zaliv, jedrska elektrarna Krško in problem Ljubljanske banke še naprej zaposlujejo obe vladi ter slovenski državni zbor oziroma hrvaški sabor. Janez Drnovšek in Ivica Račan sta pokazala dosti dobre volje, vendar njuni dogovori niso bili doma niti pri eni niti pri drugi strani sprejeti z odobravanjem, kaj šele navdušenjem. Dovolj se je spomniti ribiških zapletov v Piranskem zalivu, kjer je Hrvaška že nekajkrat predlagala mednarodno arbitražo, torej pomoč od zunaj za ureditev odnosov s Slovenijo. Prav gotovo bi bilo dobro vsaj enega od slovensko-hrvaških vozlov čimprej razrešiti, saj ne bi bilo smotrno, če državi ne bi mogli sami ustvariti lepšega in prijetnejšega sosedstva v doglednem času. Posebno še, ker so se pričeli koncem poletja obmejni odnosi med državama prekomerno in škodljivo zaostrovati. Toda življenje si samo utira svoja pota in dovolj je, da pogledamo le podatek o letnem prometnem pretoku, ki v Sloveniji znaša skoraj 90 milijonov potnikov in je med njimi na prvem mestu prav Hrvaška z 21,3% milijoni, na drugem mestu je Italija s 15,8% milijoni ter Avstrija s 6,5% milijoni potnikov.

Kot rečeno je na gospodarski ravni Slovenija vse bliže Evropi, čeprav tradicionalno namenja veliko pozornost in sredstev kulturnemu razvoju. Za primer velja navesti podatek, da v enem letu izide v državi okrog 4 tisoč novih knjig ter da izhaja kar 79 subvencioniranih nekomercialnih revij. Res pa je, da država v tem trenutku predvsem krepi velika podjetja in tvrdke, ki v najizrazitejši meri obeležujejo vsakodnevno življenje. Dovolj je omeniti naslove, ki so bili po vrstnem redu izbrani s strani izvedencev in medijev kot najuspešnejši: Lek, Krka, Mercator, Pivovarna Laško, Petrol, Gorenje, Nova ljubljanska banka, Krka Zdravilišča, Mobitel, Fructal, Pivovarna Union, Istra benz in Terme Čatež. Največ čistega letnega dohodka je imela novomeška Krka in sicer 9,1 milijona tolarjev, za njo pa Skupina Petrol z vsoto 4,2 milijona tolarjev. Ni torej

presenečenje, da je plačni razpon v družbi s tako prodornimi podjetji razmeroma zelo velik, saj znaša v 68 plačilnih razredih vse od najnižjega z mesečno plačo 88.476 tolarjev do najvišjega z mesečno plačo 1.224.783 tolarjev. V takšni družbi živijo med drugimi revne družine, toda Slovenija tudi na tovrstni evropski lestvici zavzema več kot častno mesto. Revnih Slovencev naj bi bilo za 13,8%, najmanj jih je na Danskem in sicer le 8%, največ pa na Portugalskem s kar 23% revnih.

V času med 1. in 15. aprilom je bil izveden popis prebivalstva in sicer z okrog 8000 popisovalci. Po prvih uradnih podatkih živi v Sloveniji 1,948.250 prebivalcev, gospodinjstev je 688.733, stanovanjskih enot 775.131. Tu po smo pri pomenu in mestu, ki ga zavzema v državi vera oziroma predvsem katoliška Cerkev. Vprašalnik popisa je namreč povpraševal tudi po verski pripadnosti, kar sodobni popisi razvitega zahodnega sveta opuščajo. Gre pač za zasebno območje in državljani naj bi zato s takšnim vprašanjem doživeli prevelik poseg v svoje življenje, toda nekateri so bili spet mnenja, da bi tak ali drugačen prikaz verovanja lahko izkoristile "določene verske skupnosti" in potem zahtevale odgovarjajočo politično in finančno pozornost. Dejstvo je, da so slovenski škofje v luči popisa objavili pastirsko pismo z naslovom "Verodostojne priče živega Boga" ter pozvale, naj "ob štetju vsi brez sramu in strahu izpovejo svojo versko pripadnost". Občasna preostra medijska soočenja v odnosu na katoliško Cerkev se še dogajajo, čeprav jih je manj in se polagoma odnos med državo in Cerkvijo normalizira, seveda ob upoštevanju ugotovitve, da je razdalja med obema naslovoma izvorno zelo velika. To se je pokazalo tudi ob tradicionalno odzivnem nastopu nadškofa in metropolita dr. Franceta Rodeta na dan Marijinega praznika na Brezjah, ko je odkrito in brez olepšavanj navedel vse probleme, ki jih država in Cerkev še vedno nista uspeli odpraviti, zaradi česar se Slovenija pri izgrajevanju svoje demokracije nikakor ne bi smela zaustaviti na stopnji, na kateri se trenutno nahaja. Poglavlje zase je požig križa v Strunjanu, ki je vreden vse obsodbe, ob čemer pa prevladuje prepričanje, da dogodek na srečo ne odraža splošnega stanja med ljudmi. Na vsak način se vsiljuje občutek, da bi bilo koristno za državo v celoti, ko bi bili odnosi s Cerkvijo še bolj sproščeni, kot so sedaj in brez izključujočnosti ter bi Cerkev dopuščali, da bi ta nemoteno osvetljevala razmere v slovenski družbi. Prihaja namreč do nepotrebnih nespornostov in dober primer za utemeljenost te misli je pripetljaj okrog novega veleposlanika Republike Slovenije v Vatikanu Ludvika Toplaka. V odnosu nanj je nenaklonjeno mnenje izrazil dr. Ivan Štuhec in očitno je bil veleposlanik za Vatikan izbran brez tehtnejšega posvetovanja s Cerkvijo, zaradi česar so nejevolje vseh vrst povsem upravičene. Na srečo ne manjka stvari, ki

pomirjajo in v koristni smeri gradijo sodobno slovensko družbo. Tu velja omeniti 50-letnico katoliškega tednika Družina, ki je kot mesečnik pričela izhajati 7. maja 1952. Kot je znano, je Družina sedaj tednik, ki med drugim redno objavlja tudi zapise iz našega zamejstva. Podobno pomembno in dragoceno je bilo praznovanje 150-letnice Mohorjeve družbe, ki jo je z najvišjim državnim priznanjem, Zlatim častnim znakom svobode, odlikoval predsednik države Milan Kučan. Za naš tukajšnji prostor je nadalje nadvse srečen izid knjige Egona Pelikana *Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom*, ki ga je izdala Nova revija. Knjiga na podlagi dolgo časa nedostopnih dokumentov dokazuje hrabro narodnoobrambno vlogo slovenske duhovščine med obema vojnama. Tekoče leto je prav gotovo obeležil in obogatil sklepni dokument Plenarnega zbora Cerkve na Slovenskem oziroma sinode z geslom "Izberi življenje". Sinoda je bila temeljito pripravljena in je storila vse potrebno, da bi v bližnji prihodnosti prišlo med Cerkvijo in siceršno slovensko družbo do še trdnejše povezave in plodnega sovpivanja. Ne nazadnje je bila med številnimi drugimi dogodki pomembna tudi 300-letnica Slovenske filharmonije.

Kot rečeno, je minulo leto prineslo Sloveniji zadovoljiv napredek pri zblizevanju notranjih razdalj, kar je enako pomemben dejavnik, kot so to najrazličnejši zunanji uspehi. V zavzetih razpravah o temeljih in značilnostih slovenskega nacionalnega interesa se je ponovno pokazala dvojna sestavina našega narodnega značaja in naše narodne posebnosti. O obeh sestavinah, o nekakšni svobodomiselni antični, ki jo med drugimi predstavlja France Prešeren, in o krščanstvu kot popolnem etičnem pogledu na svet, je v Delu enkratno spregovoril akademik dr. Janko Kos ter osvetlil njuno nepogrešljivo dragocenost in ne nazadnje odgovornost za prihodnost Evrope oziroma sveta: "Evropa se je rodila iz srečnega spoja antike in krščanstva. Iz tega raste vse, kar lahko ponudi svetu ... Notranje meje Evrope se odkrijejo, brž ko poskuša izgnati iz sebe krščansko tradicijo: to se je zgodilo v francoski revoluciji, komunizmu in nacionalsocializmu. Ali pa, kadar se hoče evropsko krščanstvo vrniti v preprosto duhovnost prvih stoletij, brez antične dediščine: ta pot pelje v asketsko zanikanje sveta, iz tega pa v anarhizem herezij in ločin ... Evropa skriva v sebi še drug obraz. Iz nje se rojeva tisto, kar utegne uničiti njo samo in svet. To se zgodi, ko se hoče znebiti tako antične dediščine kot krščanskega duha. Takrat nastopi ura popolnega nihilizma. Nič ni resnično, vse je dovoljeno, ostane samo še volja do moči. In ta se pri tistih, ki imajo premalo moči, da bi zadostili svoji volji, spremeni v voljo do nasilja, ta pa v teror."

GORICA IN NOVA EVROPA

Andrej Bratuž

Gorica je že dolgo let protagonist v zadevah evropskega povezovanja in spoznavanja. To brez ozira na trenutne politične situacije, ki bi morala lahko včasih otežkočile podobno delovanje. Že dobrih trideset ali več let je v Gorici Inštitut za srednjeevropska srečanja, ki na kulturnem področju povezuje narode, zlasti nekdanje habsburške monarhije. Od leta 1968 dalje se v našem mestu sledijo ti kulturni pogovori, na katerih sodelujejo zlasti predstavniki Avstrije, Nemčije, Italije, Slovenije (prej še Jugoslavije), Bolgarije, Romunije, Madžarske itd. Pojem Srednje Evrope je namreč zelo širok in zato ga gre tudi kot takega obravnavati.

Seveda pa je v Gorici zlasti zadnja leta veliko srečanj in zlasti znanstvenih simpozijev na temo Evrope oz. Srednje Evrope ali Mittelevroppe. V tem se zlasti odlikuje sociološki inštitut za mednarodno sociologijo ISIG, kasneje pa (odkar imamo v Gorici univerzo oz. kar dve – oddelka tržaške in videmske) je bilo organizirano veliko posvetov s tega področja. Nedavno je bil tu kongres, ki so ga organizirale Evropeistična akademija v Gorici in Evropska hiša v Novi Gorici.

Prej smo omenili srednjeevropske pobude, ki so v Gorici pravzaprav pomenile prvi večji stik s širšo evropsko problematiko oz. nekak uvod. S tem so se seveda začele pletati vezi s širšim, zlasti duhovnim in kulturnim svetom. Sam pojem Mittelevroppe ali Srednje Evrope je sicer zaživel zlasti v prvih desetletjih 20. stoletja in to v nemškem in avstrijskem oz. germanskem svetu sploh.

Tu je bila cela vrsta mislecev in zgodovinarjev, ki so skušali ta pojem razložiti in ga razčleniti. Zlasti znani so nekateri kot List, Stein, Neumann, ki so osnovali skoraj nekako filozofijo zgodovine in družbe ter ta kulturni prostor opazovali predvsem z germanskega vidika (kot že prej nekateri večji filozofi, npr. Herder ali Hegel, čeprav je Herder dal kot prvi nemški mislec tudi ustrezno vlogo Slovanom).

V zadnjih dveh letih je goriška srednjeevropska ustanova posvetila lep del svojega delovanja stikom z Madžarsko. Tako je bil lansko pomlad posvet v Budimpešti in to v glavnem na temo Gorice in njene vloge v Srednji Evropi. Na programu je bilo več predavanj ob tisočletnici našega mesta, pa tudi na splošno o medsebojnih zlasti kulturnih stikih. Z goriške strani je bilo tudi predavanje o slovenski kulturni dejavnosti

v Goriški, ki pa je izključno iz tehničnih razlogov odpadlo. Tudi letos je Inštitut za srednjeevropska kulturna srečanja v Gorici načrtoval in izdelal še en obisk madžarske prestolnice, kjer je tudi posebna razstava ob 1000-letnici Gorice.

Poleg vsega tega smo imeli pred leti (1993) tudi s slovenske strani prirejen simpozij o Evropi narodov, ki ga je organiziral Svet slovenskih organizacij in se ga je udeležilo lepo število tako predavateljev kot občinstva. Zlasti so na njem sodelovali predstavniki narodnih manjših v Italiji med temi sardinski evropski poslanec Mario Melis, predstavniki stranke Union Valdôtaine iz Aoste in še Furlanov, poleg seveda naših manjšinskih predstavnikov. Posvet je gotovo bil bogat prispevek k tej aktualni in pomembni problematiki.

Na tem mestu ne bi naštevali vseh simpozijev o evropski tematiki, omenili bi le enega izmed zadnjih, t.j. dvodnevni posvet na temo Evropski forum (čezmejni), ki so ga priredile kar tri ustanove: Evropeistična akademija v Gorici, Evropska hiša iz Nove Gorice ter Italijansko-nemško časnikarsko združenje.

Zasedanje je potekalo tako v Novi Gorici kot v Gorici, na njem so govorili številni predstavniki vlad, evropskega parlamenta, državnih parlamentov, evropskih ustanov, političnega in kulturnega življenja. Tako je iz slovenskega političnega življenja govoril nekdanji predsednik vlade in zunanji minister Lojze Peterle, sedaj član predsedstva Evropske konvencije, ki ji predseduje bivši francoski predsednik Giscard, Valery Estaing, predsednik Slovenije Milan Kučan, ki je poudaril v glavnem svoje misli o Evropi in skorajšnjem vstopu Slovenije vanjo. Med drugimi so v teku simpozija spregovorili še slovenski zunanji minister Dimitrij Rupel, podpredsednik evropskega parlamenta D. Martin, slovenski minister za evropske zadeve Janez Potočnik.

Ti in drugi podobni simpoziji in posveti o evropskih vprašanjih so danes nedvomno zelo zgovorni in aktualni. Že pred mnogimi desetletji, v dobi med obema svetovnjima vojnoma, je grof Coudenhove-Kalergi, ustanovitelj znanega združenja Paneuropa, zapisal, da moramo za novo Evropo najprej izoblikovati Evropejce. To je gotovo misel, ki je vredna razmišljanja tudi danes, ko imamo že dobro udejanjen vsaj velik del politične Evrope.

50-LETNICA OBNOVITVE ŠTEVERJANSKE OBČINSKE UPRAVE

Marjan Drufovka

Na tretjo adventno nedeljo, 16. decembra 2001, so se Števerjanci primerno spomnili 50-letnice obnove upravnih samostojnosti števerjanske občine. Zjutraj, ob 10. uri, so se zbrali pri sv. maši v cerkvi sv. Florijana mučenca, kjer so se spomnili občinskih mož, županov, odbornikov, svetovalcev uslužben-
cev in vseh pokojnih občanov. Božjo daritev je daroval župnik Anton Lazar, cerkveni zbor pa je ob orgelski spremljavi Hermana Srebrniča zapel več adventnih pesmi.

V prvih popoldanskih urah je sledil kulturni spored v dvorani župnijskega doma F. B. Sedej. Predvideval je nastop obeh vaških društev in skupin, ki delujejo na občinskem teritoriju. Program je povezovala spretna Sara Miklus. Mešani pevski zbor F. B. Sedej je odprl svečanost z Lipo Davorina Jenka, zatem je števerjanski župan Hadrijan Corsi pozdravil prisotne sovaščane, številne politične, gospodarske in verske oblasti. V svojem nagovoru se je ustavil ob vprašanih današnjih težnjah javnih ustanov po globalizaciji in s tem uničenju majhnih stvarnosti. Majhne občine predstavljajo važno vlogo ohranjanja teritorialne identitete predvsem v hribovitem in goratem področju. Treba je zbrati pravo pot zmanjšanja stroškov v sodelovanju med posameznimi upravami.

Odbornica za kulturo občine Števerjan Anka Černic je predstavila knjigo *Občina Števerjan skozi čas*, ki jo je izdala občinska uprava. Sledil je nastop učencev osnovne šole Alojz Gradnik in otrok otroškega vrta s pesmico *Dobre volje smo mi*, na besedilo in melodijo Nenčke Kupper. Otroci so ob klavirski spremljavi tudi srčkano recitali poezije o Brdih, ki so jih sami napisali. Mladinska skupina kulturnega društva Briški grič je uprizorila recital o Brdih, prizor iz starega kmečkega, družinskega življenja. Sara Miklus je prebrala voščilo občinski upravi, ki ga je poslal msgr. Oskar Simčič, telegram poslanca Ettoreja Romolija in evropo-

Naslov občinskih tiskovin
ob koncu 19. stoletja

slanca Mitje Volčiča. Beseda je bila dana častnim gostom, ki so prinesli pozdrave. Za zaključek pa je nastopila glasbena skupina Metkalfe, ki je uglasila pesem Števerjan, iz zbirke Pesmi Mirka Mazore, dolgoletnega župnika v Podgori. Ob navdušenem ploskanju publike je skupina zai-grala še nekaj svojih viž.

21. januar 1946
 10. gospodarska konferenca
 10. januarja 1946
 a) Komiteta družbe
 - Horje
 Arabata Ema Knez

Razglednica Števerjana izpred prve svetovne vojne

danes. Lepo izpeljano knjižico je uredila Anka Černic, grafično jo je oblikoval Franko Žerjal, sliko na platnici je prispeval Vladimir Klanjšček, tiskala pa Grafica Goriziana iz Gorice. Zahvala gre seveda tudi tistim, ki so dali na razpolago gradivo, od dokumentov do fotografij.

ŠTEVERJAN SKOZI ČAS

Števerjan je bil in je še vedno pretežno kmečka vas. Na začetku prejšnjega stoletja in prej, v letih pomanjkanja, hude gospodarske in ekonomske krize, so prav preprosti ljudje, od katerih je bila večina kolonov, in kmetje zagrabili situacijo v roke in sami začrtali usodo lastne vasi. Družilo jih je skromno, a dostojno in pošteno življenje, hrepenenje po boljših časih, navezanost na lasten dom in zemljo ter močna narodna zavest. Vse to jim je pomagalo, da so se osamosvojili in sedaj živijo na svoji zemlji.

Za prvega župana nove, upravno moderne števerjanske občine je bil izvoljen v sredini 18. stoletja baron Viljem Tacco, sledili so mu Anton Knez, Anton Klanjšček, Anton Lenardič, Konrad Fabris, Jožef Klanjšček, Karel Prinčič in upravitelji Ladislav Likar, Luigi Soliani, Oton Formentini ter Alfredo Fuertes do ukinitve jeseni leta 1927. Fašistična vlada je tako Števerjanu odvzela občinsko samostojnost in ga priključila občini Šmartno-Kojsko. Po priključitvi k Italiji leta 1947 je bil Števerjan dodeljen občini Koprivno. Tako so Bricem najprej županovali koprivniški

Priložnostno publikacijo *Občina Števerjan skozi čas* sta napisala Alessio Stasi in Marjan Drufovka. Alessio Stasi je prikazal podroben zgodovinski oris od samega začetka, od soseske do občinske samostojnosti števerjanske vasi in njene ukinitve leta 1927, Marjan Drufovka pa je podal statistični pregled občinskih volitev in sestavo posameznih uprav od leta 1951 do

župan Rodolfo Miani, nato pa prefekturna komisarja Umberto Castagnoli in Hubert Baum.

Za ponovno vzpostavitev občinske samostojnosti sta si že hitro po razmejitvi prizadevali še zlasti Slovenska demokratska zveza in Demokratična fronta Slovencev, ki sta takrat zastopali veliko večino slovenskega prebivalstva na Goriškem. H goriškemu prefektu so zahajale razne vaške delegacije z zahtevo po vzpostavitvi prejšnjih občin.

Po razmejitvi med Italijo in Jugoslavijo so bili stiki med ljudmi to stran in onstran meje popolnoma pretrgani. Takratna občinska uprava si je močno prizadevala, da bi meje odprli. Tako je bil po dolgih razgovorih, 28. avgusta 1955, podpisan v Vidmu sporazum za maloobmejni promet, ki je vsaj delno odprl mejo z Jugoslavijo in so se Brici lahko ponovno videvali.

Prizadevanja za obnovitev občin so trajala nekaj let. Stvar se je končno rešila, pa čeprav ne za vse. Iz goriške občine niso izveleki nobenega kraja. V italijanskem uradnem listu *Gazzetta ufficiale* je bil 31. januarja 1951 objavljen zakon št. 17 z dne 3. januarja 1951 o novi občinski ureditvi v Goriški pokrajini. Podpisali so ga predsednik republike Luigi Einaudi, predsednik vlade Alcide De Gasperi, notranji minister Mario Scelba in pravosodni minister Antonio Segni.

V prvi točki zakona piše, da se obnavlja občina Števerjan. Sestavljajo jo zaselki Ščedno, Klanec, Valerišče in Jazbine. V naslednjih točkah omenja ostale občine na Goriškem.

Po obnovitvi števerjanske občine do prvih volitev, ki so bile razpisane 10. junija 1951, je bil imenovan za komisarja trgovec s Sovence v Števerjanu Rudolf Maraž. Slednji se je pridružil ustanovljeni Kmečko delavski zvezi (KDZ), kandidiral na tej listi na prvih občinskih upravnih volitvah in postal prvi svobodni števerjanski župan. Sledili so mu Ivan Ciglič, Hermenegild Podveršič, Stanislav Klanjšček, Ivan Humar in Hadrijan Corsi, ki županuje še danes.

PROF. STANISLAV SOBAN

Marijan Bajc

prof. Stanislav Soban

Prof. Stanislav Soban je imel mnogo lepih lastnosti. Mogoče pa bo ostal najbolj v spominu zaradi velike redoljubnosti in natančnosti. Skrbel je za urejen zunanji videz pa tudi za notranjo usklajenost med razumom in čustvi. Obenem mu je bilo posebno pri srcu, da so tudi tisti, ki so prihajali z njim v stik, nastopali urejeno.

Skrb za natančnost ga je privedla do tega, da je podrobno opisal svoje življenje tja do 1. oktobra 1986. Kopijo 7 gosto tipkanih strani življenjepisa mi je z vso iskrenostjo in zaveštno izročil kmalu po njegovi sestavi, kot da bi nekako slutil, da bom ob njegovi smrti o njem kaj napisal. Kolikor vem, je to ena redkih kopij.

V tem svojem življenjepisu najprej z veliko natančnostjo opiše svoje roditelje, predvsem mater. Očeta, ki je umrl v prvi svetovni vojni na ruski fronti, pa se kot enoleten otrok ni mogel spominjati, a mu je kljub temu po pripovedovanju matere in drugih ljudi posvetil pomenljiv odstavek.

Nadarjenega in marljivega dečka so sprejeli v Alojzijevišče v Gorici, kjer je imel odličen učni uspeh. Čeprav ni čutil duhovniškega poklica, je 14-letnega fanta leta 1927 (rodil se je 6. junija 1913 v Lokavcu pri Ajdovščini na Vipavskem) edina v tedanjih razmerah možna pot vodila v malo semenišče. V tem škofovem zavodu je obiskoval notranjo šolo z učnim programom klasične gimnazije in dodatkom treh ur slovenščine na teden, ki jo je poučeval prof. Anton Kacin. Po smrti nadškofa Fr.B.Sedeja (28.nov.1931) je apostolski administrator Sirotti začel uvajati strožje predpise po vzoru italijanskih semenišč, zato se je mladi fant odločil, da izstopi iz zavoda in pripravi za prestop na državno gimnazijo. Tako je leta 1934 maturiral na državnem klasičnem liceju v Gorici. Vpisal se je na matematično fakulteto v Padovi, toda po nasvetu nekaterih uglednih

goriških Slovencev se je prepisal na pravno fakulteto iste univerze, preživljal pa se je z inštrukcijami in priložnostnim prevajanjem.

Potem ko je leta 1940 diplomiral iz prava, je še istega leta nastopil notarsko prakso v Ajdovščini, čeprav so mu nekateri svetovali, naj se odloči za odvetniški poklic. V svojem življenjepisu pa izrecno pravi: "Jaz pa sem do advokature čutil pravi odpor, kakor sploh do vsakega poklica, ki zahteva mnogo govorjenja in razpravljanja, prerekanja in pravdanja. Bolj privlačen pa se mi je zdel poklic notarja, ker bolje ustreza mojemu značaju, ki ljubi resnico in pravico, red in mir." Notarsko prakso je moral prekiniti, ker je bil vpoklican v vojaško službo. Po razpadu italijanske vojske 8. septembra 1943 se je vojaščine dokončno rešil in se vrnil v Gorico, kjer je dobil službo na županstvu kot izredni uradnik na razpolago slovenskemu podžupanu dr. Nikolaju Tonkliju. Ena izmed njegovih glavnih službenih nalog je bila, da je pomagal pri raznih prevajanjih in pri uvajanju dvojezičnega uradovanja. Na tem mestu je ostal tudi po 1. maju 1945, kasneje tudi kot pomožni tajnik in zapisnikar občinskega sveta, ki ga je imenovala Zavezniška vojaška uprava. Ko se je v Gorico vrnila redna italijanska uprava, je ostal brez službe, ker so mu kratili celo državljske pravice.

Preselil se je v Trst in tu s šolskim letom 1949/50 nastopil profesorsko službo kot suplent za razne predmete na več šolah. S šolskim letom 1955/56 je bil nameščen na stolico pravnih in ekonomskih ved na trgovskem tehničnem zavodu Žiga Zois, kjer je ostal vse do upokojitve leta 1976, to je celih 21 let.

Ker takrat za predmete pravnih in ekonomskih ved ni bilo na voljo slovenskih učbenikov, je sestavil in uredil ciklostilirana skripta, vezana v obliki knjige, za trgovsko pravo, za osnove ustavnega in upravnega prava, za osnove finančne vede in davčnega prava, za osnovni nauk o ekonomski vedi ter o ekonomski statistiki. Njegova skrb za slovenski jezik in ljubezen do njega sta bili tolikšni, da je to njegovo delo lahko še danes dobra osnova za pravno in upravno izrazje pri uvajanju slovenske terminologije ob pričakovanem izvajanju zaščitnih določil. Na šolsko delo se je močno navezal in ni več mislil na notarski poklic. Bil je tudi večkrat imenovan za člana raznih komisij pri šolskem skrbništvu, pri zaključnih izpitih na nižjih srednjih šolah in pri maturah (slovenskih in italijanskih). Imenovan je bil med drugim za koordinatorja pri usposobljenostnih tečajih za profesorje omenjenih predmetov. Tudi po upokojitvi je nesebično pomagal pri prevodih novih učbenikov za pravne in ekonomske vede. Prav tako zelo dragoceno je bilo tudi njegovo večletno sodelovanje v nadzornem in upravnem odboru openske, sedaj Zadružne kraške banke.

V hvaležen, čeprav tih spomin na tiste dobrotnike, ki so mu kakorkoli pomagali, da je kljub svoji revščini mogel študirati, je potem, ko je prišel do stalne službe, namenil vsako leto nekaj denarja za revne dijake za nakup učbenikov in kot prispevek za stroške pri šolskih izletih.

V študentovskih letih se je živo zanimal tudi za socialna in narodno politična vprašanja. Sodeloval je pri tedanji krščansko-socialni organizaciji slovenskih dijakov in študentov v Gorici. V tej zvezi je omenjen tudi v aktih drugega tržaškega procesa.

Na prošnjo vodilnih organov Slovenske skupnosti je sestavil osnutek zakonskega predloga o zaščiti slovenske narodne manjšine v Italiji. S formalno pravnega in tudi vsebinskega vidika je bil osnutek skrbno dodelan in je v nekem smislu postal ogrodje vsem nadaljnjim osnutkom. Prav je, da se ob nedavni odobritvi zaščitnega zakona spomnimo tudi na to. Osebno sicer ni nikdar silil v ospredje, je pa vse do zadnjega skrbno in prizadeto spremljal dogajanje v naši skupnosti.

Po značaju je bil prof. Soban izredno vesten in, kot rečeno, natančen in redoljuben. A ob teh lastnostih je izžareval tudi bogato srčno kulturo, s katero je oplajal sogovornika in obenem tudi samega sebe. Rad je imel vse, kar je lepo in dobro.

Končno je treba še povedati, da je bil prof. Soban prepričan kristjan, ki je krščanstvo tudi živel. In prav pristno krščansvo je navdihovalo vse njegovo življenje, ki se je končalo 21. marca 2001 v katinarski bolnišnici.

CIRILU KORŠIČU V SPOMIN

Jože Markuža

Z veseljem in notranjim zadoščenjem se je udeležil proslave Goriške Mohorjeve družbe ob 150-letnici te Slomškove ustanove proti koncu novembra 2001 v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici. To je bilo njegovo zadnje srečanje s številnimi prijatelji, znanci sodelavci in Slovenci. Sam je povedal, da si ni pričakoval tolikšnega števila ljudi in ne tako slovesne proslave. Desetletja je bil tudi odbornik in blagajnik GMD ter je vedno sodeloval, spodbujal in svetoval pri vsem njenem delovanju. Izkazal se je kot vesten gospodar, ki je nesebično in požrtvovalno, prizadevno in brezplačno ter radodarno sodeloval pri gradnji Katoliškega doma, se vedno zanimal za njegovo delovanje in skrbel kot blagajnik pri Katoliškemu tiskovnemu društvu. Kot izvedenec v knjigovodstvu je pomagal tudi v Katoliški knjigarni. Zato je tudi za vse zasluge na kulturno-gospodarskem področju prejel leta 1981 papeško odlikovanje "Vitez sv. Silvestra papeža".

Ciril Koršič se je rodil v Solkanu 17. junija 1912, njegovo življenje in delo je v glavnem potekalo v Gorici. Tu si je ustanovil družino in vse tri njegove hčerke so zelo dejavne na goriškem kulturnem področju. Prestal je tudi fašistično preganjanje kot vsak zaveden Slovenec. Po vojni je bil zaposlen kot trgovski pomočnik in knjigovodja v nekaterih goriških trgovinah. Včlanjen je bil v Slovensko planinsko društvo, v sindikat in Slovensko skupnost, ki mu je tudi leta 1980 podelila svoje odličje.

Skoro nenadoma je umrl 8. decembra 2001 v goriški bolnišnici.

Od njega smo se poslovili v cerkvi sv. Ignacija na Travniku, kamor je redno zahajal. Somaševanje je opravilo šest duhovnikov, pogrebno bogoslužje je vodil prof. Stanko Jericijo in na koro so ubrano peli cerkveni pevci v slovo pokončnemu krščanskemu možu in očetu, ki je ljubil slovensko besedo in petje. Ohranili ga bomo v trajnem in hvaležnem spominu.

Ciril Koršič ob papeževem obisku v Gorici leta 1992

SESTRI MIRJAM KOVIC V SPOMIN

S. Andreja in s. Gabrijela

S. Mirjam Kovic

Sestra Mirjam je na vzoren in aktualen način živela karizmo šolske sestre, ker je z vsem bitjem znala biti blizu ljudem v stiski. Vsa se je razdajala vzgoji mladih v težavah in ob njih reševala tudi probleme družin.

Rodila se je v Sovodnjah 13.1.1936. Stopila je v noviciat šolskih sester svetega Frančiška Kristusa Kralja 8. sept. 1957 v Grottaferrati (pri Rimu) in položila večne zaobljube v Rimu 9. sept. 1963.

Ko je bila stara devet let, ji je umrl oče na fronti in med bombardiranjem Sovodenj je bila tudi sama ranjena in z drugimi ranjenci prenešana v goriško bolnico. Kot vojna sirota je bila tri leta deležna vzgoje v zavodu Don Gnocchi v Firencah. Mati vdova je leta 1948 dobila delo v tekstilni tovarni v Podgori, da je lahko preživljala sebe in hčerki.

Po opravljenih duhovnih vajah in po nasvetu sovodenskega župnika g. Bogomila Breclja se je na dan Karmelske Matere Božje, 16. julija 1955, odločila, da vstopi v kongregacijo šolskih sester v goriškem Sirotišču.

V svojem dnevniku je Marija Viktorija - to je njeno krstno ime - zapisala, da je že pri petnajstih letih v sebi začutila redovni poklic, a je morala skozi hude notranje boje, preden se je odločila hoditi za Kristusom. Takole je med drugim zapisala:

"Dve leti je že minulo, odkar sta se v mojem srcu bojevala dva ideala: samostan in zakon. Po velikih skušnjavah in bojih je vendarle zmagal prvi. Hvala ti, Jezus za to. Edino tebi se moram zahvaliti... Veliko pa si, o Jezus, čakal, predno sem se odločila... samo poguma nisem imela, da bi o tem vsaj mami kaj sporočila... Vedela sem, da me bo mama razumela, toda kako sem ji hotela kaj takega sporočiti? Z dneva v dan je pričakovala, da ji bom po končani šoli vendarle pomagala... Misel, da bom morala zapustiti mamo in Adriano (sestro), me je večkrat ganila do solz... Dobro se spominjam tistega dne. Bilo je 17. avgusta... solze so

mi zalile oči, ko sem mami dejala. Kaj bi ti rekla, ako bi sedaj, ko sem dorasla in bi ti lahko pomagala, šla v samostan? Za trenutke je molčala, nato pa je s tresočim glasom odgovorila: Če Bog tako želi, naj se zgodi njegova volja." (Firence, 20. oktober 1953).

Že kot dekle je imela jasne poglede na Bogu posvečeno življenje in veliko zaupanje v božjo pomoč:

"Kdor ima poklic, pomeni, da vzljubi predvsem in nad vse Tebe, o Bog in v Tebi vse, drugi znak pa je doseči popolnost. Kako daleč sem še od tega, pomagaj mi Ti, o Jezus, ker drugače ne bom zmožna storiti niti koraka... Naj bo vse moje življenje, o Jezus tebi posvečeno!" (Firence, 27. okt. 1953).

Sestre so jo v dobi kandidature poslale v gospodinjsko šolo v Št. Jakob na Koroško. Po opravljenem noviciatu je napravila šolo za otroške vrtnarice in nato še učiteljišče v Trstu. Študiju se je izročila z vso odgovornostjo. (Na učiteljišču je med drugim dobila nagrado Mohorjeve za svoj prispevek ob jubileju Goriške Mohorjeve družbe).

Bridke izkušnje iz otroških vojnih let so bile zanjo kot izziv, da se je kot redovnica-vzgojiteljica s celim srcem posvetila otrokom z raznovrstnimi socialnimi in drugimi težavami. Dolga leta je bila vzgojiteljica najprej v Sirotišču in nato v novem Zavodu svete Družine. Mnogim je bila krušna in duhovna mati. Vsestransko razgledana in žena globoke vere je znala vedno posegati z dobrotnim in jasnim nasvetom. V svojem srcu je nosila zglede svoje matere in tudi nasvete redovnice-vzgojiteljice, ki jo je v mladih letih imela v Firencah. Otroci, katerim se je posvečala, so jo ohranili v lepem spominu. Največ let je bila v učilnici, kjer so bili dečki. Bila je dosledna, a istočasno je vsakdo čutil, da jih ima nadvse rada in zanje žrtvuje vse svoje moči. Marsikdo še danes ponavlja molitev, ki ga jo je naučila s. Mirjam: "Gospod pomagaj mi, danes hočem biti dober!"

Hvaležen spomin na s. Mirjam je zapisala v Katoliškem glasu gospa Adela P. V dobi svoje nosečnosti, ki jo je morala "preležati", se je zatekla v Sirotišče, kjer ji je sestra Mirjam stala ob strani. Takole je med drugim zapisala:

"Prav lahko rečem, da sva tega našega otročička obe pričakovali z enako skrbjo. 2. decembra se je moje domovanje v Sirotišču končalo. Dobili smo krepkega fanta. Veliko mi je pomenila vrtnica iz domačega vrta, ki mi jo je ob tej priložnosti s. Mirjam prinesla v bolnico. 16. decembra smo, oziroma so našega malčka krstili na Placuti, saj se obreda zaradi slabosti nisem mogla udeležiti. Dojenčkova duhovna mama, s. Mirjam, pa je bila tam. S seboj je pripeljala vse otroke, ki so takrat

živali v Sirotišču. To so nepozabni trenutki. Od takrat je minulo že 34 let. Kljub temu pa me je vsakič, ko sva se srečali, vprašala po 'svojem sinu', ki je medtem postal že zrel mož in očka".

V redovni provinci so ji večkrat poverili odgovorne in vodstvene službe. Učila je predvsem s svojim zglednim redovnim življenjem, vedno nasmejana in dobre volje. Telesno in duhovno trpljenje ter vse dnevne napore je znala prenašati brez pritoževanja. V vsaki stvari in v vsaki osebi je znala odkriti pozitivno stran. Ljubila je redovno skupnost in vsako sestro. Čimbolje je skušala izkoristiti čas dela in molitve. Vedno je znala nuditi prijazno in spodbudno besedo. Bila je odprtega in veseliga značaja, znala se je prešerno pošaliti. Za vsako uslugo, ki je je bila deležna, še posebej v zadnjem času bolezn, je vedno našla toplo besedo zahvale. Četudi se je zaradi izkušnje vojnih grozot vedno bala smrti, se je nanjo zavestno pripravljala.

Sredi velikega veselja, da se bo po končani naporni terapiji v tržaški bolnici vrnila domov, ji je nehala biti srce in je omahnila v naročje s. provincialke s. Doroteje Rupnik, ki je prišla ponjo. Bilo je popoldne, 21. februarja 2002. Med pogrebno mašo (25. februarja), ki jo je daroval skupaj s 26 duhovniki z obeh strani državne meje goriški nadškof msgr. Dino De Antoni, je ta navzočim rekel, da se ob smrti uresniči spev iz liturgije: "Pridi, Kristusova nevesta!" Poudaril je, da je bila sestra čuteča do sirot v duhu ustanoviteljice. Bila je skrbna vzgojiteljica, čuteča in naravna. Veliko je delala in trpela za goriško mesto. Pogrebne maše se je udeležilo ogromno ljudi in sester ne samo s Primorske, temveč tudi iz Slovenije, Koroške in Bosne. Vrhovno predstojnico je zastopala svetovalka s. Rafaela Glasenčnik. Sestre Mirjam se bomo spominjali z istim veseljem, kot ga je sama delila vsem, s katerimi se je srečevala.

POKOJNI DUHOVNIK STANKO ŽERJAL

J.M.

V duhovniškem domu v Gorici je 7. marca 2002 umrl duhovnik, publicist in javni delavec g. Stanko Žerjal. Bil je najstarejši slovenski duhovnik v naši nadškofiji. V zadnjem času je tiho živel med nami in tiho, skoro neopazno odšel v večnost.

Rodil se je 14. junija 1910 pri Pečenkovi na Brjah v župniji Branik (nekdanj Rihemberg). Bogoslovje je študiral najprej v Gorici, nato pa na ljubljanski teološki fakulteti, eno leto tudi literarne vede na ljubljanski univerzi. V duhovnika je bil posvečen 7. julija 1935 v Ljubljani. Kot duhovnik je služboval najprej v ljubljanski škofiji, pozneje pa v goriški nadškofiji, v Kalu nad Kanalom, Vilešu (Villesse) in Fosalonu pri Gradežu, nato kot župnijski upravitelj v Gabrjah pri Sovodnjah

g. Stanko Žerjal

in kot župnik v Šempolaju od 1970 do 1981, ko se je upokojil. Nato je živel v Gorici. V letih 1946/47 do 1955/56 je poučeval slovenščino, latinščino in zgodovino na slovenskih srednjih šolah v Trstu in Gorici.

V času fašizma je pretrpel zapor in preganjanje. V Ljubljani je leta 1932 sestavil spomenico, ki je bila odposlana svetemu očetu z opisom nevzdržnih razmer na Primorskem in s pozivom za odločnejšo obrambo pravic Slovencev in Hrvatov v Julijski krajini. Med vojno je kritično gledal na delovanje OF in tudi javno povedal, zato je moral zapustiti župnijo, ko so ga 24. sept. 1943 partizani aretirali. Toda uspelo mu je ubežati in se zateči v Gorico. Bil je zelo delaven tudi na dobrodelnem področju, zlasti v prid beguncem po taboriščih. Nemška oblast ga je prav zato zaprla, a je bil rešen po posredovanju nemškega častnika Bom-

merja. Na Koroškem je pomagal skupini 48 bivših domobrancev in četnikov zbežati iz taborišča pri Vetrinju.

Že kot študent je sodeloval pri raznih revijah in časopisih, pozneje na Primorskem pa pri Katoliškem glasu in Novem listu. Večkrat je poročal o potovanjih v Medjugorje. Vse do zadnjega je bil na narodnoobrambni liniji kot neutrudni publicist in diskutant.

Pogrebno sv. mašo je 9. marca v goriški stolnici vodil goriški nadškof Dino De Antoni ob somaševanju približno 40 duhovnikov. V homiliji je izrekel izjemno tople besede zanj, ki je bil navidez trdega značaja, a mehkega in čutečega srca. Pokopali so ga v duhovniško grobnico.

V svoji oporoki je zapisal: "Prosim odpuščanja vse, ki sem jim morda kdaj v življenju storil kaj žalega in jaz odpuščam onim, ki so meni storili kaj žalega, zlasti prosim razumevanja vse tiste, ki sem jim bil dušni pastir, ker sem jim bil premalo svet pastir in niso mogli vedeti za moje fizične in psihične težave in ne za krivice, ki sem jih bil obilno deležen in jih večinoma zamolčeval."

Vladimir Kos

OB ROŽNOBELI ČEŠNJI

Cvetočih češenj rožnobeli cveti.
Zgrajen z opekami safirja – svod.
Obraz žalujke znova mlad na vodi.
In veter s hriba v svilen plašč odet...

Sloneč na mostu mraz, zgubljen v spominih.
Po vigredi dišeči ostrí zrak.
Boječi vrabček s kljunčkom v sveži mlaki.
Od zime strt razpadajoči mlin...

Je skoraj, skoraj vse tako kot nékdaj.
A njega, nje, in njih pri mlinu ni.
Dejal sem jim: "V nebesih se dobimo!"
In srečen sem, da trajajo ves vek.

ŽIVLJENJSKA POT DUHOVNIKA FRANCA MALALANA

N.M.

Biseromašnik Franc Malalan je začel pisati svoje spomine, ko je dopolnil 88 let, torej leta 1998.

Rodil se je v družini z osmimi otroki 1.12.1910 na Opčinah. Oče Janez je bil 17 let cerkovnik pri sv. Jerneju v domačem kraju. Mati Marija Sosič je umrla v 42. letu starosti za tuberkulozo in verjetno ob porodu, saj nekje piše, da so jo pokopali s hčerko Lojzko v isti krsti.

Dan po novi maši z očetom, bratom in sestro na zavodskem dvorišču

Zaradi velike revščine mu ni bilo dano, da bi vstopil v koprsko ali goriško semenišče, kajti želel je postati škofijski duhovnik, nikakor pa ne redovnik. Pater Cantons ga je povabil leta 1923 k Marcelliani (Panzano - Tržič), kjer so imeli klaretinci namen odpreti šolo za male gojence.

Tu je ostal slabi dve leti in nečakinja N. je pripovedovala, da po šestih mesecih ni smel pisati staršem domov v slovenskem jeziku (žal pa tega ni pisno zabeležil). Ko je kot 15-letni deček poletje preživel na Opčinah, se je pogovoril z Josipom Vidau (nečakom msgr. J. Ukmarja), češ kaj mu je storiti. Redovniški red mu pač ni ležal. Zopet je pater Cantons imel zadnjo besedo, ko ga je tolažil, da bo lahko zapustil redovnike in presedlal drugam. Le v šolo mu je bilo treba iti!

Nadaljeval je šolanje v Antrodocu v pokrajini Rieti. Tu so bili še drugi Slovenci: Ivan Strgar iz Trsta in Ivan Ferletič iz Doberdoba. Prvega so odslovili, drugi ni vzdržal. Leto za njim pa so prišli Franc Husu in Ivan Milič s Proseka, Renato Logar in Jožek Krešina iz Panzana.

Ker je vila Mentuccia v Antrodocu postala pretesna, so se leta 1927 preselili v izpraznjeno škofijsko semenišče v Albano Laziale, nedaleč od Castel Gandolfa pri Rimu. Mati Marija mu je poslala

zadnjo razglednico, kjer v lepi slovenščini prosi, naj moli zanjo. Mesec kasneje je umrla.

V semenišču je opravil svoj redovniški noviciat. Napisal je, da je bil hišni red strog, vzgoja "fortiter et suaviter". V drugi polovici noviciata je prišlo do nepričakovanega preobrata. Sprijaznil se je z dejstvom, da postane redovnik pri patrih klaretincih. Dne 21. novembra 1928 je naredil prve začasne redovne obljube.

Preselitev v Rim je bil nov začetek šolanja na provincialnem zavodu Divin Salvatore v Frascatiju. Študiral je modroslovne vede: logiko, etiko, ontologijo, psihologijo in teologijo v latinščini, druge predmete kot algebro, fiziko, prirodopis in kemijo pa v italijanščini. V četrtem letniku pa še fundamentalno teologijo, hebrejščino, grščino in cerkveno zgodovino.

Po štirih letih obiskovanja visoke šole, so ga predstojniki poslali na dominikansko šolo Angelicum, da je dosegel licenciat teološke fakultete. Njegova diplomatska naloga se je glasila: Kristusovi pogovori pri zadnji večerji.

V rimskem obdobju je spoznaval znamenitosti Rima. Zelo dobro se spominja Lateranskega pakta 1929 leta in obhajanja izrednega svetega leta Odrešenja človeškega rodu leta 1933.

Ob stoletnici nove maše sv. Antona M. Clareta je sprejel diakonat (13.6.1935) v rimski cerkvi sv. Lucije. V duhovnika ga je posvetil kapucinski škof Luca Passetto v kapeli misijonske družbe lazaristov dne 21.12.1935. Želel si je, da bi mašniško posvečenje prejel v lateranski baziliki kot drugi škofijski duhovniki.

Novo mašo je pel na božično noč 25. decembra 1935 ob prisotnosti očeta Janeza, sestre Dragice in brata Stanka, ki je bil za nekaj mesecev gojenec v Antrodocu, a je kasneje izstopil. Novomašniško podobico je dal tiskati v slovenščini. Diakon Franc Husu se je izkazal z lepimi voščili v latinščini, italijanščini in slovenščini. Drugi dan se je slikal z očetom, bratom in sestro na zavodskem dvorišču.

Njegova prva zaposlitev je bila med postulanti ali kandidati v misijonski družbi klaretincev, ki je trajala tri leta, čeprav je bil mlad in neizkušen.

Leta 1939 je bil premeščen v mestno četrt Parioli na novo ustanovljeno župnijo Brezmadežnega Marijinega Srca, kjer je ostal 7 let. Župnija je delovala v premočeni kripti in tu je doživljal huda vojna leta: lakoto in preplah. Pa še neprimerni prostori za mladino so ga težili. Spominja se, da je večkrat tu birmoval nekdanji tržaški škof Alojz Fogar.

Slovenski patri niso bili zaželjeni na Primorskem, zato so morali čim dlje na pastoralno delo. Prvič so ga za dobo treh let poslali v Catanio na

Sicilijo za župnika v župnijo z dvanajsttisoč verniki. Bremenila ga je župnijska pisarna, kajti rad je delal med mladino. Žal tam ni bilo ne velike dvorane ne dvorišča za tiste otroke. Točno za leto dni je bil premeščen v srednjeveško mesto Altamura pri Bariju, kjer je veliko spovedoval.

Zelo se je razveselil, ko so ga predstojniki poslali kot pomočnika župniku Sartoriju v kraj njegove mladosti v Antrodocu. Tam je oskrboval tudi svetišče Madonna delle Grotte.

Po tridesetih letih je dobil dovoljenje, da je obiskal svoj rojstni kraj Opčine. Takrat se ga tudi nečakinja N. spominja, da ga je prvič videla. Pri sv. Jerneju je po dvajsetih letih ponovil slovesno novo mašo. Žal se spominja, da je bila njegova slovenska pridiga "pomi-lovanja vredna".

Komaj se je vrnil v Antrodoco, so ga predstojniki znova poslali v staro župnijo v Catanio. Bil je potrj, a iz pokorščine, ki jo je s prisego potrdil, je vzel slovo od prijatelja Sartorija in svetišča. Tam se je srečal z istimi težavami kot v letih 1946-49. A z dobro voljo je naredil vse, kar se je dalo.

Obisk ljubljanskega škofa Antona Vovka je bil zanj pravo presenečenje in milost. Ko je bil škof "ad limina" v Rimu leta 1960, si je ogledal s tajnikom Vrhuncem in patrom Antonom Legišo tudi Sicilijo. Zapomnil si je besede škofa Vovka: "Combustus fui" (Bil sem zažgan).

Še enkrat se je vrnil na Opčine septembra 1965, da je blagoslovil poroko nečakinje Magde in si ogledal s kolesom kraške vasi.

Leta 1966 je bilo v glavnem dokončano Marijino svetišče na Vejni. Na prošnje, ki jih je tržaški škof Santin pošiljal redovnim predstojnikom, so se samo klaretinci spomnili na patra Malalana in Antona Legišo. Tako je leta 1966 prišel kot kaplan v Trst, v mestno četrt Škorklja, in se nastanil v ul. Sant'Anastasio do leta 1969. Ob nedeljah je hodil pomagat župniku Angelu Kosmaču v Domjo in Ricmanje. Ko je leta 1969 dobil dovoljenje od pristojne rimske kongregacije za prestop v škofijsko duhovščino, je bil nameščen na Vejni, kjer je ostal 23 let. Tam je bil na voljo slovenskim romarjem, ki so prihajali od blizu in daleč. Na pusti kraški gmajni je imel veliko dela in veselja na vrtu. Veselilo ga je postavljanje lepih jasic ob Božiču.

Slovesno zlato mašo je daroval na božični večer leta 1985 v cerkvi sv. Jerneja na Opčinah. Ob njem je praznovala tudi sestra Benjamina Sosič (Marija) petdesetletnico redovnih obljub. Ko je papež Janez Pavel II. obiskal svetišče 30.4.1991, je doživel nepozaben trenutek, ker je lahko prvi poljubil sv. očetu prstan.

Na Vejni so se časi spremenili. Ni bilo mladih pomočnikov, zato so predali oskrbo svetišča Misijonarjem vere, ki so nova redovna skupnost. Do zamenjave vodstva in predaje svetišča je prišlo dne 4.10.1992. Hvala Bogu, da je biseromašnika sprejel dr. A. Kosmač v Ricmanje. Kot vikar je tam živel še dobrih deset let čil in zdrav. Pomagal je pri Domju v kapeli blaženega Leopolda Mandiča, kjer je nekoč njegov brat Celestin imel trgovino jestvin.

V začetku leta 2002 je nesrečno padel, si zlomil stegenico in obležal v zdravilišču v Nabrežini do 16.3.2002., kjer je v 91. letu starosti umrl. Po smrti msgr. Paskvala Gujona in g. Stanka Žerjala e bil za nekaj dni najstarejši slovenski duhovnik v Italiji.

Pokopan je v Ricmanjih, kamor si je želel. Pogrebno bogoslužje je vodil tržaški škof msgr. Evgen Ravignani ob somaševanju 14 duhovnikov. Iz cerkve sv. Jožefa so ga v sprevedu odnesli na vaško pokopališče, kjer so mu pevci zapeli v zadnje slovo.

Majda Artač Sturman

SVILENA PESEM

Všeč si mi, svila!
 Svila svetleča,
 iz sebe šelesteča,
 kot rahla koprena
 hlad dihaš telesu.

A včasih ušesu
 bolj prija topla beseda:
 beseda šumeča,
 beseda pršeča,
 pršeča kot dež...

Narahlo, potiho,
 skoraj kot svila
 izmuzne se skozi robove
 v svetle, daljne svetove,
 kjer svila, ti si doma...

NADA ŽERJAL IN TULLIO ZAGHET ZAKONCA-GLASBENIKA

Ivan Žerjal

V manj kot letu dni sta se od svojih najdražjih in vseh, ki so ju cenili in spoštovali, poslovila znana zamejska glasbena delavca iz Trsta, zakonca prof. Nada Žerjal-Zaghet in prof. Tullio Zaghet. Prof. Tullio Zaghet je neozdravljivi bolezni podlegel 21. maja 2001, njegova soproga Nada pa ga ni preživela niti za leto dni, saj je ravno tako zaradi neozdravljive bolezni umrla 16. marca 2002. Oba sta dolga leta bila v bistvu pojem glasbenega življenja

Zakonca Nada Žerjal in Tullio Zaghet

ter cerkvenega in posvetnega petja pri Sv. Ivanu v Trstu, kjer sta živela.

Ravno prof. Nada Žerjal-Zaghet je namreč izhajala iz znane svetoivanske slovenske družine, kjer se je rodila leta 1946 kot najmlajša od desetih bratov in sester. V domačem kraju je tudi odraščala in hodila v osnovno šolo, nakar je obiskovala nižjo srednjo šolo pri Sv. Jakobu. Zelo je vzljubila glasbo in tako je študirala klavir na Glasbeni matici, zaključni izpit pa je opravila na tržaškem konservatoriju Giuseppe Tartini, kjer je tudi diplomirala iz solopetja. Svoje glasbeno znanje in kulturo je potem razdajala kot profesorica na raznih slovenskih šolah na Tržaškem, nazadnje na pedagoškem liceju Anton Martin Slomšek. Poleg tega pa se je z velikim veseljem posvečala zborovodstvu: tako je vodila otroški zbor Glasbene matice ter razne druge šolske in društvene otroške in mladinske zборе, njeno ime pa je vsekakor najtesneje povezano z orgljanjem in vodenjem cerkvenega pevskega zbora pri Sv. Ivanu. S spremljanjem slovenske službe božje je začela leta 1961, ko ji je bilo komaj 15 let, potem ko se je umaknila dotedanja organistka in pevovodkinja Marica Zupančič. Svetoivanski cerkveni pevski zbor je vodila do leta 1985, ko je orgljanje in dirigiranje opustila iz zdravstvenih razlogov. Leta 1976 si

je zbor nadel ime po skladatelju Mariju Kogoju in v razširjenem sestavu nastopal in koncertiral na Tržaškem, Goriškem, Benečiji in Sloveniji. Pod vodstvom Nade Žerjal-Zaghet je zbor dosegel za tisti čas zavidljivo kakovostno raven in je bil zato zelo priljubljen, saj sta njegovo pevovodkinjo odlikovali posebna občutljivost in znanje. Pokojnica je sodelovala tudi na pobudah Zveze cerkvenih pevskih zborov iz Trsta in večkrat je tudi dirigirala na tradicionalnih božičnih koncertih Zveze.

Prof. Tullio Zaghet pa se je rodil leta 1930 v Trstu v narodnostno mešani družini (oče, mehanik, je bil po rodu Furlan, mati, šivilja, pa slovenska domačinka z Grete). V Trstu je tudi dokončal italijanski znanstveni licej Guglielmo Oberdan, sam pa se je nenehno, kot samouk, izpopolnjeval v znanju slovenščine. Leta 1952 je odlično opravil diplomski izpit iz klavirja pod mentorstvom znanega Luciana Ganteja, po katerem se danes poimenuje pomemben natečaj. Vpisal se je tudi na tržaško univerzo, in sicer na fakulteto za inženirstvo, a je ni dokončal zaradi težkih finančnih razmer v družini. Tako se je zaposlil na bančnem zavodu Banca Commerciale Italiana v Trstu, kjer je delal do upokojitve leta 1990. V 70. letih je bilo ozračje v tej banki zelo sovražno do Slovencev, kljub temu pa sta skupaj z ženo prepričano vpisala svoja otroka v slovensko šolo, kar takrat ni bilo lahko. Njegova glasbena pot pa se je začela v jezuitski cerkvi v ul. del Ronco v Trstu, kjer je služboval kot organist, zatem pa je z orgljanjem spremljal slovensko cerkveno petje v Rojanu. Po poroki leta 1970 je pomagal pri petju in orgljanju v cerkvi pri Sv. Ivanu, in to do leta 1985. Tako je spremljal marsikateri nastop in koncert svetoivanskega cerkvenega zbora in zbora Marij Kogoj, v katerem je tudi pel. Pogosto pa je priredil tudi kako pesem za šolske zборе, ki jih je vodila soproga Nada Žerjal-Zaghet. Prof. Tullio Zaghet je ljubil šport in naravo, v mladih letih je smučal, dokler je mogel pa je rad zahajal v gore. Vsestransko je gojil ljubezen do glasbe s prebiranjem strokovne literature, dalje se je zanimal za tuje jezike (nemščino in tudi madžarščino), za zgodovino, literaturo (med drugim je prebiral Prešerna, Gregorčiča in Balantiča) in naravoslovje. Do zadnjega je rad zahajal v Tržaško knjigarno, bral Katoliški glas, Novi glas, Primorski dnevnik ter druge italijanske in nemške časopise.

Zakonca Nada Žerjal-Zaghet in Tullio Zaghet sta tako tudi delila skupno ljubezen do glasbe, kulture in umetnosti. Nedvomno je, da je z njima naša skupnost izgubila izjemna kulturna delavca, ki sta s svojim odhodom pustila praznino, ki jo bo težko zapolniti. Vsekakor jima moramo biti vsi hvaležni za vse dobro, kar sta naredila na glasbenem in kulturnem področju, ki je tudi zaradi njune pretekle dejavnosti danes tako bogato.

V SPOMIN PAŠKVALU GUJONU IN MARINU VERTOVCU

Drago Štoka

Beneško Slovenijo sem vzljubil že v študentskih letih, saj je bila in je še danes naša narodnostno najbolj ogrožena pokrajina, pa tudi revna z ekonomskega vidika. Komu se ni srce krčilo od žalosti ob poslušanju pesmi Oj, božime, ki govori o slovesu, o odhodu v širši svet mladih fantov in deklet, ki so se izpod Matajurja odpravljali v Švico, Nemčijo, na Švedsko, v Ameriko, vse do potresa maja 1976.

Ko sem prvič obiskal Beneško Slovenijo, sem imel srečo govoriti z mons. Ivanom Trinkom, pesnikom, pisateljem, znanstvenikom, narodnim buditeljem. Bilo je eno leto pred njegovo smrtjo. Na tistem obisku sem spoznal tudi Paškvala Gujona, ki smo ga obiskali v Matajurju, kjer je bil takrat župnik in je v tem svojstvu ostal tam skoro do svoje smrti. Tako sem imel priložnost še mnogokrat ga videti, z njim govoriti, nazadnje tudi ob podlosti, ki se mu je zgodila, ko so mu podtaknili orožje in strelivo v matajurski zakristiji, samo zato da bi ga duševno zlomili, a so se zelo ušteli, saj je na to podlo izmišljotino Paškval Gujon reagiral tako, kot je bilo treba: odločno, ponosno, pogumno! In podli akterji, ki so kajpada ostali anonimni, so bili tako do dna ponižani in osmešeni!

Paškval Gujon je bil velik kot človek, kot župnik, kot Slovenec, bil je zaveden sin beneške zemlje. Dočakal je visoko starost, a je bil do konca svojih dni neomajen v svoji zvestobi jeziku, narodu, domačim rodnim krajem. Bil je najvidnejši med beneškimi duhovniki, "čedermaci", ki so delali, živeli in ustvarjali za svoje ljudi pod Ma-

msgr. Paškval Gujon

prof. Marino Vertovec

tajurjem, zato da bi ljudje zaživali boljše čase kot so bili tisti prvi povojni časi, prepolni sovraštva do slovenskega jezika v beneških dolinah.

Danes imajo naši rojaki pod Matajurjem svoje časopise, svoj tisk, svojo dvojezično šolo. Da jim je vse to dano, je tudi velika zasluga župnika Paškvala Gujona, naših "čedermacev" v beneških dolinah in naših zavednih slovenskih ljudi, laikov in duhovnikov, ki so predvsem po potresu zagrabili za delo, zaživali z novim utripom in pogumno stopili novim časom naproti.

Rekel sem laikom: med te moram prišteti nič koliko prijateljev, ki sem jih spoznal in imel srečo z njimi delati, se pogovarjati, se stalno srečevati. Med njimi je bil tudi prof. Marino Vertovec. Marino Vertovec je bil po poklicu profesor. Srečeval sem ga na nič kolikih predavanjih, simpozijih, okroglih mizah. Bil je skromen v svojih odnosih do drugih ljudi, istočasno pa je bil tudi izredno pogumen in močan v svojih načelih, v svojem zagovarjanju vsega, kar je težilo k boljšim dnevom naroda pod Matajurjem.

Prof. Marino Vertovec je bil značajan človek in v tem tako zelo podoben tolikim prijateljem-laikom, ki sem jih spoznal v tistem predelu naše najzahodnejše slovenske dežele: Izidorju Predanu, Viljemu Černu, Dinu Del Medicu... Še in še bi rad našteval prijatelje in narodne delavce v nadiških dolinah, a mi je skorajda nemogoče naštetih prav vse.

Mislím pa, da je bil Marino Vertovec tista osebnost, ki jo bomo globoko občutili še mnoga desetletja. Bil je človek dela, razmišljanja, nesebične pomoči v vsakem času in ob vsaki uri!

Tako Paškval Gujon kot Marino Vertovec sta bila pristna in zavedna sinova Beneške Slovenije. Gujon se je rodil 1. aprila 1909 v Bijačah v občini Podbonesec. Novo mašo je pel v Ažli. Zanimivo je, da mu je pri njej pridigal Anton Banchig, ki je imel tega dne zadnjo uradno slovensko pridigo v Benečiji po znani fašistični uradni prepovedi slovenščine v šolah, v cerkvi in sploh v javnosti. Gujonovo življenje je bilo dolgo, saj je dočakal nad devetdeset let, in seveda zelo pestro, a tudi zanimivo. Doživel je kar dve svetovni vojni in dal skozi vse, kar pač take svetovne ujme prinašajo. Vseskozi pa je bila v ospredju njegovega mišljenja in delovanja zavest pripadnosti slovenskemu narodu ter nemajna krščanska zavzetost podeželskega župnika za pravice svoje celotne skupnosti. Umrl je v 92. letu starosti v huminski bolnišnici 25. febr. 2002. Svečano pogrebno bogoslužje v cerkvi sv. Ivana v Landarju je vodil videmski nadškof msgr. Pietro Brollo, ob njem je bil tudi upokojeni nadškof msgr. Alfredo Battisti ter nad 40 duhovnikov in ogromno ljudstva. Pokopali so ga v sredo, 27. febr. na domačem pokopališču.

Marino Vertovec, profesor, publicist, prevajalec, preučevalec slovenske problematike v Beneški Sloveniji in drugih manjšin v Italiji in Evropi, je bil veliko mlajši od Gujona: rodil se je 17. aprila 1939 v Vidmu in žal umrl v zrelem obdobju svojega življenja, še poln idej in volje do dela in ustvarjalnosti. Zahrbtna bolezen mu je preprečila izvedbo mnogoterih idej in programov, ki jih je nosil v sebi. Umrl je v noči med 22. in 23. julijem 2002, v 63 letu starosti v Vidmu. Pokopali so ga 25. jul. z žalno slovesnostjo v cerkvi Marije Milostljive.

Beneška Slovenija, naša prelepa deželica pod Matajurjem, je tako postala ubožnejša, saj ne bo imela več ob sebi dveh velikih mož, ki sta jo ljubila, ji želela dobro in vsestransko prispevala za njen narodnostni, socialni in kulturni razvoj. Paškval Gujon in Marino Vertovec pa sta se že vpisala v zlato knjigo beneških rodoljubov in velikih kulturnih mož naše najzahodnejše slovenske dežele.

GREGORJU PERTOTU V SPOMIN

Na svojem domu v Nabrežini je 15. decembra 2001 podlegel zahrbtni bolezni dolgoletni radijski napovedovalec in prosvetni delavec Gregor Pertot. Rodil se je 24. avgusta 1932 v Nabrežini. V letih 1961-92 je bil v službi na Radiu Trst. Nastopal je z Radijskim odrom in Slovenskim odrom, dejaven pa je bil še v domači skupnosti ter pri zboru Fantje izpod Grmade. (Na slili: ob prejemu priznanja ob 35-letnici zboru Fantje izpod Grmade)

KULTURNA DELAVKA MARTA POŽAR

Ivan Žerjal

Marta Požar

2. avgusta 2002 je med slovensko skupnostjo v Italiji, še posebej pa pri Sv. Ivanu v Trstu, globoko odjeknila žalostna vest, da je v 79. letu starosti zaradi zahrbtnne bolezni umrla priljubljena domača kulturna delavka Marta Požar. Od nje se je 9. avgusta na pogrebu poslovila množica sorodnikov, znancev, prijateljev in ljudi, ki so cenili in spoštovali njeno delo.

Pokojnica je bila pristna Svetoivančanka, saj se je rodila 7. decembra 1923 na Vrde-li. V domačem kraju je tudi odraščala, več desetletij pa je bila zaposlena v znani tržaški lekarni. Ime Marte Požar pa je neločljivo povezano z verskim in kulturnim življenjem Slovencev pri Sv. Ivanu. Že zelo zgodaj, pred drugo svetovno vojno, je začela peti v domačem cerkvenem pevskem zboru, ki ga je takrat vodil Maks Baretto. Bila je eden od stebrov altovske skupine tako na koru kot tudi na številnih posvetnih nastopih, še posebej ko je zbor v razširjenem sestavu nastopal pod imenom Marij Kogoj v 70. in 80. letih.

Petje je pred nekaj leti sicer opustila, a je ljubezen do domačega kraja in slovenstva izražala na številne druge načine. Pri tem naj omenimo njeno skrb za ohranitev svetoivanskega slovenskega ljudskega izročila, ki se je kazala predvsem v ljubezni do domače narodne noše, ki ji je pred leti tudi posvetila razstavo v prostorih Slovenske prosvete v Trstu, sicer pa praznovanja farnega zavetnika sv. Janeza Krstnika si ni mogla zamišljati brez narodnih noš. Stalno se je zanimala za narodno blago, ga zbirala in vrednotila, ravno tako pa je znano njeno prizadevanje za ovrednotenje krajevne zgodovine. Pri tem naj omenimo knjigo Posebno sporočilo Josipa Godine Verdelskega za njegove domačince v počastitev

velikega svetoivanskega kulturnega delavca in narodnega buditelja iz 19. stoletja, katere tiskanje je v bistvu plačala iz lastnega žepa. Za svoje zasluge na področju vrednotenja narodnega blaga in izročila je pred leti prejela tudi Maroltovo nagrado.

Za Marto Požar je bila značilna odločna in trdna slovenska zavest, kar se je izražalo tudi na političnem področju, kjer je podpirala samostojno slovensko politično nastopanje in večkrat tudi kandidirala na listah stranke Slovenske skupnosti. Živo se je zanimala za življenjski utrip slovenske narodne skupnosti v Italiji in po svojih močeh podpirala njene ustanove, še posebej tiste s katoliškim predznakom. Njeno slovenstvo je bilo namreč neločljivo povezano z globokim doživljanjem krščanske vere. Bila je zvesta in dejavna članica svetoivanske Marijine družbe, aktivna župljanka in tudi "duša" domačega Marijinega doma, kjer je sooblikovala versko in kulturno dogajanje. Lahko torej rečemo, da sta Sv. Ivan in celotna slovenska narodna skupnost v Italiji izgubila osebo, ki je imela jasna načela in jasne pojme tako glede družbenega angažiranja kakor tudi glede življenjskih in nazorskih vprašanj. Upati je, da taka načela ne bodo šla v pozabo s smrtjo oseb, ki so jih zagovarjale, ampak da se bodo obdržala v teku časa.

Majda Artač Sturman

ŽENSKÉ MARAKEŠA

Ženske Marakeša, ujete na papir.

Ženske,
 zelene kot zastrta okna hrepenenj.
 Modre kot morje obljub.
 Rumene kot razcveli regrat zavisti.
 Oranžne kot sonca, polna sokov.
 Rožnate kot prsi brstečih cvetov.
 Rdeče kot krvaveči tulipani strasti.
 Vijoličaste kot solze, skrite za zastori burk.

Ženske Marakeša, neme jetnice barv.

(Ob razstavi Valentina Omana v Trnovci, 16. junija 2002)

DELOVANJE ZVEZE SLOVENSKE KATOLIŠKE PROSVETE IN NJENIH ČLANIC

Damjan Paulin

Svoj redni letni občni zbor je Zveza slovenske katoliške prosvete imela 16. aprila 2002 v Kulturnem centru Lojze Bratuž. V tem letu so se zbrali na občnih zborih tudi člani nekaterih včlanjenih društev.

SPEVOIGRA KOVAČEV ŠTUDENT

V letu 2002 je Zveza vložila veliko energij v pripravo Vodopivčeve spevoigre Kovačev študent. Slavnostna predstava je bila 4. oktobra v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici. Sledile so ponovitve v isti dvorani 6., 7., 8. in 11. oktobra. Udeležba je bila izredna in publika zelo

Spevoigra Kovačev študent v KCLB

navdušena. Kovačevega študenta je Zveza uprizorila v sodelovanju s Kulturnim centrom Lojze Bratuž ob 40-letnici tega kulturnega središča v Gorici in ob 50. obletnici smrti Vinka Vodopivca. Prvotno besedilo Ivana Kovačiča je dopolnil Adrijan Rustja, ki je predstavo tudi režiral. Za glasbeno priredbo in orkestracijo je poskrbel Hilarij Lavrenčič, ki je tudi spe-

voigro dirigiral. Nastopili so solisti, igralci, zbor in orkester. V glavnih pevskih vlogah so se izkazali priznani zunanji sodelavci, igralci pa so člani dramskih skupin iz Štandreža in Odra 90. Številni zbor kmetov in študentov so sestavljali pevci zborov Hrast iz Doberdoba, F. B. Sedej iz Števerjana, Lojze Bratuž iz Gorice, Podgora, Štandrež, Rupa-Peč in Mirko Filej. Anka Černic je bila v pomoč režiserju, Snežica Černic pa je skrbela za kostume. Sceno je izdelal Aleksander Starc, za gib pa je bila odgovorna Carolina Bagnati. Tridesetčlanski orkester so sestavljali glasbeniki Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel iz Gorice, Glasbene matice in drugi zunanji sodelavci.

ZBOROVSKA DEJAVNOST

V redno delovanje Zveze spada revija goriških pevskih zborov Cecilijanka, na kateri običajno nastopijo tudi zbori iz Tržaške, Videmske, Koroške in Slovenije. Vršila se je v soboto, 16. in nedeljo 17. novembra 2001 v veliki dvorani Kulturnega centa Lojze Bratuž. Posvečena je bila goriškim skladateljem Lojzetu Bratužu ob 100-letnici rojstva, Vinku Vodopivcu ob 50-letnici smrti in Mirku Fileju ob 40-letnici smrti. Kot gost je sodeloval tudi goriški zbor Monte Sabotino, ki je član italijanskega zborovskega združenja USCI.

Tudi pri 33. zborovski reviji Primorska poje je bila Zveza med soorganizatorji te množične pevske manifestacije. Ostali soorganizatorji so Zveza pevskih zborov Primorske, Zveza slovenskih kulturnih društev in Zveza cerkvenih pevskih zborov iz Trsta. Pokrovitelj pobude je Javni sklad Republike Slovenije za kulturne dejavnosti.

Na Trbižu sta se srečali Primorska in Koroška poje. V začetku marca pa je Krščanska kulturna zveza priredila Koroško poje v Celovcu. Te pomembne revije koroškega zborovstva se je udeležil tudi mešani pevski zbor Lojze Bratuž iz Gorice, ki je zastopal Zvezo in utrdil že večletne plodne vezi med goriškimi in koroškimi zbori.

Konec junija pa je Zveza soorganizirala koncert skupine Plava trava zaborava iz Zagreba, ki je bil pod šotorom na goriškem gradu.

GLEDALIŠKA DEJAVNOST

V sodelovanju s Kulturnim centrom Lojze Bratuž je Zveza organizirala v sezoni 2002 četrti niz veseloiger ljubiteljskih odrov, pod naslovom Iskriivi smeh na ustih vseh, ki se je odvijal v začetku leta v prostorih Kulturnega centra Lojze Bratuž. Najprej so se predstavili člani štandreške dramske družine z vedrima igrama čudna bolezen in Tata vse ve. Kulturno društvo Vrbje pri Celju pa je razvedrilo gledalce s komedijo Charleyeva teta. Zadnji dan januarja pa se je vršilo nagrajevanje natečaja Mladi oder, ki ga razpisujeta Zveza slovenske katoliške prosvete in Slovenska prosveta iz Trsta. Nagrade za otroške skupine so prejeli: otroška skupina društva Hrast iz Doberdoba za igrico Franke Ferletič Čarobni trenutek, Kulturno društvo Sabotin za igrico Jožice Rupar Zajčkov čarobni lonec, osnovnošolci iz Štandreža, ki so na Miklavževem večeru uprizorili igrico Nebeški računalnik, otroška skupina F. B. Sedej iz Števerjana, ki je pripravila igrico V kraljestvu pravljic in Taka darila ter osnovna šola J. Abram iz Pevme za igro V svetu sanj. Nagrado je prejela tudi uprizoritev Miške Rupice mladih društva Rupa-Peč. Priznanje so prejele tudi tri odrasle dramske skupine: Prosvetno društvo Štandrež za celovečerno komedijo Namišljeni zdravnik Hansa Weigla v režiji Emila Aberška in

za enodejanko Tata vse ve, Oder 90 iz Gorice za Camolettijevo veseloigro Strogo zaupno v režiji Jožeta Hrovata in F. B. Sedej iz Števerjana za enodejanko Dobrodošli! Kdaj pojdete domu? Po nagrajevanju sta Majda Zavadlav in Božidar Tabaj zaigrala veseloigro Človek brez smeha. Iskrivi smeh je spremljal tudi Popotne komedijante iz Trsta, ki so prišli 3. februarja v telovadnico KCLB s Štokovimi Trije tički.

DAN SLOVENSKE KULTURE

Zveza slovenske katoliške prosvete sodeluje že vrsto let pri organizaciji osrednjih prireditev ob Dnevu slovenske kulture v Gorici in Trstu. Pod naslovom V jasnini zvoka se je goriška proslava vršila v Kulturnem centru Lojze Bratuž 24. februarja. Posvečena je bila 100-letnici rojstva Lojzeta Bratuža in 10. obletnici smrti Ubalda Vrabca. Scenarij je pripravila Maja

Foto: Bumbaca

Prešernova proslava v KCLB

Lapornik, ki je prireditev tudi režirala. Nastopila sta zbora Jacobus Gallus iz Trsta in Lojze Bratuž iz Gorice, ki sta izvajala skladbe Bratuža in Vrabca. Sodelovala je tudi gimnastična skupina 1. razreda Družboslovnega in znanstveno-tehnološkega liceja S. Gregorčič iz Gorice in dijaški orkester pod vodstvom Iztoka Cergola. Umetniško besedilo so podali amaterski igralci iz Gorice in Trsta, video pa je prikazal lika Bratuža in Vrabca.

Na predvečer goriške prireditve je potekalo v Kulturnem centru Lojze Bratuž srečanje s slikarjem Frankom Vecchietom in njegovim umetniškim svetom ter pogovor o umetnikovem orodju.

SODELOVANJE S KOROŠCI

V mesecu oktobru pa so se vršili Koroški kulturni dnevi na Primorskem, že dvajseti po vrsti. V prostorih Katoliške knjigarnice v Gorici sta tajnik Krščanske kulturne zveze Nužej Tolmajer in mag. Martina Piko-Rustja predstavila publikacije, ki sta jih izdala KKZ in Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik. Obujam spomine pa je bil naslov koncerta Bernarde in Marka Fink, ki sta ob spremljavi Nataše Valant izvajala samospeve in duete koroških skladateljev Antona Nageleta in Franceta Cigana. V razstavnih prostorih KCLB pa so bila na ogled dela priznanega koroškega umetnika Valentina Omana, ki ga je predstavil predsednik KKZ dr. Janko Zerzer.

RADIJSKE ODDAJE

Slovenski odsek radia Spazio 103 pripravlja vsakodnevne enourne programe, ki jih videmska škofijska postaja oddaja po vsej Furlaniji. Slovenske oddaje so na sporedu vsak dan, razen ob nedeljah, od 20. do 21. ure. Stalnih sodelavcev je šest, tako da je vsak odgovoren za en dan.

POKLON PADLIM IN POKOJNIM KULTURNIM DELAVCEM

Člani Zveze so se poklonili žrtvam druge svetovne vojne pred spomenikom v Gonarsu. Posamezna društva pa so organizirala ali sodelovala na spominskih proslavah v domači vasi in na goriškem pokopališču, kjer počivajo zaslužni slovenski kulturni delavci.

SKPD F. B. SEDEJ IZ ŠTEVERJANA

V okviru števerjanskega društva je najbolj aktiven mešani pevski zbor, ki ga vodi Vladimir Čadež. Ob koncu leta 2001 je sodeloval na svečanstvi ob 50-letnici obnovitve upravne samostojnosti števerjanske občine. V januarju pa je zbor z božičnim programom oblikoval mašo v Drežnici. V marcu se je odzval povabilu društva iz Podgore in nastopil na Filejevi proslavi. V Izoli je zbor pel na Primorska poje 19. aprila. V mesecu maju pa je števerjansko društvo pripravilo slovesnost ob 50. obletnici obnovitve delovanja mešanega zbora, ki je bila v župnijski dvorani. Pevci mešanega zbora so nastopali na Cecilijanki v KCLB.

Tudi otroški zbor je redno vadil pod vodstvom Valentine Humar. Sodeloval je na raznih domačih prireditvah, na Mali Cecilijanki, 14. aprila na reviji Zlata grla v Sovodnjah.

V februarju je društvo priredilo Prešernovo proslavo, ki je bila v župnijski dvorani. Posvečena je bila goriškemu nadškofu F.B. Sedeju. Sodelovala sta mešani zbor Podgora in pevska skupina Akord. Priložnostni govor je imel Tomaž

Foto: Bumbaca

Publika na 32. Festivalu v Števerjanu

Pavšič na temo: Spomin na nadškofa F.B. Sedeja, branitelja slovenstva. V sezoni 2002 se je izkazala tudi dramska družina, ki je 6. in 7. aprila postavila na oder domače dvorane kriminalko Agathe Christie Zločini na otoku. Režijo tega znanega teksta je prevzel Sergej Ferrari.

Tudi mladi števerjanski igralci so se radi predstavili domačemu občinstvu in popestrili prihod sv. Miklavža, Materinski dan in Božičnico. Otroke so pripravile Kristina Corsi, Andrejka Hlede in Katja Dorni. Za trud in delo je skupina prejela priznanje Mladi oder.

Višek organizacijskega dela predstavlja vsakoletni Festival narodno zabavne glasbe, ki je bil že 32. po vrsti in se je odvijal Med borovci od 5. do 7. julija. Festivala se je udeležilo veliko ansamblov iz Slovenije. Žirija je za najboljšega proglasila Vitezi celjski. Zelo številno občinstvo pa je nagradilo ansambel Modrijane iz Dobrne. Ob festivalu je v prostorih župnijskega doma razstavljal svoje umetnine iz železa domačin Mario Leopoli.

Društvo redno izdaja svoje glasilo Števerjanski vestnik.

KULTURNO DRUŠTVO SABOTIN IZ ŠTMAVRA

Društvo Sabotin je božično srečanje praznovalo 23. decembra na kulturnem večeru, na katerem so slovesno razvili prapor krajevne skupnosti Pevma-Štmaver-Oslavje. Blagoslovil ga je župnik Vojko Makuc. Program je popestrila vokalna skupina Akord iz Podgore. Štmavrsko društvo sodeluje pri raznih pobudah z rajonskim svetom in domačo župnijo. Skupno prirejajo baklado ob praznovanju sv. Ane in jesenski pohod na Sabotin. Za pust pripravijo voz, s katerim se udeležijo raznih povork. V letu 2002 se je njihov voz imenoval Alkoholne vizije. Na povorki v Sovodnjah so zasedli prvo mesto. Sodelovali so tudi na pustni prireditvi v Gorici, na Opčinah in v Trziču. To velja

Pustni voz PD Sabotin v sprevodu po goriških ulicah

tudi pri organizaciji tradicionalnega praznovanja sv. Valentina, ki se je leta 2002 začel 15. februarja in trajal tri dni. Za otvoritev so člani društva pripravili razstavo lesenih izdelkov raznih ptic, delo Giorgia Burbnicha, ki jo je predstavil Danjel Čotar. Ob odprtju razstave sta zapela domači moški zbor pod vodstvom Nadje Kovic in pevska skupina Musicum, ki jo vodi David Bandelli. Na-

slednjega dne so s kulturnim večerom na temo otrok in poezija obeležili tudi Dan slovenske kulture, na katerem je sodeloval domači otroški zbor in mladi recitatorji, ki jih je pripravila Irena Ferlat. Proslavo so otroci ponovili pri sv. Ivanu v Gorici. V nedeljo, 17. februarja, je potekala tradicionalna šagra sv. Valentina s slovesno mašo v domači cerkvi.

Otroški zbor se rad udeležuje Praznika frotlje v Rupí in Male Ceciljanke v Kulturnem centru Lojze Bratuž, ki jo organizira Združenje cerkvenih pevskih zborov.

Društveni moški zbor je sodeloval na Primorski poje in nastopil v Hrvatinih. Udeležil se je tudi Cecilijanke. Moški zbor je za Vse svete pel pri spomeniku v Pevmi in na pokopališču.

PROSVETNO DRUŠTVO PODGORA

Podgorsko društvo se lahko ponaša z dvema zborovskima zasedbama in sicer z mešanim zborom Podgora in z vokalno skupino Akord. Obe vodi Mirko Špacapan. Posebno vokalna skupina Akord je bila zelo delavna in je nastopala tudi v poletnih mesecih. Njeno ubrano petje smo lahko poslušali na številnih prireditvah na Goriškem. Večkrat so nastopili izven goriškega prostora, tudi na italijanskih pevskih prireditvah. Tudi mešani zbor je dostojno zastopal domačo vas in širšo skupnost.

Društvo Podgora je 7. aprila organiziralo v domači cerkvi spominsko slovesnost ob peti obletnici smrti zborovodje Bogomira Špacapana. Nastopili so zbori iz krajev, kjer je pokojnik vodil cerkveno in narodno petje. Poleg podgorskega zbora, ki je izvajal peto mašo, ki jo je uglasbil sin Mirko Špacapan, so nastopili še zbori iz Štandreža in Mirna. Peli so tudi Sovodenjska dekleta, Fantje izpod Grmade in cerkveni zbor iz Šentjurja pri Celju. O pokojnem Bogomiru Špacapanu in o njegovem zaslužnem delu za zborovsko petje, cerkveno in narodno, je spregovorila prof. Lojzka Bratuž.

Poleg drugih nastopov je Akord obogatil tudi prireditev odkritja kipov goriških skladateljev Lojzeta Bratuža in Mirka Fileja v parku Kulturnega centra v Gorici. Udeležil se je tudi slovesnosti ob odprtju obnovljenih prostorov na Travniku. Pel je tudi na sv. Višarjah in na Cecilijanki.

Mešani zbor Podgora je sodeloval na raznih prireditvah v domači vasi, pel na Cecilijanki in na Primorski poje v drežniški cerkvi 6. aprila. Zvezo je predstavljal na srečanju zamejskih zborov v Šentvidu pri Stični in se uspešno udeležil raznih tekmovanj.

Ob 40-letnici smrti Mirka Fileja je društvo pripravilo v domači cerkvi proslavo, na kateri so skladateljeve pesmi izvajali otroški zbor Podgora, Orffova skupina in otroci osnovne šole iz Dobrovega, pevska supina Akord, mešani zbor Podgora, tamburaška skupina in mešani zbor iz

Pevska skupina Akord na otvoritvi obnovljenih prostorov na Travniku

Foto: Bumbaca

Števerjana. O Mirku Fileju in o njegovem vsestranskem delu so spregovorili Jožko Kragelj, Anka Černic, Mirko Špacapan in Martin Kranner.

GORIŠKA ZBORA LOJZE BRATUŽ IN MIRKO FILEJ

Zbor Lojze Bratuž, ki ga vodi Bogdan Kralj, je imel v letu 2002 prvo obveznost na osrednjih prireditvah ob Dnevu slovenske kulture v Kulturnem domu v Trstu in v KC Lojze Bratuž v Gorici.

Moški zbor Mirko Filej, ki ga vodi Zdravko Klanjšček, je 20. januarja pel pri maši staroslovanskega obreda v cerkvi sv. Ignacija na Travniku,

MoPZ Mirko Filej v KCLB

v marcu pa je sodeloval na večeru ob 100-letnici rojstva Lojzeta Bratuža. Na prireditvi, ki jo je v frančiškanski cerkvi na Kostanjevici organizirala Zveza kulturnih društev iz Nove Gorice, je bil na sporedu Venec spominčic možu na grob Ljubke Šorli. Moški zbor Mirko Filej se je udeležil Primorske poje v Kulturnem domu v Podnanosu in Cecilijanke v Kulturnem centru Lojze Bratuž.

PROSVETNO DRUŠTVO ŠTANDREŽ

Sezono 2002 je društvo začelo s premiero Bevkovega dela Kaplan Martin Čedermac, ki je bila 12. januarja v župnijski dvorani Anton Gregorčič v Štandrežu. Delo je ob strokovni pomoči Janeza Starine režiral Emil Aberšek. Kaplana Martina Čedermaca so štandreški igralci uprizorili še v Štandrežu (13.1. in 6.2.), v Primorskem dramskem gledališču v Novi Gorici v okviru Nedeljskih srečanj abonmajske sezone Zveze kulturnih društev (27.1.), v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici (17.2.), v občinskem gledališču France Prešeren v Boljuncu (10.3.), v Vrbju pri Celju (24.3), na Lesah v Beneški Sloveniji (15.6.), v Jeremitišču (2.7.), v Kulturnem centru Lojze Bratuž v Gorici za slovenske višje šole (21.9.), v Sedlu pri Breginju (22.9.), v Polzeli pri Celju na občinskem prazniku (5.10.) in v Vipavi v prostorih škofijske gimnazije (23.10.)

Člani dramske družine Majda Zavadlav, Božidar Tabaj in Marko Brajnik so večkrat nastopili z enodejankami Čudna bolezen, Človek brez smeha, Tata vse ve, Selitev in Konec pravljic ali...

Na Dan slovenske kulture v Primorskem dramskem gledališču v Novi Gorici so štandreški igralci nastopili z igro Jaz sem Berto.

PD Štandrež je konec maja in v začetku junija organiziralo tradicionalni Praznik špargljev, na katerem so se predstavili domači igralci z vedro

igro Konec pravljic ali... Praznovanje je obogatil slikarski ex-tempore, fotografski natečaj, srečanje pritrkovalcev in mešani zbor iz Podgore.

V župnijski dvorani Anton Gregorčič je društvo organiziralo razstavo del domačina Janeza Nanuta. V župnijski cerkvi pa je v maju nastopil zbor Gallus iz Kranja.

Društvo Štandrež je razpisalo drugi abonma ljubiteljskih gledaliških skupin, ki se je odvijal v zadnjih mesecih leta.

Mešani pevski zbor je nastopal pod vodstvom Davida Bandellija. Sodeloval je na raznih prireditvah v domači vasi. Pel je na Prazniku miru in na Prešernovi prireditvi v Štandrežu. Primorske poje se je udeležil 21. aprila v Podnanosu, v mesecu novembru pa Cecilijanke.

Kaplan Martin Čedermac v uprizoritvi Dramskega odseka PD Štandrež

KULTURNO DRUŠTVO PUPA-PEČ

Sezono 2002 je začel društveni mešani zbor, ki je 3. marca nastopil na reviji Sovodenjska poje v Kulturnem domu. V istem mesecu pa je otroški zbor sodeloval najprej na reviji Pomlad so naše mame in nato še na srečanju otroških in mladinskih zborov Zlata grla v Sovodnjah.

Prosvetno društvo Rupa-Peč je 29. marca organiziralo v domači dvorani kulturni večer z recitalom posvečenim spominu 100-letnice rojstva Lojzeta Bratuža. Večer so oblikovali mladi recitatorji, govornik Marko Vuk ter društveni otroški zbor pod vodstvom Tanje Kovic in mešani zbor, ki ga vodi Zdravko Klanjšček.

Člani društva Rupa-Peč so vložili veliko napora za uspešen potek Praznika frtalje (25. in 28.

aprila ter 1. maja). Na praznik sv. Marka so nastopili razni otroški zbori. Prijetno otroško petje smo slišali iz grl malčkov iz Rupe in s Peči, s Plešivega, z Vrha sv. Mihaela in iz Nabrežine. Tekmovanje v cvrtju frtalje se je vršilo 28. aprila. Kulturni del programa sta oblikovala dekliški zbor iz Devina in mešani iz Saleža. Na prvomajskem slavlju je imel

Verniki iz Rupe-Peči na romanju v Ponikvi

slavnostni govor časnikar Jurij Paljk, nastopili sta tudi pevska skupina Akord iz Podgore in štandreška dramska z vedro igro Tata vse ve.

Otroški zbor Rupa-Peč je pel še na drugih prireditvah, predvsem v domačem kraju in na Mali Cecilijanki.

Mešani pevski zbor Rupa-Peč pa je pel na Cecilijanki in na božičnih koncertih. Na Primorski poje je nastopal 21. aprila v Podnanosu.

SKD HRAST IZ DOBERDOBA

Pri društvu Hrast je najbolj aktiven mešani pevski zbor, ki nastopa pod vodstvom Hilarija Lavrenčiča. Na dan sv. Treh kraljev je nastopil v Nabrežini. Istega dne je zbor pel tudi na božičnem koncertu v Tolmeču, kjer je prikazal nabožno polifonijo in slovenske božične pesmi. 11. januarja je zbor sodeloval na novoletnem koncertu, ki ga je organizirala Zadružna banka Doberdob in Sovodnje v KCLB, 26. januarja pa se je udeležil glasbenega srečanja v Fiumicellu. Doberdobski pevci so obogatili Prešernovo proslavo, ki jo je 27. februarja organiziralo društvo Tržič v tamkajšnjem mestnem gledališču.

MePZ Hrast pred novim sedežem

Primorske poje se je zbor udeležil v Biljah 9. marca 2002. Bogato je bilo delovanje zborra tudi v poletnem času. V drugi polovici junija so se odzvali vabilu društva Sv. Ivan in izvedli v istoimenski cerkvi na Tržaškem celovečerni koncert. Publiko so se predstavili s sklopom nabožne glasbe in ljudskih napevov iz Benečije, Primorske in Istre. Lep glasbeni večer so oblikovali tudi v opatiji v

Rožacu, kjer so nastopili skupno z zborom Roberto Portelli iz Mariana.

Pred počitnicami so 11. julija sodelovali na slovesnosti ob 250-letnici goriške nadškofije v baziliki v Ogleju. V poletnem času so pevci skupno preživeli nekaj dni v Koči sv. Jožefa v Žabnicah.

V Doberdobo so 22. septembra slovesno odprli nov sedež društva Hrast, ki se nahaja ob župnijski cerkvi. Nove prostore je blagoslovil župnik Ambrož Kodelja, v kulturnem programu pa sta sodelovala društvena zbora, otroški pod vodstvom Lucije Lavrenčič in mešani pod taktirko Hilarija Lavrenčiča. Nastopili so tudi glasbeniki Slovenskega centra za glasbeno vzgojo Emil Komel. Za glasbeni pouk se bo SCGV posluževal obnovljenih prostorov. Doberdobska mladina rada sodeluje

v zboru Veseljaki, ki poje ob raznih prilikah. Vsa leta sodeluje tudi na Mali Cecilijanki. Na dan sv. Miklavža društvo poskrbi, da ga mladi lepo sprejmejo s prizorom.

SKRD JADRO IZ RONK

Kulturno društvo Jadro uspešno sodeluje s slovenskim šolskim centrom v Romjanu in z občinsko upravo pri raznih kulturnih pobudah in srečanjih pobratenih občin, predvsem z občinama Metliko in Wagno. Sprožili so več akcij za gradnjo novih šolskih prostorov za slovenski vrtec in osnovno šolo.

Skupno z ženskim pevskim zborom je društvo priredilo v začetku leta koncert božičnih pesmi, ki se je vršil 13. januarja v cerkvi sv. Lovrenca v Ronkah. V gosteh so imeli mešani zbor Lipa iz Bazovice.

V mesecu februarju je društvo imelo na svojem sedežu dva filmska večera. Najprej je bil gost Dario Frandolič, ki je predstavil dvojezični videofilm *Beautiful Kreplje*, nato pa še inž. Pino Rudež, ki je predvajal razne krajše avtorske videofilme. Društvo je organiziralo tudi srečanje z Markom Pogačnikom, ki je predaval o umetnosti zdravljenja zemlje. Na Prešernovi proslavi, ki jo je društvo pri-

Foto: Bumbaca

Pesniki Jurij Paljk, Filibert Benedetič in Liliana Visintin na Prešernovi proslavi v Ronkah

redilo v občinski sejni dvorani v Ronkah, so sodelovali pesniki Filibert Benedetič, Jurij Paljk, Ivo Petkovšek in Liliana Visintin. Aldo Rupel je predstavil pesniško zbirko *Znamenja*, priložnostni govor pa je imel Ivan Žerjal. V sklop prizadevanj za spodbujanje slovenskega jezika in kulture v italijanskem večinskem okolju prireja društvo tečaje slovenskega jezika za odrasle. Lanskega, že petnajstega po vrsti, je vodila Sonja Božič. Pod pokroviteljstvom občinske uprave je uspešno potekala tudi predšolska priprava otrok, ki so se prijavili za šolo v Ronkah.

Društvo je poskrbelo za razna družabna srečanja in za tečaj kleknanja. Svetoivansko kresovanje so priredili na plaži v Štarancanu. V prijetnem družabnem srečanju in ob kresu je sodeloval harmonikaš Štefan Nanut in zbor staršev otrok osnovne šole iz Romjana.

Društvo redno izdaja glasilo *Jadro*.

DELOVANJE SLOVENSKE PROSVETE V TRSTU V SEZONI 2001/2002

Nadja Roncelli

DSI

Niz ponedeljkovih srečanj v Društvu slovenskih izobražencev v Trstu je bil v pretekli sezoni nadvse uspešen. V času interneta in globaliziranih informacij ostajata vloga in smisel teh tradicionalnih večerov, ki potekajo že polnih in plodnih štirideset let, nespremenjena. Večerna srečanja želijo nuditi svojim obiskovalcem, ki prihajajo iz mestnega središča in okoliških vasi, globlji in vsestranski vpogled v sodobno dogajanje kot tudi v razna kulturna in znanstvena področja. Tematika je pestra in

vseskozi razgibana; prvenstveno zajema področje zgodovine, predvsem kar zadeva našo zamejsko in osrednjeslovensko stvarnost, literaturo in drugih umetnosti, figurativne in glasbene, ter religije in znanosti. Sezona se je začela v ponedeljek, 1. oktobra, ko je bila v sodelovanju z Založbo Mladika predstavitev knjige otroških in mladinskih pesmi Zore Tavčar *Ko se ptički*

Bruno Korelič gost DSI

prebude. Poleg avtorice, ilustratorke Magde Tavčar in Ivanke Hergold, ki je delo predstavila, so na večeru sodelovali še pevka in glasbenica Alenka Možina in skladatelj Tulio Možina, ki sta pripravila zgoščenko s pesmimi iz knjige, ter igralci Radijskega odra, ki so pesmi ozvočili. Društvena sezona se je zaključila v ponedeljek, 1. julija, ko je bil gost društva nekdanji slovenski poslanec v slovenskem parlamentu Ivo Hvalica. Izhodišče za razgovor z njim je bila njegova knjiga z naslovom *Zadnja replika*. Vseh večerov je bilo 36, označevala pa jih je izredno

visoka udeležba, saj je nemalokrat bila Peterlinova dvorana celo premajhna za tako množico slušateljev.

Med številnimi uglednimi gosti, ki so sodelovali pri oblikovanju sezone, naj v tem bežnem vpogledu v društveno delovanje omenimo le nekatere: predavanje filozofa prof. Deana Komela o evropskem združevanju in krizi evropske človeškosti (21. 1); obisk direktorja Luke Koper Bruna Koreliča, ki je govoril na temo o "Gospodarskem sodelovanju med Trstom in Koprom v evropskih perspektivah" (11. 3); srečanje s slovenskim pisateljem Dragom Jančarjem, ki ga je predstavila prof. Marija Cenda Klinc. Povod za njegov obisk v društvu je bil izid njegovega zadnjega romana "Katarina, pav in jezuit" (18. 3.). DSI je skupaj s Knjižnico Dušana Černeta predstavilo študijo dr. Egona Pelikana z naslovom "Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom". Knjigo je izdala Nova revija, predstavili pa so jo zgodovinarja France M. Dolinar in Jože Pirjevec, glavni urednik založbe Niko Grafenauer in avtor. Večer je vodil Ivo Jevnikar (6. 5.). Gost društva je bil tudi mednarodno priznani operni pevec Marko Fink. Z njim se je pogovarjal Ivo Jevnikar. Na večeru so predvajali nekaj posnetkov njegovih izvedb (3. 6.).

Pred božičnim premorom v delovanju društva je bilo v nedeljo, 23. decembra, prijateljsko srečanje pri Šolskih sestrah v ulici delle Docce v Trstu. Sv. mašo je v njihovi kapeli daroval gospod Milan Nemas, nakar je sledil pogovor ob čaju. Med društvene pobude velja omeniti še izlet na Grad Kromberk v Novi Gorici ob 1000-letnici pisne omembe Gorice. Udeležence izleta je na vodeni obisk gradu peljal Marko Vuk.

RAZSTAVE

V prostorih Peterlinove dvorane je bila 10. decembra otvoritev razstave računalniških grafik Matjaža Hmeljaka. Umetnika in njegovo delo je predstavil Štefan Pahor. Posebno slovesno je bilo tudi 3. junija, ko je slikar Marijan Tršar namestil v predverju Peterlinove dvorane sliko iz cikla *Holokavst*, ki jo je poklonil Društvu slovenskih izobražencev. V teku sezone sta bili še dve razstavi, in sicer knjig. 15. aprila je bil namreč gost DSI-ja pisatelj Boris Pahor. Govor je bil predvsem o prevodih njegovih del v tuje jezike: na večeru je sodelovala tudi prevajalka Pahorjeve proze v nemščino in italijanščino gospa Mirella Urdih Merku. Ob tej priložnosti je bila v sodelovanju s Knjižnico Dušana Černeta postavljena razstava vseh Pahorjevih prevedenih knjig v v tuje jezike. Prav tako je bila ob priložnosti društvenega srečanja s pesnikom Miroslavom Košuto 8. aprila postavljena razstava vseh Košutovih knjižnih pesniških zbirk za otroke in odrasle.

MLADIKA

Pri Mladiki moramo ločevati revijo in založbo. Glede mesečnika Mladika je treba zapisati, da je prešel v svoje šestinštirideseto leto izhajanja z veliko zanimivimi prispevki in novimi pobudami. O božičnem in velikonočnem času sta bili objavljeni prilogi na versko tematiko, pri kateri sta s svojimi razmišljanji sodelovala dr. Edi Kovač in dr. Zvone Štrubelj, umetniško pa Štefan Pahor. Uspešno se nadaljuje objavljane spominov na starše, ki jih zapisuje Peter Merkù, in izborov pesmi iz najnovejše hrvaške lirike. Izredno bogata je kot vedno Antena, v zanimivo branje pa se tudi ponujajo ocene knjig slovenske, zdomske in matične literature. Z novim letom 2002 je bila na hrbtni strani revije uvedena rubrika Mala galerija, posvečena slovenskim primorskim slikarjem. Ob zgoščeni oznaki umetnikovega lika in dela, ki jo pripravlja Magda Jevnikar, je na zadnji strani barvna reprodukcija slike.

Ob prazniku slovenske kulture so na tradicionalni Prešernovi proslavi 11. februarja v prostorih DSI razglasili imena zmagovalcev literarnega natečaja, ki ga razpisuje revija Mladika. Prvo nagrado za prozo na tridesetem literarnem natečaju Mladike je prejel prispevek z naslovom Anahì avtorja Marjana Schiffrerja iz Ljubljane. Na drugo mesto se je uvrstila Marija Senica iz Maribora z novelo Hana. Tretjo nagrado je prejela novela Irme Marinčič z naslovom Sveče v mahu; avtorica je prispevek poslala iz ZDA. Komisija je priporočila za objavo še novele: Kazenski bataljon neznanega avtorja, Mir in ljubezen Nelde Štok Vojska, Hiša št. 47 Ide Mlakar, Kar seješ, to žanješ Marjete Ratković, Izgubljena Tarcisie Galbiati Komljanec, čisto običajen dan Manke Kremenšek Križman.

Za poezijo je prejel prvo nagrado cikel pesmi z naslovom Kač Borut avtorice Irene Žerjal iz Trsta. Drugo nagrado je dobil cikel pesmi z naslovom Recept za pesem, ki ga je sestavila Mihaela Mravljak iz Ljubljane. Tretje nagrade komisija ni podelila. Za objavo je priporočila pesmi Dejana Ladike in Silve Mizerit.

Pri založbi Mladika je v sezoni 2001-2002 izšlo 11 knjižnih novosti, in sicer 2 pesniški zbirki, 8 proznih del ter še zbornik študijskih dnevov Draga 2001 z naslovom *Narodna identiteta in skupna evropska usoda*.

DRAGA 2002

Geslo sedemintridesetih študijskih dnevov Draga je bil citat iz pridige Jakoba Ukmarja: "Proti naravni in božji postavi ne sme ravnati nobena človeška oblast". Študijski dnevi Draga 2002 so potekali v šotoru v Parku Finžgajrevega doma na Opčinah od petka, 30. avgusta, do nedelje, 1. septembra. V teku teh dni so se zvrstila štiri srečanja. Kot prva je bila

v petek, 30. avgusta, na vrsti okrogla miza na temo *Manjšinske politične dileme*, ki jo je vodil tržaški zgodovinar Jože Pirjevec, ki je tudi podal uvodni, zgodovinski pregled razvoja političnega življenja v zamejstvu. Sledil je nastop dr. Alda Rupla, Bojana Brezigarja in dr. Damjana Paulina. V soboto je bila na vrsti okrogla miza z naslovom *Zakaj tretja slovenska univerza?*. Na njej so sodelovali ministrica RS za šolstvo, zna-

nost in šport dr. Lucija Čok, dr. Darko Darovec iz Kopra ter mag. Andrej Malnič z Goriškega. Okroglo mizo je vodil Jurij Paljk. V nedeljo po maši, ki jo je daroval tržaški škof msgr. Evgen Ravignani, je bilo predavanje izseljenskega duhovnika mag. Davida Taljata z naslovom *Z vero do veselja*. Zaključno predavanje v nedeljo popoldne je imel dr. Martin Brecej iz Trsta, ki je govoril na temo *Med evropsko zvezo in svetovno državo*. Obiskovalcem Drage je bila v nedeljo v zgodnjih popoldanskih urah dana možnost, da si ogledajo razstavo o 100-letnici openskega tramvaja, ki je bila v bližnjem Prosvetnem domu na Opčinah.

MOSP

Tudi sezona, ki so jo pripravili mladi člani MOSP-a, je bila dokaj živahna in pestra. S polno paro se je začela že novembra, ko so mospovci organizirali v Trstu manjšinsko mladinsko srečanje "Youth Leader's Seminar", ki se sicer že več let odvija dvakrat na leto, vsakič v drugem evropskem mestu. Seminar s pomenljivim naslovom "Euroburja" je potekal od četrтка 8. do nedelje, 11. novembra, in je bil namenjen mladim, ki so vključeni v vodenje različnih mladinskih organizacij. Na dnevnem redu seminarja so bile delavnice, zborovanje in izlet po Krasu. Aprila 2002 so se mospovci udeležili podobnega seminarja – Easterseminar 2002 –, ki ga je organizirala frizijska manjšinska mladinska skupnost v mestecu Grou v središču Frizije. Tudi v tem primeru gre za

Draga 2002. Udeleženci okrogle mize Zakaj tretja slovenska univerza: (z leve) Andrej Malnič, Darko Darovec, ministrica Lucija Čok, voditelj debate Jurij Paljk.

tradicionalno pobudo, ki jo vsako leto prireja druga manjšinska skupnost. Ob tej priložnosti je potekal občni zbor YEN-a, to je osrednje evropske manjšinske mladinske organizacije.

YEN (t. j. Youth of European Nations), v katerega je MOSP včlanjen, že vrsto let izdaja mladinski manjšinski časopis YEN-i. Uredništvo vsakih nekaj let prevzame druga skupnost: letos, kot že leto prej, so bili zanj odgovorni prav Slovenci v Italiji. Glavni urednik je bil Matej Susič

Večer o multikulturnosti v Peterlinovi dvorani
v organizaciji MOSP-a

iz Trsta, prav tako so časopis tiskali v Trstu in ga od tu odpošiljali.

Med drugimi pobudami, h katerim je pristopil MOSP, so še organizacija Zamejskega rock festivala (letos že peta izvedba), ki je bil 28. in 29. junija v Borovem gozdiču v Praprotnu in na katerem je sodelovalo 15 glasbenih skupin iz zamejstva in matice. Konec maja je MOSP priredil v Sv.

Križu pri Trstu selekcije za udeležbo na največjem slovenskem rock festivalu – Rock Otočec. Med sedmimi nastopajočimi zamejskimi skupinami je komisija izbrala kvartet Snifferson family, ki je kasneje na Rock Otočcu zasedel prvo mesto na lestvici tujih bendov.

Čisto na koncu sezone, v prvih septembrskih dneh, se je predstavnik MOSPa udeležil Dneva mladine v Velikem Borištvu v Avstriji, ki ga je priredila manjšinska skupnost gradiščanskih Hrvatov.

SKK

Ob sodelovanju z MOSP-om pri organizaciji debatnih večerov so člani Slovenskega kulturnega kluba priredili v soboto, 16. februarja, večer mladih ustvarjalcev. Šlo je za nagrajevanje ustvarjalcev, ki so s svojimi prispevki sodelovali na literarnem, likovnem in fotografskem natečaju ob Prešernovem dnevu. Za likovni natečaj je strokovna komisija nagradila dela Zinajde Kodrič, Mateje Piccini in Karin Desco. Za fotografijo so prejeli nagrado slike Ljube Sancin, Katje Rupel in Mateja Grudna. Kar se tiče literature, so bila nagrajena dela Martine Slavec, Raffaele Petronio, Aleksa Jevnikarja, Mattea Dimaia in Zulejke Paškulin. Vsa likovna in fotografska dela so bila za nekaj tednov razstavljena v prostorih Peterlinove dvorane.

DRAGA MLADIH

Med organizacijske dejavnosti MOSP-a spada tudi vsakoletno sodelovanje pri pripravi študijskih dnevov Draga mladih. Dvanajsti mladinski študijski dnevi so potekali od četrтка 29. do sobote, 31. avgusta 2001, pod geslom Zedinjena Slovenija v zedinjeni Evropi. Glavno odgovornost pri pripravi Drage mladih 2001 je nosilo Združenje katoliških študentov iz Ljubljane. Prvi dan so bila na sporedu regionalna srečanja (v Komnu, Škofji Loki, Beltincih); mladi mospovci so bili v Komnu in so se po predavanju publicista Milana Gregoriča o Sloveniji v EZ in o novih priložnostih za mlade povezali z ostalimi skupinami preko videokonference. V petek se je že vsa dejavnost preselila na Opčine in na vrsti so bile delavnice (športno-kolesarska, gledališka, novinarska, družbenopolitična o skupnem mladinskem prostoru). Draga mladih se je zaključila v soboto, 31. avgusta, z okroglo mizo na temo "Zedinjena Slovenija v EZ", na kateri so nastopili odgovorni urednik Primorskega dnevnika Bojan Brezigar, likovna umetnica Veselka Šorli Puc in kandidat za slovenske predsedniške volitve France Arhar.

NAGRADA VSTAJENJE

39. literarno nagrado Vstajenje so podelili na lepo obiskanem večeru v Peterlinovi dvorani v ponedeljek, 8. aprila. Nagrada je šla primorskemu pesniku Miroslavu Košuti za pesniško zbirko *Pomol v severno morje* in za njegov celotni pesniški opus. Na večeru 8. aprila je predsednik Zadružne kraške banke Drago Danev najprej izročil pesniku denarno nagrado, o Košuti in njegovem delu je nato spregovorila prof. Tatjana Rojc, nakar sta člana Radijskega odra Alenka Hrovatin in Tomaž Susič prebrala nekaj Košutovih pesmi. Večer sta umetniško zaključila operna pevka Nora Jankovič in pianist Aleksander Vodopivec.

MLADI ODER

Slovenska prosveta iz Trsta in Zveza slovenske katoliške prosvete v Gorici sta že sedemindvajsetič podelili priznanja *Mladi oder*, namenjena amaterskim gledališkim skupinam, ki so v preteklem letu pripravile vsaj eno gledališko predstavo ali igrico. Za goriški del so priznanja podelili v Centru Lojzeta Bratuža v četrtek, 31. januarja, v Trstu pa je bila podelitev na Prešernovi proslavi v Peterlinovi dvorani v ponedeljek, 11. februarja. Na večeru je bilo podeljenih deset priznanj – izvernih plaket, za katere je osnutek izdelal slikar Edi Žerjal. V prvi sklop priznanj, ki jih prejmejo mladinske skupine in šole, so se uvrstili Otroški zbor Ladjica iz Devina za glasbeno pravljico "Račka gre na potovanje", Osnovna šola Alojz Gradnik z Repentabra za igrico "Petrov pujs", Nižja srednja šola Srečko Kosovel z Opčin za pripravo božičnice in Prešernove proslave ter

skupina dijakov slovenskih višjih srednjih šol iz Trsta, ki je pripravila Prešernovo proslavo z naslovom "Koder se nebo razpenja". Priznanja Mladi oder za tiste skupine, ki delujejo v okviru kulturnih in prosvetnih društev, sta dobili mladinska skupina Kulturnega društva Slomškov dom iz Bazovice za igrico "Maček Muri" in igralska skupina Tamara Petaros z Opčin za izvedbo Krsta pri Savici na Prešernovi proslavi. Priznanja prve kategorije, ki gredo samostojnim igralskim skupinam, so prejeli dramska skupina Športno-kulturnega društva Cerovlje-Mavhinje za komedijo "Sluga dveh gospodov", dramska skupina Slovenskega kulturnega društva Igo Gruden iz Nabrežine za prizor v dveh delih "Akavcabad nekoč in danes", Slovenski oder za igrico "Čudežna ura" ter Slovensko dramsko društvo Jaka Štoka s Proseka in Kontovela za dva prizora "Lejna" in "Pušast", igrico "Čudežna srajca dopetajca" ter dramo "Moliere na obroke". Večer je povezoval radijski napovedovalec Livij Valenčič.

PREŠERNOVA PROSLAVA

Osrednja Prešernova proslava, ki jo že vrsto let prirejajo Zveza slovenskih kulturnih društev, Zveza slovenske katoliške prosvete iz Gorice in Slovenska prosveta iz Trsta, je pod naslovom *V jasnini zvoka* bila v Kulturnem domu v Trstu v soboto, 23. februarja. Posvečena je bila dveh velikima primorskima glasbenikoma, Lojzetu Bratužu in Ubaldu Vrabcu. Scenarij in režijo za proslavo je podpisala Maja Lapornik.

Društvo slovenskih izobražencev in Slovenska prosveta sta skupaj priredili tradicionalno Prešernovo proslavo v prostorih Peterlinove dvorane v ponedeljek, 11. februarja. Slavnostni govor je na večeru imela podžupanja in odbornica za kulturo v dolinski občini Fulvia Premolin.

PRIMORSKI KULTURNI DENVI NA KOROŠKEM

Dnevi kulturne izmenjave med Primorsko in Koroško so leta 2001 potekali na Koroškem od nedelje, 14., do petka, 19. oktobra. Kar se tiče tržaške udeležbe na dnevih, velja omeniti nastop gojenk solopetja iz razreda prof. Nore Jankovič na šoli Marija Kogoja pri Glasbeni matici v Trstu, ki so se predstavile s splotom arij iz oper W. A. Mozarta, oblečene v scenske kostume. Koncert je bil v nedeljo 14. v kraju Dobrla vas. V petek, 19. oktobra, pa je bila v Tischlerjevi dvorani predstavitev imenitne publikacije, ki jo je izdala založba Mladika, in sicer knjige Nikolaija Mihailova *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine*. Na predstavitvi v dvorani Slomškovega doma v Celovcu je sodeloval tudi avtor sam.

RADIJSKI ODER

Tudi v sezoni 2001-2002 je Radijski oder pripravil nekaj radijskih produkcij za tržaško radijsko postajo, uspešno pa se je posvečal tudi drugim pobudam.

Gledališki vrtiljak, to je gledališki abonma za najmlajše, ki ga je Radijski oder pripravil v sodelovanju s Slovenskim stalnim gledališčem in Slovensko prosveto v Marijinem domu pri Sv. Ivanu, je uspešno stopil v svoje četrto let delovanja. Prva, otvoritvena predstava v abonmaju je bila 7. oktobra, ko se je član ansambla Slovenskega stalnega gledališča v Trstu Janko Petrovc predstavil z monodramo *Zgodba o mačku*, ki je naučil galebko leteti. 28. oktobra je bilo na vrsti Gledališče na vrhovi iz Nove Gorice z igro *Janko in Metka*. Lutkovna skupina Črni mu iz Sežane je 11. novembra uprizorila igrico *Vilma in Vili*. Zadnjo predstavo v letu 2001 z naslovom *Čudežna ura*, kateri je sledilo tudi miklavževanje, so uprizorili člani Radijskega odra iz Trsta. Lutkovno gledališče iz Ljubljane je 13. januarja ponudilo mlademu občinstvu lutkovno igrico *Fantkov dan*. 17. februarja je bila na vrsti *Zvezdica zaspanka* v izvedbi Lutkovnega gledališča Maribor. Sezono je 10. marca sklenil nastop Gledališča Koper z igrico *Trije oslički in kozica Rozica*. Pred vsako predstavo je bila v Marijinem domu animacija za otroke.

Člani Radijskega odra so z igro *Čudežna ura* nastopili še na miklavževanju v Saležu in na Opčinah ter na dan svetih Treh kraljev v Gorici.

Tudi v tej sezoni je Radijski oder priredil tečaj lepe govornice, ki sta ga vodili Matejka Peterlin in Maja Lapornik, kot predavatelj je na njem sodeloval napovedovalec Radia Slovenija Janez Dolinar.

V sodelovanju s Slovensko prosveto je konec junija, od 24. do 28. 6., Radijski oder priredil še gledališki tečaj za otroke od 8. do 14. leta starosti. Tečaj si je zamislila Lučka Susič, pri njem pa so še sodelovali režiser Emil Aberšek iz Nove Gorice, Matejka Peterlin, Ivana Ban in Tomaž Susič. Tečaj se je sklenil z zaključnim nastopom, na katerem je 29 tečajnikov uprizorilo predstavo *Salon Expon*.

KNJIŽNICA DUŠANA ČERNETA

Knjižnica Dušana Černeta deluje že devetnajst let. Delovanje v sezoni 2001-2002 je bilo usmerjeno kot vedno v inventariziranje in katalogiziranje periodičnega gradiva ter predvsem tudi v zbiranje knjižnega gradiva za pripravo slovenske bibliografije za Kanado. Knjižnica je zato utrdila stike s Kanado in zaprosila zdomske rojake za pomoč. Z odzivom je bila zelo zadovoljna, ker so številni posamezniki in ustanove iz

Zaključni nastop udeležencev tečaja lepe govornice v Narodnem domu v Trstu

Kanade veliko darovali knjižnici v ta namen. V letu 2001 je bilo inventariziranih 800 knjig in letnikov periodike. Skupno je bilo do konca leta 2001 inventariziranih 10.430 knjig in časopisja. Inventariziranih je bilo tudi 70 enot drobnega tiska. Skupno je bilo do konca leta 2001 inventariziranih 812 enot drobnega tiska.

Leta 2001 je bilo katalogiziranega veliko knjižnega gradiva, ki bo prišlo v poštev za bibliografijo. V centralni knjižni katalog je bilo vključenih 675 knjižnih listkov. V kataloge slovenskega zdomskega tiska pa je bilo vloženih 364 knjižnih listkov. Konec leta 2001 je bilo v glavnem katalogu 9.208 in v katalogu zdomskega tiska 2.364 kartotečnih listkov. V signaturni katalog je bilo vpisanih 426 zaporednih knjižnih izdaj. Skupno je bilo v preteklem letu vezanih 38 knjižnih enot.

V letu 2001 je Knjižnica Dušana Černeta izposodila 324 knjižnih izdaj in periodike.

VIRGIL ŠČEK

Pri Krožku za družbena vprašanja Virgil Šček iz Trsta sta konec leta 2001 izšli dve knjigi iz niza belih priročnikov. Ivo Jevnikar je uredil "Narodno-politični seizmograf – II. del" s podnaslovom "Dokumenti o samostojnem političnem nastopanju Slovencev v Italiji 1992-2001". Delo je bilo predstavljeno 5. junija v Gorici. Na večeru, ki ga je vodil Bernard Špacapan, sta sodelovala Martin Breclj in Ivo Jevnikar. Peter Rustja pa je avtor knjige z naslovom "Otokar Rybár v dunajskem parlamentu". Delo je izšlo leta 2001 v sozaložbi z Zbirko Zgodovinskega časopisa iz Ljubljane.

Omeniti velja še zelo pozitivne odmeve na knjigo v dveh delih Vide Valenčič "Politika in manjšine", ki je sicer izšla že leto prej. Krožek Virgil Šček je 27. marca priredil okroglo mizo na to temo. Poleg avtorice same sta se srečanja udeležila predstavnik Valdostanske zveze in obenem predsednik deželnega sveta Doline Aoste Robert Louvin ter predsednik deželnega sveta Furlanije-Juljske krajine Antonio Martini. V Društvu slovenskih izobražencev pa je bila 27. maja okrogla miza na temo "Tragika selitev in izgonov: Kanalska dolina, Koroška, Kočevska". Povod za diskusijo o dogajanju pred 60 leti sta dala zbornik "Pregon koroških Slovencev" in knjiga Maria Gariupa "Opcija za tretji rajh v Kanalski dolini", ki je izšla leta 2000 pri krožku Virgil Šček.

DRUŠTVO FINŽGARJEV DOM

Društvo Finžgarjev dom deluje že več kot trideset let. V prostorih Finžgarjevega doma na Opčinah je v sezoni 2001-2002 priredilo kar nekaj zanimivih srečanj. 5. decembra je bilo miklavževanje za otroke openske osnovne in srednje šole. Pred prihodom sv. Miklavža so člani

Radijskega odra uprizorili igrico Čudežna ura. 14. decembra je društvo pripravilo večer o obsojencih na drugem Tržaškem procesu. V sredo, 20. decembra, je organiziralo predstavitev dveh knjig, ki jih je izdala založba Mladika leta 2001, in sicer knjigo Draga Štoke Jože Peterlin v *mojem spominu* ter postumno zbirko črtic Vinka Beličiča *Žolto-rdeči voziček*. 3. marca so v društvu počastili Prešernov dan na srečanju z naslovom Večer slovenske pesmi in besede.

Po zimskem premoru je Društvo pripravilo niz večerov maja in junija. V sodelovanju z založbo Mladika je 30. maja ob avtorjevi osemdesetletnici pripravilo predstavitev knjige Ivana Artača *Nebo je žarelo*. Ob branju izbranih odlomkov je delo predstavila Nadja Maganja. 14. junija je bil večer posvečen kulinariki v Beneški Slovenije: avtorja Vesna Leskovec in Dino del Medico sta predstavila knjigo receptov *Dežela frike in gubance. Kako so kuhale naše none*. Na srečanju je so-

Predstavitve knjige Ivana Artača *Nebo je žarelo* v Finžgarjevem domu na Opčinah

dodeloval tudi Giorgio Bankič. Teden kasneje je bil gost društva istrski publicist Milan Gregorič. 27. junija je bil v društvu večer na temo Šola slovenščine v Vidmu. Sodeloval je Viljem Černo, ki že vrsto let vodi tečaje slovenščine na Videmskem, in nekaj njegovih učencev. Konec avgusta je Društvo Finžgarjev dom v sodelovanju z župnijo sv. Jerneja na Opčinah organiziral v openski cerkvi Večer sakralne glasbe, na katerem sta nastopila bas-bariton Marko Fink in organist Tone Potočnik.

Med številnimi prireditvami, ki jih organizirajo društva v predmestju in na podeželju, velja omeniti pobude svetoivanske skupnosti v Trstu, ki je v začetku januarja priredila božični koncert: v župnijski cerkvi pri Sv. Ivanu so nastopili tercet Ver laetum, oktet Suha in MePZ Divača. Z recitacijami so nastopili tudi svetoivanski otroci. V okviru svetoivanskega praznovanja je župnijska skupnost pri Sv. Ivanu priredila v domači cerkvi koncert MePZ Hrast iz Doberdoba, ki ga vodi Hilarij Lavrenčič. Zbor se je predstavil s programom pesmi iz sakralne glasbe in iz narodne zakladnice.

PETDESET LET SLOVENSKEGA PROSVETNEGA DRUŠTVA MAČKOLJE

Ljuba Smotlak Tul

Bogato, razgibano in neprekinjeno delovanje SPD Mačkolje, ki je obhajalo v letu 2002 svojo petdesetletnico, ima v resnici svoje korenine že na samem začetku 20. stoletja. Samo dobrih pet let, se pravi od leta 1909 do prve svetovne vojne, je namreč živelo v Mačkoljah *Katoliško slovensko izobraževalno društvo*, ki je vključevalo v svojih vrstah preko petdeset mož in fantov. Tem se je kmalu pridružilo še nekaj dek-

let in mladih žena. Pevski zbor (najprej moški, nato mešani), knjižnica s pospeševanjem branja, razni odseki (abstinenčni, dramatični) in uspešna ureditev hiše-društvenega sedeža, to so bile dejavnosti tistega društva, ki jih ne smemo zanemariti. Zaradi vojnih in povojnih razmer je Katoliško društvo žal nehalo delovati, utihnilo je za več desetletij.

Ustanovilo se je pa v Mačkoljah ponovno oziroma kar na novo leta 1952 društvo z naslovom *Slovenska katoliška prosveta*. Mladi duhovnik gospod Stanko Janežič, ki je dobil dušnopastirsko službo v Mačkoljah že leta 1950, je takoj razgibal vas z uspešnimi prireditvami prosvetne vsebine z naslovom *Slovenski večeri*. Ta živahna dejavnost je bila neposredna priprava na uradno ustanovitev Slovenske katoliške prosvete, kar se je zgodilo na ustanovnem občnem zboru 5. maja 1952. Dober teden kasneje (14. maja) je na prvem rednem sestanku pobudnik, ustanovitelj in duhovni vodja novega društva gospod Janežič jasno nakazal smernice z besedami:

Prva naša skrb bodi SLOVENSTVO. Biti moramo zavedni Slovenci, sicer nismo vredni nositi ime Slovenec. Ne zanemarjajmo slovenskega jezika, kajti to bi bil greh.

Druga naša skrb bodi KRŠČANSTVO. To je najvažnejše. Danes mnogo ljudi nasprotuje veri in jo hoče popolnoma zatreti. Da bomo trdni v veri, moramo slediti predavanjem in si zapomniti vse koristne nauke.

Tretja naša skrb bodi POVEČATI ŠTEVILO ČLANOV naše Slovenske katoliške prosvete.

Zvesti tem navodilom in načrtanim smernicam se društveni člani že pol stoletja trudijo ob najrazličnejših dejavnostih v korist vseh sovaščanov in

širše slovenske zamejske skupnosti. V teku petih desetletij se je marsikaj spremenilo, a ostalo je zvesto stremenje ob doseganju istih ciljev. Časi so narekovali tudi določene spremembe v poimenovanju društva. Tako se je dotedanja Slovenska prosveta v Mačkoljah leta 1976 preimenovala v *Prosvetno društvo Mačkolje*, nazadnje pa ob vstopu v novo tisočletje se ponovno poudari slovenstvo in imamo tako *Slovensko prosvetno društvo Mačkolje*.

V teku petdesetih let se je zvrstilo veliko številno koristnih, zabavnih, a tudi zelo uspešnih dejavnosti: Slovenski večeri, različne prireditve, dramski nastopi, bogate razstave, gostovanja, pospeševanje branja dobrega tiska, poučni izleti, kresovanja, slavlja ob določenih obletnicah, nagrajevanja zaslužnih članov... Z društvom vzajemno živi od vsega začetka tudi cer-

Slovesno praznovanje 50-letnice društva

kveni pevski zbor, ki se je uradno vključil v društvo leta 1976 in se preimenoval v *Mešani pevski zbor PD Mačkolje*. Dober četrtoletja je v okviru PD Mačkolje uspešno živel otroški pevski zbor Slovenski šopek in celo desetletje tudi istoimenski dekliški zbor. Slovesno je društvo razvilo nov prapor (25. aprila 1982), simbol trdne vezi medsebojnega prijateljstva in kažipot po začrtanih delovnih smernicah. Velika plošča Slovenskega šopka (1980) in zgoščenka MePZ Mačkolje (1999) bosta pričala zanamcem, kako smo pri nas peli v teh petdesetih letih. Kaj vse so člani in prijatelji SPD Mačkolje opravili dobrega in koristnega za to majhno vas na Tržaškem, je pa mogoče brati v brošurah *30-letnica PD Mačkolje* in *Otroški pevski zbor Slovenski šopek*, v zborniku *Naša pesem je srca odmev*, v knjigah *Mačkoljanska ljudska noša* in *Na robu Istre* ter občasno v raznih revijah, zbornikih in drugih publikacijah.

Zelo uspešna je vsakoletna prireditev, poimenovana *Praznik češenj*, ki ga SPD Mačkolje prireja že od leta 1963 redno po več dni ob koncu meseca maja v hrastovem gozdiču nad vasjo. Praznik je znan daleč naokoli in privablja vsako leto v goste velike množice ljubiteljev pristne zabave v lepi naravi. V maju leta 2002 je potekel jubilejni 40. praznik

češenj. Za to priliko je SPD Mačkolje oskrbelo priložnostno spominsko razglednico s posebnim poštnim žigom. Ob pobudi društvenega odbora sta izdajo razglednice omogočili pokrajinska uprava in občina Dolina s pokroviteljstvom poštne uprave. Motiv za razglednico je sestavil Aljoša Novak, kliše za poštni žig je pa izrisal Ilario Tul. Tik pred začetkom Praznika češenj, to je v petek, 24. maja 2002, se je izvršila na županstvu občine Dolina predstavitev posrečene razglednice, katere motiv kaže skrb društva za kulturno delovanje v vasi s pogledom uprtim naprej v trdni zavezanosti na svoje slovenske in krščanske korenine.

Slovensko prosvetno društvo Mačkolje je svoj zlati jubilej praznovalo v letu 2002 z več praznovanji. Že 25. januarja je bila v srenjski hiši predstavitev knjige Na robu istre – Mačkolje do leta 2000, ki jo je avtorica izročila društvu s posvetilom *Knjigo poklanjam Prosvetnemu društvu Mačkolje za njegovo petdesetletno neprekinjeno delovanje med sovaščani na kulturnem, narodnostnem in moralno-vzgojnem področju*.

Mesec potem (21. febr. 2002) je društvo priredilo Slovenski kulturni večer v spomin na prof. Jožeta Peterlina, ki je pred petdesetimi leti, a tudi prej in še pozneje prihajal v Mačkolje predavat in sooblikovat več tedanjih tovrstnih srečanj.

V soboto, 4. maja 2002, so se Mačkoljani po dolgem času zopet srečali z ustanoviteljem društva dr. Stankom Janežičem na prijetnem in dobro obiskanem Slovenskem večeru. V nedeljo nato (5. maja) je društvo slovesno obeležilo svoj petdeseti rojstni dan, najprej s peto sv. mašo v zahvalo za vse prejete dobrote in v spomin na že pokojne člane. V popoldanskem času se je pa ob lepi udeležbi odvil slavnostni jubilejni praznik na običajnem prireditvenem prostoru v gozdiču nad vasjo. Člani društvenega dramskega odseka so prepričljivo in doživeto odigrali slike iz petdesetletnega življenja SPD Mačkolje v režiji mlade in požrtvovalne učiteljice Danijele Tul. Slavnostni govornik je bil časnikar Jurij Paljk. Nastopil je tudi domači društveni pevski zbor pod vodstvom Iva Lešnika. Društvu so prinesli pozdrave in čestitke predstavniki nekaterih sosednjih društev in župan občine Dolina Boris Pangerc, ki je skupno z občinsko odbornico za kulturo Fulvijo Premolin izročil društvu plaketo v priznanje. Prireditve se je udeležil tudi društveni ustanovitelj dr. Stanko Janežič, ki je pohvalil člane in predsednike, da že vseh petdeset let vztrajajo na prvotno načrtani poti. Slovesno praznovanje se je zaključilo ob veseli družabnosti, saj je društveni odbor pogostil vse prisotne z dobrim prigrizkom in odlično domačo kapljico pa še s sladko veliko torto.

Kakor so društvu že mnogi gostje čestitali in mu zaželeli še veliko uspehov v naslednjih letih, tako naj velja in tako Bog pomagaj!

SLOVENSKI CENTER ZA GLASBENO VZGOJO EMIL KOMEL

Vida Bitežnik

Poročilo o delovanju šole Emil Komel je le strnjen pregled njenih dejavnosti v šolskem letu 2001/2002. Predvsem je tu njeno pedagoško delo, pri katerem se šola poslužuje tudi novih oblik, da bi bilo uspešnejše, in išče novih prijemov, da bi bilo glasbeno življenje kvalitetnejše in globlje doživeto.

Glasbeni pouk poteka na sedežu v Gorici in po podružnicah v Devinu, Doberdolu, na Vrhu sv. Mihaela, v Števerjanu in na Plešivem. Letos ga je obiskovalo 205 učencev. Na šoli je poučevalo 27 profesorjev, 8 redno nameščenih. V teku šolskega leta se je zvrstilo kar 19 šolskih nastopov, od teh 8 notranjih, 4 božični, slednji tudi po podružnicah. Ob koncu šolskega leta je bilo 7 zaključnih glasbenih nastopov (4 v veliki dvorani Kulturnega centra

Gojenec profesorja Križniča Peter Gus je jeseni z odliko diplomiral na C. Pollini v Padovi

Lojze Bratuž ter še v Devinu, na Plešivem in v Doberdolu). Tako smo v Gorici 8. maja prisluhnili klavirski igri učencev prof. Gadžijeva. Najmlajši učenci šole so zapeli, zaigrali in zaplesali v glasbeni prireditvi *Pikapolonici in druge živalice* (18. 5.). Podali so Bitenčevo glasbeno igrico *Pikapolonici in pike*, ki jo je za instrumente priredil Patrick Quaggiato. Na prireditvi, ki jo je vodila prof. Marja Feinig, je nastopilo nad 50 otrok, poleg nastopajočih v igrici še šolski zborček najmlajših (vodila Michela De Castro) in več instrumentalnih skupin. Na glasbeni prireditvi 5. junija so nastopili gojenci baletne šole pod mentorstvom prof. Nataše Sirk, otroški zbor Veseljaki s spremljavo Orffovih instrumentov pod vodstvom prof. Lucije Lavrenčič ter več mladih solistov – instrumentalistov. Na zadnjem nastopu *V galeriji zvokov in glasov* (12.6.) so se predstavili zrelejši učenci in ponudili več izbranih glasbenih točk,

šolski zbor pod vodstvom prof. Damjane Čevdek ter nekatere komorne skupine.

Gojenci centra E. Komel so nastopili v okviru *Srečanj z glasbo* 18. septembra 2001 v glasbeni prireditvi *Vse najboljše, Gorica*. Sodelovali so pri izvedbi predstavitve zbirke *Mlade note* (15.12.2001), na *Srečanju*, ki je bilo posvečeno Ubaldu Vrabcu (6.3.) ter na *Veselici* ob 100-letnici Pevskega in glasbenega društva v Gorici, ki je bila 30. maja v Lantierijevi palači.

Uprizoritev Veselice ob stoletnici Pevskega in glasbenega društva v Gorici

na Koroškem, kjer so skupno z učenci koroške glasbene šole priredili nastop v Kulturnem domu v Pliberku (19.10.2001). Spomladi so bili na srečanju pianistov Zveze glasbenih šol Primorske v Idriji (13.4.). Šola je sodelovala tudi na dveh italijanskih glasbenih prireditvah v Avditoriju 27. novembra v okviru prireditve *Creatività e integrazione*, 23. decembra pa na koncertu *III^a Serata di solidarietà*. Prav tako so bili učenci večkrat soudeleženi na predstavitvah raznih knjižnih novosti naših ustanov.

Šolski pevski zbor je pod vodstvom Damjane Čevdek prejel prvo nagrado v kategoriji mladinskih zborov na 2. zborovskem tekmovanju Zlata grla v Sovodnjah (14.4.). Prvo nagrado je prejel tudi mali pianist Alexander Gadžijev v Minerbiu pri Bologni (21.6.).

Iz SCGV E. Komel je tudi izšla zamisel za mednarodno klavirsko tekmovanje *Città di Gorizia – Premio Giuliano Pecar*, ki je letos prvič zaživelo; pobuda je stekla v organizaciji KC L. Bratuž in Società Dante Alighieri – Comitato di Gorizia, ob podpori centra Emil Komel in Fon-

Pomembna so tudi razna snemanja učencev za slovensko televizijo RAI v Trstu; v letošnjem letu sta bili dve oddaji (8. in 21. marca). Še bolj odmevna pa je bila predstavitve šole po tretji televizijski mreži v oddaji *Obzorja* (21. in 25. aprila).

Učenci so se udeležili tudi raznih srečanj z vrstniki drugih glasbenih šol. Bili so na Primorskih dnevih

dazione musicale Città di Gorizia in pod pokroviteljstvom goriške občine in pokrajine. Tekmovanje je potekalo v KC L. Bratuž od 1. do 4. novembra, zaključni koncert je bil v Avditoriju.

Poleg te novosti je SCGV E. Komel v sodelovanju z Glasbeno šolo Nova Gorica, Kulturnim domom iz Nove Gorice in Kulturnim centrom L. Bratuž letos že drugič priredil mednarodno poletno šolo za klavir in violino, ki sta jo vodila priznana ruska pedagoga prof. Sijavuš Gadžijev in prof. Vasilij Meljnikov. Poletno šolo, deset dni temeljitega študija, je obiskovalo 13 pianistov in 10 violinistov, ki so ob zaključku nastopili na treh celovečernih koncertih: v dvorani Pokrajinskega muzeja na Goriškem gradu (15.7.), v veliki dvorani KC L. Bratuž (16.7.) in v Kulturnem domu v Novi Gorici (17.7.).

Vodstvo šole pogosto poskrbi tudi za dodatno izpopolnjevanje učencev, tako so letos pomislili na tedenski tečaj petja, ki so ga pod vodstvom Damjane Čevdek letos poleti izvedli v Klancu pri Kozini, kjer so našli primerne prostore v nekdanjem župnišču. Pevskega tedna se je udeležilo 25 otrok, ki so poleg vaj v petju igrali tudi na instrumente. Navdušeno so sodelovali tudi v delavnicah. Organizatorji so namreč poskrbeli še za slikarsko delavnico (vodja H. Jussa), plesno (vodja N. Sirk) in časnikarsko (vodja J. Paljk). Za to šolsko leto je Center izpeljal tudi večstopenjski tečaj solopetja pod vodstvom pedagoga Victorja Sruga, profesorja v gledališki hiši Colon v Buenos Airesu. Zaključni koncert je bil v dvorani Pokrajinskega muzeja na Goriškem gradu (3.10.).

Letošnjo koncertno sezono *Srečanja z glasbo* je šola Emil Komel priredila v sodelovanju z Arsateljcem, Glasbenimi srečanji Alpe Jadran in s Kulturnim centrom L. Bratuž. Zaobjemala je 9 koncertnih večerov, ki so lahko zadovoljili raznovrstne glasbene okuse. Na prvem (10.11.2001) se je v veliki dvorani KC L. Bratuž ob svoji petdesetletnici predstavil Slovenski oktet v novi zasedbi, umetniški vodja okteta dr. Mirko Cuderman. Na drugem koncertu (velika dvorana 4.12.) je nastopil Klavirski trio: Sijavuš Gadžijev-klavir, Vasilij Meljnikov-violina, Igor Mitrovič-violončelo. Ob stoletnici prve glasbene šole na Goriškem je center E. Komel izdal zbirko skladb goriških ustvarjalcev za mladino pod naslovom *Mlade note*. Zbirko so na koncertu v veliki dvorani predstavili učenci in dijaki Centra (15.12.). V pričakovanju Božiča je na četrtem koncertu (21.12.) nastopil Akademski pevski zbor Tone Tomšič pod vodstvom Stojana Kureta. Na petem koncertu (*Iskanja*, komorna dvorana 9.1.2002) so se prisotni lahko seznanili z marimbo: nanjo je igral Dario Savron, na violončelo Marta Dziekanska. V februarju je v dvorani Pokrajinskega muzeja na Goriškem gradu nastopil Duo Favero: Silvestro Favero-

viola, Valter Favero-klavir (19.2.). Tudi v tej sezoni je bil večer posvečen likom naše preteklosti. Ustvarjalni svet Ubalda Vrabca so nam poustvarili zbor Jacobus Gallus pod vodstvom Janka Bana ter komorne skupine in solisti Arsateljaja (velika dvorana 6.3.). Osmi koncert, *Exultate*, je bil 27. aprila v stolni cerkvi v Gorici, ko je pod vodstvom Hilarija Lavrenčiča nastopil mešani pevski zbor Hrast. Koncertno sezono 2001/2002 je sklenila glasbeno-gledališka prireditev *Veselica* ob stoletnici Pevskega in glasbenega društva v Gorici (30.5.), ki so jo v celoti izvedli domači izvajalci: učenci in profesorji centra E. Komel, nekateri solisti-gosti, godalni kvartet Soča in orkester Arsatelier. Prireditve so si organizatorji zamislili kot spomin na čase, ko se je v Gorici osnovala prva glasbena šola. Z njo so želeli poustvariti vzdušje v našem mestu v začetku stoletja in stremjenja pionirjev glasbenega šolstva na Goriškem. Režiral jo je Diego De Brea, nastopili so tudi novogoriška igralka Helena Peršuh in Ivo Barišič ter mladi Tassilo Piccolomini iz družine Lantieri. Bila je za to priliko v izjemnem prostoru v palači Lantieri. *Veselica* se je nadaljevala nato v parku iste palače ob zvokih ansambla *File na žaru*, ob domačih slaščicah in izvrstnih vinih, ki so jih za to visoko obletnico velikodušno podarili naši vinogradniki. Večer je izzvenel slavnostno in je v vseh prisotnih zapustil poseben, nepozaben vtis. Udeležilo se ga je več priznanih osebnosti iz glasbenega sveta, s svojo prisotnostjo je večer počastil tudi prefekt mesta dr. Camillo Andreana.

Stoletnico Pevskega in glasbenega društva v Gorici je šola zabeležila tudi na trajnejši način: izdala je zbornik *Glava in srce*, ki ga je uredil Silvan Kerševan. Svoje eseje so prispevali: Alessandro Arbo, Andrej Bratuž, Ivan Florjanc, Tatjana Gregorič, Primož Hvala, Maša Komavec, Alenka Peric in Jože Štucin. Zbornik je dvojezičen, za prevod so poskrbeli bivši dijaki liceja Primož Trubar (David Bandelli, Marko Gus, Alesio Stasi, Saša Quinzi, Katja Vončina), in je pomeben doprinos k poznavanju glasbenega življenja na Goriškem. V njem so nekateri dokumenti objavljeni prvič.

Tudi v tem šolskem letu so na šoli poučevali vse klasične instrumente (klavir, violino, violo, violončelo, kljunasto in prečno flavto, oboo, klarinet, saksofon, trobento, pozavno, rog, kitaro, harmoniko, tolkala), kot tudi solopetje, teoretične in komplementarne predmete (teorijo in solfeggio, harmonijo, glasbeno zgodovino in komorno igro). Šola nudi tudi predšolsko glasbeno vzgojo domisol za najmlajše. V njenem okviru deluje več otroških zborov in tudi baletna skupina. Prof. S. Gadžijev vodi eksperimentalni razred klavirja in podiplomski študij. Ravnatelj šole je dr. Silvan Kerševan, predsednik šolskega odbora dr. Damjan Hlede.

KULTURNI CENTER LOJZE BRATUŽ

Danilo Čotar

Šesto leto delovanja Kulturnega centra Lojze Bratuž je sovpadalo s 40. obletnico odprtja Katoliškega doma, na čigar temeljih stoji nova in sodobna dvorana. V jubilejnem letu so pred centrom uredili spominski park z doprnsnima kipoma Lojzeta Bratuža in Mirka Fileja. Na slovesnosti 9. junija 2002 je govornica dr. Marilka Koršič povedala, da so Katoliški dom pred 40. leti postavile pogumne in daljnovidne osebnosti, ki jim je bila skrb za kulturno rast naših ljudi nad vse draga. Poleg njih so nena-domestljivo vlogo odigrali številni preprosti ljudje, ki so leta in leta s svojimi prihranki podpirali veliki projekt.

Štirideset let bogatega kulturnega dela so najzgovornejši dokaz, da je bila zamisel naših predhodnikov pravilna. Večnamensko kulturno središče je v svesti tega izročila tudi letos s številnimi prireditvami utrdilo prvenstveno vlogo v kulturnem dogajanju na Goriškem.

Po številu gledaliških predstav je bila letošnja sezona rekordna. Zvrstilo se jih je kar 57 in sicer 30 predstav za odrasle in 27 otroških. Kot v preteklih letih so tudi letos važno vlogo odigrale prireditve za otroke in šolsko mladino in med temi prireditvami v prvi vrsti lutke.

Koncertna dejavnost se je odvijala deloma v lastni organizaciji in deloma v sodelovanju s Slovenskim centrom za glasbeno vzgojo Emil Komel ter drugimi ustanovami. Med odmevnimi glasbenimi dogodki moramo posebej omeniti koncert Slovenskega okteta v novembru in koncert APZ Tone Tomšič v decembru 2001. Tudi letos je velika dvorana gostovala vrsto pevskih revij: Cecilijanko in Malo Cecilijanko, Primorsko poje, pomemben del mednarodnega zborovskega tekmovanja C.A.

Foto: Bumbaca

Nabito polna dvorana KCLB ob slavlju 150-letnice Mohorjeve družbe

Seghizzi in pevsko revijo Corovivo, kjer so nastopili tudi slovenski zbori. Petdeseto obletnico obstoja je s samostojnim koncertom prijetno zabeležil mešani zbor Lojze Bratuž. Tudi vsakoletni mednarodni natečaj Alpe Jadran - A.V. Marcosig za mlade violiniste in čeliste se je kot prejšnja

leta odvijal v našem centru.

V razstavnih prostorih se je zvrstilo pet razstav. Še posebej odmevne so bile Slikarski poklon družini Šantel, Retrospektiva Antona Miheliča in skupinska razstava Goriških umetnikov ob 1000-letnici prve pisne omembe Gorice pod naslovom Umetniki Gorici.

V sezoni je bilo 12. zborovanj, seminarjev, srečanj in občnih zborov. Med temi velja omeniti izredno slovesno obhajanje 150-letnice ustanovitve Družbe sv. Mohorja.

Ljubitelji predavanj in predstavitev knjig so lahko v centru preživeli 16 zanimivih večerov.

Kulturni center Lojze Bratuž je postal eno od pglavitnih znamenj slovenske prisotnosti in trdoživosti na Goriškem. To je znamenje, ki smo ga postavili in govori o naši preteklosti in stremljenjih za prihodnost. Spominja nas na naše korenine in nam daje moč v prizadevanju za boljši jutri. Predsednica društva, ki upravlja center, prof. Franka Žgavec je v intervjuju ob 40. obletnici kulturnega hrama na Drevoredu 20. septembra spomnila vse, da moramo biti tudi hvaležni tistim, ki so na katerikoli način pomagali pri uresničitvi središča, in tistim, ki nam še danes pomagajo.

APZ Tone Tomšič iz Ljubljane v KCLB

Foto: Bumbaca

Srečanje s slikarjem Frankom Vecchietom

Foto: Bumbaca

Mednarodni natečaj A.V. Marcosig

Foto: Bumbaca

OTROŠKO IN MLADINSKO PEVSKO DRUŠTVO VESELA POMLAD

Majda Danev

Kljub krizi, ki je zadnje čase zaznamovala zborovsko dejavnost v našem prostoru in se občutno dotaknila tudi našega društva, pri Veseli pomladi še naprej vztrajamo in se takorekoč "ne damo". Zlati časi pa so vsekakor za nami in v društvu se vse bolj zavedamo, da bo potrebno o bodočnosti naših zborov ne le pošteno razmisliti, pač pa glede na vse skromnejši pevski naraščaj, premalo vztrajnosti pri delu in pomanjkanje dobrih pedagogov čimprej tudi ustrezno ukrepati.

Velika vas, kakršna so Opčine, bi se morala ponášati s številnim otroškim zborom, saj je na šoli kar nekaj otrok in od vedno so se domačim pevcem radi pridruževali tudi otroci iz sosednjih vasi in celo iz mesta. Danes je drugače. Razlog, da je pevcev vse manj, so najbrž tudi zgornje ugotovitve. Kakorkoli že, na Opčinah otroški zbor še vedno obstaja, čeprav ni več tako številen

Foto: Kroma

Otroški zbor Vesela pomlad

kot pred leti. Da je bilo njegovo delovanje živo tudi v preteklem letu, pa nam priča podatek, da so mali pevci in pevke izpeljali običajne nastope v sklopu domačih prireditev in sodelovali pri dveh pevskih revijah (tudi na reviji najboljših otroških zborov Primorske na dvorcu Zemono pri Vipavi). Udeležili so se tudi tradicionalnega poletnega pevskega tedna, ki ga društvo redno prireja vsak konec avgusta in se na začetku jeseni posvetili intenzivni pripravi na nastop ob diplomskem izpitu zborovodkinje Martine Batič na Akademiji za glasbo v Ljubljani. To je bil prvi nastop kakega otroškega zbora ob taki priložnosti. Dejstvo, da je bil to zamejski in še posebej naš, openski zbor, pa nas je navdalo s posebnim ponosom. S tem nastopom se je zaključilo triletno sodelo-

vanje našega otroškega zbora z Martino Batič, ki se je od openskih pevcev poslovila zaradi nadaljnjih obveznosti oz. nadaljevanja študija na Visoki šoli za glasbo v Münchnu. Novo pevsko leto 2001/2002 je zbor začel z novo zborovodkinjo, prof. Ireno Pahor. Ob sodelovanju prof. Dine Slame, ki je petje naših otrok spremljala pri klavirju in je za male pevce napisala in uglasbila večino pesmic, je zborček nadaljeval delo po že ustaljeni tradiciji.

Dekliška mladinska pevska skupina Vesela pomlad, ki jo vodi Franc Pohajač, se je v preteklem letu sicer posvetila študiju sodobnejših skladb, vendar ni zanemarila domače, slovenske ljudske pesmi. Nasprotno: s tercetom *Ver laetum* je izpeljala zahteven projekt snemanja zgoščenke slovenskih ljudskih pesmi z avtorsko priredbo. Čeprav je program že dobro obvladala (prejšnje leto si je z udeležbo na dveh različnih mednarodnih pevskih tekmovanjih prislužila dve srebrni odličji), je snemanju posvetila veliko truda in skrbi in je zato imela manj nastopov kot običajno. So pa pevke sodelovale pri nekaterih domačih prireditvah in verskih svečanostih v domači cerkvi ter sodelovale na reviji *Pesem jeseni* v Boljuncu.

Dekliški tercet *Ver laetum* je pod umetniškim vodstvom Rossane Paliage poleg krajših priložnostnih nastopov sodeloval tudi na reviji *Primorska poje*, v sklopu katere je v šandreški cerkvi izvedel dotlej še nepoznano Tartinijevo skladbo *Stabat mater*. Odkritje te umetnine piranskega mojstra je bilo sad raziskovalnega dela skupine, ki je delo naštudirala po Tartinijevem rokopisu. Z isto skladbo je skupina nastopila tudi na pevskem tekmovanju *Corovivo*, kjer je bila glede na uspešno izvedbo uvrščena v drugo kakovostno kategorijo. Vredno je omeniti tudi sodelovanje skupine z mladim openskim skladateljem Carlom Tommasijem, ki je zanj uglasbil dve božični pesmi *Zore Saksida* in dva moteta na božično tematiko. Vse te skladbe so bile prvič izvedene na božičnih koncertih v openski in svetoivanski cerkvi v Trstu.

Mešani pevski zbor *Resonet*, ki je od leta 1998 deloval pod okriljem društva *Vesela pomlad*, je zaradi zadržanosti zborovodkinje do pretekle jeseni nastopal skupaj z zborom *Jacobus Gallus*, ki ga vodi prof. Janko Ban. Celovečerne koncerte sta združena zbora oblikovala v Gradišču ob Soči, na Ferlugih, v Vipavi in na Opčinah, krajše nastope pa sta imela pri Društvu Slovencev miljske občine, na manifestaciji za mir v cerkvi Sv. Antona v Trstu in na Proseku. Udeležila sta se tudi revije *Primorska poje* in državnega pevskega tekmovanja *Naša pesem* v Mariboru, kjer sta bila nagrajena s srebrno plaketo. Novonastale razmere zaradi zgoraj omenjene krize in kopice nerešljivih težav pa so narekovale dokončno pripojitev *Resonetovih* pevcev k zboru *Jacobus Gallus*.

GALERIJA ARS 2001-2002

Vida Bitežnik

Tudi minulo sezono je bilo društvo Ars brez svojih prostorov, a je kljub temu pripravilo predstavitev nekaterih pomembnejših knjižnih novosti in se tudi odločilo za postavitve razstave, ki zahteva dolgotrajnejšo pripravo.

Jeseni je društvo v sodelovanju s Krožkom Anton Gregorčič poskrbelo za predstavitev belih priročnikov Krožka za družbena vprašanja Virgil Šček. Na večeru (19.10.2001) v komorni dvorani Kulturnega centra Lojze Bratuž so bili prisotni predsednik krožka dr. Rafko Dolhar, urednik zbirke Ivo Jevnikar, avtorja Vida Valenčič in Erik Dolhar. Avtorja sta predstavila svoji publikaciji: Valen-

Foto: Bumbaca

Predstavitve knjige o Žigi Zoisu v državni knjižnici: z leve dr. Jože Pogačnik, avtorica prof. Marija Kacin in prof. Lojzka Bratuž

čičeva drugi del študije v italijanščini *Politica e minoranze: amore o indifferenza*, Dolhar pa *Prelomnost Osimskih sporazumov*. Žal je bil tretji avtor, Mario Gariup, zadržan; o njegovem delu *Opcija za Tretji rajh v Kanalski dolini* je govoril Ivo Jevnikar, ki je tudi ves razgovor povezoval.

V decembru (12.12.) je bila v komorni dvorani centra Lojze Bratuž predstavitev pesniške zbirke *Šavriške pesmi* Alojza Kocjančiča. Ponatis izvirne izdaje je ob deseti obletnici avtorjeve smrti izdala in založila knjigarna Libris iz Kopra. Večer je bil spominski in po zaslugi globoke zavzetosti predstaviteljev zelo občuten. S temeljitim poznavanjem razmer, v katerih so pesmi nastajale, je avtorja in zbirko predstavila Ines Cergol Bavčar. Prisotnim je ponudila tudi slikovno gradivo, ki ga hrani gospa Alojzija Zavnik, direktorica knjigarne Libris. Pesmi je bral gledališki igravec Alojz Milič. Edinstven je bil nastop družinskega kvarteta Batišta, ki je na stara glasbila zaigral več istrskih melodij in pesmi.

Predstavitve študije *Žiga Zois in italijanska kultura*, ki jo je spisala Marija Kacin, izdal pa Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede

Slovenske akademije znanosti in umetnosti, je bila 6. februarja 2002 v goriški državni knjižnici. Delo je predstavil akademik dr. Jože Pogačnik, nekaj misli je podala tudi avtorica. Številne prisotne, med njimi je bilo tudi več gostov iz Ljubljane, sta pozdravila ravnatelj državne knjižnice dr. Marco Menato in prof. Lojzka Bratuž, ki je nato vodila predstavitev.

V tej sezoni je Galerija Ars uresničila svojo željo, da predstavi slikarski opus Antona Miheliča, njegovo zapuščino na Primorskem, ki jo je

Foto: Bumbaca

Prof. Joško Vetrin in prof. Lučana Budal ob odprtju Miheličeve retrospektivne razstave

avtor ustvaril med svojim občasnim bivanjem v naših krajih. Mihelič je sicer imel tu pri nas več razstav, zlasti v Trstu, vendar ni doživel nobene biografske študije. Da bi vsaj malo zapolnili vrzel in preprečili, da bi njegovo plodno ustvarjanje na Primorskem utonilo v pozabo, so se pri društvu odločili, da vsaj delno popišejo njegov opus na Tržaškem, Goriškem in v Kanalski dolini. Tako so ob razstavi (22.2.), na kateri je bilo razstavljenih nad osem-

deset Miheličevih platen, ki so v zasebni lasti, izdali tudi obširnejši katalog. Razstavo je odprla Lučana Budal, slikarja je predstavil Joško Vetrin, glasbeni uvod je odigrala flavtiska Marta Lombardi, učenka centra Emil Komel. Razstavne prostore je nudil Kulturni center Lojze Bratuž.

Društvo Ars je sodelovalo tudi pri predstavitvi pomembnega dela zgodovinarja Egon Pelikana pod naslovom *Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom*. Zajetno zgodovinsko knjigo pričevanj in dokumentov iz te dobe sta predstavila Niko Grafenauer, urednik založbe Nova revija, pri kateri je knjiga izšla, in zgodovinar Jože Pirjevec, o svojem delu pa je spregovoril tudi sam avtor. Razgovor je vodil Jurij Paljk. Predstavitve je bila v komorni dvorani centra Lojze Bratuž (16.5).

Jeseni so odprli obnovljeno stavbo Katoliške knjigarne na Travniku. Galerija Ars ima tako ponovno svoje prostore, ki naravnost kličejo k nadaljevanju poslanstva, za katerega se je že pred desetletjem zavzela.

POD OKRILJEM SV. ROKA V NABREŽINI

B.B.

V pretekli sezoni 2001-02 je bilo versko-kulturno delovanje župnijskega doma Sv. Roka v Nabrežini zelo razgibano. Po terorističnem napadu 11. septembra 2001 v ZDA, smo čutili potrebo, da našo mesečno konferenco posvetimo razjasnitvi pojmov: "Mi in muslimani". Na to temo smo imeli dve predavanji: 26. septembra sta nam spregovorila g. Milan Nemac in prof. Marija Breclj, v novembru pa še g. Giorgio Giannini. Na misijonsko nedeljo nas je obiskala laična misijonarka Tereza Srebrnič, ki je z diapozitivi pokazala svojo dejavnost, s petjem in loterijo za revne smo dopolnili misijonski večer.

Za novembrsko konferenco smo povabili prof. Lojzko Bratuž, ki nam je jasno orisala 1000-letnico Gorice in 250-letnico naše nadškofije. Moški oktet Odmevi je lepo zaključil to večerno družabnost. V teh mesecih je podjetje Edilcarso temeljito popravilo streho župnišča s podporo Kraške gorske skupnosti in darežljivih vernikov. Dela je vodil geom. Marko Legiša.

Novomašnik g. Samo Babnik ob prazniku sv. Roka

Miklavževanje so pripravili skavti s sodelovanjem vseh navzočih. Decembra je prof. Jože Špeh predaval na temo Katoliška vera in druge vere. Za božične praznike smo sprejeli "betlehemske luč" iz skavtskih rok. Za praznik sv. Družine je v naši cerkvi spregovoril naš nadškof msgr. Dino De Antoni. Poleg vsakoletne razstave jaslinc in božičnih motivov smo imeli tudi božični koncert v izvedbi odličnega zbora Hrast iz Dberdoba pod vodstvom Hilarija Lavrenčiča, božično misel pa je podal dr. Jože Markuža.

V postu smo imeli versko tridnevnic (od 22. do 24. marca), ki jo je vodil p. Mari Osredkar. Za sklep je vodil somaševanje goriški nadškof De Antoni; pevski zbor Igo Gruden in godba pred cerkvijo sta obogati-

la vso slovesnost, kateri je sledila tudi družabnost. Na Veliko soboto in Veliko noč je bila lepa udeležba vernikov pri bogoslužju; blagoslov jedil, velikonočna procesija, pritrkovanje zvonov na velikonočno jutro združeno z zakusko pred župnijsko dvorano so olepšali praznike. Seveda je bila tudi tradicionalna razstava pirhov, nad 600 jih je bilo, ter razstava slik.

Aprila nam je spregovoril časninar Jurij Paljk na temo Krščanska družina danes. Predavanju je sledila zanimiva debata.

V pripravi na sv. birmo so birmanci in njihovi starši "poromali" h koreninam naše vere v Oglej. Spremljal jih je Emil Radetič, ki je tudi vodil pripravo na sv. birmo.

V maju smo imeli šmarnice v domači cerkvi, pred kapelico lurške Marije nad železniško postajo in na trgu pred županstvom.

Nabrežinci ob Cankarjevem kipu na Vrhniku

Junija smo poromali na Kurešček: občudovali smo lično popravljeno cerkev, slike slikarja Čemažarja in poslušali zanimiv nagovor tamkajšnjega župnika. Obiskali smo tudi Vrhniko Ivana Cankarja ob izčrpnih razlagi izobražene osebe. Obiskali smo tudi tehnološki muzej v nekdanjem samostanu Bistra.

Dvakrat smo priredili srečanje za pomoč zasvojevcem z mamili.

V poletnih mesecih imamo ob sredah že 15 let srečanje otrok, najprej s sv. mašo, nato sledijo igre, zabava in kovanje v malem bazenu ter nagrajevanje. Za praznik župnijskega zavetnika sv. Roka smo povabili med nas šempetrskega novomašnika g. Sama Babnika, ki je spregovoril v slovenščini in italijanščini o lepoti vere-luči in vodil evharistično procesijo, katero je spremljala domača godba, pritrkovanje, narodne noše, skavti, možje z baklami in v belo oblečene deklice. Zaključek je bil pred cerkvijo s trikratnim petjem "Te rogamus, audi nos!". Vse pa je spremljalo tudi petje ženskega cerkvenega pevskega zbora, ki ga že 40 let vodi gospa Alma Sedmak, za kar smo se ji tudi javno zahvalili. Župnijski praznik se je zvečer sklenil z nastopom treh harmonikašev iz Sežane in moškega zbor Akord iz Podgore. Priredili smo tudi srečelov za cerkvene potrebe. Vaška šagra pa je bila med tednom v občinsko-društveni režiji. Lepo vreme je prispevalo k doživetju vaškega praznika. S septembrom pa se je začela ponovna dejavnost našega župnijskega doma.

ŽUPNIJSKA SKUPNOST NA OPČINAH

Berta Vremec

Dejavnost v okviru župnijske skupnosti na Opčinah je poleg rednih mesečnih srečanj župnijskega pastoralnega sveta zelo razvejana. V župniji deluje več skupin. Zakonsko skupino vodita jezuitski pater Mirko Pelicon ter openski župnik Franc Pohajač. Socialno delavna skupina skrbi za obisk ostarelih in pomoč potrebnim. Pred božičnimi prazniki se zberemo v prostorih Marijanišča z našimi najstarejšimi v župniji, da jim pokažemo našo bližino, da si skupaj voščimo in poveselimo. V okviru župnije redno in vztrajno deluje skavtska organizacija od volčičev in volkuljic pa do roverjev in popotnic, se pravi od najmlajše do najstarejše starostne skupine, ki imajo seveda sebi primereno prilagojeno delovanje.

Openska župnija ima sedaj obnovljene matične knjige, sad desetletnega dela restavratorjev Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Te dragocene zgodovinske priče naših slovenskih korenin so pravo bogastvo ne le za Opčine, ampak za vse zamejske Slovence, kot je na Ministrstvu v Ljubljani povedal naš arhivar dr. Drago Štoka.

Tudi letos smo imeli praznik prvega sv. obhajila. Prvoobhajancev je bilo sedem. Sveto mašo so s petjem in besedo sami oblikovali. Zakrament sv. birme pa je prejelo šest birmancev: dve dekleti in štirje fanti. Med nami je bil tržaški škof Evgen Ravignani. V veliko pomoč župniku za pripravo prvoobhajancev in birmancev sta dve katehistinji: Daria Radetti za prvoobhajance in Marica Dolenc za birmance.

22. novembra 2001 smo v naši župnijski cerkvi slovesno počastili zavetnico cerkvenega petja in glasbe sv. Cecilijo. Posebnost praznika je bila, ko so Bernard Škerlavaj, Vladimir Škerlavaj, Marija Sosič in Pepka Škerlavaj prejeli odličja sv. Cecilije za več kot 50-letno nepretrgano petje v cerkvenem pevskem zboru naše župnije in organist Vinko Škerlavaj za več kot 25 let orgljanja. Odličja jim je v imenu tržaške škofije in naše župnije izročil škofov vikar za Slovence msgr. Franc Vončina, ki je tudi maševal. Župnik Pohajač pa je v kratkem nagovoru poudaril ne-

Podelitev odličja sv. Cecilije

nadomestljiv pomen bogoslužnega petja, ki se odraža v globljem dojemanju sporočila, ki jih bogoslužne pesmi vsebujejo in celostno sodelovanje pri evharistični daritvi.

Gotovo je cerkveni zbor sv. Jerneja tista skupina, ki v okviru župnije deluje najbolj redno in neprekinjeno celo leto.

Cerkveni zbor oblikuje tudi vsakoletni že tradicionalni božični koncert v domači cerkvi, prireditev na Prešernov dan in koncert Marijinih pesmi za zaključek šmarničnih pobožnosti, sodeluje tudi pri slovesnem praznovanju farnega zavetnika, pri Marijanskem shodu, pri srečanjih za starejše osebe v vasi. Prireja tudi letni izlet – romanje: lani v septembru na Ptujsko goro, letos pa k Mariji na Kurešček.

Letošnje župnijsko romanje je bilo k Mariji Pomočnici na Rakovnik 25. aprila. Bilo je slovesno in mogočno, zbrano in sproščeno, molilno osrečujoče. Po dopoldanskem romarskem slavlju, kjer je tudi naša skupina sodelovala pri slovesni maši z molitvijo in petjem, smo se podali v Komendo. Tamkajšnji župnik nam je obrazložil zgodovino Sv. Petra. Šli smo nato v Volčji potok, deželo cvetja, kjer smo se naužili rož, ki jim je lepo vreme dalo poseben čar.

Petdnevni romarski izlet, od 28. junija do 2. julija, nas je popeljal v Nemčijo po Trubarjevih poteh. V Stuttgartu smo po prisrčnem sprejemu in pozdravu bivšega žpk. dr. Zvoneta Štrublja, ki je izlet tudi organiziral, začeli z ogledi in srečanji s Slovenci v Stuttgartu.

Openski romarji smo se tudi letos, kot že več let, odločili za obisk višarske Matere Božje.

Letošnji že 54. Marijanski shod smo povezali s spominom msgr. Jakoba Ukmarja, našega rojaka, v pričakovanju postopka za blaženstvo. Za praznovanje farnega zavetnika sv. Jerneja smo se tudi letos, po lepo uspelem prvem Jernejevem tednu lansko leto, odločili, da s to pobudo nadaljujemo. Tudi letošnji teden je uspel. Kdor se je pridružil posameznim pobudam - razstavi obnovljenih župnijskih knjig, kelihov in monštranc; romanju k sv. Jerneju v Mačkovlje in k višarski Materi Božji; sprehodu po poteh župnije; koncertu bas-baritona Marka Finka in organista Toneta Potočnika in slovesnih maš v soboto in v nedeljo - je zaslutil neko notranje zadovoljstvo.

Po stoti številki župnijskega lista *Zvon* je izšla 8. septembra tudi 100. številka tedenskega oznanilnega lista *Pod openskim zvonom*. List vsebuje redna nedeljska oznanila, svetnike tedna, spored maš, voščila in darove za potrebe župnije. Pripravlja ga župnik sam.

Enkrat na leto, v velikonočnem času, pa izide že prava brošura *Naša beseda*. Prva številka je izšla 1. februarja 1984. Brošura je bila prva leta skromna, danes pa imamo v rokah glasilo, ki ima kar 60 strani.

DELOVANJE SZSO-TRST

Jadranka Cergol

Kot vsako leto predstavlja Marijanski shod na Opčinah začetek skavtskega delovnega leta. Vsaka skupina je takrat začela z rednimi tedenskimi sestanki: volčiči in volkuljice (stari od 7 do 11 let) so se spustili v svet džungle s pravljico o Mowgliju, voditelji pa so se prelevili v poglavarja krdela Akelo, v panterja Bagheero, v kačo Kaa, v medveda Balooja in v vrsto drugih likov, s katerimi želimo posredovati otrokom glavne vrednote naše organizacije. Izvidniki in vodnice (starost od 12 do 16 leta) pa so začeli s podvigi in s pustolovščino, v katero spadajo seveda številni izleti v naravo, pioneristika, ročne spretnosti, da ne pozabimo seveda tudi na gradnjo skupnosti in pristnih prijateljskih vezi. Roverji in popotnice pa so se začeli zbirati na sestankih klana, kjer gradijo trdno skupnost in začnejo s služenjem.

Praznovanje 50-letnice SZSO na Sv. Višarjah

Ob tedenskih sestankih in pokrajinskem občnem zboru, na katerem so voditelji pregledali stanje po vejah in pripravili okvirni načrt delovanja, so bili oktobra na vrsti še izleti stegov, pri katerih smo tudi uradno sprejeli nove člane v naše skupine, se z otroki igrali in odšli na sprehod, da bi lahko utrdili medsebojne prijateljske vezi in seveda preživeli prijeten dan v naravi.

V novembru smo skavti sodelovali pri Hvaležnici in se pred tem kot običajno spomnili pokojnih bratov in sester, tokrat na nekoliko različen način: vse enote IV in RP so se zbrale na sedežu v ul. Risorta za srečanje, ki je imelo naslov *Kako lepo je biti skavt*. Vse skupine so na odru predstavile posebno skavtsko točko, ki je uprizarjala njihovo veselje do skavtizma. Istega meseca je deželno vodstvo organiziralo izredno zanimivo in nadvse izzivajoče srečanje z naslovom Klic divjine, na katerem so se

voditelji preizkusili v najrazličnejših skavtskih spretnostih: od zelo zahtevne orientacijske igre do kuhanja z mokrimi drvi, pri tem pa so si morali še poiskati prenočišče pri gostoljubnih ljudeh ali pa prespati kar pod milim nebom v zasilnem bivaku. Naslednjega dne pa so se voditelji srečali in spregovorili o vzgojnem pomenu svoje voditeljske službe in o ciljih, ki naj si jih vsak voditelj zastavi pri svojem delu.

Decembra smo skavti sodelovali pri organizaciji romanja betlehemske luči, ki prinaša mir. Predstavniki vseh skavtskih organizacij v Trstu so odšli na Dunaj in 15. decembra prinesli luč v Trst med slavnostno mašo, ki jo je daroval škof Ravignani. Svoje duhovne obnove smo letos imeli ločeno po teritorialnih enotah. Prvi steg je oblikoval svoje duhovno srečanje z geslom "Jezus, moj prijatelj", tretji steg se je odločil za stavek iz evangelija "Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe" in se ves adventni čas pripravljaj na Božič, mestni steg pa je svoje srečanje imel nekaj dni pred Božičem, ko so se člani porazdelili v različne skupine, v katerih so starejši člani igrali vlogo staršev, mlajši pa vlogo otrok. Ob koncu so v večernih urah pripravili še žive jaslice, med katerimi je vsak daroval Jezusu svoj dar.

V novo leto 2002 so skavti in skavtinje stopili polni upanja, novega zagona in seveda novega veselja, katerega smo se naužili predvsem ob priliki pusta, ki smo ga praznovali na raznih zabavah. Že konec februarja se je namreč 80 razposajenih tržaških skavtov spomnilo ustanovitelja velike svetovne skavtske družine – Badna Powella - z izletom na zasneženi Matajur, točneje v nedeljo 24. februarja. Snega je bilo na Matajurju res veliko, tako da so se lahko prav vsi z njim obmetavali, se po njem drsali in izpeljali nekatere igre, tako da zabave in urjenja skavtskih spretnosti gotovo ni manjkalo.

V marcu so se voditelji celotne organizacije srečali z goriškimi in tržaškimi duhovniki z namenom, da bi pregledali situacijo, razčistili nekatere točke, ob tem pa se zmenili in načrtovali konstruktivno sodelovanje, s katerim bi lahko skavtski voditelji s pomočjo duhovnikov nudili otrokom pomembno duhovno vzgojo.

Pred Veliko nočjo pa smo se skavti po skupinah pripravili na ta praznik. Duhovne obnove so v glavnem potekale ločeno po enotah, oz. po krdelih, četah in klanih. Volčiči in volkuljice so se na Veliki petek odpravili v Nabrežinski breg, nato pa še k morju in si tam izdelovali svoje križe z naravnimi elementi. Pot navzgor pa je bila zaznamovana s štirinajstimi postajami križevega pota, med katerimi je vsak daroval Jezusu svoje težave in vsakdanje probleme. Poleg duhovnih obnov je Klan Učen klan v mesecu aprilu organiziral tudi 1. Skavtsko fuzbalado, katere so se udeležili vsi trije zamejski klani in še trije klani iz Slovenije (Idrija,

Novo mesto in Logatec). Namen srečanja je bil predvsem v tem, da bi zamejski mladi začeli tkati vezi z vrstniki onkraj meje in se pri tem pomerili tudi na športnem področju.

Pred vsakoletnimi tabori pa se je mestni steg udeležil srečanja Primorske regije v Ankaranu. Srečanje, ki ima naslov "Marmeljada", predstavlja trenutek stika med skavti, ki delujejo na področju od Idrije do Ankarana.

TABORI

Med najbolj doživete skavtske dejavnosti pa spadajo nedvomno poletni tabori, katerih je bilo za tržaški del organizacije kar šest, skupno nad 150 udeležencev.

Najmlajši člani organizacije so letos vsi skupaj preživeli teden dni v koči na Homcu pri Slovenj Gradcu. Štirideset volčičev in volkuljic se je popeljalo daleč nazaj v čas, potovali so mimo Prešerna, Linharta, mimo Turkov in kmečkih puntov in dospeli na začetek slovenske zgodovine. V času svojega bivanja so si najprej uredili utrdbo na griču, da bi se branili pred sovražniki, nato pa so odkrili, da je najboljša, če ustanovijo po plemenski zvezi še pravi, veliki narod. In tako so svojo ustanovljeno državo poimenovali Karantanija. V naslednjih dneh so se urili v številnih veččinah, da bi bili pripravljene na boj z Obri, odšli so na daljši sprehod, da bi si ogledali okolico in morebitne obrske naselbine. Na tej poti so se srečali s Konstantinom, oz. sv. Cirilom (g. Maksom Suardom), ki jih je pokristjanil in z njimi pripravil nedeljsko sv. mašo. V soboto so Karantanci res doživeli napad Obrov, a so se po krvoločnem boju z njimi tudi spoprijateljili in pripravili zaključni taborni ogenj.

Veja izvidnikov in vodnic se je letos odločila za ločen tabor: kraški skavtje so se odpravili na bregove deroče Soče v Kal-Koritnico v bližino Bovca, mestni in brežanski skavtje pa so taborili s pobrateno postojnsko četo v Selah na avstrijskem Koroškem. Prvi tabor je potekal v znamenju Hobbitov, to je posebno ljudstvo, ki živi v malem. Na taboru sta za duhovni program skrbela Tone Bedenčič in Ivo Miklavčič. Cel tabor pa je bil uokvirjen v trilogijo Gospodarja prstanov, tako da so mali Hobbiti iskali zlati prstan mračnega Saurona, ki so ga prej skrbno hranili in čuvali. Brez prstana, na katerem je bil privezan ves denar Hobbitov, pa tudi ni šlo. Po dolgem in mučnem iskanju so prstan le našli in nadaljevali svoje hobitživiljenje z izleti na Rombon, Kanin, Krnska jezera ter z drugimi dejavnostmi. Zlati prstan so si Hobbiti tudi vzeli s sabo v naše kraje, kjer bo ždel v skrivnem kraju, čakajoč, da ga njegov gospodar Sauron najde in še dodatno preizkuša izurjene Hobbite.

Brežanski in mestni izvidniki in vodnice pa so svoj tabor izoblikovali v znamenju Indijancev in preko programa spoznavali njihove navade in

običaje. Posebnost tabora je bila tudi v tem, da so taborili s pobrateno postojnsko četo, s katero so izpeljali nekaj skupnih trenutkov od uvodne otvoritve tabora do športnega dne in zaključne slovesnosti. Ostali dnevi so potekali po klasičnem programu s postavitvijo zgradb, enotnim osebnim napredovanjem, izleti, hiki, ridi in bivaki, veliko igro in dnevom obiskov.

Tržaški del skavtske organizacije je letos organiziral tri potovalne taborne. Oba noviciata (mladi 16.-17. let) sta se letos odločila za kolesarsko pot, imenovano tudi Sončna pot, to je kolesarska tura, ki pelje od Brixena do Neaplja. Pogumni roverji seveda niso izpeljali celotne poti, a so se odločili le za gorski del. Štartali so v Meranu, kolesarili več kot 50 km na dan, šli mimo Bocna, jezera Caldaro, Trenta, Folgarije, Serrade in tako dospeli do Ponte Mantovano. Cilj tabora pa seveda ni bil samo v tem, da bi prekolesarili določeno pot, a v času potovalnega tabora je bil izveden program, ki je predvideval preizkušnje v kulinariki, duhovni program ipd., tako da so nedvomno tudi ti člani, ki bodo v kratkem vstopili v klan, doživeli nepozabne izkušnje.

Brežanski in mestni Učen'klan pa sta se odpravila kar na najvišjo točko na ozemlju Republike Slovenije, to je na Triglav, in potovalni del tabora nadaljevala po Julijskih Alpah. Za stalni del pa so se klanovci premaknili v Novo mesto, kjer so jih gostili domači klanovci. Na Dolenskem so mladi obiskali tudi center za prizadete ljudi in tam darovali svoje petje in plese.

Kras'n klan pa se je odločil za nekoliko nenavadno, a ne zaradi tega manj zanimivo turo, ki je 13 roverjev in popotnic peljala po južni Toskani, od Siene do Montalcina. Posebno doživetje pa je predstavljal obisk in bivanje na tabornem prostoru ob samostanu Sant'Antonio, ki so ga pred leti obnovili mlajši francoski duhovniki, vsi bivši skavti. Kraški klanovci so se aktivno vključili v življenje samostana, nudili so svojo pomoč, spoznali ostale skupine, ki so taborile v okolici, prisostvovali molitvam v gregorijanskem petju, in nenazadnje sodelovali na zgodovinskem sprevedu po Moltalcinu v srednjeveških oblekah.

Na vseh taborih je bil program pester in skrbno pripravljen in četudi se navzven zdi, da je program kljub vsemu vedno isti, so izkušnje neštete in vsako leto se vsak posamezni skavt obogati s številnimi spomini in prijetnimi trenutki preživetimi v objemu narave in prijetni družbi prijateljev.

PRAZNOVANJA 50-LETNICE SZSO

"Prišel je k nam visok, mlad, suh duhovnik z žogo v rokah. Lepo je brcnil in nam rekel: "Fantje, jaz sem Zupančič, dajmo igrat." Predstavil

sem nam je na tak enostaven način. To je bilo zame skoraj šokantno, ker nismo bili navajeni takega prijaznega in toplega zadržanja." Na tak način se Aldo Štrajn spominja svojega prvega srečanja z g. Zupančičem in prvega skavtskega sestanka v Škednju daljnega leta 1951. Od takrat dalje je minilo že 50 let, tako da se je današnja Slovenska zamejska skavtska organizacija odločila, da bo primerno proslavila ta pomembni jubilej. Praznovanja so se začela že aprila leta 2001 s slavnostnim jurjevanjem v Zgoniku. Za izvidnike in vodnice ter za voditelje se je srečanje začelo že nekaj dni prej, saj so na prostoru tudi prenočevali, na nedeljo pa so na prostor dospeli še ostali člani organizacije in veliko število bivših članov, ki so imeli možnost, da se udeležijo nekaterih delavnic, popoldne pa so prisostvovali maši, ki jo je daroval g. Vončina ob somaševanju g. Bedenčiča in g. Markežiča, ter tabornemu ognju, na katerem je spregovoril Pavel Fonda.

V nedeljo pred jurjevanjem pa se je v prostorih Marijinega doma pri Sv. Ivanu odvijalo tudi srečanje vseh bivših članov mestnega stega. V dvorani se je tako zbralo kar 80 sedanjih in bivših članov mestnega okraja, ki so sledili programu vseh skupin, ki trenutno delujejo na teritoriju, ob tem pa je bil predvajan tudi film o 50-letnici skavtizma. Tovrstno srečanje so organizirali tudi kraški skavtje, ki pa so se v mesecu oktobru odločili za izlet v naravo, točneje na Grmado, od koder so se nato spustili do Nabrežine.

Praznovanje 50-letnice se je nadaljevalo oktobra 2001, ko je deželno vodstvo organiziralo okroglo mizo na temo "Vloga skavtizma danes". Na debati, ki jo je vodila Alenka Štoka, so sodelovali ravnatelj in dolgoletni voditelj Marijan Kravos, novogoriški duhovni asistent Ivan Likar, onkolog in dolgoletni goriški Akela Simon Spazzapan, starešina tabornikov živka Persič, na telefonski zvezi iz Londona pa je bil tudi bančnik Matija Gergolet. Vsi sogovorniki so izpostavili pozitivno plat skavtske vzgoje, ki jim je pomagala pri njihovem nadaljnjem življenju. Na dan pa so prišli tudi nekateri negativni aspekti: skavtska organizacija bi morala nuditi več pozornosti stikom s starši, po drugi strani pa bi morala okrepiti odnos z institucionalno Cerkvijo, saj obe skrbita za duhovno rast človeka in bi morali zato dobiti skupno govorico in globlje sodelovanje.

Konec oktobra so se mestni skavti spomnili tudi ustanovitelja skavtskega gibanja g. Zupančiča in v Škednju priredili srečanje njemu v spomin. Srečanje, ki se je začelo s sprevedom iz Doma Jakoba Ukmarja do cerkve, se je nadaljevalo s skavtsko mašo, ki jo je daroval škedenjski kaplan g. Dušan Jakomin. Pri maši sta ob skavtskih pesmih spregovorila še Aldo Štrajn, kot pripadnik tiste skupine, ki se je z Zupančičem prvič

srečala v Škednju pred 50 leti, in pa Ivo Jevnikar, ki je na kratko orisal zgodovino in razvoj skavtskega gibanja v zamejstvu.

Vzporedno je v tem času bil razpisan tudi literarni natečaj. Prispevkov sicer ni bilo veliko (le šest), so pa bili po mnenju strokovne komisije, ki so jo sestavljali Nadja Maganja, Alenka Štoka in Peter Černic, zelo kvalitetni.

Poleg tega je organizacija uredila in pripravila priložnostno razstavo, ki je romala v številne kraje (Sv. Ivan, Zgonik, Škedenj ipd.) in zbrala predmete, slike in spomine na vsa 50. leta delovanja.

Med drugim je bil pripravljen tudi videoposnetek prav tako o vseh petdesetih letih delovanja.

Višek in obenem zaključek vseh teh praznovanj pa je bil na Sv. Višarjah v nedeljo 24. avgusta 2002, kamor je priromalo skoraj 500 sedanjih in bivših skavtov. Nekateri člani organizacije so dan prej tudi prespali, nekateri že na Sv. Višarjah, drugi pa v Žabnicah. Mnogi so se odločili, da bodo na vrh dospeli kar peš, tako da je bil prvi zbor sklican ob 11h. Po pozdravih in nagovoru načelnika so se udeleženci premaknili v za to priložnost pretesno gorsko cerkvico, da bi se udeležili maše, ki sta jo darovala tržaški škof Ravignani in goriški nadškof De Antoni. V popoldanskih urah so imeli udeleženci srečanja priložnost, da se v prijetnem sončnem dnevu in na zeleni površini višarskih travnikov ustavijo, poklepetajo in sledijo popoldanskemu tabornemu ognju, ki je prikazoval prerez različnih generacij skavtov, ki so oblikovali usodo organizacije v vseh 50-ih leth. Na Sv. Višarjah je bilo prisotnih tudi veliko tistih skavtov, ki so se 50 let prej udeležili prvega skavtskega tabora; prejeli so posebno priznanje in ostale udeležence nagovorili s prijetno mislijo, češ da si pred 50-imi leti ne bi nikoli mislili, da bi iz tiste majhne skupine fantov zrasla tako velika in pomembna organizacija. Pri tabornem ognju so si sledili številni skeči raznih generacij skavtov in skavtinj, plesi in zimzelene pesmi, ki že 50 let bogatijo in razveseljujejo skavtske taborne ognje.

Srečanje na Sv. Višarjah, ki je med udeleženci želo veliko uspeha, pohvale in zahvale za organizatorje, je tako predstavljalo vrh in obenem zaključek praznovanja 50-letnice skavtskega gibanja. Nedvomno so vsi člani, ki so bili za manj ali dalj časa dejavni v tem gibanju, doživeli veliko nepozabnih trenutkov v skavtskih vrstah, ki so jim ostali močno zapisani v spominu in obenem oblikovali tudi njihovo osebnost. Prav zaradi tega mislimo, da je skavtska organizacija v zamejstvu še vedno prepotrebna, saj združuje vse mlade Slovence, ki živijo v tržaški in goriški pokrajini v eno skupno organizacijo, ki svoje člane vzgaja v luči štirih Baden Powellovih točk o duhovni, telesni, značajske in spretnostni rasti, zato ji lahko samo voščimo ... še na mnoga leta!

DELOVANJE SZSO - GORICA V LETU 2001-2002

David Bandelli

Goriški del Slovenske Zamejske Skavtske Organizacije je v letu 2001/02 skušal uresničevati cilje skavtskega predloga, ki ga s svojim vzgojnim načrtom usmerja deželno vodstvo. Skavtska pot vsakega člana, ki se začne pri najmlajši veji (volčiči in volkuljice) in poteka preko srednje veje (izvidniki in vodnice) ter starejše (roverji in popotnice) predvideva enotno vzgojo, ki temelji na geslih vseh vej: "Kar najbolje - Vedno pripravljeni - Služiti". Tako je tudi letos SZSO, ob praznovanju 50. letnice nastanka prve skavtske skupine na Tržaškem, kar pomeni prve zametke skavtizma v zamejstvu, udeleževala skozi celo leto pri svojih članih vzgojno metodo po Baden - Powellovih načelih.

Na Goriškem je delovalo več skupin. V najmlajši veji *volčičev in volkuljic* (otroci od 8. do 11. leta starosti) so delovale tri skupine (krdela), v Gorici (*Sambhur*), Sovodnjah (*Ankus*) in Doberdobi (*Seonee*). Skozi pravljice iz Kiplingove *Knjige o džungli* ter večje skupne aktivnosti - love - so člani spoznavali skavtski svet preko igre in stika z naravo. VV so sodelovali pri župnijskem življenju (posebno pri misijonih, ki so bili na vrsti v raznih župnijah), imeli skupno pustovanje in odkrivali tudi odnos do Boga preko duhovnih obnov. Višek delovanja je seveda predstavljal tabor, ki so ga VV imeli od 8. do 14. julija v Braniku - Grižniku, kjer so podoživljali izkušnje iz zgodbe Susanne Tamaro *Čarobni krog*. Program tabora je bil pester, saj je predvideval igre, skavtske in ročne spretnosti, izlet ter športne trenutke. Načelnika sta bila Katja Ferletič (Prizadevna fazanka) in Kristian Tommasi (Dobri sokol).

Izvidniki in vodnice (mladi od 12. do 16. leta starosti) se združujejo v vode, to so skupine, ki jih vodi vodnik in v katerih prihaja na dan način samovzgoje. Vodi so skozi celo leto opravljali različne podvige vezane

Goriški roverji in popotnice v Torontu

na skavtske spretnosti in spoznavali pustolovsko razsežnost skavtizma. Vodniki so se udeležili zimovanja, ki je potekalo v Dragi, bilo je pa tudi nekaj skupnih srečanj, ki so celotno vejo združile v posebne projekte (pustovanje in srečanje z IV iz Nove Gorice z nočno igro po mestu). Tudi v tej veji je krono celega leta predstavljal tabor, ki je potekal od 1. do 13. julija v Kredu pri Kobaridu. Izvidniki in vodnice so se v skupnem tabornem življenju pod šotori učili tipičnih skavtskih spretnosti, preizkušali svoje zmogljivosti v tesnem stiku z naravo in doživeli marsikatero pisano izkušnjo. Ambientacija tabora se je letos dotaknila znanstvene fantastike, saj je tabor postal galaksija, v kateri so živeli junaki priljubljene znanstveno fantastične serije *Star Wars* (Vojne zvezd). Taboru sta načelovala Martina Humar (Srčkana mravlja) in David Bandelli (Iznajdljivi gams).

Veja *roverjev in popotnic* (mladi od 16. do 21. leta starosti) je celoletno delovanje usmerila v poletni potovalni tabor, ki je letos potekal v Kanadi. Tako so RP preko akcij samofinansiranja (skavtski koledar, božični izdelki) in trenutkih duhovne rasti tri temeljne prvine roverizma, pot, skupnost in služenje izvajali v luči svetovnega srečanja mladih s papežem, ki je potekalo v Torontu. Med letom so se srečali z RP iz različnih organizacij (AGESCI, ZSKSS) in odšli na zimski potovalni tabor. Marca so se udeležili tudi pripravljalnega srečanja na Svetovni dan mladih s torontskim nadškofom kard. Ambrožičem v Gorici.

Svoj poletni tabor pa so preživeli od 17. julija do 4. avgusta, najprej v Montrealu in Torontu na Svetovnem dnevu mladih in srečanju s papežem, nato pa po gozodvih in jezerih Algonquin parka skupaj s slovensko skavtsko skupino iz Kanade. Tabor sta vodila klanovodja Martina Černic (Pogumna mravlja) in cerkveni asistent p. Mirko Pelicon DJ (Pobožni orel).

Tudi *skupnost voditeljev*, ki zbira aktivne voditelje v organizaciji je med letom poleg koordinacije delovanja enot skrbela za formativna in družabna srečanja med voditelji. Tako so poleg rednih dejavnosti (začetek skavtskega leta, jurjevanje, ki je letos potekalo na Plešivem in zaključek skavtskega leta, posvečen 40-letnici delovanja KC Lojzeta Bratuža) stekla tudi srečanja voditeljev na deželni ravni, kjer smo se soočali z metodologijo vodenja in osebno rastjo voditelja ter uspelo srečanje med novogoriško in goriško skupnostjo voditeljev na Vrhu, kjer smo lahko voditelji iz obeh skupin spoznali vsak svojo skavtsko stvarnost.

Ob zaključku takega faktografskega poročila gre poudariti predvsem dejstvo, da je SZSO, kljub razvejani aktivnosti bodisi na Goriškem kakor na Tržaškem dan na dan poklicana, da uresničuje svoje vzgojno poslanstvo in člana pripelje do trenutka, ko bo znal razmišljati, odločati in izbirati v luči vzgoje, ki mu je bila posredovana oz. predlagana.

VZREJA DOMAČIH ŽIVALI NA KRASU

Marko Tavčar

Od pradavnine velja, da redimo živali, ker je to najbolj enostaven in poceni način, da se ljudje oskrbimo z visokoproteinsko hrano. Živinoreja je tudi temelj kmetijstva, saj je najbolj logičen in gospodaren način izkoriščanja površin, ki niso primerne za poljedestvo.

ŽIVINOREJA NA KRASU

Sam Kras v klasičnem smislu besede, njegove gmajne in kamnite pokrajine, ki jih razpihava burja, so rezultat prevelike obremenitve teh površin s pašo drobnice in predvsem koz, ki obgrizejo tudi grmovje in mlada drevesa, da se ne morejo razviti. Do srede 19. stoletja je bila za kraško področje značilna predvsem vzreja drobnice. Govedo, tudi krave, so redili bolj za vprego. Šele v drugi polovici 19. stoletja se je z razvojem Trsta in večjim povpraševanjem po mleku začela razvijati vzreja goveda in predvsem krav mlekarič. Sveže namolženo mleko so ženske nosile prodajat v Trst po družinah. S to dopolnilno dejavnostjo so mlekariče lahko bistveno prispevale k gospodarski rasti in razvoju kraških kmetij. To je bila stvarnost vse do 60 let prejšnjega stoletja, ko je živinoreja na Krasu začela v nekem smislu propadati, ker je v evropskem okviru in vsedržavnem smislu začela dobivati čisto drugačne okvire. Statistični podatki o tem nazadovanju so značilni. Leta 1961 je bilo v hlevih v tržaški pokrajini 3.327 glav goveda, trideset let kasneje 964, leta 1999. pa le 713 glav goveda. V zadnjih letih je število glav nekoliko naraslo, a ne za veliko, dejstvo pa je, da se je bistveno zmanjšalo število kmetij, ki še redijo živino. Podatki pravijo, da je število teh kmetij padlo za 75%. Danes je dejstvo, da približno 80 % vseh živali v pokrajini Trst redi 10 kmetij.

Razloge za drastičen padec vzreje goveda na Krasu lahko pripisujemo v prvi vrsti naravnim težavam pri vzreji, in sicer dejstvu, da tu ni velikih polj za pridelavo močnih krmil in da precej pogosto nastopi suša, tako da je tudi pridelava travinja otežkočena. Drugi razlog je razdrobljenost kmetijskih površin, večkrat tudi s težavami dostopnosti, kar pomeni, da je obdelava teh površin zahtevna in večkrat tudi preveč draga stvar. Drugačne življenjske razmere, a tudi pomanjkanje resne in dolgoročne gospodarske strategije znotraj manjšine, ki bi sicer morala imeti tudi določeno skrb za slovensko zemljo in upravljanje teritorija, so prispeva-

le k odhodu mladih v mesto oz. na druga delovna mesta, kar neizogibno vodi k pojavu staranja aktivnih kmetov in opuščanja zlasti težje dostopnih površin. Kmetija pa tudi v dobi splošne mehanizacije terja veliko mladih sil, zlasti pa inovativnih idej in volje. Ne da bi se ozirali nazaj in očitali storjene napake, menimo, da je še čas za premišljen dolgoročni razvojni načrt, ki naj bi ga pripraviti rejci, upravitelji srenj, združenje lastnikov kmetijskih površin in pristojne krajevne oblasti.

Kljub drastičnemu nazadovanju in zaprtju mnogih malih hlevov z nekaj glavami živine ter tudi nekaterih vrečjih, celo zadružnih hlevov, kot npr. hleva na Dolgi kroni v dolinski občini, smo že omenili, da se je drastično padanje števila glav živine končalo. Z veseljem moremo celo trditi, da se je trend v nekem smislu obrnil. Predvsem je razveseljivo, da je v zadnjih letih na Tržaškem od Medje vasi pa do Bazovice poprijelo za živinorejo več mladih, ki so svoje delo zastavili s potrebno resnostjo, temeljitim znanjem in rednim izpopolnjevanjem ter z velikimi investicijami, ki so bile potrebne, da so zgradili primerne sodobne hleve, ki odgovarjajo potrebam živinorejsko ali mlečno usmerjenih kmetij. Zanimivo je, da je trenutno živinorejsko najbolj razvita ali ohranjena devinsko-nabrežinska občina, kjer so se te panoge lotili mladi, zagnani in visoko usposobljeni rejci, ki v svojih hlevih redijo skoraj tri četrtine vsega goveda v pokrajini ter mlekarnam oddajajo skoraj 90% mleka, ki ga priredijo v celotni pokrajini.

Med stroški, ki bremenijo rejce, je tudi nakup t.i. mlečnih kvot, kar je potrebno, da se rejec izogne globam zaradi presežkov v prireji mleka, čeprav zakonodaja predvideva določene kompenzacije prav za gorata in manj razvita področja, kot je naš Kras. Brez znanja, potrebnih infrastruktur in strojev torej ni mogoče ciljati na prirejo visokokakovostnega mleka, ki ga tudi uvrščajo v višji cenovni razred.

Drugačna, a tudi pozitivna, je stvarnost tistih domačij, ki redijo govedo, oz. prašiče, koze in druge domače živali za potrebe turističnega povpraševanja na kmetiji. O tem bi sicer kazalo posebej nekaj spregovoriti, kakor tudi o možnostih prireje kakovostnega mesa, ki bi lahko postala kar zanimiva dejavnost v nekaterih pogojih, zlasti po usodnem udarcu, ki ga je živinoreja doživela po ukrepih ob širjenju bolezni norih krav. Z bolj smotrnim izkoriščanjem pašnih površin v srenjski ali zasebni lasti bi Kras lahko omogočil kakovostno in cenovno zanimivo obliko prireje govejega mesa. V mislih imamo rejo klavnih prvesnic. Gotovo bi pridobili glede ohranjanja kraške pokrajine in danes že ogroženih bioloških značilnosti ter redkosti kraške gmajne. Dosegli pa bi tudi določen materialni zaslužek, čeprav gre za kar ekstenziven način vzreje, ki se izplača

ob večji čredi in ob čim večjem zmanjšanju stroškov, torej pašo ter čim bolj skromnih infrastrukturah za zaščito živali. Ves cikel traja približno dve leti in pol. Takšne prvesnice ob zakolu dajo še kakovostno mlado govedino, ki bi jo lahko ob spoštovanju zakonodaje prodajali kot biološko prirejeno meso. Dokler ni večjih urejenih pašniških površin na razpolago, je taka vzreja težko izvedljiva.

Za kmetije, ki redijo manjše število krav, je zelo primerno in donosno, če se odločijo za domačo predelavo mleka v sir in druge mlečne izdelke. Zlasti, če so to tudi turistično usmerjene kmetije. Domači sir gre dobro v promet, namenjen pa je predvsem gostom, ki pridejo na obed na turistično kmetijo ali na prigrizek v osmico. Vrednost mleka se tako bistveno poveča in se vzreja izplača. Seveda je za izdelavo sira potrebno nekaj znanja, a trud, ki ga je v tem smislu tudi na tržaškem Krasu vložil dr. Čotar, ko je pri ERSI skrbel za razvoj sirarstva, je obrodil nekaj zelo kakovostnih sirarjev, ki za svoje sire dobivajo priznanja na deželni in celo širši ravni. Ta domača predelava mleka v sire je po našem mnenju zelo pomembna in bi jo kazalo še razviti ter ovrednotiti, čeprav na Colu še vedno deluje bivša zadružna mlekarna, ki je že nekaj let v lasti čedajskih mlekarn, a še vedno vsaj dvakrattedensko odkupuje mleko in ga predeluje zlasti v sir vrste tabor. Prav težave, ki jih je imela bivša zadružna mlekarna pri rednem izplačevanju mleka rejcem, pa so eden temeljnih razlogov, da so mnogi opustili rejo in da se mlajši niso mogli odločiti za nadaljnje delo z živino in posodabljanje hlevov.

PRAŠIČJEREJA

Druga najpomembnejša živinorejska panoga na Krasu je reja prašičev. Statistični podatki pravijo, da so v pokrajini Trst leta 2001 redili kakih 600 prašičev. Še do nedavnega je bilo prašičev dosti več, saj je svinjska mast predstavljala glavno obelo. Spremenjene prehrabene navade pa so uporabo masti skorajda odpravile. Vzreja prašičev za domače potrebe je torej drastično padla, tisti kmetje, ki imajo kmečke turizme ali večje osmice pa vzredijo po nekaj desetih prašičev na leto. V ta namen so se seveda opremili s potrebnimi strukturami, zlasti sodobnimi svinjaki, ki omogočajo kakovostnejšo vzrejo in tudi prirejo pujskov, kar zmanjša proizvodne stroške in omogoča povečanje ponudbe sveže svinjine in suhomesnatih izdelkov. Zanimivo je, da so se nekateri rejci odločili za vzrejo prašičev na prostem, kar ob ugodnih razmerah omogoča prirejo visokokakovostnega mesa, s trdnejšo strukturo, kar daje dobre rezultate ob predelavi v suhomesnate izdelke oziroma ob pripravi jedi iz sveže svinjine v kmečkih turizmih. Po kraških svinjaki redijo zlasti križance, ki izvirajo iz pasme Large White, za izboljšavo ogrodja živali pa upora-

bljajo pasmo Duroc. Prašičjereja bi vsekakor zaslužila posebno pozornost, zlasti kar se tiče predelave mesnin in ponudbe suhomesnatih dobrot kot kraški pršut, vratovina, panceta (slanina) itd. v osmicah in kraških turizmih. V ta namen, pa bi bilo potrebno ponovno vnesti v naš domačjski prostor potrebno znanje za predelavo svinjskega mesa v te izdelke po tradicionalnih in kakovostno preverjenih načinih.

VZREJA DROBNICE

Gre za panogo, ki je v zadnjem desetletju na Krasu na obeh straneh meje doživela določeno prenavo. To velja zlasti za Kras na slovenski strani meje, kjer so rejci povezani v posebno društvo rejcev drobnice, ki kakovostno deluje in skrbi za napredek te panoge. Na tražaškem in goriškem Krasu pa so trije ali štirje pomembnejši rejci ovac (Polač, Cerovlje, Repen) in par večjih rejcev koz (Mavhinje in predvsem Samatorca), pri tem mislimo le na tiste, ki redijo dovolj velike trope, da prinašajo nek dohodek. Glede drobnice poznamo dve usmeritvi, prireja mesnatih pasem, se pravi usmerjena v rejo jagnet oz. kozličkov za meso, in vzreja mlečnih pasem, ter predelava mleka v visokokakovostne sire in druge mlečne izdelke, kot so sirovi namazi, žmitki in skuta. Reja drobnice ima gotovo še določene razvojne možnosti, zlasti če bo zakonodaja tako prilagojena, da bo mogoče trope pasti brez večjih težav. Vzreja drobnice tudi ni vezana na posebne proizvodne kvote s strani Evropske zveze, kar daje rejcem nekaj predaha. Pri reji ovac velja omeniti tudi, da skuša deželna Furlanija Julijska krajina podpirati vzrejo avtohtone kraške pasme, se pravi istrske ali kraške pramenke. To je visokoraslja, odporna žival, ki bi bila ob ustrezni selekciji primerna za prirejo mleka in mesa, ne pa volne, ki itak tudi pri drugih pasmah nima posebne vrednosti. Glede volne imajo rejci v glavnem stroške in težave za njeno uničenje. V nekaterih okoliščinah pa bi si z domačo predelavo te grobe volne v določene izdelke (prešite odeje, preproge, nogavice, izdelke iz klobučevine) lahko omislili še manjši dopolnilni dohodek, kot to delajo v nekaterih goratih predelih v Italiji in Avstriji. Drobnica pa bi s pašo opravljala tudi izredno dragoceno vlogo čiščenja pašniških površin, predvsem gmajn, ki se sicer zelo hitro zaraščajo. Gre torej tudi za določeno naravovarstveno, ekološko in protipožarno vlogo, ki bi jo deželne in evropske oblasti morale podpirati.

KUNCEREJA IN KOKOŠJEREJA

Obe panogi sta na Krasu oz. v traški pokrajini prisotni ne le v družinski obliki, saj marsikdo redi kunce (zajce) ali kokoši za domače, družinske potrebe, ampak tudi v večjem obsegu. Zadnja leta nekoliko zastaja kuncereja, ker je tržišče zasičeno s kuncem, ki prihajajo iz vzhodnoevropskih

držav, kar dobro pa se obnese vzreja jajčaric. Obe panogi, zlasti slednja bi imeli možnosti določenega razvoja, saj je Trst blizu in hvaležen za kakovostno meso in sveža jajca. Lepo možnost za nadaljnji razvoj ima po našem mnenju vzreja perutninskega mesa, a predvsem, če bi bile te rejske stvarnosti usmerjene v biološki način priraje, kar pomeni, da bi s pokladdanjem biološko neoporečnih krmil in predvsem z vzrejo na prostem, ki bi kuram ali puranom omogočal pašo, ustvaril pogoje za priraje živali, ki gredo nato v zakol in na tržišče z blagovno znamko biološko prirajene živali. Za tako meso vlada vse večje povpraševanje. Potrebne površine so dovolj skromne, saj zadošča le 2 do 3 tisoč kvadratnih metrov travnika, da ustvarimo dovolj zanimiv krog priraje, ki omogoča redno oskrbovanje tržišča skozi vse leto. Tak način vzreje perutnine na prostem bi se izplačal tudi za turistične kmetije.

KONJEREJA

Na Tržaškem redijo kakih 200 konj. V glavnem gre za lahke, jezdne živali, ki so namenjene predvsem tovrstni športni dejavnosti, za katero vlada vse več zanimanja. Gotovo pa bi lahko kdo, ob dobro zastavljenem rejskem načrtu, pomislil tudi na rejo težjih, delovnih pasem, saj po svetu narašča povpraševanje po konjskem mesu.

NEKAJ TOČK ZA SKLEP

- S pašo in košnjo smiselno ovrednotimo teritorij. S koriščenjem površin in z delom na njih utemljujemo lastninske pravice.

- Prav z živinorejo bi lahko najbolj ovrednotili jusarska in srenjska zemljišča, ki so bila v zadnjih desetletjih zaradi nesprejemljive zakonodaje v glavnem opuščena.

- Živinoreja na Krasu je najbolj naraven in gospodarsko zanimiv način urejanja okolja. Urejeno okolje je predpogoj za razvoj turistične dejavnosti, saj privabi goste. Živinoreja z domačimi siri in suhomesnati izdelki pa prinaša bistveno obogatitev prehranske kulture in ponudbe gostinskih obratov, predvsem turističnih kmetij in osmic.

- Kras, kot odraz človeškega poseganja v pokrajino, je brez živinoreje z neurejenim zaraščanjem in širjenjem gozda bolj podvržen požarom in drugim nesrečam.

- Kraške gmajne predstavljajo s svojo biološko specifikom veliko dragocenoost, ki jo lahko ohranimo le s tem, da po njih pasemo. Važna pa je tudi košnja travnikov ter senožeti, ker to omogoča ohranjanje posebnih biotopov, se pravi biološke raznolikosti rastlinja, kar je sila važno za ovrednotenje naravne dediščine in biološkega potenciala v naravi.

PLAVALCI, ATLETI, SMUČARJI IN ŠE KAJ

Andrej Černic

Šport zaseda v vrednotnem sistemu vsakega naroda zelo pomembno mesto. Geslo *Zdrav duh v zdravem telesu* najprimerneje pojasnjuje pomembnost, ki ga športnim panogam pripisuje družba. S pojavom profesionalizacije pa je šport prevzel tudi povsem drugačno, za ljudi nadvse privlačno, vlogo. Športniki so s širjenjem mednarodnih tekmovanj postali pravzaprav zelo učinkoviti izvozniki kulture in navad svojih krajev. To posebej velja za male narode, med katere spadamo tudi Slovenci. Začeni s telovadcem Leonom Štukljem so k prepoznavnosti Slovenije v svetu prispevali mnogi športniki, od nogometaša Braneta Oblaka, do smučarjev Bojana Križaja in Mateje Svet ter skakalcev Primoža Ulage in Primoža Peterke, da omenimo le nekatere izmed bolj znanih.

STREL "UKROTIL" MISSISSIPI

Tudi leto 2002 so nekateri slovenski športniki zaznamovali z izvrstnimi dosežki na svetovni ravni. Najpomembnejši uspeh je nedvomno zabeležil ultramaratonski plavalec Martin Strel. Martin je 9. septembra ob 18.32 po srednjeevropskem času priplaval do Head of Passes, točke v Mehiškem zalivu, kjer se reka Mississippi izliva v morje. Strel je tako kronal dolgoletni načrt, ki ga je izpeljal v osemindesetih dneh. Slovenski plavalec

Martin Strel v Missisipiju

je svoj podvig začel 4. julija pri izviru najdaljše ameriške reke, v jezeru Itasca (zvezna država Minnesota). V dobrih dveh mesecih je Martin preplaval 3979 kilometrov dolgi Mississippi, ki povezuje kar 10 zveznih držav v ZDA, in tako postavil nov svetovni rekord v ultramaratonskem plavanju. Strel je po prvotnih predvidevanjih načrtoval podvig skleniti 7. septembra, na deseto obletnico ameriškega priznanja slovenske samostojnosti. Gost rečni promet in počasen rečni tok sta mu to preprečila, tako da je Strel priplaval na cilj z "dvodnevno zamudo". Slovenski ultramaratonski plavalec je vsak dan v reki preživel od 10 do 12 ur. Večinoma je plaval v prostem slogu. Med svojim podvigom se je Strel znašel v hudih težavah, ko je med nevihto strela udarila v reko le kaka dva metra stran od njega in ko je blizu Greenvillea skoraj utonil zaradi vrtinca.

Mississippi je le zadnja "postojanka", ki jo je Martin Strel osvojil v svoji dolgoletni karieri. Že pred tem je leta 2000 v celoti preplaval 3004 kilometrov dolgo Donavo. Julija 2001 je v isti reki postavil rekord v preplavanih kilometrih brez postanka. V 84 urah in 10 minutah je preplaval 504 kilometre in tako bistveno popravil dosežek Argentinca Riccarda Hoffmana, ki je 481 kilometrov preplaval v 84 urah in 37 minutah.

VELENJČANKA SI PODREJA VES ATLETSKI SVET

Na svetovno atletsko sceno se je leta 2002 premočno zavihtela tudi slovenska atletinja, Velenjčanka Jolanda Čeplak. V sončno leto 2002 je slovenska tekačica vstopila z vsega spoštovanja vrednim osebnim rekordom 1:59,81 v tekih indoor na 800 metrov dolgi progi. Od januarja je Jolanda začela tekati vse hitreje. 26. januarja je v Bostonu 800 metrov pretekla v 1:57,79, 10. februarja v Gentu pa v 1:57,18. Marca na Dunaju je bilo na sporedu Evropsko prvenstvo indoor, ki je slovenski tekačici na srednje proge dokončno dodelilo status zvezdnice v atletiki. V avstrijsko prestolnico je Jolanda dospela v vlogi glavne favoritinje skupaj z domačinko Steffi Graf (vsaka imenska sorodnost z nekdanjo nemško tenisačico je čisto naključna). Obe tekačici sta se v finale uvrstili brez večjih težav. Avstrijski navijači so pričakovali zmago slavje domače ljubljenske, Čeplakova pa se ni dala kar tako. V finalu je takoj prevzela pobudo v svoje roke. V izredno kakovostnem teku je Velenjčanka za las

Jolanda Čeplak

premagala Grafovo in hkrati s časom 1:55,82 za šest desetink sekunde popravila prejšnji svetovni rekord. Čeplakova je v poletnih mesecih nadaljevala z izjemnimi predstavami. 20. julija je v Belgiji postavila najboljši čas na svetu za leto 2002 v teku na 800 metrov na odprtem v 1:55,19. 8. avgusta je na Bavarskem, v Münchenu, premočno, z dobrimi desetimi metri prednosti pred drugouvrščeno Španko Majte Martinez, zmagala na Evropskem prvenstvu na odprtem. Zadnji podvig je čudežna Velenjčanka opravila 28. avgusta na atletskem mitingu v Roveretu, kjer je dosegla najboljši letošnji čas v teku na 1000 metrov na odprtem: razdaljo je pretekla v 2:31,66.

BRON NA ZIMSKIH OLIMPIJSKIH IGRAH

Smučarski skoki so že od nekdaj med paradnimi konji slovenskega športnega sistema. Primož Ulaga, Franci Petek in Primož Peterka so dalj časa krojili usodo svetovnega skakanja s smučmi. Odkar je Peterka

zadnjič osvojil svetovno prvenstvo (leta 1998) pa je slovensko smučarsko skakanje zabredlo v globoko krizo in v zadnjih treh sezonah dosegalo podpopprečne uspehe. V sezoni 2001/2002 je nad Poncami začela vzhajati nova zvezda slovenskih skokov, 20-letni Robert Kranjec, ki je iz tekme v tekmo kazal očiten napredek.

Najpomembnejše tekmovanje v letu 2002 so bile Zimske olimpijske igre: slovenska javnost si je od skakalcev čakala izvrsten nastop in visoko uvrstitev. Posebej je to veljalo za ekipno tekmovanje, v katerem so bili Slovenci visoko kotirani. Tekma se je iztekla tako, kot so si vsi to želeli. Ekipa, ki so jo sestavljali Damjan Fras, Primož Peterka, Robert Kranjec in Peter Žonta je z zelo dobro predstavo zasedla tretje mesto za prvouvrščenimi Nemci in Finci, ki so pristali na drugem mestu. Že po prvi seriji skokov so bili Slovenci trdno zasidrani na tretjem mestu. Glavne zasluge zato gredo predvsem mlademu upu Kranjcu, ki je opravil življenjski skok in s 133 metri dosegel najdaljši polet v prvi seriji. Ker je bila prednost pred četrtovrščenimi Avstrijci precejšnja (dobrih 11 točk), je bilo za Slovence dovolj, da so v drugi seriji obdržali mirne živce. To jim je odlično uspelo in z dobrimi predstavami so še povečali prednost pred severnimi sosedi. Veliki uspeh - bronasto medaljo - so slovenski skakalci dosegli štirinajst let po tem ko je v Calgaryju leta 1988 slovenska četverica Ulaga, Tepeš, Debelak in Zupan še pod jugoslovansko zastavo pristala na drugem mestu.

LEP POZDRAV IZ DEŽELE VZHAJAJOČEGA SONCA

Slovenska nogometna reprezentanca že dalj časa preseneča evropsko nogometno javnost z zelo učinkovitimi predstavami. Krona teh uspehov je seveda bilo svetovno prvenstvo v Južni Koreji in na Japonskem. Katančeva četica je v Južno Korejo pripotovala s skrito željo po napredovanju v osmino finala. Sanje so se razblinile že po prvi tekmi zaradi znanih nesoglasij med trenerjem Katancem in glavnim zvezdnikom slovenske reprezentance, Zlatkom Zahovičem. Kljub temu, da so Katančevi fanti po tem dogodku na ostalih dveh tekmah igrali dokaj neprepričljivo in skupno zbrali tri poraze, ne gre pozabiti ogromnih korakov slovenskega nogometa v zadnjih sezonah. Pot do svetovnega prvenstva je bila namreč strma, Slovenija je v svoji skupini zasedla drugo mesto za Rusijo in pred nogometno velesilo Jugoslavijo. V odločilnih tekmah so bili Slovenci boljši od Romunov, ki imajo v svojih vrstah lepo kopico uveljavljenih "žogobrcarjev" (Ilie, Mutu, Contra).

OSTALI DOSEŽKI

Slovenski športniki so v letu 2002 zabeležili še nekaj vidnejših dosežkov. Iztok Čop je z drugim mestom na veslaškem svetovnem prvenstvu v

Sevilli, ki se je odvijalo konec septembra, priveslal Sloveniji izvrstno srebrno medaljo. Dalj časa se je boril za zlato, a je bil v zadnjih metrih hitrjši njegov tekmeč, Nemeč Hacker. Prijetno presenečenje so svojim navijačem pripravili tudi reprezentanti hokejske izbrane vrste. Konec aprila in začetek maja so se namreč prvič udeležili Svetovnega prvenstva najelitnejše, A-skupine. V predtekmovalnem krogu so Slovenci po pričakovanju zbrali tri poraze, nato pa so v *play-out* skupini tesno premagali Japonsko, nato pa zelo samozavestno opravili s Poljsko in Italijo. Na lestvici so zasedli 13. mesto in si tako zagotovili obstanek v skupini A. Plezalka Martina Čufar je na Evropskem prvenstvu v Chamonixu pod močnim nalivom osvojila srebrno kolajno. Zlato ji je ušlo le za las, a je bilo popolnoma v njenem dometu. Izgubljeno je nadomestila nekaj dni kasneje z zmago v tekmovanju za svetovni pokal v Serre Chevalierju.

TANJA ROMANO SVETOVNA PRVAKINJA

Poletova kotalkarica Tanja Romano je poskrbela za novo lovoriko zamejskega kotalkanja in športnega življenja nasploh. V Wuppertalu, kjer je v začetku oktobra 2002 potekalo svetovno prvenstvo v kotalkanju za članice, je osvojila zlato kolajno in naslov svetovne prvakinja v kombinaciji.

To je bil prvi Tanjin nastop v kategoriji članic (doslej je tekmovala le v mladinskih kategorijah), ki se zanjo iztekel zelo dobro. Tanja je le na začetku kariere med članicami, zato si v prihodnje lahko obetamo še veliko dobrih novic na tem področju.

Foto: Kroma

Poletova kotalkarica Tanja Romano

PSIHOLOGIJA ŠPORTA - VEDA, STROKA, KI ODPIRA NOVE POTI

Irena Tavčar

Tudi če nas šport posebno ne zanima, smo si vsi kdaj ogledali olimpijske igre, svetovno nogometno prvenstvo, kako nagrajevanje ali košček tekme. Rezultatov si gotovo nismo zapomnili, če nas od blizu niso zanimali. V spominu sta nam mogoče ostala le sreča in nasmejan obraz zmagovalca, ali njegova globoka koncentracija pred nastopom, ali čudna mimika nastopajočih skakalcev v višino pred vsakim skokom, nerazumljivo kričanje in jeza trenerja, ali agresivnost športnikov. Vse to si mogoče nismo znali razložiti ali celo nismo razumeli, zakaj pride do teh pojavov.

Kdor se je kdaj soočil s katerokoli fizično dejavnostjo, ki je le malo dišala po tekmovanju, je mogoče občutil nekakšen strah pred nastopom (čeprav je šlo samo za igranje na "ščinke"). Mogoče ga je motila publika (čeprav so bili to samo sošolci ali starši), mogoče mu ni uspelo to, kar je bilo na treningu čisto normalno (in si tega ni mogel razložiti), ali pa ni imel nobenega gibalnega občutka. Mogoče pa se mu je zgodilo, da je šlo vse gladko in da je imel občutek sproščenosti, uspešnosti, zadoščenja in sreče.

Te občutke, čustvovanje, razna duševna stanja ali procese mišljenja, programiranja ali odločanja, ki zadevajo to človeško dejavnost, danes študira in razkriva posebna veja psihologije. Psihologija športa vse te probleme tudi praktično rešuje tako v individualnih, kot v ekipnih športih in obravnava atlete, trenerje in športne delavce.

Zgodovina te vede sega le dobro stoletje nazaj, ko so se v Združenih državah Amerike pojavili prvi strokovni članki. Pravilo *Zdrav duh v zdravem telesu*, je sicer veljalo že za antične filozofe in velja še danes, vendar je šele po letu 1960 psihologija športa dosegla univerzitetne predavalnice.

V Sovjetski zvezi in v drugih vzhodnih državah kot v Vzhodni Nemčiji, Romuniji itd. so tudi že pred desetletji razumeli, da imajo športniki pogosto tudi psihološke težave in da je potrebno ločevati vlogo trenerja od športnega psihologa in zdravnika in so tako ustvarili poklicno figuro, ki se je s športniki ukvarjala, ko so ti imeli težave. Predvsem v Ameriki, pa je razvoj te stroke ubral še drugo pot. Kaj kmalu so specialisti razumeli, da lahko in mora psihologija pomagati športniku pri vsakodnevem treningu in tako so začeli opravljati vedno več raziskav in nuditi vedno več strokovnega čtiva, študij in pripomočkov, ki pa niso namenjeni

samo psihologom, ampak tudi tistim, ki se vsak dan posredno ali neposredno bavijo s športom.

Razni psihologi so pripravili tehtne teste, ki nam pomagajo, da bolje spoznamo motivacijo, želje, psihološki profil, psihično stanje pred in po tekmi ali med treningi, sposobnost koncentracije, osebnost, emocionalno kontrolo, samozavest in zaupanje, ki naj ga imajo atleti sami vase in še bi lahko naštevali. Nekatere teste ali preizkuse lahko izvedejo tudi trenerji sami, druge lahko športnik ponavlja skozi vse obdobje priprave, ne da bi bila pri tem nujno potrebna prisotnost psihologa.

Po drugi strani pa nudi psihologija tudi vrsto drugih sredstev. Pred vsem se mora športnik naučiti načrtovanja svojega dela. Postavljanje ciljev je ena izmed prvih nalog, ki jih dobi. Cilji so lahko kratko-, srednje- ali dolgoročni in morajo imeti določeno zahtevnost, ki je za atleta dosegljiva, a ne na lahek način, sicer niso dovolj zanimivi. Preverjanje doseganja ciljev je še bolj važno, saj pri tem dobi atlet potrdilo, ali dobro dela, večata se njegova samozaupanje in samozavest ter ima možnost, da spreminja prihodnje cilje tako, da ostanejo vedno vabljivi in vzpodbudni. Ta sistem dela zmanjšuje v atletu nemir in skrbi in mu pomaga, da postopoma doseže tudi visoke cilje, ker je do njih prišel po dosegljivih stopnicah.

Današnja psihologija športa si ne postavlja le cilja, da bi atlet vežbal samo svoje fizične in taktične sposobnosti, ampak tudi svoje psihične lastnosti. Psihična priprava je seveda bolj doma pri vrhunskih športnikih, vendar, odkar se ta metoda vse bolj širi pod angleškim imenom Mental training, postaja bolj dostopna tudi vsem ostalim.

Pod pojmom Mental training razumemo vsakodnevni psihični trening, ki se začneja z različnimi sprostitvenimi vajami. Te naj privedejo atleta v nekašno spremenjeno psihično stanje, v katerem se lažje kocentrira, lažje analizira svoje gibanje tako iz notranje kot zunanje perspektive, ali vizualizira to, kar bo moral potem v resnici narediti. Naučiti se mora tehnike pozitivnega samogovora ali razmišljanja in prekinjanja negativnih misli ter vaj za izboljšanje koncentracije. Za tiste atlete, ki posebno trpijo, ko morajo tekrovati, pa predvideva ta trening tudi izdelavo specifičnih prednastopnih in nastopnih rutin, kar pomeni, da mora atlet že v naprej natančno določiti, kaj bo pred nastopom delal, koliko časa se bo ogreval, katere vaje bo delal, kdaj si bo npr. obul čevlje, ali kdaj bo opravil sprostitvene vaje. To mu omogoča, da ostane njegova koncentracija dobra in da lahko misli na tekmo in ne na to, kar mora storiti. Za vse to pa ni nujno potreben psiholog in to je seveda najlepša novost. Teh metod se lahko vsak atlet nauči in jim sledi s pomočjo v naprej pripravljenih programov, kaset ali CD-jev ki mu jih je naredil in predstavil strokovnjak za psihološko

pripravo. To je lahko tudi trener, ki je opravil posebne tečaje. Ta mora biti vedno na razpolago, da z atleti govori o težavah, ki jih srečujejo, da individualno ob vsakem primeru prilagaja cilje, da dobi pravi pristop za vsakega atleta, ker mogoče vaja, ki nekoga sprošča, lahko drugega razburja, zato mora biti tudi ta trening individualiziran.

Psihična priprava naj bi torej postala del vsakodnevnega treninga vsakega atleta. Kaj pa trenerji? Mental training se tudi njim posveča, in sicer s tem, da jih uči bolj učinkovite komunikacije: govoriti jasno, kako govoriti, katero mimiko uporabljati, kdaj in kako hvaliti ali grajati itd. Spet drugi problem je, kako ravnati s skupino atletov v primeru ekipnih športov, ko se npr. večkrat postavlja vprašanje, kdo je vodilni značaj v ekipi, katero psihološko vlogo imajo razni atleti v skupini. Če hoče trener nekaj doseči, morajo atleti spoštovati njegovo avtoriteto in to pogostokrat ni tako lahko, predvsem če gre za starejše in izkušene atlete in mlade trenerje. Kaj reči med odmorom, ko gre tekma tako, kot si želimo, da ne upade koncentracija in storilnost, kaj, ko gre na igrišču vse narobe. Kako razumeti, kateri so bistveni problemi in kateri so samo navidezni. Trenerje pripravi na to, da znajo postavljati cilje skupaj z atleti in z ekipo in jih skupaj preverjati. Kako voditi ženske ekipe, ki imajo še drugačne in večje probleme, kot moške. Kako motivirati atlete, ki so na koncu športne kariere ali kako delati z otroki, da se bodo z vseljem še dolgo let posvečali športu.

Nekateri trenerji imajo prirojen čut za vse to in so zato tudi uspešni in iskani, drugi teh lastnosti nimajo, vendar se tudi tega lahko naučijo in bo tako njihovo, večkrat ljubiteljsko delo, bolj uspešno in jim bo v večje zadoščenje.

V Sloveniji obstaja že vrsto let organizirana služba psihologije športa, ki deluje v okviru Fakultete za šport v Ljubljani. Odgovoren za to službo je dr. Matej Tušak, ki je, če lahko tako rečemo, poklic podedoval po očetu Maksu, ki se je s tem ukvarjal že v sedemdesetih letih, čeprav, kot sam pravi, ljubiteljsko. Doprinos, ki sta ga oba dala psihologiji športa, pa je zelo velik tako v državnem kot tudi v mednarodnem merilu. Objavila sta veliko člankov in knjig, tako da imamo na razpolago kar nekaj strokovnega gradiva v slovenščini.

Slovenskim vrhunskim športnikom nudijo brezplačno psihološko pomoč in pripravo, če zanj zaprosijo. Pred olimpijskimi igrami v Sydneyu so jim sledili s specifično psihološko pripravo, če so si to želeli, in tudi rezultati so bili v času samostojne Slovenije najboljši doslej.

Naš zamejski šport je najbrž še daleč od vsega tega, vendar se nekateri športni delavci začenjajo zanimati tudi za to stroko in upajmo, da bo počasi nekaj psihologije vstopilo tudi med naše vrste.

ILUZIJE. ZAČARANI KROGI. HREPENENJA.

Sabina Grahek

Nike ve, pozna. Njena zavest se prebuja.

Nike se mirno sprehaja po pobočjih Sabotina. Iz Št. Mavra je zavila po ozki stezi do asfaltne poti, potem pa je krenila desno po gazi, ki jo je pripeljala do glavne steze, ki se vzpenja nad solkanskim mostom. Med potjo se Nike ozira naokrog in si ogleduje naravne znamenitosti tega kraja. Že od nekdaj je ta mala gorica izžarevala v njenih očeh nekaj čarobnega. Kot otrok, ko jo je rano njena nenavadna življenjska pot privedla v te primorske kraje in je za seboj zapuščala vse, kar je njeno srce najbolj ljubilo, se je zagledala v Sabotin kot se mladenka zagleda v fanta, ki prebudi v njej tisto skrivno hrepenenje, silo, ki poganja njeno odraščajoče življenje.

Nike ga je opazovala dan za dnem, leto za letom in sledila njegovemu razvoju. Skalovje se je počasi preplavljalo z novim zelenjem, grmičevjem, drevjem in to je vzbujalo v njej tisto tiho srečo, po kateri je venomer hrepenela. Dostop na goro ji je bil prepovedan zaradi tedanjih političnih in vojaških razmer. Toda leta so naredila svoje, vojaško okrilje se je umaknilo in gora je bila ponovno svobodna. Zopet je lahko sprejemala vsakogar in vsakdo se je lahko povzdignil na njene male višine.

Tudi Nike je medtem odrasla v svobodno in odgovorno bitje. Bila je še mlada in pravočasno je spoznala, da obstaja med njo in naravo neka posebna vez. Živela je med ljudmi, ki niso poznali pravega, resničnega, pristnega sprejemanja in to so bile kot bucike, ki so se neprestano zabadale v njeno osrčje, vir njenih ran in njene omejenosti. Obremenjeni so bili s težami nevidnih in iluzoričnih strahov in to jih je hromilo in dušilo, zapiralo. S tem se je njihova ogroženost in njihova bojazen pred izgubo lastne identitete večala in večala. Toda zgodovinski čas jim je bil naklonjen in zaprtost je bila brezizhodna pot v njihov dokončni zlom in sami so to dobro vedeli.

Toda Nike je odraščala v teh vzorcih in se z leti nalezla njihove zaprtosti in njihovih strahov. V sebi je čutila željo po odprtih in pristnih odnosih, a znova in znova si je znašla pred seboj zidove, ki niso hoteli

znižati svojega obzidja, niso hoteli popustiti in so trmasto nadaljevali v svojih zmotah.

Toda ko je prvič resnično zašla v hribe, skoraj slučajno, čeprav ne verjame v slučaje, tedaj je začutila nekaj, kar je odprlo njeno zavrto notranjost in ta občutek se ji je zapečatil v dušo in nenehno je hrepene-la po tej svobodi in po tem sprejemanju, ki ga le malokdo premore. Narava jo je popolnoma prevzela. Postala je njena vodilna sila in njeni edini in resnični učitelj življenja. Nike se je med tem razmišljanjem povzpela do prve razgledne točke. Gorica se ji je odpirala pred njenim pročeljem. S svojimi velikimi rjavimi očmi je zaobjela celotni goriški prostor in ga občudovala. Kljub vsemu je bila navezana na ta prostor. Goriški grad se ji je pravljичno prikazoval in ji vlival veselja. Smaragdna reka se je tiho ovijala okoli malega goriškega diamanta in si venomer neutrudljivo utirala svojo strugo. S svojimi mnogoterimi odenki je vsakodnevno oživljala staro, tisočletno mesto. V daljavi je občudovala majhne vasice, ki krasijo in bogatijo goriško pokrajino. Najbolj oddaljena, a njej najbolj blizu, se dviguje vas Števerjan, bogata vas, skrbno negovana, polna mladih utripov, ki predstavljajo vir upanja in možnost za obstoj vseh vaščanov.

Globoko je zadihala in poskusila zaobjeti vse to, kar so premogle videti njene oči, in za tem poskusila zadržati v sebi ta neponovljivi trenutek.

Stekla je po stezi, vesela, svobodna in njeno bistvo se je počutilo popolnoma varno, v stiku z vsem tem, kar jo je obdajalo. Prišla je do komaj prenovljene kapelice sv. Valentina. Srečala je mladega študenta s knjigo v rokah, ki se je zbrano učil. Koliko različnih duš prihaja semkaj, je pomislila, vsakdo z različnimi nameni, z različnimi željami, z različnimi potrebami.

Iz leta v leto se je število obiskovalcev večalo, kajti prvotno usidrani strah, češ da je Sabotin kraljica kač, ki stalno prežijo nad tem, da bi koga zgrabile, se je polagoma utišal in končno so ljudje začeli gledati na to malo goro z drugačnimi očmi in so znali odkriti na njej marsikaj dragocenega in lepega. V svoji majhnosti je namreč Sabotin tako obširen in tako bogat, da vsakomur zapusti nekaj svojega, razda marsikatero skrivnost, podarja sproščenost, bolj razumskim ljudem ponuja možnost za kratek izlet v naravo. Kdor zna poslušati naravo, kdor jo doživlja z odprtim srcem, pa ne bo ostal nikoli razočaran. V svoji majhnosti bo človek spoznal nekaj novega o sebi in o naravnem svetu, ki nas obdaja, ki nas potrpežljivo gostuje in nam daje možnosti za stalno prerast in neprestani razvoj nas samih in naših civilizacij.

In med tem razmišljanjem je Nike glasno spregovorila: "Špela, kaj pa te je privleklo sem gor?"

Špela se ji je nasmehnila.

Z otroško naivnostjo se je Špela sprehajala po tej gori. Pri mostu se je spustila po ozki betonski stezi in prišla do poti, ki se vije ob železnici. Po 20 minutni hoji se je steza odcepila in pri mali hišici je zavila navkreber. Nekaj časa je sledila stezi, nato pa so jo skale tako privlačevale, da si je poiskala prehod do vrha po golem skalovju. Ko je plezala, je razmišljala, koliko gorja se je odvijalo v teh goriških krajih in narava je še živa priča vseh teh nepotrebnih bitk in vojn. Toda te mračne misli so jo zapustile, ko se je nenadoma znašla na neki zelo odprti jasi, za njo pa se je dvigoval otožen gozdček. Bil je jesenski čas, drevje je bilo že golo in to je zadajalo pokrajini nek žalostni privzdih. Njene oči pa so našle pravi vir vitalnosti, ko so zagledale tudi nekaj borov, ki so se trdno dvigovali iz sabotinske zemlje. Eden izmed njih je prav posebno pritegoval Špelino pozornost. Imel je zelo široko deblo in s tem opozarjal na njegove močne korenine, po katerih je Špela tako hrepenela.

Ko je prvič zašla na goro, je bila sama, ker je hotela biti sama. Spraševala se je, če bo zmogla, ona, ki se je tako bala samote, zapuščenosti in osamljenosti. Bil je njen osebni izziv. Prvi vzpon je bil krut, saj se je čutila tarča raznovrstnih psihičnih strahov, ki so močno pritiskali nanjo. Bila je zmedena. Toda vzpon za vzponom, se je njena psiha spreminjala, Sabotin jo je sprejel in spreminjal. Začetni strah in začetna zbeganost, sta se spreminjala v gotovost in v njej se je ustvarjal in gradil nek čudoviti svet. Čutila se je del Sabotina, morda ta občutek spominja na trenutno zlitje dveh ljubimcev v strastni ljubezenski igri, z zaledjem v trdnih temeljih medsebojnega spoštovanja in prave ljubezni. Na Sabotinu je poganjala svoje korenine, trdno in globoko. čutila je tisto posebno vez, ki te hrani, oživlja in prebuja. Toda istočasno se je ta dvojnost spreminjala v enost in vedno bolj se je čutila ena sama s seboj. Sabotin pa je postajal njeno zaledje, morda njen zavetnik, v težkih časih, topli pristan njenega življenja.

"Mami!" jo je poklical njen sin, ki se je komaj učil, da je lahko, kljub vsemu, življenje čudovito.

Prijela ga je za roko, se med tem časom pridružila Nike, in skupaj so se odpravili proti domu.

VSEBINA

KOLENDAR

4

IZ VERSKEGA DOGAJANJA

Evangelij v svetu, ki se spreminja <i>Rafko Valenčič</i>	29
250 let življenja goriške Cerkve <i>Danijel Devetak</i>	35
Svetovni dan mladih v Torontu <i>M. Pelicon, M. Černic, J. Grudina</i>	38
Božji služabnik Jakob Ukmar <i>D.J.-J.M.</i>	41
Cvetana Priol - Darovana <i>Adolf Mežan</i>	42
Goriški misijonarji v preteklosti <i>Franc Kralj</i>	49

PRIČEVANJA, DOGODKI, RAZPRAVE

Svečanost na Travniku <i>Jurij Paljk</i>	70
Knjiga na zatožni klopi <i>Marino Qualizza</i>	72
Kociančičeva rokopisna knjiga o Matevžu Hladniku <i>Lojzka Bratuž</i>	77
V Gorici pred sto leti <i>Branko Marušič</i>	80
Pri Sv. Roku v Podbrjah <i>Jurij Rosa</i>	85
Svetli liki pri KCLB včeraj in danes <i>Marija Kacin</i>	90
Srečanje na Tigrovi sledi <i>Marija Kerže</i>	94
Salezijanec Serafin Pelicon <i>Marijan Breclj</i>	98
490 let strunjanske božje poti <i>Rožana Špeh</i>	102
Češnje <i>Ada Gabrovec</i>	107
Etnografsko-antropološko paberkovanje o Belinu <i>Ivo Petkovšek</i>	109
Znamenja našega časa <i>Danijel Devetak</i>	113
Delo Sklada Mitja Čuk za otroke v težavah <i>jec</i>	116
55-letnica delovanja Vincencijeve konference <i>Nada Martelanc</i>	119
Openski tramvaj sto let med nami <i>Matjaž Rustja</i>	123
Obnovljena cerkev na Pesku <i>Žarko Škerlj</i>	126
Molitveniki na Primorskem od 1919 do 1944 <i>Marijan Breclj</i>	130
Branje najmlajšim <i>Anka Peterlin</i>	134
25 let sovođenjskih krvodajalcev <i>D.D.</i>	137

JUBILEJI, OBLETNICE

Petdeset let mojega duhovniškega življenja <i>Jože Kunčič</i>	139
Petdeset let setve - zlatomašnik Anton Lazar <i>Danijel Devetak</i>	142

Protonotar dr. Maksimilijan Jezernik <i>Jože Markuža</i>	144
Pogovor ob 80-letnici prof. Zorka Hareja <i>Marko Tavčar</i>	146
Ob 100-letnici rojstva Marije Mijot <i>Ondina Pečar</i>	149
Peter Butkovič Domen - ob 50-letnici smrti <i>Marija Češčut</i>	151
Ob 50-letnici smrti Vinka Vodopivca <i>Stanko Medvešek</i>	153
Ivanu Nabergoju v poklon <i>Peter Rustia</i>	157

POROČILO MOHORJEVIH DRUŽB

Letno poročilo Goriške Mohorjeve družbe <i>Marko Tavčar</i>	162
Kronika Mohorjeve družbe Celje <i>Janko Jeromen</i>	168
Mohorjeva družba Celovec <i>Anton Koren</i>	173

DRUŽBENO POLITIČNI ZAPISI

Paritetni odbor in izvajanje zaščitnega zakona <i>Ivo Jevnikar</i>	176
Volitve v Gorici <i>Bernard Špacapan</i>	183
Slovenija se približuje Evropi <i>Janez Povše</i>	186
Gorica in nova Evropa <i>Andrej Bratuž</i>	191
50-letnica obnovitve števerjanske občinske uprave <i>Marjan Drufovka</i>	193

SPOMINSKI ZAPISI

Prof. Stanislav Soban <i>Marijan Bajc</i>	196
Cirilu Koršiču v spomin <i>Jože Markuža</i>	199
Sestri Mirjam Kovic v spomin <i>s. Andreja in s. Gabrijela</i>	200
Pokojni duhovnik Stanko Žerjal <i>J.M.</i>	203
Življenjska pot duhovnika Franca Malalana <i>N.M.</i>	205
Nada Žerjal in Tullio Zaghet - zakonca glasbenika <i>Ivan Žerjal</i>	209
V spomin Paškvalu Gujonu in Marinu Vertovcu <i>Drago Štoka</i>	211
Gregorju Pertotu v spomin <i>Ur.</i>	213
Kulturna delavka Marta Požar <i>Ivan Žerjal</i>	214

KULTURNA DEJAVNOST

Delovanje Zveze slovenske prosvete <i>Damjan Paulin</i>	216
Delovanje Slovenske prosvete v Trstu <i>Nadja Roncelli</i>	226
Petdeset let SPD Mačkolje <i>Ljuba Smotlak Tul</i>	236
Slovenski center za glasbeno vzgojo Emil Komel <i>Vida Bitežnik</i>	239
Kulturni center Lojze Bratuž <i>Danilo Čotar</i>	243
Otroško in mladinsko pevsko društvo Vesela Pomlad <i>Majda Danev</i>	245

Galerija ARS 2001-2002 <i>Vida Bitežnik</i>	247
Pod okriljem sv. Roka v Nabrežini <i>B.B.</i>	249
Župnijska skupnost na Opčinah <i>Berta Vremec</i>	251

SKAVTIZEM

Delovanje SZSO-Trst <i>Jadranka Cergol</i>	253
Delovanje SZSO-Gorica v letu 2001-2002 <i>David Bandelli</i>	259

GOSPODARSTVO IN ŠPORT

Vzreja domačih živali na Krasu <i>Marko Tavčar</i>	261
Plavalci, atleti, smučarji in še kaj <i>Andrej Černic</i>	266
Tanja Romano svetovna prvakinja <i>Ur.</i>	269
Psihologija športa - veda, stroka, ki odpira nove poti <i>Irena Tavčar</i>	270

ZGODBE ŽIVLJENJA

Iluzije. Začarani krogi. Hrepenenja. <i>Sabina Grahek</i>	273
---	-----

PESMI

Popevka na vodi <i>Vladimir Kos</i>	69
Pojóci nagelj <i>Vladimir Kos</i>	69
Podobe gozdov <i>Majda Artač Sturman</i>	138
Nikar drvenja dnevnov <i>Janez Povše</i>	160
Ob rožnobeli češnji <i>Vladimir Kos</i>	204
Svilena pesem <i>Majda Artač Sturman</i>	208
Ženske Marakeša <i>Majda Artač Sturman</i>	215

knjižna zbirka za leto 2003

Koledar 2003

Maja Okorn

Kostanjčki

ilustrirala Paola Bertolini Grudina

Janko Bratina

Dolina in hrib

Pierluigi Bellavite

V strugi izbrušeni kamni

izven redne zbirke v letu 2002

Majda Artač Sturman

Žejni oleander

Branko Marušič

Goriški spomini

GORIŠKA MOHORJEVA DRUŽBA

PIAZZA VITTORIA / TRAVNIK 25, 34170 GORIZIA / GORICA

ITALIA / ITALIJA

TEL. 0039 0481 533177 - FAX 0039 0481 536978

E-MAIL: mohorjeva@adriacom.it